Животопис светитеља Јована Шангајског и Сан-Франциског

Предговор биографа

А кад вас потјерају у једном граду, бјежите у други
Мт. 10, 23

На стотине хиљада Руса, повинујући се овој Божијој заповести 1917. године је напустило своју рођену земљу и било је расејано по целом свету – од Далеког истока до Европе и Јужне Америке. Неколико година касније иста ова судбина задесила је Грке у Малој Азији. По завршетку Другог светског рата за првим таласом емиграције уследио је други – људи су бежали из Русије, Србије, Румуније и Бугарске. Тако је створена православна дијаспора на Западу. По Божијем Промислу ови несрећни људи, као некада израиљски народ у туђини, имали су велике духовне наставнике. Међу њима је био и архиепископ Јован Максимовић, којег је 1994. године збору светаца пибројала Руска Православна Загранична Црква.[1] И он је у младости је отишао из Русије, обрео се у Константинопољу, затим је доспео у Југославију; тамо је примио свештенички чин. Кад је био именован на епископску катедру у Шангају, где је живела руска колонија са значајним бројем људи, кренуо је за својом паством, која је била принуђена да из Кине побегне на Филипине. Одавде је на кратко отишао у Сједињене Државе, затим је био упућен у Француску, у којој је провео преко десет година, а на крају се вратио код својих „Шангајаца“ у Сан-Франциско. Последње године свог епископског служења провео је управо тамо. По православној традицији, која се у наше дане, узгред буди речено, ретко поштује, епископ се „заручује“ са својом катедром и мора да остане на њој до саме смрти. Напустивши Шангај у географском смислу, владика Јован није напуштао своје „Шангајце“ ни у Европи, ни у Америци. Зато се назива Јованом Шангајским, иако је дане свог живота окончао у Сан-Франциску. Доживљавајући Православље у његовом васељенском значењу архиепископ Јован, који је био дубоко везан за руску земљу, истовремено је постајао пастир свих народа међу којима је имао прилике да борави: за Србе у Југославији и расејању, за Грке у Битољу и Шангају, за Кинезе у Шангају и Сан-Франциску, за Румуне, Французе, Холанђане и Американце. По молитвама светог владике, „који је положио живот свој за овце своје“ (в.: Јн. 10, 11) чинила су се чуда, исцељивали су се болесници. Међутим, много важније је било то што је он лечио душе. И зато се нећемо превише детаљно задржавати на чудима, која је учинио, већ ћемо своје казивање усредсредити на његов духовни свет и на поуке које нам је оставио. Мати Флавијана (Воробјова), православна монахиња и иконописац, која је познавала владику Јована, говорила је да је данас тешко сликати лик светаца на основу фотографије, јер икона тада почиње да личи на портрет. Ова биографија архиепископа Јована коју сам саставио, заснива се на многобројним документима и сведочанствима његове духовне деце, а по жанру ће најмање личити на житије. Нека прође време пре него што други с више умећа испуне овај задатак, који је сличан труду иконописца.

У овом животопису читалац ће наићи на извесне дигресије, у којима се не говори о самом свецу, већ о искушењима која су задесила његову духовну децу, јер ми се учинило да је потребно одати поштовање народу који је предано ишао за владиком.

[1] Чувамо начин писања који је настао у традицији Руске Заграничне Цркве. – *Прим. ред.*

Посебну захвалност бих желео да изразим онима који су ме упознали с архиепископом Јованом. То су протојерej Чедомир Остојић (†1990.), као и схиигуманија Теодора (†1977.), игуманија Магдалина (†1987.) и инокиња Флавијана (†1979.) – монахиње Леснинске обитељи у Француској.

Такође бих желео да заблагодарим преосвећеном Амвросију, епископу Западно-Европске епархије Руске Заграничне Цркве и његовом претходнику на катедри, архиепископу Серафиму (†2003.), који су ми саопштили много важних података; аутору ове књиге протојерeју Петру Перекрјостову и протојерeју Андрeју Папкову, који су ми на располагање дали необјављена документа; Жану Бесу који је љубазно пристао да прочита овај рад и који је дао неке корисне примедбе, и напокон, свима онима који су ми на било који начин помогли.

Нека редови ове биографије, без обзира на све њихово несавршенство, постану позив да се угледамо на светог владику, „подобјашчесја того вјерје, теплотје, и смиренију“ („угледајући се на његову веру, топлину и смирење“), као што се каже у служби светитељу Василију Великом.

Бернард ЛЕ КАРО
Женева, Швајцарска,
3./16. јануар 2005. г.
св.Геновева Паришка

У Харкову.
Прве лекције побожности

...подижите их у васпитању
и науци Господњој
(Еф. 6, 4)

Глава 1

Архиепископ Јован се родио 4. јуна 1896. године у селу Адамовка у Харковској губернији, на југу Руске царевине. Његови родитељи, Борис и Глафира Максимовић припадали су малоруском племству. Један од најпознатијих чланова овог рода био је свети Јован Тобољски (†1715.), аутор истакнутог богословског дела, које је насловљено „Илиотропион, или усклађивање људске воље с Божанском вољом“. Основна мисао овог дела светог Јована Тобољског садржи се у томе да душа стално треба да буде окренута ка Богу, исто као што се сунцокрет, окрећући се, свагда управља по сунцу. Свети Јован Тобољски, оснивач прве богословске семинарије у Русији, 1712. године је био именован на митрополитску катедру у Сибиру, где се бавио мисионарском делатношћу међу локалним становништвом, а такође је учествовао у оснивању Руске духовне мисије у Кини. Овај светац поседовао је дар чудотворења за живота и после упокојења; његове нетрулежне мошти се и данас налазе у Тобољску. Архиепископ Јован, који је добио име овог свеца на монашком постригу несумњиво је наследио мисионарски дух свог далеког претка.

Сам потоњи владика Јован, који је на светом крштењу добио име Михаил, у част Арханђела, био је поред све своје слабашности и болешљивости необичан дечак. Његова

сестра, Љубов Борисовна, сећа се да је био особито послушан и да родитељи нису имали тешкоћа с његовим васпитањем.[2] Посебно поштовање према родитељима задржало се у њему за читав живот, увек је пажљиво слушао њихово мишљење. Младић Михаил био је врло побожан, што се посебно огледало у његовој љубави према иконама, које је сакупљао, купујући их у великом броју. Ова навика је довела дотле да у кући Максимовића није више било места за њих и Мишин отац је морао да ограничи благочестиво колекционарство свог сина. Пошто је био покоран син Миша није противречио, већ је замолио за дозволу да купи још само једну икону. Отац се заинтересовао за то коју тачно икону ће изабрати његов син и пристао је. Мишину собу украсила је икона „Свих светих, који су у земљи Руској заблистали“.[3]

Родитељско имање у Голој Долини био је на свега осам врста удаљено од знаменитог Светогорског манастира у који је млади Михаил често одлазио. Овај дивни манастир, с атонским уставом, који се налази на шумовитој обали Северног Доњеца, с велелепним храмовима, високом гором Тавор, с многим пећинама, схимницима, скитовима и многобројном братијом (тада их је било око шест стотина), оставио је снажан утисак на младог „калуђера од детињства“. Манастир је основан у првој половини XIII века, кад су из Кијева Северним Доњецом пловили монаси спасавајући се од свирепости Татара. По другим изворима, први становници Светогорског манастира били су атонски монаси. Од XVI века Света Гора је позната по целој Русији и ван њених граница. Једно од светих места јесте гроб јеросхимонаха Јована Затворника који је у затвору провео 17 година и упокојио се у Господу 1867. године. Молитвено правило затворника састојало се од 700 метанија и 100 поклона до појаса, 5 хиљада Исусових и 1 хиљаде Богородичних молитава, акатиста посвећених Христу, Мајци Божијој и Страдањима Христовим, помињања по записима, која су давали богомолници. Није прошло ни годину дана од упокојења о.Јована, а на његовом гробу су почела знамења и исцелења ђавоиманих. Бољшевици су затворили Светогорски манастир, а обновљен је 1992. године, кад су се појавила прва браћа у манастиру.[4]

За младог Михаила није само Светогорски манастир, већ и харковски локални црквени живот представљао школу побожности. У саборној цркви под утицајем архиепископа Антонија (Храповицког) служена су богослужења по црквеном уставу, колико год је то било могуће, са строго уставним појањем, које је било блиско манастирском. У Успенском храму се налазила древна Јелецка икона Мајке Божије, испред које је сваке суботе служен акатист, а на узвишењу, које је водило у олтар храма налазила се икона светитеља Николаја Чудотворца коју су веома поштовали сви Харковчани. У Покровском манастиру чувана је Озерјанска икона Мајке Божије, која је привлачила многобројне поштоваоце. У овом манастиру, у засебној крипти почивао је праведник, чудотворац архиепископ Мелетије (Леонтович). Изнад самог његовог ковчега владика Антоније је више пута служио парастос и на отпустима на њима је додавао: „И нама ће се смиловати по његовим светим молитвама.“ Будући архиепископ Јован је веома поштовао архиепископа Мелетија, и очигледно, почео је да се угледа на њега. Док је био ректор семинарије владика Мелетије (1874-1840.) је у великој мери оживео предавања.

---

[2] В.: *Петар (Лукјанов), јером. (сад еп. Кливлендски)*. Незаборавни владика архиепископ Јован. Џорданвил, 1991., стр. 3-4.

[3] Ово је свештенику Андрају Папкову саопштио Б.К.Максимовић, братанац светитеља Јована.

[4] В.: *Безносов В.Г.* Обнављање древног манастира // Руска мисао. Париз, 1992., 27. новембар; Житије и подвизи преподобног Јована Затворника Светогорског. Изд. Светогорске пустиње, 1995.

Одлично излажући свој предмет умео је да надахне ученике да се заинтересују за њега. Осим тога, по речима светитеља Јована, „иако је био пример монашког живота и врло строг према себи, истовремено се с великом љубављу односио према ученицима – он за њих није био толико начелник колико отац и пастир.“[5] 1826. године био је хиротонисан за епископа Чигиринског, викарног Кијевске митрополије. Праведни Мелетије је био строг подвижник. Страсну седмицу проводио је скоро без хране, чему су се људи из околине чудили. Био је усрдан молитвеник. Обавезно је присуствовао свакој служби, одредио је тачно време за келејну молитву, а Исусова молитва никад није силазила с његових усана. За време богослужења, посебно за време Свете литургије, његов свештени страх је достизао врхунац, што се испољавало у сузама. Изузетно би га ражалостио и најмањи немар, застајкивање у богослужењу. Често су појци почињали да поју пре него што би он завршио свој возглас, због чега их је прекоревао после литургије.

Светитељ Мелетије је 1828. године био именован за Пермског епископа. За три године, које је преосвећени Мелетије провео у Перму, обишао је скоро целу епархију, посетио је места на којима његови претходници никад нису били. Свуда је служио, удубљивао се у све, поучавао је или кажњавао недостојне. Према клиру је био захтеван и строго је испитивао лица која су тражила одређене дужности да ли знају Устав. Можда је нашим савременицима то несхватљиво, али по речима светитеља Атанасија, епископа Ковровског (†1962.), „у Уставу Православне Цркве нема ничег случајног, у њему је све строго осмишљено. И све, чак и најситнији детаљи имају свој, често веома дубок смисао...“[6] У храмовима је архиепископ Мелетије захтевао најстрожу тишину. На његову сопствену молбу, због тешкоћа, с којима је подносио сурову климу преосвећени Мелетије је из Иркутска премештен у Харков. По речима светитеља Јована, „боравећи у Харкову праведни Мелетије је већ служио као ван земаљског света. Његова келејна молитва је трајала по неколико сати, уздржавање у храни је долазило до тога да скоро ништа није јео, нарочито за време Великог поста.“[7] Једном након што се десило да служи три дана за редом, упитали су га да ли се уморио. Одговорио је: „Не, само у служењу се одмарам... Радовао бих се да служим службе Божије чак и сваког дана.“[8] Једном је за време обиласка епархија преосвећени Мелетије предсказао обнављање Светогорске обитељи која је у то време била затворена. У ноћи између 28. и 29. фебруара 1840. године убрзо после поноћи позвао је свештеника са Светим Даровима, причестио се, затим је изговорио „Није отпушчајешчи“ („Сада отпушташ“) и предао је свој дух Богу. Нетрулежно тело архиепископа Мелетија погребено је у крипти подземне цркве Покровског манастира.

Харковчани су свето поштовали сећање на праведног Мелетија, молећи га за загробно заступништво које је више пута испољио у необичним појавама, за њега су служене литургије и помени, после чега су се дешавала чуда.

Нека нам читалац опрости због овако дугачког излагање житија праведног Мелетија – оно је важно, пошто се светитељ Јован угледао на њега у свом подвижничком животу, и љубави према својим ученицима, чак и предсказивањем своје блажене кончине. После свог престављења светитељ Јован је, попут светитеља Мелетија, почивао у крипти

---

[5] *Јован (Максимовић), еп.* Мелетије, архиепископ Харковски // ПЛ. 1940. 12. фебр.

[6] *Атанасије (Сахаров), еп.* О поминању преминулих по Уставу Православне Цркве. СПб.: Сатис, 1995., стр. 22.

[7] *Јован (Максимовић), еп.* Мелетије, архиепископ Харковски...

[8] Исто.

испод храма у којем су се за њега служили помени, које су људи заказивали молећи га за помоћ.

У Харкову је такође служио протојерej Николај Загоровски, пастир узвишеног духовног живота, који се касније удостојио исповедничког подвига, којег је млади Михаил добро познавао. Отац Николај је био ожењен, имао је двоје деце. Био је настојатељ градског храма, у којем је пред иконом Мајке Божије „Взисканије погибших“ коју је поштовао, служио акатисте и држао проповеди. Прво су на њих долазиле једна или две старице, али такво стање није дуго трајало: народ је врло брзо похрлио ка њему. Слава о њему као о Златоусту ширила се по целом Харкову. За живота овог свештеника основан је изузетан хор с којим је често посећивао приватне куће ради служења молебана. Организовао је и народна ходочашћа, између осталог, и до моштију светог Јоасафа Белгородског, при чему је у њима учествовало неколико хиљада људи. Око о.Николаја је почео да се сакупља женски манастир, који је тајно постојао и после револуције. Једна од будућих монахиња била је Уљјана Ноздрина, коју је о.Николај изабрао за сапутницу кад је наступило време прогонства. Бољшевици су убрзо ухапсили оца Николаја и затворили у тамницу. Речено му је да напусти Харков и да отпутује даље. Отац Николај је повео са собом Уљјану, отпутовао је у Петербург. Овде је поново ухапшен и прогнан на Соловке, где је примио тајно монаштво с именом Серафим. После боравка на Соловкима отац Николај је послат на крајњи север на стални боравак. Уљјана није напустила свештеника. Превалила је хиљаде врста. Пут је водио кроз тајгу. На крају је о.Николај одслужио своју казну. Дозвољено му је да живи где год жели, осим у Харковској губернији. Отац Николај и Уљјана су отпутовали у Обојањ у Курској губернији, где је постојао тајни женски манастир. Отац Николај је нашао стан у Обојању, где је свакодневно служио литургију. Уљјана је живела у Обојању у потпуном послушању бањушки. Он ју је постригао у монаштво с именом Магдалина. Почео је Други светски рат. За време немачке окупације о.Николај је у својој кући вршио богослужења у присуству великог мноштва народа. Кад су Немци почели да се повлаче о.Николај је одлучио да крене на Запад, јер како је говорио, није имао снаге да поново види бољшевике. Прелазећи границу своје отаџбине горко је заплакао. Приликом пресељења у град Перемишљ доживео је мождани удар. Умро је уочи празника Покрова Пресвете Богородице, 13. октобра 1943. године.[9] Руска Загранична Црква је прославила оца Николаја с осталим руским мученицима и исповедницима. Мати Магдалина је пребегла у Француску и ступила је у Леснинску обитељ, где се и упокојила 1994. године. Млади Миша Максимовић је дубоко поштовао овог светог свештеника, и стално присуствујући вечерњима које је он служио, прилазио је свештенику за благослов после сваке службе. Монахиња Магдалина (Ноздрина) је говорила да је једном кад је Миша пришао по благослов, о.Николај рекао: „Па ти ћеш бити светац!“ Младић је оборио поглед и одговорио: „Не, оче, Ви ћете постати светац!“[10]

Међутим, одлучујућу улогу у животу будућег светитеља одиграо је владика Антоније Храповицки, којег смо већ помињали, и који је тих година био архиепископ Харковски. Истакнути богослов и необичан пастир владика Антоније је касније постао митрополит Кијевски. Учесници Сверуског Помесног Сабора су 1917. године њему дали већину гласова приликом избора за патријарха. Али по вољи Божијој десило се другачије. За Патријарха Московског изабран је митрополит Тихон, који је јуначки исповедао веру у Русији, а митрополит Антоније је морао да носи крст у емиграцији. 1920. године обрео се

[9] В.: *Концевич И.М.* Оптина Пустиња и њено време. Џорданвил, 1970., стр. 437-451.
[10] Аутору је саопштила монахиња Магдалина (Ноздрина).

у Југославији, где је постао Предстојатељ Руске Заграничне Цркве. Патријарх Српски Варнава (†1936.) је касније за њега рекао: „Он треба да буде стављен у исти ред с великим јерарсима из првих векова хришћанства.“[11]

Једном је председник Харковске губернијске земске управе В.В.Акишев испричао високопреосвећеном Антонију да се најстарији син једног од предводника племства ове губерније, студент, веома занима за духовна питања. Владика није оклевао да замоли оца да код њега доведе свог сина.

Позив да младић дође код архиепископа је у то време био нечувена ствар у Харкову, где се и од лица на високим друштвеним положајима није свако усуђивао да оде лично код архијерја, који је увек имао мноштво посетилаца у вези с пословним питањима. Зато је отац сматрао да је позив архиепископа само обичан израз љубазности.

Прошло је неколико месеци. Позив архијереја је био заборављен. Архиепископ Антоније је позван да служи молебан на једном сабрању на којем је учествовао поменути предводник племства. По завршетку молебана пришао је по благослов код архијерја. „Зашто кријете од мене свог сина?“ упитао је владика. „Плашите се да ћу од њега начинити монаха?“ Отац који уопште није очекивао такво питање и запањен тиме што се архиепископ сећа сина-младића, почео је да га уверава да нипошто није мислио да га крије, већ није сматрао да је могуће и да је згодно да доводи младог човека код архиепископа оптерећеног важним пословима. „Не, обавезно га доведите, тек тада ћу поверовати,“ рекао је владика.

Вративши се са скупштине отац је саопштио новост која је све запањила, да архијерej не само да се сећа њиховог некадашњег разговора, већ је упорно поновио позив.

Помало збуњен постављеним питањем отац је сад одлучио да одведе сина код архијереја, али као да га је нешто стално ометало. Прво се разболео син, затим је отац морао службено да оде из Харкова. И посета архијереја је била одложена на неодређено време.

Једном је архиепископ Антоније држао предавање у просторији Земске скупштине. Међу слушаоцима се налазио и студент, којег је владика преко оца позивао у посету. У току паузе, кад су многи прилазили владики и он је пришао по благослов. Младићи који су стајали поред владике рекли су да је то дечко о којем је владика разговарао с његовим оцем. „Дакле, тебе од мене крију твоји родитељи!“ ускликнуо је владика грлећи га. Он је одговорио да га уопште не крију, а као доказ за то може да послужи његово присуство на предавању. „Онда пренеси оцу да обавезно сврати с тобом код мене.“

После тога оцу није преостало ништа друго осим да заједно са сином оде код архиепископа. Архиепископ Антоније је убрзо стигао у узвратну посету, и не затекавши домаћина, али сазнавши да су деца код куће ипак је ушао, благословио је децу и попричао с њима.

Од тада је цела породица била у живом општењу с владиком, ватрено заволевши свог архипастира и у току свих следећих година он их је духовно руководио.[12] По речима

[11] *Никон (Рклицки), архиеп.* Животопис Блажењејшег Антонија, митрополита Кијевског и Галицког. Т. 10. Њујорк: Изд. Северо-Америчке и Канадске епархије.

[12] *Никон (Рклицки), архиеп.* Животопис Блажењејшег Антонија, митрополита Кијевског и Галицког. Т. 4. Њујорк: Изд. Северо-Америчке и Канадске епархије, 1958., стр. 23-24.

светитеља Јована владика Антоније је „заувек постао његов наставник у духовном животу“.[13]

Личност владике Антонија је оставила снажан утисак на младог Михаила, који је касније писао: „Митрополиту Антонију је био близак сваки православац, ма које народности и из ма ког краја био. Према сваком човеку који је долазио код њега по духовни савет односио се као према свом духовном сроднику, телесно сродство је за њега престало да постоји након што је примио монаштво. Сматрао је да је дужан да помогне сваком оном ко му се обрати за подршку и помоћ као свом ближњем, дајући му често последње што је имао, а сам је понекад трпео оскудицу.“[14]

Међутим, Михаил се спремао за световну каријеру, иако је његово срце било далеко од овог света. 1907. године уписао се у Петро-Полтавски кадетски корпус који је завршио 1914. године. Већ тада се одликовао чврстом вером, о чему сведочи следећи догађај. 1909. године поводом двестогодишњице руске победе у Полтавској бици, кадети су ишли у цермонијалном маршу до града Полтаве. И кад су пролазили поред храма Миша је скинуо капу и прекрстио се. Кадети су почели да се смеју. Син великог кнеза, који је учио заједно с њима и који је ишао кући на конак испричао је Константину Константиновичу о томе. Ујутру, кад су кадети били у строју, велики кнез се обратио кадетима говорећи да случај који се ујутру десио с кадетом Михаилом Максимовићем, иако није у складу с кадетским уставом (пошто у строју ништа не треба чинити без команде), показује дубоко религиозно осећање и не заслужује подсмех, него похвалу. Тако се Михаил од мете за подсмехе претворио у јунака.[15]

После кадетског корпуса који је завршио у чину наредника,[16] младић је желео да се упише на Кијевску духовну академију. Међутим, његови родитељи су инсистирали на томе да упише правни факултет Харковског универзитета и он је то учинио за послушање. 1918. године завршио је школовање. Студирао је изванредно без обзира на то ништа мање времена није посвећивао читању житија светаца, него одласку на предавања. Он је управо „изучавао“ православне свеце и „изучио“ их је на универзитеском нивоу: усвојио је њихово схватање света и животну оријентацију, ушао је у њихову психологију, проучио је све врсте њихове делатности, и подвига, и молитвеног делања – једном речју, заволео их је свом душом и био је прожет њиховим духом. Из оваквог духовног искуства је и потицала његова дефиниција светости: „Светост није просто праведност, за коју праведници бивају удостојени блаженства у Царству Божијем, већ је таква висина праведности кад се људи толико испуњавају благодаћу Божијом, да се она од њих излива и на оне који с њима опште. Њихово велико блаженство потиче од гледања славе Божије. Пошто су испуњени љубављу према људима, која потиче од љубави према Богу, они се одазивају на људске потребе и на њихове молбе и јесу заступници и молитвеници за њих пред Богом.“[17]

У својој беседи приликом наречења за епископа светитељ је о својој младости рекао: „Изучавајући светске науке, све више сам се удубљивао у изучавање науке над

---

[13] Беседа приликом наречења за епископа Шангајског // Беседе светог оца нашег Јована, архиепископа Шангајског и Сан-Франциског // Саст. прот. Петар Перекрјостов. Сан-Франциско: Руски пастир, 1994., стр. 17.

[14] У чему је духовна сила Блаженијег митрополита Антонија? // Беседе... стр. 273.

[15] В.: *Петар (Лукјанов), јером. (сада еп.Кливлендски)*. Незаборавни владика... стр. 4.

[16] В.: Кратка биографија преосвећеног Јована // Кинески благовесник, 1934. бр. 7-8; стр. 17.

[17] Беседе..., стр. 180.

наукама, у изучавање духовног живота.“[18] Уложивши све напоре, удостојио се да му се отворе духовне очи и да му душа буде рањена жудњом за стицањем истинског циља и пута живота у Христу. Тада је са жаром почео да се подвизава.

Још у војној школи Михаил је осетио да треба да изабере други пут. На то није утицао само горе поменути митрополит Антоније, већ су утицала још и двојица свештеника: протојерej Сергије Четвериков (†1947.), аутор два истакнута рада – о св. Пајсију Величковском и о оптинским старцима, који је касније емигрирао у Француску и отац Варлаам (Рјашенцев), ректор Полтавске семинарије, који је остао у Русији, постао архиепископ и погинуо у стаљинским логорима 1942. године. Архиепископ Варлаам и његов брат, епископ Герман (†1937.) оставили су после себе писма с драгоценим духовним поукама.

Али, пре свега, по његовим сопственим речима „пад државне моћи који се догодио уверио“ га је „коначно у несталност свега земаљског и слабост људских снага и способности“, после чега је „одлучио да се одрекне таштине земаљског света и да посвети себе једино служењу Богу“.[19]

Након што је извесно време радио у Харковском суду за време хетмана П.П.Скоропадског, прекинуо је своју правну праксу због револуције. О животу младог Максимовића у току ових година мало знамо, само то да је био члан парохијског савета у Харкову, који је основан како би у току ових тешких година помагао свештенику.[20]

Кад се на југу Русије учврстила бољшевичка власт остаци Беле армије су заједно с мноштвом емиграната 19. новембра 1920. године напустили Крим. Око сто двадесет бродова је кренуло из Русије у Константинопољ; на бродовима се налазило око 50 хиљада људи. Међу њима је био и будући архиепископ Јован, који је одиграо кључну улогу у евакуацији своје породице. Било је врло тешко доспети на параброд и цела породица је кренула на одређено место како би издејствовала за себе место на броду оставивши Михаила на пристаништу да чува пртљаг. Био је мрак, црвене банде су се већ приближиле граду, бели су још понегде пружали отпор, предграђа су била захваћена пламеном. Вративши се после неуспешних покушаја на пристаниште Максимовићи су затекли следећу слику: пртљага нема, а на два-три преостала кофера седи Михаил, удубивши се у читање Јеванђеља и држећи књигу тако да му буде згодније да чита при светлости од пожара. Није приметио кад је украден пртљаг. У то време је већ отпловио последњи параброд. Породица је изнајмила широк чамац који је стајао у близини и пожурила је за парабродом. На молбу да их приме на брод чули су одговор да је параброд претоварен и да никога не прима. Затим је уследило питање: „А ко сте ви?“ „Максимовићи“. Испоставило се да је капетан параброда такође Максимовић, премда им није био рођак. Породица владике је била спасена само захваљујући томе. Вероватно је позитивно значење имала и крађа кофера, јер је олакшала бекство у широком чамцу.[21]

Грађански рат је око два милиона људи приморао да напусте Русију. Расејани у двадесет пет земаља света руски емигранти су живели свуда, почевши од уругвајских и аргентинских плантажа па све до рудника у Немачкој и јапанских фабрика. Засад још увек млад, Максимовић ће касније постати пастир овог расејаног стада.

---

[18] Беседа приликом наречења... // Беседе..., стр. 17.

[19] Беседе..., стр. 17-18.

[20] В.: *Јован (Максимовић), архиеп.* Беседа на састанку парохије храма Пресвете Богородице Всјех Скорбјашчих Радости 7. фебруара 1965.г. // ПР. 1965, бр. 4, стр. 7.

[21] Свештенику Андрејy Папкову је саопштио Б.К.Максимовић.

Југословенски краљ Александар је братски отворио врата пред руским емигрантима – многи од њих су кренули управо у Београд. То се десило и с будућим архиепископом, његовим родитељима, његовим браћама и сестром, који су у Југославију допутовали 1921. године, провевши пре тога око годину дана у Константинопољу.

Као и мноштво његових сународника владика Јован је био упознат с тешкоћама емиграције, које је описао следећим речима: „У оваквом, у сваком смислу тешком стању Руси су у иностранству испољили изузетно високе особине трпљења, издржљивости и самопожртвовања. Као да су заборавили на некадашње, за многе одличне услове живота, на своје заслуге према домовини и земљама које су били њени савезници за време Великог рата, на своје образовање и све остало, што би могло да их подстакне да теже према животном комфору, Руси су се у прогонству прихватили свих занимања и послова како би себи омогућили живот у иностранству. Бивше велможе и генерали су постали обични радници, занатлије и ситни трговци, нису се гнушали никаквог рада имајући на уму да ниједан посао није понижавајући ако није повезан с неморалним поступцима. Руска интелигенција је у овом смислу испољила не само способност да у свим околностима сачува своју животну енергију и да побеђује све што стоји на путу њеног живота и развоја, већ је показала да има узвишене душевне особине – способност да се смирава и да трпи. Школа избегличког живота многе је морално препородила и узвисила. Мора се одати част и поштовање онима који носе свој крст избеглиштва, обављајући тешке послове на које нису навикли, живећи у условима, за које никад раније нису знали и о којима нису размишљали, и притим остају чврстог духа, чувају племенитост душе и ватрену љубав према својој отаџбини и без роптања, кајући се за ранија сагрешења, трпе искушења.“[22] Архипастир ће помагати свом стаду да достојно носи овај крст прогонства.

У Југославији

А кад вас потјерају у једном граду, бјежите у други.
Мт. 10, 23

Глава 2

Руска емиграција је одиграла огромну улогу у духовном препороду Србије, која се пет векова налазила под османском владавином и која је била јако ослабљена после Првог светског рата. Двадесетих година само у Београду је било 30 хиљада емиграната, а укупан број становника 100 хиљада. „На улицима, у парковима, на скверовима и у кафићима руски језик се чуо скоро исто тако често као и српски,“ писао је један од житеља Београда сећајући се ових година.

Након доласка у Београд будући архиепископ се уписао на теолошки факултет Београдског универзитета који је завршио 1925. године. По речима свог друга из разреда Николаја Зјорнова, Михаил Максимовић је „живео врло сиромашно, за живот је зарађивао продавањем новина. Београд је тих година покривало непролазно блато кад је падала киша. Максимовић је носио тешку бунду и старе руске чизме. Обично је упадао у слушаоницу каснећи, густо покривен уличним блатом...“[23] Познати епископ Николај

[22] *Јован (Максимовић)*. Духовно стање емиграције // Беседе... стр. 257-258.
[23] *Зјорнов Н.М*. Теолошки факултет Београдског универзитета // У иностранству. Хроника породице Зјорнов (1921.-1972.) Подред. Н.М. и М.В.Зјорнов.

(Велимировић), којег је Српска Православна Црква недавно прославила овако описује младог студента: „Крхког тела, светлих очију и с осмехом на лицу, бивши продавац београдских новина. После Првог светског рата свако јутро је долазио до зграде патријаршије вичући: „Новине, новине!“ Куповали смо од њега новине, али никоме од нас није ни падало на памет да је још пре емиграције у Србију завршио факултет у Русији...“[24] У то време митрополит Антоније је такође емигрирао у Југославију и Михаил је одржавао везу с њим. 1925. године млади Максимовић, који је тако добро познавао руску историју, добио је од митрополита Антонија задатак да напише реферат о изворима закона о наслеђивању престола у Русији. Од обичног предавања ово дело је прерасло у читаву књигу на осамдесет страница „Порекло закона о наслеђивању престола у Русији“, у којој су детаљно изложени сви аспекти проблема од времена светог равноапостолног кнеза Владимира до цара-мученика Николаја. На крају књиге Михаил Максимовић је критиковао допуну из 1830. године о закону наслеђивања престола с ограничавањем приликом закључивања „бракова неједнаког рода“. Будући светитељ пише: „Не можемо да се не сложимо с тим да ово апсолутно противречи историји и старим руским обичајима. С друге стране, духу руског права би потпуно одговарао захтев да сви чланови Царског Дома исповедају православну веру... и да лица, отпала од Православља, губе и достојанство, и права Царског Дома“.[25] Као што се види, Михаил Максимовић је и друштвени живот посматрао с црквене, а не са световне тачке гледишта.

1924. године у Београду га је у чтеца посветио лично митрополит. Михаил је од детињства муцао. Прича се да је долазећи у београдску руску цркву Свете Тројице облачио стихар, скромно би стао у угао певнице и чекао да му дају нешто да прочита.[26]

Кад је примио монашки постриг ова мана је нестала, а касније се појављивала само кад је био узбуђен.

Две године касније Михаила Максимовића је у Миљковом манастиру замонашио митрополит Антоније и он је добио име у част светог Јована Тобољског, свог далеког претка. Миљков манастир, који је био пропао почео је да оживљава 1926. године, кад су се у њему настанила тројица руских монаха, која су се одликовала високом духовношћу и образованошћу. На њихово чело био је постављен архимандрит Амвросије (Курганов, †1933.), човек узвишеног духовног живота, који је завршио богословски факултет у Варшави. Нови игуман је, као што је записано у манастирском летопису, „привлачио у Миљково, као магнет, најбоље монахе из руске емиграције“.[27] Миљков манастир је постао српско-руска обитељ, браће је било двадесетак; он није одгајио само потоњег архиепископа Јована – то је био први руски монах који је примио постриг на овом месту, већ и друге истакнуте представнике руске дијаспоре: архиепископа Антонија Сан-Франциског (Медведева, †2000.) и јеромонаха Никандра, духовника Леснинског манастира у Француској (†1986.).

Примивши постриг отац Јован је почео да води строг подвижнички живот, никад не дајући себи олакшице. По узору на архиепископа Мелетија Леонтовича никад није спавао на кревету, дозвољавајући себи само кратак одмор у фотељи или на столици, или пак тонући у сан на коленима после молитве.

---

[24] *Сава Едмонтонски, еп.* Летопис поштовања архиепископа Јована Максимовића. Платина, Калифорнија, 1976., стр. 89.

[25] *Јован Шангајски, еп.* Порекло закона о наслеђивању престола у Русији. Шангај, 1936., стр. 79.

[26] В.: *Петар (Лукјанов), јером. (сад еп.Кливлендски).* Незаборавни владика..., стр. 5.

[27] *Милошевић Д.* Миљков манастир. Смедерево, 1974., стр. 50.

Архимандрит Амвросије је веома волео оца Јована и касније је с одушевљењем говорио о његовом смирењу и спремности да испуни свако монашко послушање. Манастирска атмосфера у Миљкову била је, по речима једног од савременика, „пуна искрености и једноставности“,[28] и одразила се и на оца Јована. За будућег архиепископа Миљково је било синоним „чистоте и непомућеног монаштва“.[29] 1951. године епископ Леонтије Женевски ће написати да „и сад живи оним духом и оним расположењем, којим су живели сви у Миљкову“.[30]

1926. године на дан празника Ваведења у храм Пресвете Богородице, архиепископ Чељабински Гаврило (Чепур, †1933.) рукоположио је јерођакона Јована за свештеника. Његово рукоположење је било на брзину и није стигао да саопшти то родитељима, на шта је архиепископ Гаврило приметио: „Не мари, позваћемо их на хиротонију.“[31] У овом периоду јеромонах Јован је написао два богословска трактата: „Како је Света Православна Црква поштовала и како поштује Мајку Божију“, и дело посвећено софиолошким заблудама протојереја Сергија Булгакова. Заједничко за оба дела јесте то што се богословље у њима не заснива на људским измишљотинама, већ на Божанском откровењу. Ево како будући светитељ пише о Богородици: „Знајући да су Јој пријатне само оне хвале, које одговарају Њеној истинској слави, свети оци и песмописци су Њу Саму и Њеног Сина молили да их поучи како да Је опевају: *Огради помишленија моја, Христе мој, ибо чистују Матер Твоју воспјети дерзају* (Огради помисли моје, Христе мој јер се усуђујем да опевам Твоју чисту Мајку) (икос Успенија)“.[32] Због овог разлога он римокатоличко учење о непорочном зачећу дефинише као „ревност не по разуму“ (в.: Рим. 10, 2). Што се тиче протојереја Сергија Булгакова, он је по речима јеромонаха Јована, припадао оном делу руске интелигенције, која се, дуго лутајући без вере вратила у Цркву након метежа, који је у њиховим душама изазвала Октобарска револуција. „Међутим, све ове радосне појаве имале су и негативну страну. Ни из далека нису сви они који су се окренули вери примили ову веру у свој њеној пуноти православног учења. Горди ум није могао да се сложи с тим да је до сад ишао лажним путем. Почела су стремљења да се хришћанско учење усагласи с некадашњим погледима и идејама обраћеника. Из тога потиче појава нових религиозно-философских токова, који су често потпуно туђи црквеном учењу.“[33] У оваква учења спада и „софиологија“ оца Сергија Булгакова, која као што је показао јеромонах Јован, има сличности с древном јересју гностика: „И тамо и овде је присутно стремљење да се достигну све тајне највишег света... Притом руководи и управља људски разум. Свето Писмо, богооткривене истине прилагођавају се учењима створеним људским измишљањем...“[34]

Али, млади јеромонах није имао могућности да се дуго наслађује манастирском тишином. 1925. године постављен је за вероучитеља у државној гимназији у граду Велика

---

[28] Архиепископ Јован (Максимовић). Архипастир, молитвеник, подвижник. Сан-Франциско, 1991., стр. 9.
[29] (Необјављено) писмо епископа Леонтија Женевског јеромонаху Антонију (Медведеву) од 6. авг. 1951.г.
[30] Исто.
[31] В.: *Петар (Лукјанов), јером. (сад еп.Кливлендски)*. Незаборавни владика..., стр. 6
[32] Православно поштовање Богомајке // Беседе..., стр. 146-147.
[33] Духовно стање руске емиграције // Исто, стр. 254.
[34] *Јован (Максимовић), јером.* Учење о Софији, Премудрости Божијој. Варшава: Синодална штампарија, 1930. цит. по: Летопис поштовања архипископа Јована Максимовића. Т.2. Платина, Калифорнија, 1980., стр. 138.

Кикинда, у области Банату. Ову дужност је обављао до 1927. године.[35] Својим ученицима и ученицама упутио је следеће опроштајно писмо, које сведочи о његовој пастирској бризи и љубави:

„Драги моји ученици и ученице!

На моју велику жалост, нисам остављен на дужности вашег вероучитеља. [...] Две школске године сам провео с вама, поучавајући вас истинама православне вере и проповедајући вам реч Божију. Време, које сам провео с вама никад неће нестати из мог сећања. Као увек, и сад се често сећам свих вас, сваког понаособ. [...] Увек ћу вас сматрати својим драгим ученицима, и биће ми пријатно, ако ни ви мене не будете заборављали, шаљући ми повремено писма. [...] Али највише ћу се радовати кад сазнам да мој рад с вама није био узалудан, да чините оно што сте увек слушали од мене. Волите Бога, будите одани православној вери. [...] Немојте мислити да сад можете да не идете у цркву, пошто нема мене да пазим на вас. У цркву не треба ићи ради људи, већ ради Бога, Који види ко и с каквим срцем долази. Слушајте онога ко буде ваш вероучитељ и немојте да учите веронауку због оцена, већ да бисте сазнали вољу нашег Небеског Оца. Будите покорни вашим родитељима, као што се Христос покоравао Пресветој Дјеви Марији. Будите послушни вашим учитељима и свима старијима који вас уче добру. Радите и чувајте се лењости, која је мајка свих порока. А највише се чувајте свађа, опраштајте једни другима кад бивате увређени. Не заборавите: ко се свађа – радује ђавола; ко мири друге – помаже Христу и биће примљен у Царство Небеско као син Божји (в.: Мт. 5, 9).

Пошто немам могућност да сваком пошаљем ово моје писмо, шаљем свима чије адресе знам, али преко њих се обраћам свима и желео бих да га по могућству сваки мој ученик и ученица прочитају и (да) се моје речи дотакну ваших срца и оставе траг у вашим душама“.[36]

У Београду је основан студентски кружок који је носио име преподобног Серафима Саровског. Митрополит Антоније и други истакнути јерарси руског расејања у њему су држали предавања на духовне теме. И будући архиепископ Јован је био члан овог кружока. У званичној забелешци из ових година речено је да је „ретку по снази проповед одржао јеромонах Јован (Максимовић) који је позвао на покајање руски народ, који је тако дубоко пао, а из његове средине су изашли тако узвишени праведници. Силна и храбра реч о.Јована је оставила огроман утисак.“[37]

Од 1927. до 1934. године јеромонах Јован је предавао на југу Југославије, у богословској школи светог апостола Јована Богослова у Битољу, у којој је тих година било од четири до пет стотина студената, углавном Срба, као и Албанаца, Руса и Чеха. Ово је била важна етапа у његовом животу, о којој имамо занимљива сведочанства.

Тих година Битољска епархија је била под управом Охридског епископа Николаја (Велимировића; †1956.). С правом је назван „српски Златоуст“, био је то истакнути проповедник, песник и богослов и заједно с архимандритом Јустином Поповићем (†1979.) један од отаца духовног препорода Србије. Веома је волео младог јеромонаха Јована и често је понављао: „Ако желите да видите живог свеца, идите у Битољ, код оца Јована“.[38]

---

[35] В.: *Остојић Ч., прот.* У свети спомен архиепископа подвижника Јована (Максимовића) Шангајског // Глас Српске Цркве у Западној Европи. Минхен, 1966.

[36] (Необјављено) писмо (на српском језику). 1927 Авг. (Превод В.Н.Косика).

[37] Црквени живот. Београд, 1933., бр. 2, стр. 28.

[38] *Сава Едмонтонски, еп.* Сећање на владику Јован Максимовића // Православни Мисионар, Београд, 1969., бр. 5, стр. 196.

У брошури под насловом „Продавац београдских новина – епископ у Кини“ постоји казивање о томе како је владика Николај одговорио једној девојчици која је питала зашто у данашње време нема светаца: „Није тако, има их, девојчице моја!“ и додао је говорећи о аскези будућег епископа: „Данас се име оца Јована у Битољу изговара као име Анђела Господњег.“[39] Биограф архимандрита Јустина Поповића, владика Атанасије (Јевтић), садашњи епископ Херцеговачки, написаће: „Отац Јустин је био повезан везама пријатељства и љубави у Христу с истакнутом личношћу нашег доба: кад је предавао у Битољу, био је колега и сабрат светог човека, јеромонаха Јована Максимовића, касније – епископа Шангајског, који је окончао свој богоугодни живот, испуњен молитвом и ревношћу, у Сан-Франциску и који се још за живота прославио обиљем Божанских дарова.“[40] У гостинској соби оца Јустина, у којој је примао посетиоце на видном месту је висила фотографија, која је сведочила о овом пријатељству. Али... препустимо реч оцу Урошу Максимовићу који се некад школовао у Битољској богословској школи.

„С доласком новог учитеља код студената се увек рађају питања: „Какав ће бити? Строг или добар?“ итд. Могуће је да су се слична питања појавила и с доласком оца Јована. Међутим, он је убрзо на њих одговорио сопственим примером: најстрожи је био према себи. Како је велики био његов свакодневни труд у молитви и метанијама, зна само Бог, а ми смо то могли само делимично да видимо и да осетимо. Епископ Охридски Николај (Велимировић) често је посећивао богословију, разговарао је с учитељима и студентима. На нас је његов сусрет с оцем Јованом остављао изузетно снажан утисак. Поклонивши се један другом, започели су необично срдачан разговор. Једном се пред свој одлазак епископ Николај обратио малој групи студената (ја сам био међу њима) с речима: „Децо, слушајте оца Јована; он је Анђео Божји у људском обличју.“ И сами смо се уверили у тачност ових речи. Његов живот је заиста био анђеоски. Тачно би било рећи да је више припадао Небу него земљи. Његова кротост и смирење подсећају на оне који су овековечени у житијима највећих аскета и пустињака. Храну је узимао у количини која је била потребна само за одржавање телесних снага. Његова одећа је била једноставна, а постеља му уопште није била потребна. Његова соба је била у сутерену, с једним прозором, који није имао завесе и који је гледао у унутрашње двориште. У соби је стајао обичан сто са столицом и кревет на којем никад није лежао. На столу се увек налазило Свето Јеванђеље, а на полици су стајале богослужбене књиге. И више ништа. У било које доба ноћи човек га је могао затећи како чита Библију, зато што *в законе Господни воля јего, и в законе Јего пучитсја ден и ношч* (му је омилио закон Господњи и о закону Његову мисли дан и ноћ) (Пс. 1, 2).

Оно што је он осећао за време црквених служби или молитава не може се пренети речима. Необична је била и његова припрема за Свету литургију: већ у четвртак је јео мање, у петак и суботу једва да је дотицао храну док у недељу не заврши са служењем литургије.

У току прве недеље Великог поста није окушао ништа, већ је сваки дан служио, као и у току Страсне седмице. Кад би наступила Велика субота, његово тело је било потпуно исцрпљено. Али на сам дан Христовог Васкрсења као да је доживљавао препород. После Божанске литургије враћала му се снага, и анђеоска радост је обасјавала његово лице. Тако је пред нашим очима протицао његов подвижнички живот.

---

[39] *Сава Едмонтонски, еп*. Летопис..., стр. 90.

[40] *Атанасије (Јевтић)*. На Богочовечанском путу. Београд, 1980., стр. 63.

Отац Јован је био редак молитвеник. Тако се погружавао у текстове молитава да се стварао утисак као да разговара с Богом, с Пресветом Богородицом, с Анђелима и свецима, који су стајали пред његовим духовним очима. Можда је ради наше користи говорио наглас, како би нас научио да се молимо. Свака његова молитва је била потресна; изговарао их је напамет изузетно изражајно. Не зна се колико стотина молитава је знао на памет. То за њега није било чудо, зато што је имао велики дар од Бога – необично памћење. За то су знали сви – и студенти и професори. Јеванђељске догађаје је познавао тако као да су се дешавали на његове очи, могао је да наведе и главу, где шта да се нађе, и чак, уколико је било потребно, да цитира одређене стихове. Познавао је индивидуалне могућности и особености карактера сваког студента тако да је могао одмах да каже шта и како ће сваки од његових студената одговорити, шта зна и шта не зна. Притом му је то полазило за руком без икаквих записа, и након вишекратних провера нико није могао да посумња у изузетност његовог памћења.

Отац Јован је волео све нас, и ми њега. У нашим очима он је био оваплоћење свих хришћанских врлина: миран, спокојан, кротак. Нисмо му налазили мане и брзо смо се навикавали чак и на његов начин говора. Постао нам је толико близак да смо се односили према њему као према старијем вољеном и поштованом брату. Није било конфликта, личног или друштвеног који он не би могао да разреши. Није било питања на које он не би нашао одговор. Довољно је било да га било ко на улици било шта запита, а он би одмах давао одговор. Ако би питање било важније, обично је одговарао на њега после службе у храму, у учионици или у мензи. Његовор одговор је увек био засићен информацијама и јасан, потпун и компетентан, зато што је потицао од човека високог образовања, који је имао две универзитетске дипломе – теолошку и правну. Сваког дана и сваке ноћи се молио за нас. Сваке ноћи нас је чувао као Анђео-Чувар: једном је поправљао јастук, другом јорган. Увек би нас, улазећи у собу, или излазећи из ње, осенио крсним знамењем.“[41]

Имамо још једно сведочанство о том времену, које је оставио аутор из Скопља Владе Малески. Он је потицао из сиромашне породице, некада се школовао у Битољској богословској школи, али је касније постао комуниста, међутим, дивљење према оцу Јовану остало је у његовој души – то се види на основу његових успомена. Он пише о томе како су му се други ученици богословије смејали зато што му је лоше стајала униформа (није имао новца да оде код кројача). У пориву гнева гађао их је каменом, који је ударио у прозор оца Јована. „Први пут сам га видео, био је онизак, десна нога му је била краћа од леве, имао је кестењасту браду која је слободно расла, а коса му је штрчала испод камилавке и падала на рамена, покривена умашћеном мантијом кад је прозборио: „Па?“

Видео сам његову горњу усну с ожиљком – траг из времена руске револуције.

Између мене, потпуно збуњеног и њега, потпуно смиреног, изненада се појавио васпитач отац Пантелејмон. „Без ручка и вечере!“ промумлао је својим моћним баритоном. Записао је моје име и појурио даље.

И отац Јован је био васпитач, зато је кад је отац Пантелејмон нестао, благо рекао: „Ништа, ништа. Ја ћу да платим.“ А онда је додао: „Господ опрашта грехове који се не понављају.“

---

[41] *Максимовић У., прот.* Сећање на јеромонаха Јована Максимовића // Православље. Београд, 1975. Септ. Цит. по: Блажени Јован Чудотворац / Саставили јером. Серафим (Роуз) и игуман Герман (Подмошенски). М.: Правило вере; Руски ходочасник, 1993., стр. 52-54.

Свидео ми се отац Јован (омрзнуо сам оца Пантелејмона!). Тада нисам могао ни да помислим да ће прозор који сам разбио одредити моју судбину. Бити кажњен лишавањем ручка и вечере није значило само забрану да се руча и вечера. Требало је да присуствујем за време обеда док у огромној трпезарији једу и ученици млађих разреда, и богослови из старијих.

Клечао сам (по наредби васпитача оца Пантелејмона) поред катедре, која се налазила у центру код зида трпезарије... Био сам гладан и уморан од клечања. Ноћу су сви око мене спавали. А ја нисам могао ока да склопим. Лежао сам и гледао у плафон на којем су се виделе светле линије, које су допирале кроз прозор од фењера. Гледао сам ове линије кад су зашкрипала врата. Подигао сам главу и угледао сенку човека који храмље. Сенка је храмала између редова кревета, застајкујући да покрије оне који су се у сну открили и поново је храмала право ка мени, док се напокон није нагнула изнад мог кревета. Отац Јован је рекао: „Не спаваш.“

Није питао, само је тихо прозборио оно у шта је био сигуран. Ослонио сам се на лакат. „Не спавам, оче Јоване.“ Гурнуо ми је у руке парче хлеба и маслине замотане у папир (био је постан дан). Заустио сам нешто да кажем (можда „хвала“), али ме је зауставио: „Господ опрашта грех који се не понавља,“ рекао је и почео да храмље назад према вратима. Сутрадан ме је позвао да дођем код њега, у кућу преко пута. У соби су била још двојица мојих вршњака. Читао нам је житија светаца.

...Свако вече (у слободно време, до девет сати) нас тројица вршњака смо били код оца Јована. Учили смо молитве, слушали приче о светим оцима-пустињацима, предавали се непознатом, древном, сасвим непојамном свету и маштали о таквом животу, кад човек жртвује себе ради другог, вечног живота, који је још увек необјашњив у нашим дечјим главама, али је ипак некако означен преко Христа, Херувима, Серафима (...).

Пролазиле су године... По завршетку четири разреда гимназије за мене и двојицу мојих вршњака учење је протицало много лакше него за наше друге вршњаке. То се могло објаснити тиме што се наша тројка још од дечјих година напајала богословљем оца Јована у току четири године. Сваке вечери смо уместо уобичајеног одмора ишли (...) с њим у малу грчку цркву, која је била скривена у лавиринтима Битоља, и појали смо за време богослужења, на којима је свештенодејствовао отац Јован. Опет смо на празнике с њим одлазили у манастире и самим тим се припремали за живот, који ће постати наш, за живот, који је требало да нам помогне да донесемо истину (људима) на земљи и затим да се предамо вечним блаженствима оног света, до којег пут води кроз незнани број митарстава.

Једне вечери код оца Јована смо слушали потресно казивање о неком свецу којег су мучили пагани. Сломили су му руке, одсекли нос, ископали очи – све само зато да би се одрекао Христа. Светац се није одрекао, молио се за грешне душе својих мучитеља. Светац се молио и сломљеним рукама је грлио Јеванђеље. Пагани су ишчупали Јеванђеље из сломљених руку и бацили га у пећ која је горела. Огањ се претворио у пепео, сама пећ се истог тренутка охладила, а Јеванђеље је остало нетакнуто пламеном.

Отац Јован је поставио питање: „Зашто Јеванђеље није изгорело?“ Ниједан из наше тројке није знао одговор, јер смо још увек били деца. Отац Јован је одговорио: „Зато што је његова вера била безгранична“.“[42]

Овај таленат за васпитавање деце потврђује се сведочанством оца Уроша: „...погледајмо какав је био педагог. Предавао је по плану, по специјалној методици. Истовремено је био и теоретичар и практичар, који је вешто спајао и једно и друго, зато су

[42] *Димитријевић В., Србуљ Ј.* Свети Јован Шангајски. Београд, 1998., стр. 69.

његови предмети остајали у сећању без додатних објашњења. Узмимо, на пример, литургику и богослужбена правила. Имао је распоред по којем су студенти дежурали за певницом на богослужењу. Једна група од четири студента и друга (укупно осморица) морала је да долази у одређено време у собу оца Јована у којој су се могле наћи све богослужбене књиге. Прва четворка студената је требало да нађе све што је требало да се пође или чита тог дана или празника, а друга четворица су слушала. За то време је објашњавана теорија, симболика богослужења и остало. Таква је била пракса у току целе године. У учионици је акценат био на теорији. Отац Јован је захтевао стално стражење свуда, а нарочито на богослужењу. Желео је да научи студенте да посебну пажњу поклањају Светом Писму као извору сваког богословског знања. Зато је на почетку часа питао шта се тог дана читало из Јеванђеља и Апостола. Свако је то морао да зна, јер се није унапред знало кога ће питати. После тога је излагао кратка објашњења. Каква дивна објашњења је наводио кад је предавао пастирско богословље и историју Цркве! Нека своја предавања из пастирског богословља је записивао за нас у специјалне свеске. У њима се изразио у пуној мери. По његовом уверењу код апостола Павла је свештеник описан као идеалан пастир: он треба да буде *образац вјернима у ријечи, у живљењу, у љубави, у духу, у вјери, у чистоти...* (1 Тим. 4, 12-14).

Свештеник је духовни отац своје парохије; и у складу с тим он и треба да делује, а његова парохија је велика породица која не може да постоји без пастирске љубави и свакодневне молитве. Где год је могуће, он треба да притиче у помоћ како би саучествовао у њиховој радости и жалости.

Лекције из историје Цркве су се такође лепо усвајале, пошто је отац Јован умео да издвоји најважније моменте и често их је понављао, приморавајући нас да све научимо. Кад смо 1931. године полагали испите за добијање дипломе о завршетку семинарије професор Димитрије Стефановић, представник министарства био је запањен изванредним одговорима студената. Мислим да је преко половине одговарало „одлично“, а остали „добро“. Лоших оцена није било. Професори су објаснили представнику министарства да је отац Јован нераздвојан са својим ученицима и да им у току године даје детаљно знање предмета.

Тако је сваки студент, свестан изузетности личности оца Јована, био одан наставнику свом душом. Он је међу нама био као посланик Божји, призван да обрађује Његови велику њиву.“[43]

Још један од тадашњих ученика богословије пише: „Волели смо га свим срцем – онако као што је он сам нас волео.“[44] Ево шта каже један од његових бивших ученика: „Касније, кад сам и сам постао професор гимназије схватио сам зашто је владика имао такав успех као професор богословске школе, без обзира на свој природни недостатак, извесно замуцкивање. Он није био само изванредан педагог, већ је и волео своје ученике, који су му узвраћали истом таквом љубављу.“[45] Ова љубав је била сједињена с дубоким смирењем: кад су се ученици фотографисали заједно с њим, он би увек стао у задњи ред. Кад је касније један од „Београђана“ питао светитеља којом „методом“ се руководио и привлачио срца он је одговорио: „Немам никакву педагошку методу; само се трудим да

[43] *Максимовић У., прот.* Сећање на јеромонаха Јована Максимовића. Цит. по: Блажени Јован Чудотворац, стр. 54-56.
[44] *Сава Едмонтонски, еп.* Сећање на владику Јована Максимовића // Православни Мисионар. Београд, 1969., бр. 5, стр. 196.
[45] *Хрушчов Ј.К.* Моји сусрети с владиком Јованом // Архиепископ Јован (Максимовић)... стр. 15.

општећи с људима будем у благодати Божијој и да јој не сметам да лечи и препорађа људе.“[46]

Кад је долазио у Београд сви су знали за то. По казивању епископа Митрофана (Зноско-Боровског, †2002.) за време долазака оца Јована у престоницу „студенти-Срби су га дословце опседали. Праведан живот калуђера-подвижника, строгост према себи на коју свет није навикао, и срце пуно љубави привлачили су пажњу и срца српских студената.“[47] Кад га је један од српских епископа заједно с владиком Николајем Охридским дочекао у Београду код руске цркве приметио је да чистоћа расе оца Јована није баш за пример. Владика Николај је на то одговорио: „Господ не гледа на прљаву расу, већ на чисто срце!“[48] И премда је његов спољашњи изглед у свакодневном животу био неуредан, за време богослужења се држао као „кнез Цркве“, како се изразио један од његових ученика.[49]

Пастирска и педагошка делатност јеромонаха Јована се ширила и ван граница Србије, на Карпатску Русију, која се тих година вратила Православљу после дугих векова унијатства. У новинама „Православна Карпатска Русија“ за 1934. годину може се прочитати: „Отац Јован је стекао огромно поштовање свих својих колега и ученика својом кротошћу и невиђеним обиљем љубави, као и изузетном богословском ерудицијом. Имао је веома велики значај за Карпатску Русију, јер је обједињавао око себе ученике-Карпаторусе и предавао им је најбољу традицију руског пастирства и дубоко православно гледање на свет. На свим његовим штићеницима осећа се одраз ове аскетске сабраности.“[50] Судбина Прикарпатске Русије ће га увек занимати. И кад буде епископ Шангајски он ће пратити све догађаје из црквеног живота у овом крају и више пута позивати вернике на милосрђе како би тамо од приложених средстава могли да се граде храмови.[51]

Духовна брига јеромонаха Јована није се ограничавала студентима који су му били поверени, он је посећивао болеснике и страдалнике, чиме је и наставио да се бави у току целог свог живота. У вези с овим имамо једно занимљиво сведочанство епископа Николаја (Велимировића) о периоду кад је био епископ Охридски: „Једна добра жена по имену Велика П. из села Врусника прича како се пре две године лечила у Битољској болници. Рука јој је јако отекла и кад су лекари отворили оток из њега је истекла велика количина гноја. У то време је код ње дошао о.Јован Максимовић. Велика П. га није познавала. Отац Јован јој је понудио да прими Свето Причешће и она се причестила. После тога јој је мало лакнуло. Два или три дана после тога о.Јован ју је поново посетио и опет јој је понудио да се причести. Она је пристала, али је рекла да би прво желела да пости барем три дана, пошто се прошли пут причестила без поста и зато је мучи савест. Отац Јован се сложио и изашао је из болничке собе. Жена је почела да пости и није јела ништа осим парченцета хлеба. Три дана касније о.Јован ју је причестио. То је било ујутру у Велику среду. Увече истог тог дана рука јој је потпуно оздравила. Доктор који ју је лечио био је врло зачуђен видевши да се рана на руци у потпуности зацелила и да је бол у руци потпуно прошла. Јер, за лечење би било потребно најмање три месеца! Прекрстивши

[46] Долазак архиепископа Јована у Париз // ПР. 1951., бр. 15-16, стр. 23.
[47] *Зноско-Боровски М., прот. (касније еп.Бостонски).* У сећање на архипастира-подвижника // Архиепископ Јован (Максимовић)..., стр. 27.
[48] *Кангрга Х.-Н.* Сећања на Владику Николаја и Аву Јустина. Београд, 1999., стр. 18.
[49] В.: *Петар (Лукјанов), јером. (сад еп.Кливлендски).* Незаборавни владика..., стр. 14.
[50] Васпитач богослова-Карпаторуса. Јован – епископ // ПКР. 1934. 6. јун бр. 11-12, стр. 8.
[51] В.: Прикупљање прилога за изградњу цркве у Карпатској Русији // ПЛ. 1937., бр. 254; 1940., бр. 410.

се лекар је потврдио да се Велика исцелила и да може да иде кући. Кад је жена причала шта јој се десило питали су је ко је био тај свештеник. Она га није знала по имену, али га је описала тако да смо сви схватили да се ради о о.Јовану, јер је он скоро сваког дана посећивао болеснике.“[52]

Као што се касније у Кини отац Јован бринуо о сирочади, тако је и сад често посећивао дечји интернат „Богдај“ који је основао владика Николај (Охридски).[53]

На обалама Охридског језера налази се манастир преподобног Наума, просветитеља Јужних Словена, следбеника и саподвижника светих Кирила и Методија. У овом манастиру почивају и његове мошти. Отац Јован је дубоко поштовао светог Наума, познатог по својој молитвеној помоћи у исцељивању душевних болесника. Ишао је с иконом овог свеца по болницама и читао је болесницима молитву преподобном Науму, којег је касније поштовао целог свог живота. А кад је именован за епископа на Шангајску катедру, освештао је на моштима светог Наума његову икону и на дан сећања на свеца истакао је у Шангају ради поклоњења; до тада у Шангају нико ништа није знао о њему, али је захваљујући епископу Јовану ту постао веома поштован светац. Томе треба додати и то да је неколико дана пре кончине архиепископ Јован сасвим неочекивано ставио ову икону на налоњ. Затим се испоставило да се владика Јован упокојио управо на светог Наума Охридског.[54]

Отац Јован, као и његов наставник, митрополит Антоније, није се бринуо само о Русима и Србима, већ и о свим православцима, ма које националности да су били. Он је постављен за привременог вршиоца дужности настојатеља грчке парохије у Битољу где је на молбу мештана грчког порекла служио на њиховом језику.[55]

Дакле, у потпуности се посвећујући пастви, млади јеромонах није ни сањао о архијерејском звању. Међутим, 1934. године митрополит Антоније и Архијерејски Синод Руске Заграничне Цркве изабрали су га за епископа Шангајског, на катедру, где је живела руска дијаспора значајна по својој бројности. Један од студената Битољске богословије, Милутин Деверња сећа се: „Ректор богословије је изненада отворио врата учионице и узвикнуо блистајући: „Оче Јоване, добио сам телеграм; пишу ми да сте изабрани за Шангајског епископа!“ Ова новост је за нас била као гром из ведра неба, зато што је скромност о.Јована била тако велика и тако искрена да никад није имао намеру да заузме вишу дужност. Неки су га чак прекоревали због непажње према свом спољашњем изгледу и за непоштовање школске дисциплине уобичајене за ово време. И премда нам је било тешко да се растанемо од њега нехотице смо сви као један запевали: „Ис пола ети деспота“!“[56]

Међутим, отац Јован уопште није био убеђен да је изабран за епископа. Једна његова познаница у Југославији, Марија Дмитријевна Павленко, чије је девојачко презиме било Шатилов, кад се срела с њим у трамвају упитала га је откуд он у Београду на шта је одговорио да је допутовао у град пошто је грешком добио обавештење уместо неког

---

[52] *Николај (Велимировић), еп.* Еманоил // *Николај (Велимировић), еп.* Сабрана дела. Књ. V, Дизелдорф, 1977., стр. 389.

[53] В.: *Милошевић Д. Радојевић М., протојереји.* Блажени Јован, епископ Шангајски. Смедерево, 1994., стр. 22.

[54] В.: Блажени Јован Максимовић, архиепископ Шангајски, Западноевропски и Западноамерички. Платина, 1971., стр. 10.

[55] В.: Црквени живот. Београд, 1934., бр. 6, 108.

[56] *Сава Едмонтонски, еп.* Сећање на владику Јована Максимовића // Православни Мисионар. Београд, 1969., бр. 5, 197.

другог јеромонаха Јована који треба да буде посвећен у епископа. Кад га је сутрадан поново видела саопштио јој је да се испоставило да је грешка гора него што је очекивао, јер су управо њега одлучили да посвете за епископа. Кад се успротивио указујући на своју муцавост кратко су му рекли да је и пророк Мојсије имао исте потешкоће.[57]

Чин наречења оца Јована одржан је у београдској руској цркви 9. јуна 1934. године (тада је имао тридесет осам година). У наречењу су учествовали, на челу с Блаженејшим митрополитом Антонијем, архиепископ Гермоген (Максимов, †1945.) Јекатеринославски и Теофан (Гаврилов, †1943.) Курски и Обојански и епископи Николај Охридско-Битољски и Митрофан (Абрамов, †1945.) бивши Сумски. По завршетку чина наречења епископ Николај који није могао да присуствује служби следећег дана у име верника Охрида уручио је епископски жезал будућем архијерају. Часопис „црквени живот“ је саопштио: „Цео руски Београд зна и поштује јеромонаха Јована и тиме се објашњава изузетно велик број богомолника који су се окупили на црквену свечаност. Али, било је много и Срба, између осталих декан и неколико професора Београдског теолошког факултета.“[58] Сутрадан је одржана исто тако свечана хиротонија. То је била последња архијерејска хиротонија коју је обавио Блажени митрополит Антоније који је уручујући архијерејски жезал новопостављеном епископу рекао: „Сећам се како је стари митрополит Петербуршки и Новгородски Исидор, уручујући жезал новим епископима говорио: „Овде нема ништа тешко, само се труди да испуњаваш две запвоести: лепо служи и немој се правити важан.“ Ти највише на свету волиш службу Божију, а надмености у теби нема никакве, већ је твоја простота безгранична, тако да ћеш ове завете испунити у пуној мери... Моје срце се увек с болом стезало кад су људи за неког архијерја говорили: он не воли да служи и рђав је молитвеник, али је добар администратор. Ако буде видео да је молитва његова прва дужност, и администрација ће се уређивати сама по себи и све око њега ће постајати све боље.“[59]

Беседа владике Јована поводом наречења није била, као што се то често дешава, формалан званичан реферат; он је у њој описао потрет архипастира како га је он схватао, или тачније, како су га схватали његови свети оци. Такав ће бити и он сам, по јеванђељским речима: *Ко изврши и научи, тај ће се велики назвати у Царству Небеском* (Мт. 5, 19).

Он је тад рекао: „Данас кроз уста архипастира Цркве бивам призван да прихватим архипастирско служење. Не смем да помислим да сам достојан овог звања пошто сам свестан своје греховности, али се плашим и да га се одрекнем, слушајући речи Господње, упућене Петру који је згрешио, али се покајао: „Ашче љубиши Мене, паси агнци Моја, паси овци Моја.“ (Ако Ме волиш, паси јагњад Моју, напасај овце Моје.) Свети Јован Златоуст, објашњавајући ово место из Јеванђеља обраћа пажњу на то да као доказ љубави Господ није захтевао други подвиг, већ управо подвиг пастирства. Зашто је тако велико пастирско служење у очима Господњим? Зато што су пастири, по речима апостола Павла *Богу сопспјешници* (Божји сарадници) (1 Кор. 3, 9). Христос је дошао на земљу да обнови оскрнављени образ Божји у човеку, да позове људе, да их сједини у једног човека, који једним устима и једним срцем прославља свог Творца.

---

[57] В.: Блажени Јован Максимовић..., стр. 10.
[58] Црквени живот. Београд. 1934., бр. 6, стр. 108.
[59] *Никон (Рклицки), архиеп.* Животопис Блаженејшег Антонија. Т. 5. Њујорк: Изд. Северноамеричке и Канадске епархије, 1959., стр. 201-202.

Задатак сваког пастира је да привлачи људе за ово јединство, да их препорађа и освећује. Шта може бити веће, него обновити саздање Божије! Која већа корист се може донети свом ближњем него да се он припреми за вечни живот? Није лако испунити овај задатак – човек мора да се бори с људском природом покваренom грехом. Он често наилази на несхватање, а понекад и на свесно супротстављање и мржњу од стране оних које воли и за које се брине. Велики морају бити самопожртвовање пастира и љубав према свом стаду. Све треба да буде спреман да поднесе ради његове користи и свака овца мора наћи место у његовом срцу, на сваку мора да примени одговарајуће лечење, у складу с особеностима карактера и околностима сваког.

Ако су пак тако тешке и сложене обавезе обичног пастира и ако је тако велика његова одговорност за спасење оних које напаса, шта се може рећи за архипастира? Заиста су њему упућене речи Господње, које је некада рекао пророку Језекиљу: *Сине человјеч, стража дах тја дому Израиљеву* (Сине човјечји, поставих те стражарем дому Израиљеву) (Јез. 3, 17).

Архипастир није одговоран само за сву јагњад коју му је Бог поверио, већ и за пастире. Тражиће се од њега одговор за сваког грешника којег није на време уразумио, за свакога ко је ишао путем истине, али је скренуо с њега. Његова дужност је да болује болестима својих оваца и да их тиме исцели попут Пастиреначелника Христа, „Чијом се раном ми исцелисмо“ (в.: Ис. 53, 5). Он нема приватан живот, сав треба да се посвети делу спасења људских душа и њиховом вођењу у Царство Небеско. Мора бити спреман да поднесе све жалости, прогоне и саму смрт ради истине, да пије чашу Христову и да се крсти Његовим крштењем (в.: Мт. 20, 23; Мк. 10, 39). Он треба да се брине не само за оне који долазе код њега, већ и да сам тражи и враћа стаду заблуделе овце, носећи их на својим раменима. Његова дужност је да објављује Христово учење онима који га не знају имајући на уму заповест Господњу: *шедше в мир вес, проповједите Јевангелије всеј твари* (идите по свему свијету и проповиједајте Јеванђеље сваком створењу) (Мк. 16, 15). Пошто је прожет свешћу о томе да је Црква васељенска, не сме се ограничити само онима који су му непосредно поверени, већ духовним оком треба да гледа сву Васељенску Цркву Христову, да жели просвећење свих народа и њихово напредовање у истинитој вери, јер у Цркви „њест јелин, ни јудеј, варвар и скит“, већ су сви једнако вољена деца Оца Небеског. [...]

Бринући се за спасење људских душа треба имати на уму да људи имају и телесне потребе, које се снажно траже своје. Не може се проповедати Јеванђеље ако се не испољи љубав у делима. Али притом се треба чувати да брига за телесне потребе ближњих не прогута сву пажњу пастира и да не нашкоди бризи о духовним потребама, имајући на уму речи апостола: *не угодно јест нам, оставлшим слово Божије, служити трапезам* (Не доликује нама да оставивши ријеч Божију служимо око трпеза) (Дап. 6, 2). Све мора бити усмерено на стицање Царства Божијег и испуњавање Христовог Јеванђеља. Истинско хришћанство се не састоји у апстрактним размишљањима и учењу, него се оваплоћује у животу. Христос није дошао на земљу да би дао људима нова знања, већ да би их позвао на нови живот. [...]

Пастир не сме да избегава учествовање у јавном животу, али у њему треба да учествује као носилац Христовог закона и представник Цркве. Свештенослужитељ не сме да се претвара у обичног политичког или друштвеног посленика заборављајући главну суштину свог служења и његов циљ. Христово Царство *није од овога света* (Јн. 18, 36), и Христос није уређивао земаљско царство. Не постајући политички вођа и не упуштајући

се у партијске распре пастир може духовно да освећује појаве из живота, као би чланови његове паствe знали пут којег треба да се држе и како би били хришћани како у свом личном животу, тако и у друштвеном. Архипастир мора да уме сваком да да духовни савет: и монаху-отшелнику који чисти душу од помисли и цару, који уређује државу, и војсковођи који иде у борбу, и обичном грађанину. [...]

Пре свега морамо чувати једнодушност и јединство представљајући јединствену Руску Цркву, а истовремено треба да наставимо њено велико дело међу други народима. Од првих векова хришћанства у Русији из ње су ишли проповедници у друге крајеве. Прво су заблистали преподобни Кукша, Леонтије Ростовски, касније Стефан Пермски, Инокентије Иркутски, а већ у наше време апостол Алтаја Макарије и Николај Јапански. Сад је расејани руски народ постао проводник вере у свим крајевима васељене. Задатак Руске Заграничне Цркве јесте да се побрине да просвети што већи број људи из свих народа.

Ради достизања овог циља Руски Архијерејски Загранични Синод мене шаље у земљу из које излази видљиво сунце, али којој је потребно просвећење зрацима мисленог Сунца Истине“.[60]

После литургије за скромном трпезом окупило се четрдесет петоро људи. Одржане су кратке беседе у којима је нови епископ описан као веран и талентован следбеник митрополита Антонија као велики подвижник, педагог, којем нема равних, којег ватрено воле његови ученици, као човек, који увек види где је истина, а где је лаж, као човек, који поред свих ових особина поседује необично смирење. [...] Као да потврђују мисао о томе да се речи владике Јована односе на све вернике, независно од националности, први су му честитали представници грчке заједнице из Битоља. Неколико дана касније примио га је патријарх Српски Варнава и поклонио му је бисерну панагију.[61]

Кад га је архиепископ Димитрије Хајларски (епархија у Манџурији) позивао на Далеки исток митрополит Антоније му је одговорио: „Друже, ја сам толико стар и слаб да не могу да размишљам ни о каквом путовању осим путовања на гробље... али уместо себе, као моју сопствену душу, као моје срце, шаљем вам епископа Јована. Овај мали, слабашан човек, наизглед скоро дете – у ствари је зрцало аскетске чврстине и строгости у наше време свеопште духовне раслабљености.“[62] На питање новинара поводом владике Јована митрополит Антоније је рекао: „Нови владика Шангајски Јован одликује се огромном скромношћу, послушањем и дубоким смирењем. Свестрано образован, он стално и много чита, али нема у себи никакве надмености. Чисте душе и испуњен нежношћу владика Јован веома воли ученике и децу и увек је окружен њима. Ватрено и смело говори своје поуке и изузетно је љубазан у опхођењу према свима.“[63] Овде треба поменути и догађај који сведочи о духовном сродству које је постојало између двојице архијереја. 28. јула 1936. године док је епископ Јован седео у Шангају у свом кабинету одједном му је уздрхтало срце. Није томе придао никакав значај, али је погледао на сат и запамтио време. Следећег дана је стигао телеграм да се управо у тај час упокојио митрополит Антоније.[64]

Одлазак епископа Јована у Шангај отегао се због тога што је у Марсеју убијен југословенски краљ Александар. Први помен у руској цркви у Београду служио је владика

---

[60] Беседе... стр. 20-22.
[61] В.: Црквени живот. Београд, 1934., бр. 6, стр. 108.
[62] *Сава Едмонтонски, еп*. Летопис..., стр. 130.
[63] Кратка биографија преосвећеног Јована // Кинески Благовесник. 1934., бр. 7-8.
[64] В.: *Петар (Лукјанов), јером. (сада еп.Кливлендски)*. Незаборавни владика..., стр. 6.

Јован; он је био један од двојице руских епископа који су присуствовали опелу краља.[65] Касније је служио парастос у Марсеју, на месту на којем је извршен атентат.

„Религиозни живот Срба, који површан посматрач тешко може да примети у ствари бије као живо врело,“[66] написаће владика касније. Са жаљењем се опраштао од српског народа који је како је рекао епископ Николај (Велимировић) „тако волео и који га је тако волео“.[67]

У Шангају

Во всју землу изиде вјешчаније их
и в конци вселенија глаголи их.
Пс. 18, 5

По свој земљи иде казивање њихово и ријечи њихове на крај васиљене.
Пс. 19, 4

Глава 3

Од 1685. године захваљујући руским мисионарима – укључујући и далеког претка владике Јована, светог Јована Тобољског – у Кини постоји Православна Црква. Кинеска Православна Црква има чак и своје мученике који су одбили да се одрекну Христа за време „боксерског устанка“ 1900. године.[68]

Од 250 хиљада Руса, који су допутовали на Далеки исток од 1918. до 1922. године око половина се обрела у Кини, пре свега у Манџурији и у „отвореним“ лукама, као што су Шангај, Тјанцин и Ханчжоу. Руска заједница у Кини бројала је до две стотине свештеника и пет епископа. Двадесетих година Шангај је био најважнија лука Далеког истока. Око 30 хиљада Европљана, од којих су 19 хиљада били руски емигранти, заузимало је екстериторијалне енклаве, од којих је свака имала своју администрацију и своју полицију. Руси, који су имали средства за то нашли су се у француској концесији. Главна улица француске концесије, авенија Жофр, била је руска, односно у овој улици су се углавном налазиле руске продавнице, руске библиотеке, и треба рећи одличне библиотеке – мноштво руских ресторана и кафића. На улицама се могао чути руски језик.[69] Међутим, огромна већина руских емиграната је живела у оном делу интернационалне територије који се називао Хонгку и који је носио надимак „Мали Токио“ пошто су велики део тамошњег становништва чинили Јапанци. После 1920. године руски емигранти су лишени права екстериторијалности, што је довело до вапијуће неједнакости између њих и других Европљана. Неки су покушавали да добију совјетско држављанство, при чему уопште нису имали намеру да се врате у СССР. Без обзира на то, руски емигранти су уживали симпатије Кинеза, који су такође били у пониженом

[65] В.: Помен за краља Александра // Црквени живот. Београд, 1934., бр. 11, стр. 176.
[66] Дела Другог Свезаграничног Сабора Руске Православне Заграничне Цркве. Београд, 1939., стр. 397.
[67] (Необјављено) писмо еп.Николаја (Велимировића) еп. Јовану од 22. маја 1947.г.
[68] В.: *Поздњајев Д., свешт.* Свети мученици кинески. М., 2000., стр. 3-9.
[69] В.: *Brossollet G.* Les Français de Changaï: 1849-1949. Paris, *Наумов В.М.* Моје успомене. Сан-Франциско, 1975., стр. 64-66.

положају. Што се тиче Европљана, они уопште нису скривали свој презир према људима који су трпели овако тешке услове живота и рада. Без обзира на несавладиве препреке и тешкоће на које су наилазили на свом путу, руски бесправни емигранти су у Кини својом вредноћом, упорношћу, стваралаштвом, организаторским способностима, предузимљивошћу, и што је главно, поштењем, успели за кратко време да задобију поштовање, утицај и ауторитет у животу вишемилионског међународног града.[70] Овде су имали осам храмова, мноштво школа, од којих је најважнија била трговачка школа коју је похађало сто педесет ученика, болница и позориште.

Дакле, управо у Шангају се развијала пастирска делатност новопостављеног епископа. Још у Југославији јеромонах Јован је написао предавања за ученике богословије, у којима је овако описао портрет пастира: „Од овог тренутка (рукополагања – *Б.Л.*) људи који су му још јуче били непознати и далеки, постају његова драга духовна чеда. Они постају његова деца. Однос пастира према пастви мора се градити по угледу на Христову љубав према Цркви, што је пророчански описано као однос женика према невести у књизи Песма над песмама. Љубав, која обузима срце пастира приликом примања овог дара (рукополагања – *Б.Л.*) до смрти треба да буде главни покретач сваког пастирског труда. Пастир треба у потпуности да се посвети делу спасења своје паствe, да духовно страда због ње и њених недостатака. Ако околности то захтевају, треба да положи свој живот за своје овце, при чему ће и без тога бити духовни мученик све време свог земаљског живота. Зато се на рукополагању и пева: „Свјати мученици, добре страдалчествовавши, и вјенчавшиисја, молитесја ко Господу помиловатисја душам нашим“. (Свети мученици, који сте добро пострадали и добили венац, молите се Господу да се смилује на душе наше.) Мученици се призивају у помоћ новом мученику.“[71] Као што ћемо видети, ових неколико реченица на диван начин најављују онај у потпуности испробан пут којим је морао да прође у новој епархији.

Епископ Јован је у Шангај стигао у магловито јутро. Био је празник Ваведења у храм Пресвете Богородице и мноштво људи се окупило на пристаништу да дочека свог новог владику, који је заузео катедру која је била упражњена после архиепископа Симона (Виноградова, †1933.), дугогодишњег кинеског мисионара узвишеног духовног живота. Приликом преношења ковчега с његовим остацима 1940. године примећено је да су биле нетрулежне,[72] што је по православном предању, знак светости. Нажалост, конфликти између православаца различитих националности и између Руса различитих убеђења нису били разрешени и служили су као извор нереда у Цркви. И нови епископ је покушао да унесе мир међу вернике, испољавајући сопствену непристрасност, како у националној, тако и у политичкој сфери. У једном од периодичних издања из тог времена се каже: „Убрзо након свог доласка у Шангај, на неописиву радост православних људи, епископ Јован је успоставио дуго очекивани црквени мир,“[73] изглађујући односе с Грцима, Србима и Украјинцима. На пример, осим осталих проблема, украјинска парохија није желела да има евхаристијско општење с Руском Црквом, због свог повређеног националног поноса. Епископ Јован је отишао код настојатеља ове парохије и истакавши да и сам потиче из малоруске породице, успео је да врати украјинску заједницу под окриље Руске Цркве.[74]

---

[70] В.: *Мартинов В.* Владика Јован у Шангају // ПЖ. 1995., бр. 6, стр. 18.
[71] *Јован (Максимовић), јером.* Белешке за пастирско богословље. Битољ. Рукопис, стр. 16.
[72] В.: Историја Руске Мисије у Кини. М., 1997., стр. 346.
[73] Црквени живот. Београд, 1935, бр. 2, стр. 33.
[74] В.: Блажени Јован Чудотворац, стр. 331.

Друга парохија се заједно са својим настојатељем одвојила од своје епархије и незаконито је почела да се потчињава Евлогију Паришком; за ово је у црквеној хроници речено следеће: „Протојерej Пињајев, који је својевремено био подвргнут забрани од стране Архијерејског Синода замолио је његово преосвештенство да га исповеди и владика Јован му је после исповести прочитао разрешну молитву, а 6. децембра у војној цркви светог Николаја служио је Свету литургију, при чему је саслуживао протојерej Пињајев. Православни Шангајци су били дубоко дирнути, узбуђени и обрадовани оваквим окончањем духовне поделе. У храму се осећало посебно расположење духовне радости, као у дане светог Васкрса.“[75] У реферату упућеном митрополиту Мелетију Харбинском, датираном 23. јуна 1943. године представници различитих руских, грчких и грузијских удружења ће написати: „Од дана његовог (епископа Јована) доласка престала је жалосна појава поделе цркава.“[76] 1946. године у посланици пастви, посвећеној несугласицама унутар у Цркве, владика Јован је истакао: „Трудили смо се, колико је то било могуће, да задовољимо духовне и материјалне потребе паствe, не правећи никакву разлику међу њима... Не заборављајући да међу људима, који подједнако искрено стреме ка добру, могу постојати различити погледи на пут ка њиховом остварењу, никога нисмо искључивали из наше духовне бриге, препуштајући свим православцима подједнако учествовање у црквеном животу и супротстављајући се свим покушајима за ограничавање црквеног права лица ових или оних убеђења, као што се то, нажалост, дешавало на неким другим местима,“ и у закључку ће написати: „Врата шангајских цркава увек су била широко отворена за све православне хришћане... Свака народност која чува Православље могла је да сматра наше храмове својима и имала је могућност да покаже у Цркви верност заветима и црквеним обичајима који је повезују с домовином. А свако понаособ, без разлике у народности, подједнако је могао и може да добије у Цркви задовољење својих духовних потреба и да учествује у црквеном животу потчињавајући се установљеним правилима. У Цркви Христовој „нест јелин, ни јудеј, варвар или скит,“ сви су једнако деца Цркве...“[77]

Друго дело којем је епископ Јован одмах посветио своје снаге било је завршетак изградње храма у име иконе Пресвете Богородице „Споручница грјешних“. Владика је обратио пажњу на унутрашњост зграде, која је пре свега требало да одговара богослужбеном циљу, а не да оставља пријатан утисак „само за око“, како је сам рекао. Зато је сачинио списак икона и поредак по којем је требало да се набаве, како не би биле распоређене, као што се често дешава, „збрда-здола“[78]. Међу свецима који су били насликани на стубовима, био је и преподобни Наум Охридски. Што се тиче фресака првобитно је осликавање храма било поверено уметнику Задорожном.[79] Међутим, владика Јован није одобрио његово угледање на мајсторе италијанске ренесансе и предао је посао јеромонаху Никодиму, који је храм осликао по узорима староруског иконописања. Одлука светитеља се може схватити ако се прочита његова беседа о иконописању:

„Икона је симбол невидљивог... [...][Она] није портрет; портрет изображава само земаљски лик човека, а икона изображава и његово унутрашње стање. Чак и ако се

[75] Црквени живот. Београд, 1935, бр. 2, стр. 33.
[76] Реферат Мелетију, митр. Харбинском и Манџуријском // *Сава Едмонтонски, еп.* Летопис... стр. 50.
[77] *Јован, архиеп. Шангајски.* Православној пастви шангајској благодат и мир од Свете Живоначалне Тројице! Шангај, 1946., 2. авг., стр. 6.
[78] В.: ПР. 1965., бр. 4, стр. 5.
[79] В.: *Pereleshin V.* Russian Literary and Ecclesiastical Life in Manchuria and China from 1920 to 1952. Unpublished memoirs / Ed. in Russian with an introduction and notes by Th. Hauth. The Hague, 1996. P. 107.

наслика само спољашњи лик у различитим тренуцима изображења ће бити различита. Блажени митрополит Анастасије је причао како је као студент Духовне академије с другим својим вршњацима био у Кронштату на богослужењу праведног оца Јована. И кад је отац Јован завршавао литургију, његов лик је био озарен светлошћу, као Мојсијев кад је силазио са Синајске горе. После извесног времена отац Јован их је примао у својој келији и био је као обичан човек. [...]

Икона не треба да одржава само спољашњи, већ и унутрашњи живот, светост и блискост небу. Управо на изображење стања духа скривеног испод плоти била је усмерена сва пажња наших православних иконописаца. [...] После Петра Великог у Русији [...] уместо угледања на старе руске иконописце завладало је угледање на Православљу туђе уметнике Запада. Иако су нова изображења била веома лепа, нису одговарала духу иконописања.“[80]

Огромна шангајска саборна црква могла је да прими до 2 хиљаде људи. Заједно с двоспратним парохијским домом који се налазио поред ње касније је постала центар пастирске делатности свеца који се попут оснивача древних манастира, није ограничавао изградњом зграде, већ се трудио да пре свега уреди молитвени живот. Као што је сам писао „моливетвено расположење је својеврсни термометар човековог душевног стања. Одсуство воље за молитву и недостатак жеље за молитвом означавају духовну успаваност, чак и више – духовну смрт.“[81] Ево због чега је, по речима владике, „молитва основа успеха у архипастирској делатности“. [82]

Протојереј Илија Вењ је ових година живео поред владике Јована; ево како је описао његов однос према молитви: „Владика Јован је целе године сваког дана служио Свету литургију. С њим је служио свештеник чија је чреда била. Службе су трајале јако дуго. С доласком владике Јована увече се служила вечерња с повечерјем. На повечерју су се обавезно унапред читали од једног до три канона свецима. У 6 сати ујтру служена је полуноћница, јутрење и литургија. Владика Јован није имао слуха, али је захтевао да се пева све што треба да се пева. На вечерњи и јутрењу стајао је с клиром за певницу. Владика се увек врло строго односио према клиру. Полијелеј се увек певао у целини (односно, цео псалам). [...] На богослужењима је владика увек сам проповедао, али је било врло тешко разабрати речи. [...] Владика Јован је веома волео богослужење и устав. [...] Сећам се да је владика Јован посебно поштовао дане помена мученика. Због нечега ми је остало у сећању да је волео светог мученика Трифуна.“[83]

Поменућемо још и то да је владика у Шангају увео литургију светог Јакова (18. јануара владика Јован је присуствовао богослужењу кад се ова служба први пут служила на словенском у руској цркви у Београду).[84] Ова литургија је први пут преведена на црквенословенски у иностранству и издата је трудом Руске Заграничне Цркве. Остала су сећања и других савременика владике Јована о томе како је он вршио богослужење. На проскомидији је помињао необично много имена; савременици сведоче о изузетној сили молитве свеца за време Литургије. Његова молитва се буквално изливала на све присутне, као што тврди један од верника, који је присуствовао његовој служби у Европи: „Сила и надахнутост службе архиепископа Јована обузимају све душе које се моле. Кад он служи

[80] О талентима и иконописању // Беседе... стр. 164-166.
[81] *Јован (Максимовић), јером.* Белешке за пастирско богословље. Стр. 19.
[82] Блажени Јован Чудотворац. М., 1993., стр. 57. Сведочанство архим. Венијамина (Гаршина).
[83] *Вењ И., прот.* Шангај – Сан-Франциско // Архиепископ Јован (Максимовић)... стр. 57, 59.
[84] В.: Литургија светог апостола Јакова у Шангају // Православна Русија. Ладомирово, 1939., 1. дец. стр. 6.

јасно се осећа да се у светим тренуцима литургије брише граница између неба и земље и тварни свет у овим тренуцима живи Божанским животом, одрешавајући се од земаљског живота – „всјакоје ниње житејскоје отложим попеченије“ (сад сваку овоземаљску одложимо бригу).“[85] Друга сведокиња из Шангаја пише: „Владика Јован је заборављао на све и сваког око себе (за време Свете литургије). Он је горео љубављу према Христу, његово срце је пламтело у ватреној молитви, предавао јој се у потпуности, и овај молитвени полет се преносио и на нас, богомолнике. А како је клицао: „Твоја от Твојих!“ (Твоје од Твојих.)“[86] Рећи ћемо још и то да владика у олтару никад није изговарао ниједну сувишну реч, притом је обавезно одговарао на сва питања која су се тицала правилног тока службе.

Монахиња Августа нам је оставила још једно сведочанство. Она се упознала с владиком Јованом 1939. године; кћерка јој је слала писма пуна очајања, јер јој је брак био на ивици распада. И ево, мајка је дошавши на литургију коју је служио владика Јован постала сведок чуда. Наводимо њено казивање: „Сваког дана сам одлазила у цркву у Шангају, али је моја вера почела да се колеба. Решила сам да више не идем у цркву, већ да одем код познаника и зато се нисам журила да устанем раније. Пут ме је водио поред саборне цркве и у храму сам зачула појање. Свратила сам у храм. Служио је владика Јован. Олтар је био отворен. Владика је изговорио молитву: „Примите, јадите, сије јест Тјело Моје“ (Примите, једите, ово је Тело моје) и... „Сија јест Кров Моја... во оставленије грјехов“ (Ово је Крв Моја... на отпуштење грехова) и после тога је клекао на колена и дубоко се поклонио. У то време сам видела непокривен путир са Светим Даровима и баш у тај час, после речи владике одозго је сишла ватрица и спустила се у путир... Никад у свом животу нисам мислила да ћу видети истинско освећење Дарова огњем. У мени се поново разгорела вера.“[87] Ово сведочанство потврђује атонски монах Агатон (†2002.), који се с владиком Јованом упознао педесетих година у Лондону. Тада је још увек био мирјанин, прислуживао је владики у олтару. У тренутку изговарања епиклезе, кад је епископ Јован осенио крсним знамењем Свете Дарове отац Агатон је осетио да је нека сила прожела цело његово биће.[88] Касније је румунски епископ Теофил, којег је за епископа рукоположио светитељ Јован казивао: „Кад је владика Јован ставио на мене руке, заиста сам осетио необичну силу Светог Духа.“[89] Лидија Лу сведочи да је за време молебана који је светитељ служио у Хонгконгу „видела светлост, која је окруживала владику до самог налоња; сјај око њега је био ширине једне стопе. То је прилично дуго трајало.“[90]

Један од „Шангајаца“ се сећа: „Његово лице се понекад преображавало за време литургије, посебно у данима Великог поста, сијајући неземаљском светлошћу, а очи, увек пуне Божанске љубави, зрачиле су неизрециву радост, недоступну грешницима и то је било знак присуства Светог Духа. Видео сам га у пасхалној ноћи како „лебди“ као на рукама Анђела, изнад новосаграђеног шангајској храма и како кличе у тријумфалној радости победоносно: „Христос Воскресе! Христос Воскресе!““[91] У Шангају је у току радних дана владика често сам потребљивао Свете Дарове, остајући у дубокој молитви по

[85] Весник Швајцарског викаријата. Женева, 1952. Фебр. бр. 40, стр. 3.
[86] *Сава Едмонтонски, еп.* Летопис... стр. 123. Сведочанство Е.Мур.-Шум.
[87] Исто. Стр. 136. Сведочанство м.Августе.
[88] Станиславу Поповићу је саопштио монах Агатон Хиландарски.
[89] *Bourne V.* La divine contradiction. Paris, 1978. P. 347.
[90] *Сава Едмонтонски, еп.* Летопис... Стр. 83.
[91] *Ларин Г., прот.* Шангајски црквењак // Руски препород. 1985., бр. 1. стр. 70-71.

три-четири сата. Једном је рекао: „Како је тешко одвојити се од молитве и прећи на земаљско!“[92] Уопште, после службе је остајао толико погружен у свештенодејство литургије да је излазећи из олтара на сва питања одговарао расејано. Протојерej Георгије Ларин додаје: „Никад нећу заборавити како је пре него што би напустио храм чинио метаније испред сваке иконе у огромном храму као да се на неко време опрашта од својих блиских пријатеља-светаца, а ја сам ишао за њим, држећи у рукама његов жезал.“[93] Митрополит Филарет (Вознесенски, †1985.) је касније писао: „И ма какве промене да су се дешавале у спољашњој ситуацији, у спољашњим условима живота и рада владике Јована, дело молитве и Божије службе за њега је увек било на првом месту и ништа није могло да га одвоји од тога.“[94] Олга Ивановна Семењук, која је по сопственим речима „имала срећу да јој лекари повере да негује владику Јована за време његове болести“ сведочи: „Тада сам први пут у животу видела човека, потпуно посвећеног Господу. Он ни за тренутак није прекидао своје молитве. Потпуно је игнорисао оно што су му лекари прописали и никаква сила није могла да га спречи да служи. Дешавало се да га лекари положе у постељу, али би прошло неколико тренутака и он би већ био у олтару...“[95] Постоји потврда за то: „Једном је владики због сталног стајања тешко отекла нога и конзилијум лекара је плашећи се гангрене прописао хитну хоспитализацију, коју је он категорично одбио. Тада су руски лекари објавили парохијском савету о томе да се ослобађају од сваке одговорности за његово стање, па чак и за живот. После дугог наговарања од стране чланова савета, који су били спремни да га хоспитализују чак и насилно, владика је био приморан да пристане и ујутру, један дан уочи празника Крстовдана био је послат у руску војну болницу. Међутим, нешто пре шест, дошао је у храм пешке храмљући, и почео је да служи. Оток је потпуно прошао за један дан.“[96] Чак ни на путу није остављао богослужење – носио је са собом све потребне дневне богослужбене књиге, укључујући и своје Минеје на грчком језику ако је мислио да ће вечерњу морати да чита у чекаоници на станици или да служи Литургију на броду. Али, како пише архимандрит Амвросије Погодин, „о ноћним молитвама почившег владике и о његовим другим молитвеним подвизима могли би да казују само његова келија и храмови у којима се молио. Од нас је то било скривено.“[97]

Осећајући јединство Васељенске Цркве архипастир је на дан сећања на светог Јована Златоуста литургију служио на грчком језику. 25. марта, на дан ослобођења Грчке од османског јарма такође је служио на грчком благодарствени молебан. На дан свете Тамаре царице Грузије деца из сиротишта су неке црквене песме певала на грузијском. Светог Саву, првог архиепископа српског, владика је славио 27. јануара, заједно са Србима, а не два дана раније, као што је прихваћено у Руској Цркви. Тог дана владика је служио „славу“ по српском обичају. У овом васељенском доживљају Цркве владика није заборављао ни земље Далеког истока које су му поверене. Зато је донео одлуку да се 24. јуна у свим храмовима Шангаја на јектенијама за почивше свечано помињу „јерej Митрофан и други кинески православци, пострадали за православну веру“[98] – мученици о којима смо говорили на почетку главе. Светитељ је служио парастосе и на дан упокојења

[92] *Сава Едмонтонски, еп.* Летопис... Стр. 119. Сведочанство В.Вејера.
[93] *Ларин Г., прот.* Шангајски црквењак // Руски препород. 1985., бр. 1. стр. 67.
[94] *Сава Едмонтонски, еп.* Летопис... Стр. 130.
[95] Исто, стр. 80-81.
[96] *Венијамин (Гаршин), архим.* Сећања на архиепископа Јована. Стратфилд, 1966., стр. 10. Сведочанство Г.Ларина.
[97] *Амвросије (Погодин), архим.* Сећања на архиепископа Јована // БЛ. 1966., бр. 7, стр. 6.
[98] ПЛ. 1941. 9. јун. бр. 479.

„апостола Јапана“, светог Николаја (Касаткина, †1912.), и светог Јоне Манџуријског (†1925.) док још нису били прослављени. Без колебања је служио на кинеском, узносећи за њега молитве ка небеском Престолу. Сваке године по кинеском календару владика је служио Свету литургију на овом језику.[99] Основао је Православно братство великог Шангаја, али је касније са жалошћу истицао да је веома туговао кад су „ратни догађаји зауставили ширење Православља међу кинеским народом, што је основни задатак мисије.“[100] По једном од његових реферата упућених Синоду може се судити о томе колико пажљиво је пратио делатност свештенослужитеља-Кинеза. 1946. године замолио је предстојатеља Руске Заграничне Цркве да „пошаље младог епископа, који би могао неко време да посвети учењу кинеског језика и да се преда мисионарењу међу Кинезима, које потпуно деградира“ додавши да је „кинески клир углавном у позним годинама, а последње деценије су биле крајње неповољне за мисионарско дело и са забринутошћу гледамо на будућност Православља у Кини.“[101] Нажалост, различити догађаји су омели остварење овог плана. Владику је занимало православно мисионарство у Јапану.

Светитељ Јован се није бринуо само за богослужење, већ и за образовање клирика. У предавањима за пастирско богословље која смо већ помињали владика је истицао да „у изузетно време кад људи немају могућност да стичу знања на уобичајен начин Бог даје изузетне дарове. Али у мирно доба, кад нема никаквих сметњи, Бог од људи захтева да се сами потруде како би достигли све што је неопходно уз помоћ Божију. Они који се спремају да постану свештеници и пастири Христове Цркве треба добро да знају богословске науке и помоћне дисциплине потребне за то да би њихов труд био користан. У супротном случају на њима ће се испунити Осијино пророчанство: *...кад си ти одбацио знање, и Ја ћу тебе одбацити да ми не вршиш службе свештеничке* (Ос. 4, 6).[102] Отац Илија Вењ се сећа: „У Шангају се сваког четвртка одржавао пастирски састанак. Ако је неко одсуствовао владика је захтевао од њега рапорт-објашњење. На овим састанцима највише времена се посвећивало богослужбеним питањима. Владика је питао клирике о особеностима неких предстојећих служби проверавајући знање (свештенослужитеља).“[103] Ову строгост архијереја према клиру неки су доживљавали врло непријатељски – до те мере да је један свештеник за време своје проповеди грдио владику упирући у њега прстом. Владика је и даље стајао на свом месту, нимало не реагујући на нападе свог свештеника. Многи су негодовали због понашања свештеника према сопственом архијерају и молили су владику да га казни, али владика ништа није предузео говорећи да је то његова лична ствар.[104]

Што се тиче других страна подвижничког живота свеца, како пише један од клирика који су му били блиски тих година, „живот праведника је тајна, откривена само Богу, и владика је живео животом скривеним у Богу“.[105] Како и у Југославији, тако и свуда ма где да се налазио до краја свог земаљског живота никада није спавао у кревету. Сваког дана у 4 сата ујутру поливао се хладном водом, чак и зими. Храну је узимао (притом врло оскудно) само једном у току дана и ноћи и то увече. За време Великог поста могло се видети да не дозвољава себи чак ни да седне. Владика Јован је носио јефтину одећу

[99] В.: *Маркиш М.* Звезде Истока // ПЖ. 1995., бр. 6, стр. 16.
[100] *Јован, архиеп.* Православној пастви шангајској благодат и мир... стр. 1.
[101] (Необјављено) писмо архиеп. Јована митр.Анастасију од 21. септ. 1946.
[102] *Јован (Максимовић), јером.* Белешке за пастирско богословље. стр. 7.
[103] *Вењ И., прот.* Шангај - Сан-Франциско // Архиепископ Јован (Максимовић). стр. 59.
[104] В.: *Ларин Г., прот.* Шангајски црквењак // Руски препород. 1985. бр. 1.
[105] *Амвросије (Погодин), архим.* Сећања на архиепископа Јована // БЛ. 1966. бр. 7, стр. 5.

кинеске производње, папуче или сандале без чарапа, без обзира на време. Деца из сиротишта су се једном веома зачудила видевши да чарапе, које су исплела за владику носе просјаци на улици.

Овакав врлински живот крије у себи опасност за подвижника. Јер православној традицији је својствено сасвим основано неповерење према прекомерном аскетском труду, посебно младих неискусних монаха, који ризикују да падну у прелест. Неки архијереји су на ово упозоравали младог епископа у својим писмима. Међутим, владику Јована оваква упозорења нимало нису вређала, што говори о његовом заиста подвижничком духу. Он у одговору архиепископу Виталију (Максименко, †1960.) пише: „О мом наводно прекомерном труду прича се много сувишног уз преувеличавање стварности. Већ ми је неколико јерарха писало о томе, с дубоком захвалношћу примам поуке моје старије сабраће и потрудићу се да поступам благоразумно, како је потребније Цркви.“[106] Строг у односу према себи, све је позивао на расуђивање, које је по светим оцима највећа врлина. Једном од свештеника је написао: „Свој труд ускладите са својом снагом да не бисте, напрегавши се прекомерно, касније били потпуно неспособни да радите.“[107] Младима је владика Јован саветовао да избегавају крајности; ево шта каже отац Георгије Ларин: „Владика Јован је за мене постао идеал и одлучио сам да се у свему угледам на њега. Једном сам за време Великог поста престао да спавам у кревету, легао сам на под, престао сам да ручам са својом породицом, прешао сам на хлеб и воду итд. Моји родитељи су почели да се секирају и одвели су ме код доброг епископа. Кад је чуо њихову жалбу на мене наредио је служитељу да оде у продавницу и да донесе болоњску кобасицу. Као одговор на моје сузе – „Али сад је Велики пост!“ мудри архипастир ми је заповедио да поједем донету кобасицу и да увек имам на уму да је послушање родитељима важније од самовољног поста... Сећам се како сам се љутио кад ми није давао неки „специјални“ аскетски подвиг.“[108]

Слика не би била потпуна кад не бисмо поменули дела која су била плод вере владике Јована. Тумачећи речи апостола *непрестано се молите* (1 Сол. 5, 17) говорио је: „То не значи да човек треба само да се моли и да не ради ништа друго. То значи да хришћанин увек треба да има молитвено расположење, да се у сваком тренутку сећа да се налази пред лицем Божјим и да у својој души разговара с Њим.“[109] Управо у таквом стању је чинио дела милосрђа. Није имао довољно времена да одлази у богате куће и да пије чај, али се могао видети тамо где је постојала потреба – независно од времена и доба. Кад је у Шангају порасла незапосленост и сиромаштво, владика, осетљив за људску несрећу умео је да окупи око себе оне који су били спремни да заједно с њим врше дела милосрђа надахнута молитвом. В.А.Рејер, члан парохијског савета шангајске саборне цркве 1941. године казује следеће: „Свим састанцима је председавао владика. Међу члановима савета је било људи који не би међусобно сарађивали да то није било на молбу владике. Сви смо знали да нас није позвао да бисмо пријатно провели време, него да бисмо помогли делу које је он започињао. Владика је умео да прекине личну одбојност која се повремено међу нама појављивала позивајући нас да радимо ради постављеног циља. Слушајући саопштења о потребама ове или оне установе о којој се бринуо [нисам примећивао] како је протицало време. То није била молба да се учини нешто одређено. Владика је делио с

[106] (Необјављено) писмо еп.Јована архиеп. Виталију (Максименко). 1937. Јануар.
[107] (Необјављено) писмо архиеп.Јована прот. Ростиславу Гану од 14. марта 1959.г.
[108] *Ларин Г., прот.* Шангајски црквењак // Руски препород. 1985. бр. 1, стр. 69.
[109] *Јован (Максимовић), јером.* Белешке за пастирско богословље. стр. 21.

другима своју бригу, услед чега се обавезно појављивала жеља да се некако помогне, да се она задовољи. Ниједном нисам чуо ни прекор упућен било коме, ни грдњу због било чијих дејстава. Његов душевни мир се преносио на присутне за време беседе с њим, одражавајући се такође у његовим светлим очима и у светлом осмеху пуном љубави... Његов радни сто је био претрпан писмима од молилаца и паствe и кад би се разговор повео о било ком од њих, он је из гомиле папира која је лежала испред њега вадио писмо које му је било потребно. Владика никад и ништа није молио за себе, све његове мисли биле су усмерене на потребе других... Сваки посао који се обављао на молбу владике као да је штитила и покривала благодат.“[110] Кад се обраћао различитим добротворним организацијама Шангаја увек их је молио да не буду у супарништву и да не споре међу собом истичући да се ова дела остварују само уз Божију помоћ. Писао је: „Нека Господ награди њихове делатеље и делатељке и нека не ослаби њихова ревност у искушењима: без искушења и непријатности се не чини ниједно добро дело. А било би и чудно кад их не би било! Зар се може очекивати да ће исконски непријатељ Бога и човека лако допустити да буде побеђен? Ако се људи у борби на све начине труде да постану победници и обично не попуштају лако пред својим противницима, колико пута више ка победи стреми вођа сваког зла и мрзитељ добра?

Слично као што се непријатељске државе труде да помуте редове противника изазвавши у њима унутрашњу смутњу, и исконски човекоубица се на сваки начин труди да изазове неспоразуме и незадовољство међу онима који чине добро дело како би га помутио. Али, знајући одакле потичу ови немири немојмо се препуштати искушењима сејача непријатељства и злобе, већ на сваки начин избегавајмо поделе и чувајмо мир с љубављу снисходећи слабостима ближњих.“[111]

Једна од најзначајнијих ствари за епископа Јована било је оснивање сиротишта у име светитеља Тихона Задонског (†1783.), који је, као и владика Јован, веома волео децу. Прво што га је запањило након доласка у Шангај била су напуштена деца. Већ три месеца касније неколико жена се прихватило да му помогне; 24. фебруара 1935. године освећена је просторија дечјег сиротишта. Прво је то била само трпезарија, претворена у две мале собе. Тамо су деца могла да једу и да остану цео дан. Ово дело је почело брзо да се развија – деца су ускоро могла да спавају у двоспратној згради. Међутим, ускоро је и тамо постало тесно и сирочад су почела да се смештају по становима који су се налазили у пословним зградама. Тада је организована школа и опремљена просторија за храм. Прво руски трговци нису штедели речи за нападе на адресу владике Јована и његовог рада – у локалним новинама су се свако мало појављивале оцене пуне критике. Међутим, по његовим молитвама њихов однос се ускоро променио и прихватали су се да помогну ономе кога су пре вређали, дајући му за сиротиште намирнице и новчана средства. Странци су такође притекли у помоћ овој установи – сиротиште је у банци добило зајам за куповину зграде у улици Виторија Емануела, где се и налазило до саме евакуације из Шангаја.[112] Ова установа у коју нису примана само деца-сирочад, већ и она чији су родитељи били сиромашни и то и Руси и Кинези, водила је бригу о укупно три и по хиљаде деце, што је било у то доба било компликовано. Владика је и сам проналазио болесну и гладну, напуштену децу на шангајским улицама. Сазнавши из новина да у

[110] *Сава Едмонтонски, еп*. Летопис... стр. 108. Сведочанство В.Рејера.

[111] Беседа преосвећеног епископа Јована на његов имендан после литургије и примања честитки пред почетак трпезе // ПЛ. 1941. 16. јун. бр. 480, стр. 6-7.

[112] В.: Тридесетогодишњеица сиротишта Светитеља Тихона Задонског // ПР. 1965. бр. 17. стр. 12-13.

неким сиромашним кварталима града пси понекад растргну децу бачену у контејнере владика Јован се упутио тамо у пратњи Марије Александровне Шахматов. Унапред ју је замолио да му набави две флаше кинеске ракије и кад јој је открио куда иду, веома ју је уплашио, јер се знало да тамо свако може бити убијен. Без обзира на то, попустила је под наговорима младог епископа и кренула је с њим по тамним улицама у којима су живели пијанци и разне мрачне личности. Дрхтећи привијала је уз себе две флаше; одједном су зачули како у отвору за врата пијанац нешто мрмља, а да у канти за смеће тихо јеца дете. Кад је владика кренуо према детету пијанац је претећи кренуо напред. Тада се епископ Јован окренуо према Марији Александровној и замолио ју је за флашу. Подигавши у једној руци флашу и показујући на дете другом владика је без речи ставио до знања да нуди „нагодбу“. Флаша се нашла у рукама пијанца, а Марија Александровна Шахматов је узела дете. Кад је пала ноћ владика Јован је ушао у сиротиште доневши два малишана. [...] Оваква неустрашивост се могла стећи само по цену јаке духовне борбе.[113]

За децу која су доспевала у сиротиште владика је постајао отац. Сећа се прва штићеница сиротишта Валентина Диатроптов: „Владика Јован је за нас, сирочад, био отац пун љубави и веран друг, који је заиста схватао нашу ситуацију. [...] Увек смо могли да му прићемо и да замолимо за помоћ ако би нам било тешко на срцу. А да не бисмо падали у чамотињу, често се шалио с нама.“[114] Маргарита Зинченко, такође штићеница сиротишта пише: „Није било дана да владика не посети сиротиште. Чак је и ноћу, по било каквом времену долазио да нас обиђе, да види да ли смо сви здрави, да ли нам нешто треба. Прво је обилазио зграду дечака заједно с најстаријим васпитачем [...] а затим зграду девојчица заједно с управитељком Валентином Аполинаријевном Вржосек. Владика је обилазио сваку спаваоницу, изговарао је кратку молитву, благосиљао све и ишао даље. Пошто сам у детињству боловала често сам лежала у изолатору. Владика никад није пролазио поред мог „склоништа“ – изолатора, увек ме је храбрио и уверавао да ћу сигурно оздравити.“[115] Архимандрит Венијамин Гаршин додаје: „Питомци сиротишта Светитеља Тихона Задонског су тако волели архипастира Јована да су с њим заборављали да су сирочад. Знали су да имају јаког заштитника, свог духовног оца који никоме неће дозволити да их вређа у овом земаљском животу.“ Он такође пише: „Владика Јован је стално говорио да најтеже душевно искушење за сирочад наступа уочи великих празника, на Бадњи дан или уочи Васкрса. Сирочад виде како се хришћанске породице припремају за празнике, како се очеви и мајке брину за своју децу и свесни су да су свега тога лишени. И владика се увек трудио да им замени оца и мајку. Васпитавајући децу по строгим религиозним правилима добри јерарх је истовремено волео да за њих природи вече с Божићним јелкама и приредбама, набављао им је дувачке инструменте (имали су добар оркестар).“[116] Маргарита Зинченко се сећа да је за Божић поклон испод јелке стављан за сваког штићеника. „Испод ње (јелке) налазили су се огромни поклони за свако дете! Деца су приређивала концерте, плесала, играла коло, а владика је био срећан, чак су му сузе навирале на очи,“[117] пише она.

У ратним годинама сиротиште је имало потешкоћа с новцем, није га било довољно. По чорбу су ишли у јавну мензу. Владика ју је прво пробао сам, захватајући кашиком из

[113] В.: The price of sanctity // OW. 1994. бр. 175-176. P.76
[114] Блажени Јован Чудотворац. Стр. 211.
[115] Јован Чудотворац у Русији. М., 2002., стр. 24-25.
[116] Блажени Јован Чудотворац. Стр. 57, 58.
[117] Јован Чудотворац у Русији. Стр. 26.

шерпе. М.А.Шахматова, која је тада била директорка сиротишта причала је: „Заиста, више није било хране за децу које је у том тренутку било 90. Наш персонал је негодовао зато што је владика Јован и даље доводио нову децу у сиротиште, без обзира на то што су нека од њих имала родитеље, па смо и њих морали да хранимо. Он је тако радио. Једне вечери кад се вратио код нас, уморан, без снаге, смркнут и тих, нисам могла да се уздржим и рекла сам му шта мислим. Рекла сам му да ми жене више не можемо да гледамо гладну децу, а немамо чиме да их нахранимо. Више нисам могла да се обуздам и повисила сам глас с негодовањем. Нисам жалила само себе, негодовала сам на епископа зато што нас је довео у такву ситуацију. Тужно ме је погледао и упитао: „Шта вам је потребно?“ Одговорила сам му: „Све, али главно је овсено брашно, тиме треба да храним децу свако јутро.“ Владика Јован ме је погледао тужно и попео се на спрат. Чули смо како је чинио метаније и то толико јако да је сметао суседима да спавају. Осећајући грижу савести, сметена, нисам могла да спавам те ноћи. Заспала сам у зору, а пробудила сам се због тога што је неко звонио на врата. Отворивши врата угледала сам Енглеза који ми је рекао да је представник житарске компаније која има вишак овсеног брашна. Упитао ме је да ли нам је потребно брашно, пошто је чуо да ту постоји дечје сиротиште. Почели су да истоварају вреће брашна, једну за другом. У том тренутку светитељ је сишао низ степенице и било ми је тешко да било шта прозборим. Прошао је ћутке, али сам у његовом погледу видела прекор због недостатка моје вере. Могла сам да паднем на колена и да целивам његове ноге, али он је већ отишао како би наставио да се моли и да благодари Господу.“[118]

Осим сиротишта владика је водио бригу о Дому милосрђа светог Филарета Милостивог у којем се 1943. године налазило 75-80 бескућника од којих је половина патила од хроничних болести. 1939. године је основао општежитије за бескућнике у име светог Сампсона Странопримца. У парохијском листићу су се стално појављивали огласи поводом празника да се сиромаси позивају за трпезу:

„Јегда твориши пир, зови нишчија, малоимушчија, хромија, сљепија: и блажен будеши, јако не имут ти што воздати: воздаст же ти сја в воскрешеније праведних“ („Него кад чиниш гозбу, зови сиромахе, богаље, хроме, слијепе; и блажен ћеш бити што ти они немају чиме вратити; него ће ти се вратити о васкрсењу праведних“) (Лк. 14, 13-14). Ове речи Господње испуниле су жене којима је био имендан, па су направиле ручак за сиромашне на свој празник и које су пожелеле да њихов празник с њима поделе они који не могу да им узврате.

Заиста су се удостојиле да на свој празник приме највишег Госта, [јер] су у сиромашнима имале за учесника своје трпезе Цара над царевима, Који је Сам рекао: *Понеже сотвористе јединому сих братиј Мојих менших, Мне сотвористе* (Кад учинисте једноме од ове Моје најмање браће, Мени учинисте) (Мт. 25, 40). Нека узврати свим онима који су Му послужили и који су Га примили и нека благослови све оне који радосне и тужне дане и догађаје буду обележавали добрим делима за ближње, у којима примају Самог Христа!“[119]

Владика се бринуо за судбину затвореника. У документу, који смо већ цитирали, речено је: „Од дана његовог доласка затвореници у тамницама Сетлмента (међународни квартал града – *Б.Л.*) и француске концесије имају могућност да се моле у затворским просторијама на Светој литургији и да се причесте сваког месеца, а на празнике Божића и

[118] The price of sanctity // OW. бр. 175-176. P. 77; Блажени Јован Максимовић... стр. 16.
[119] „Јегда твориши пир...“ // ПЛ. 1942. 21. септ.

Светог Васкрса по његовом налогу им се шаље празнична храна.“[120] О празничним данима служио је у саборној цркви, али је притом једном месечно обавезно служио у свакој од две тамнице у граду.

Једна од најважнијих брига свеца било је образовање његове паствe – и деце, и омладине и одраслих. Један од његових савременика се сећа: „Владика Јован, као искусан педагог, духовни наставник и друг својих васпитаника добро је познавао душу детета и омладинца. Дубоко је схватао на који начин деци треба усађивати љубав и занимање за црквени живот.“ И зато су му за време литургија радним данима деца из сиротишта прислуживала у олтару. У дане празника понекад му је прислуживало по шеснаесторо деце! Међутим, његова љубав према деци није искључивала велику строгост према њима ако је то било потребно. То помиње Маргарита Зинченко: „Владика је строго кажњавао оне који су се рђаво понашали за време богослужења. Једном смо се закаснивши на богослужење веома лоше понашали у цркви: ушли смо бучно, разговарали, вртели се. Владика је одржао проповед о томе како се треба понашати у храму, зашто човек иде у цркву, зашто се треба молити у Божијем храму. А за казну после богослужења направили смо по 40 метанија. Од тада никад не разговарам у цркви...“[121]

За годишњи празник свих школа одређен је дан светих Кирила и Методија, просветитеља Словена. Тог дана деца су морала да учествују у Светој литургији, која се служила у саборној цркви. Сваке године владика је лично држао испите из веронауке у свим руским школама и сиротиштима града. Прво би онај ко полаже испит прекрстивши се изговорио Символ вере. Затим тропар свог небеског покровитеља, чије житије је морао да зна. Даље се постављало питање из историје Старог или Новог Завета, садржај јеванђељских прича. Сва деца су на дан свог свеца морала да се причесте Светим Христовим Тајнама.[122] Владика је био убеђен да су захваљујући светом Кирилу и Методију Руси примили Православље и могли да проповедају Јеванђеље другим народима, у Сибиру и на Далеком истоку и зато су постали, по његовим речима, „апостоли свих народа Источне Европе и великих крајева Азије“.[123] Сасвим посебну радост епископ Јован је осећао кад су се око њега окупљали омладинци, чланови Братства светог Јоасафа Белгородског, које је основано ради одржавања беседа не духовне или философске теме и изучавања Библије. Одржавала су се и предавања за одрасле у име светог Димитрија Ростовског.

Владика је био врло образован човек, премда то није истицао; живо се занимао за образовање своје духовне деце, чак и световно, само ако то није шкодило спасењу душе. 1935. године док је био у Харбину поводом епископске хиротоније, владика Јован је „посетио Институт светог Владимира и низ руских средњих школа... Млад, живо се интересујући за науку и стремљење омладине ка образовању, епископ Јован је обишао источњачко-економски и политехнички факултет. Епископ Јован је истакао да Пекиншка духовна мисија свој посао обавља у корист Христове Цркве и позвао је факултет да помогне исконским тежњама источних народа и руског народа заједно с њима ка боготражитељству, ка истинском и свесавршеном животу. На политехничком факултету је владика обративши пажњу на окачени плакат „Светлост Христова просвећује све,“ развио

[120] Реферат Мелетију, митрополиту Харбинском и Манџуријском // *Сава Едмонтонски, еп.* Летопис... стр. 50.
[121] Јован Чудотворац у Русији. стр. 25-26.
[122] В.: Архиепископ Јован (Максимовић)... стр. 52.
[123] Свети равноапостолни Кирил и Методије // Беседе... стр. 194.

мисао да ће само у светлости Христовог учења техника и науке заиста служити високом назначењу човечанства, и позвао је да се гради у духу овог принципа.“[124]

Као будан пастир владика је будно пазио да деца не доспеју под утицај инославних. Татјана Урусов се сећа: „Владика се борио против тога да православна руска деца похађају римокатоличку школу свете Софије, на којој су предавачи били монаси-мисионари, који су се трудили да приволе децу за католицизам. Прилазио је капији ове школе по завршетку часова, срећући нас и благосиљајући нас. Строго је говорио да не треба да идемо у ту школу, да имамо своје руске школе.“[125] У принципу, владика се с поштовањем односио према инославнима, али притом нипошто није прихватао прозелитизам и о овоме је говорио без околишања, што се потврђује редовима из његовог апела упућеног православном становништву Шангаја 16. новембра 1942. године, који је објављен у парохијском листићу:

„1. Такозвана Руска католичка црква без обзира на то што се спољa угледа на Православну Цркву, нема никакве везе с Православном Црквом, и њена делатност је усмерена против Православља и против исконске традиције Руске земље.

2. Колеџ светог Архистратига Михаила и школа свете Софије васпитавају децу у духу супротном Православљу и њихов задатак је да се деци неприметно усаде неправославна гледишта, а затим и њихово присаједињење такозваној Руско-католичкој цркви.

3. Израз „Руско-католичка“ је вештачки и историјски нетачан, и показује само циљеве које имају њени руководиоци, јер је до сада постојала само Православна Русија и руски народ је у целини увек био православан, а они који су прешли у друге вероисповести представљали су јединице, које су отпале из општеруског тока.“[126]

Епископ је био позван на празник у поменути лицеј светог Архангела Михаила и за време посете разговарао је с оцем-ректором на француском. Показавши прстом икону светог Архангела Михаила језуита је рекао епископу: „То је наш покровитељ – свети Архангел Михаил!“ „Вама се само чини да је он ваш покровитељ,“ одговорио је владика. Затим се повела реч о свештенику-језуити који је допутовао из другог града пошто у лицеју није било довољно професора. „Допутовао је да помогне руским ученицима,“ рекао је ректор, на шта је владика одговорио: „Допутовао је да би их варао!“[127]

Ево шта је епископ Јован писао поводом обраћања из православне вере у римокатоличку без свесног пристанка онога ко бива обраћен: „Канонска правила од апостолског доба забрањују молитвено општење с иноверним, сматрајући то за отпадање од вере... На неким местима католици су ово нашироко користили наговарајући болеснике да се причесте на католички начин, а затим их после смрти сахрањују као католике. У Шангају два пута нисам признао такво превођење у католицизам, пошто је оно извршено над људима, чија је воља већ ослабила, а целог живота су били православци и никад им није падало на памет да прелазе у католцизам.“[128] Да би се супротставио римокатоличком прозелитизму светитељ је поново издао познати говор бискупа Штросмајера,[129] одржан на

---

[124] Боравак епископа Шангајског Јована у Харбину // Православна Русија. Ладомирово, 1935. 12. мај. Бр. 8-9, стр. 7.
[125] Архиепископ Јован (Максимовић)... стр. 53.
[126] Апел о Руско-католичкој цркви // ПЛ. 1942. 16. новембар.
[127] *Pereleshin V.* Russian Literary and Ecclesiastical Life in Manchuria and China... P. 107.
[128] *Сава Едмонтонски, еп.* Летопис... стр. 154.
[129] *Pereleshin V.* Russian Literary and Ecclesiastical Life in Manchuria and China... P. 107.

Првом Ватиканском Сабору, у којем је доказивао неодрживост догме о папској непогрешивости. Представници руске дијаспоре у Шангају су с пуним правом писали: „У дане доласка епископа Јована све секташке организације и инославне исповести су схватале и схватају да је борба с оваквим стубом православне вере веома тешка.“[130]

Владика није допуштао компромисе у питањима вере, али је притом штедро делио своје духовне дарове са свима независно од њихове вероисповести. По речима савременог грчког свеца Нектарија Егинског (†1920.), којег је владика Јован веома поштовао, „догматска размимоилажења која се тичу само области вере, не односе се на област љубави. Догма се не бори с љубављу – љубав се догми даје као дар, пошто све трпи и све подноси.“[131] О овоме говори још једно сведочанство. „У Шангају је неки Шпанац лежао у француској болници у којој су неговатељице биле римокатоличке сестре. Стање болесника је било толико безнадежно да је смештен иза паравана како нико не би узнемиравао његове последње тренутке у животу. Није било наде у његово оздрављење: сваког тренутка му је предстојало да умре. Одједном се зачуло звонце из његове собе и сестра-неговатељица је ушла и видела је како седи; обратио јој се с питањем: „Ко је овде био малопре? Који је то свештеник? Умирао сам, а он се молио сасвим поред мене и осетио сам како ми се здравље враћа!“ Сестра је рекла да никог није видела. Кад је изашао из болнице овај човек је обишао све католичке цркве надајући се да ће тамо наћи онога ко га је исцелио; један од католичких свештеника му је посаветовао да сврати у нашу цркву, јер тамо, објаснио му је, има један православни епископ, необичан човек, Христа ради јуродиви своје врсте... Једне вечери дошли смо у храм на вечерње (у то време смо сви били на опрезу, јер је у њега долазило много совјетских агената). За време службе видимо како је у храм ушао врло крупан човек. Био је добро обучен, у веома лепом плавом оделу и с великим црвеним цветом у петљици. Узнемирили смо се помисливши да је то „бољшевик“. После вечерње кад су сви почели да прилазе светитељу по благослов видели смо да и он прилази. Примакли смо се ближе епископу како бисмо га у случају опасности заштитили макар тиме што нас има много. Међутим, на наше запрепашћење видели смо да се овај чин приближио Блаженом, клекао је испред њега на колена, молећи га за свети благослов, затим је објаснио да је напокон нашао онога ко га је тако натприродно исцелио у болници. Епископ је заблистао, благо се осмехнуо и благословио га је.“[132]

Владикина љубав се није изливала само на инославне, већ и на оне који нису били хришћани, чега се сећа Всеволод Рејер: „На истом броду којим је владика одлазио из Шангаја отпутовали смо жена и ја. Војни брод „Генерал Гордон“ на брзину је претворен у путнички параброд, али је у његове кабине, чак и прве класе смештано по 10-15 људи. У кабини с мојом женом путовала је познаница, дама Д., Јеврејка. У разговору са женом упитала је да ли моја жена зна да с нама на параброду путује отац Јован. Жена је схватила да се ради о владици Јовану, пошто није било другог православног свешеника Јована на параброду.

Римокатолички свештенослужитељ Јосиф Штросмајер родио се 1815. године у Хрватској. Звање доктора наука стекао је у 21. години. 1838. године је био рукоположен за свештеника. 1840. г. стекао је звање доктора теологије. Крајем 1849. године постављен је за епископа у Ђакову (Хрватска), где је умро 1905. године. Беседу коју је поново издао светитељ Јосиф Штросмајер је одржао за време Првог Ватиканског Сабора. На основу историјских података доказивао је апсурдност римске догме о непогрешивости папе.

[130] Реферат... // *Сава Едмонтонски, еп.* Летопис... стр. 51.

[131] Ἁγίου Νεκταρίου. Μάθημα ποιματικής. Αθήναι. σελ. 210.

[132] БЛ. 1969. бр. 6. стр. 81-82. Сведочанство А.Чижове.

Ова дама је испричала следећи догађај. Њена другарица, такође Јеврејка, имала је болесног сина и ма колико да га је лечила, ништа није помагало. Била је на ивици очајања. Неко јој је рекао да Руси имају „бањушку Јована“ који служи у саборној цркви и по чијим молитвама се многи исцељују. Отишла је у храм и чекала да владика заврши богослужење и да почне да се спрема. Тада му је пришла и замолила да се помоли за њеног сина за којег је рекла да се зове Миша како владика не би сазнао да је Јеврејин. Владика ју је погледао и рекао је: „Помолићу се за Мошу!“ Убрзо после тога дечак је почео да се опоравља.“[133]

Всеволод Рејер преноси још и казивање милосрдне сестре из јеврејске болнице у Шангају: „У току Светле седмице владика Јован је дошао у болницу да посети неколико руских православаца који су се тамо налазили. Пролазећи кроз једну од соба застао је испред паравана који је скривао кревет на којем је умирала старија Јеврејка. Њена родбина, која је чекала у предворју болнице, већ се припремала за њену смрт. Владика Јован је подигао крст изнад њеног паравана и громко је викнуо: „Христос Воскресе!“ Болесница је дошла себи и замолила је за воду, блажени Јован је пришавши њеној сестри рекао: „Болесна дама је жедна.“ Болнички персонал је био запањен променом која јој се десила, јер је управо била на самрти. Дама се ускоро опоравила и изашла је из болнице.“[134]

Владика је неуморно посећивао болеснике; они су се исцељивали по његовим молитвама. „Од дана његовог доласка ниједан болесник није остао без његове молитве и личне посете, а по молитвама светитеља многи су добили олакшање, па чак и оздрављење. Имамо податке да су чак и болесници из других градова преко писама по његовим молитвама добијали оздрављење.“[135] Ево још неких од мноштва сведочанстава која су нам позната.

Ана Петровна Лушников је испричала следеће: „У Шангају сам 1945. године за време рата, била рањена и умирала сам у француској болници. Знала сам да умирем и замолила сам да пренесу владики да дође и да ме исповеди. То је било око 10 или 11 сати увече. Напољу је дувао јак ветар и киша је лила. Моје патње су биле страшне. На моје крике упомоћ дошли су лекари и сестре и рекли да није могуће позвати владику, јер је рат, војна болница је ноћу затворена и мораћу да сачекам до јутра. А ја нисам слушала и наставила сам да вичем: „Владико, дођи! Владико, дођи!“ али нико није могао да се повеже с њим. И одједном, у јеку буре кроз отворена врата болничке собе видим како се појављује владика, скроз мокар и прилази ми. Пошто је у његовој појави било нешто чудесно додирнула сам га и упитала да ли је он реалност или привид. Мирно се осмехнуо, уверио ме је да је „реалност“ и причестио ме је. Заспала сам и спавала читавих 18 сати. У истој соби са мном лежала је још једна болесница која је такође видела како ме је владика причестио. Кад сам се пробудила након осамнаесточасовног сна осетила сам да сам здрава и рекла сам да је то зато што је владика дошао и причестио ме. Међутим, нико ми није веровао и сви су причали да владика нипошто није могао да уђе у затворену болницу те ноћи. Упитала сам своју цимерку и она је потврдила да је владика био тамо, али нам свеједно нису веровали. Међутим, чињеница је била очигледна: била сам жива и добро сам се осећала. У то време ми је сестра која ми није веровала поправљала кревет и открила је – као потврду онога што сам говорила – новчаницу од 20 долара испод јастука, коју је владика оставио. Он је знао да сам без средстава и да сам много дужна болници и оставио

[133] *Сава Едмонтонски, еп*. Летопис... стр. 88.
[134] Исто.
[135] Исто, стр. 151.

ми је ову новчаницу. Касније је лично потврдио да је то учинио. Од тада сам почела да се опорављам.“[136]

Остало је сведочанство доктора А.Ф.Баранова: „Једном је у Шангају владика Јован позван да дође до постеље детета које је умирало и чије је стање, по мишљењу лекара било безнадежно. Ушавши у кућу владика Јован је кренуо право у собу у којој је лежао болестан дечак, иако још нико није стигао да му покаже куда да иде. Чак ни не погледавши дечака владика је пао испред иконе у углу собе (што је било у његовом духу) и дуго се молио. Затим је, уверивши родбину да ће се дете опоравити, брзо изашао. И заиста, пред јутро је детету постало боље и убрзо је оздравило – без лекарске помоћи. Сведок, пуковник Н.Н.Николајев потврђује ово саопштење у свим детаљима.“[137]

Сличних случајева је било много, као што се види и из казивања Н.С.Макове: „Желим да саопштим о једном чуду о којем ми је некада више пута причала моја врло добра познаница Људмила Дмитријевна Садовски. Ово чудо, које се њој десило записано је у архиви Шангајске среске болнице.

То се десило у Шангају. Она се бавила спортом – учествовала је у коњским тркама. Једном је јахала за тркалиштy, коњ се нечег уплашио, збацио ју је и она је јако ударивши главом о камен изгубила свест. У несвести је довежена у војну болницу, окупио се конзилијум од неколико лекара, сматрали су да је стање безнадежно, [говорили су да је] тешко да ће дочекати јутро, пулс се скоро не осећа, глава је поломљена и комадићи лобање притискају мозак. У таквој ситуацији сигурно ће умрети под ножем. Чак и кад би њено срце дозволило да се оперише, у најбољем случају би сигурно остала глува, нема и слепа.

Кад је то чула њена рођена сестра очајна и сва у сузама похитала је код архиепископа Јована и почела је да га преклиње да спаси сестру. Владика је пристао: дошао је у болницу, замолио је да сви изађу из собе и молио се око два сата. Затим је позвао главног лекара и замолио да прегледа болесницу. Какво је било запрепашћење лекара кад је чуо да је њен пулс био као код нормалног, здравог човека. Пристао је да одмах оперише, али само у присуству архиепископа Јована. Операција је била успешна и какво је било чуђење лекара кад се после операције освестила и кад је замолила да јој дају да пије. Све је видела и чула. И данас је жива – говори, види и чује. Познајем је 30 година.“[138]

Јелена Михајловна Бринер наводи још једно сведочанство о доброчинствима епископа Јована и његовом дару прозорљивости: „То се десило у Шангају, 1948. године. Живела сам поред болнице Руског православног братства. Код мене је свакодневно одатле долазила милосрдна сестра да ми даје инјекције – била сам болесна.

Једном је дошла и узбуђено ми је испричала шта се десило прошле ноћи док је дежурала у болници. У три сата после поноћи позвао ју је један тежак болесник и замолио је да одмах назове владику Јована, пошто му је веома лоше. Осећао је да умире и молио је владику да дође и да га причести. Ноћ је била олујна. Тајфун с изузетно јаким пљуском: ветар је покидао електричне каблове. Сестра је одговорила болеснику да не може да испуни његову молбу зато што телефон не ради, а она не може да оде по владику, јер је сама у целој болници и не може да је остави. Болесник је био врло узнемирен понављајући да му је потребно да одмах види владику. Изненада, 30-40 минута касније, зачуло се јако

[136] Блажени Јован Максимовић... стр. 20.
[137] Блажени Јован Максимовић... стр. 14.
[138] Исто. стр. 14-15.

куцање на капији и на питање поспаног стражара: „Ко је? Шта вам треба?“ одговор је био: „Отворите ми капију, ја сам епископ Јован. Зову ме одавде, чекају ме овде.“ Стражар је отворио. Владика је журно прошао до болнице кроз двориште и кад је угледао сестру која му је отворила врата, упитао је: „Где је овде тежак болесник, који ме чека? Водите ме код њега.““[139]

Треба поменути и то да је владика код болесника увек ишао пешке обијајући да прибегава услугама рикша, јер је сматрао да је недопустиво користити људе створене по образу Божијем како би се на њима, као на животињама могли превозити други људи.

Олга Ивановна Семењук саопштава о још једном исцелењу: „Мој старији син Борис је прислуживао владики Јовану у олтару у храму и изненада ми је у суботу, 16. новембра 1943. године рекао да не може да иде на бденије (имао је већ 17 година). Упитала сам зашто. „Мама,“ одговорио је мој дечак, „боли ме глава и осећам страшан бол у желуцу.“ Забринула сам се и сместила сам га у кревет надајући се да ће бол проћи у току ноћи. Одједном, у 11 сати увече улази владика Јован и наредивши нам да изађемо из синовљеве собе остаје с њим насамо и дуго-дуго се моли. Кад је изашао од њега рекао је: „Не бојте се, све ће бити у реду.“ Тада нисам схватала каква опасност се надвила над нас. Владика Јован је отишао. Ујутру је мој син већ падао у бунило, имао је јако високу температуру и жалио се на страшне болове у целом телу. Уплашивши се позвали смо неколико лекара. Они су сазвали конзилијум и рекли да дечак хитно треба да иде у болницу. Наш епископ се поново вратио, исповедио је и причестио дечака и поново нас је утешио. Кад смо га довезли у болницу неколико лекара га је детаљно прегледало и поставило дијагнозу: син има дизентерију, упалу левог плућног крила и тифус. Одмах су нам посаветовали да га преместимо у другу болницу, у болницу православног братства у којој је за нашег дечака била спремљена велика соба. Руски лекар, доктор Алексејенко је прегледао сина и рекао ми је: „Нема наде. Ваш син то неће издржати.“

Потпуно очајна и несрећна отрчала сам код владике Јована. Пала сам на колена пред њим и ридајући молила: „Спасите мог сина! Помолите се за њега! Верујем само у Ваше заступништво пред Богом!“ Владика Јован је био врло усредсређен. Успео је некако да ме утеши и кренуо је са мном у болницу. Од тог дана посећивао је мог сина дању и ноћу и све време се молио изнад њега. Отприлике три дана касније, кад сам дошла да обиђем сина он се освестио и рекао је: „Мама! Како сам страшан сан сањао данас! Видео сам владику Јована, видео сам много лекара и сестара, а и себе сам видео – и то је било као јуче – у потпуно белој одећи, и пробудио сам се.“ У себи сам помислила да ће мој син највероватније умрети и да ћу морати да га обучем у бело. Лекари више нису покушавали да га лече, јер су сматрали да је крај већ близу.

Дан касније мој син је почео да се опоравља. Оздравио је по молитвама нашег свеца и чак се удостојио да види своју будућност. Сад и сам успешно и са занимањем ради као лекар и носи „белу одећу“. Почивши доктор Алексејенко и други сведоци су потврдили да су само молитве епископа Јована вратиле мог сина из гроба у живот ослободивши га од неизлечиве болести.“[140]

Међу онима које је посећивао владика Јован били су душевни болесници и ђавоимани. Увек је видео јасну границу између ове две болести. На тридесет два километра од Шангаја пронашао је психијатријску болницу. Тамо је владика одлазио код болесника с иконом светог Наума Охридског, освећеном на гробу свеца. Владика је

[139] Блажени Јован Максимовић... стр. 61.
[140] *Сава Едмонтонски, еп*. Летопис... стр. 80-81.

поседовао духовне снаге да за општење с овим несрећним људима. Дозвољавао им је да се причешћују Светим Тајнама и они су се на свеопште запрепашћење мирно причешћивали и слушали су владику. Болесници су с нестрпљењем очекивали његов долазак и радовали су се кад би се владика напокон појавио. Подсетићемо да се Свето Причешће по правилу не даје душевним болесницима због бојазни да несвесно могу да га испљуну. Међутим, светац је успевао да их доведе у тако мирно стање да у његовом присуству оваква опасност није постојала.

Истина, једном се десило да је неко од болесника испљунуо Свете Дарове. И тада се поново испољила непоколебљива вера човека Божијег: „Госпођу Мењшиков ујео је бесан пас. Одбила је да прими прописане инјекције или је то учинила немарно... и разболела се од страшне болести. Чим је за то сазнао владика Јован је са Светим Даровима пожурио код жене на умору. Кад ју је причестио одмах је имала напад: почела је да пени и испљунула је Свете Дарове које је управо била примила. Међутим, Свете Тајне не могу да се баце и владика их је прикупио и потребио иако их је испљунула болесна жена. Прислужитељи који су били с њим повикаше: „Шта то радите, владико?! Беснило је страшно заразно!“ Међутим, владика је мирно одговорио: „Ништа се неће десити – то су Свети Дарови.“ И заиста, ништа се није десило.“[141] Треба поменути још једно чудо које спада у ово време: „Владика Јован је позван да причести једног младог веселог човека од двадесет и нешто година, који је свирао хармонику. Чекао је на ред да изађе из болнице. Владика Јован га је позвао с речима: „Сад ћу да те причестим.“ Младић му је одмах пришао, исповедио се и причестио. Запањени свештенослужитељ је упитао владику зашто није пришао човеку који је умирао, већ се задржао код очигледно здравог младића. Владика је одговорио врло кратко: „Он ће умрети ноћас, а овај који је тешко болестан живеће још много година.“ Тако се и десило.“ Исти очевидац допуњује: „Један од пријатеља Димитрија Михајловича Азовцева (трговца из Шангаја) имао је сопствени аутомобил. Кад је из кола угледао владику Јована стао је, пришао му је и узео благослов од њега. Падала је киша и била је олуја. Давши трговцу благослов владика је замолио да га довезе. Дао му је адресу. Било је касно увече. Стали су и ушли у стан. Домаћица је отворила врата. Владика је замолио да види њеног мужа. Речено му је да је муж уморан, да је вечерао и већ спава. Без обзира на то владика је замолио да пробуди домаћина. Владика је исповедио и причестио домаћина. У повратку је трговац који се зачудио због онога што је видео упитао владику зашто му је било толико хитно да причести очигледно здравог човека. Одговор је био кратак: „Он ће ноћас умрети.““[142] И то се тачно десило. Овај дар прозорљивости владике потврђују чак и противници светог архијереја: „Госпођа Садовски је била удата за врло имућног човека који се, чини ми се, једног дана почео да живи с њеном рођеном сестром и отпутовао је с њом у Хонгконг, где су га затекли рат и јапанска окупација. Потресена госпођа Садовски је одлучила да оконча живот самоубиством. Све је припремила. Послала је штићеника из куће, затворила је псе у собу. Извадила је отров. И одједном – зазвонио је телефон: епископ Јован. На недокучив начин све је сазнао. И умешао се како не би дозволио да се деси оно непоправљиво.“[143] На питање како се код владике појавио овај дар може се одговорити речима савременог румунског старца Клеопе: „Молитва узводи лествицом знања. Што више се молите тим

[141] Блажени Јован Максимовић... стр. 17.
[142] Архиепископ Јован (Максимовић)... стр. 118.
[143] *Pereleshin V.* Russian Literary and Ecclesiastical Life in Manchuria and China... P. 111.

више знате.“[144] Предвиђајући будућност захваљујући свом дару „да види срце човека и привлачи га Христу,“[145] по речима протојереја Георгија Ларина, свети владика је ради спасења душе другог човека показивао снисхођење тамо где се чинило да је потребна строгост. Ево казивања Нестора Левитина: „Једном сам у суботу увече у 6 сати, кад су почела да звоне звона за бденије кренуо према храму. Хтео сам у недељу да примим Свето Причешће, али то још ником нисам рекао. Кад сам се приближио капији храма видео сам да с другог краја иде владика Јован, очигледно враћајући се после обиласка болнице Православног братства. Пришао сам по благослов. Епископ ме је упитао: „Да ли ћете сутра примити Свето Причешће?“ „Не, владико,“ одоговорио сам. „А зашто?“ упитао је. „Заиста сам хтео, али сам био код Василија Ивановича и он ме је понудио малом фашираном шницлом од меса“ (иако није био пост имао сам правило да се увек уздржавам од меса пред Свето Причешће). „Али шта осећате у души?“ упитао је епископ. „Кајем се, владико,“ одговорио сам. „Какве везе онда има месо? Дајем вам благослов да примите Причешће,“ рекао је и отишао.“[146] Као што се види, за владику није било главно формално поштовање евхаристијског поста, већ пре свега расположење човековог срца. Касније ће рећи: „Примање Христовог Тела уз одвраћање од Њега духом слично је додиривању Христа од стране оних који су Га тукли, ударали и разапињали. То што су Га додиривали није им послужило на спасење, већ на осуду.“[147]

Ево само неколико примера од мноштва чуда која је свети владика учинио на Далеком истоку. За њима ће уследити друга – у Европи и у Америци, као и она која су се дешавала после његовог блаженог упокојења. Није чудо што су духовна деца светом пастиру узвраћала љубављу на његову љубав. О овој љубави говори архимандрит Константин (Зајцев): „Имендан владике Јована... Тешко је замислити каква је то била народна светковина у Шангају! Препун храм, огроман, за време литургије. Испред храма Пресвете Богородице „Споручница грјешних“ – велика пустара. На њој су стајали столови. Овде је организована масовна трпеза. Љубав према владики је била очигледна и изражавала се на најразличитије начине. То је заиста била трпеза љубави... И то уопште не значи да су се сви и у свему слагали с владиком. Не! Било је много несугласица. Могло је бити и оштрих сукоба. Могло је бити различитих мишљења. Али независно од тога остајала је лична веза – драгоцена. Она је трпела сву неслогу бацајући је у сенку. То је била љубав у Христу... Молитвена помоћ, духовничко прозрење, саосећање у невољи – све је то настављало да буде природно испољавање пажње од стране владике, као што је природно остајало обраћање њему. И тако је духовна породица која је обухватала цео шаренолики руски Шангај ипак остајала духовна породица.“[148] Верници Шангаја, као да извлаче закључак на основу делатности свеца на Далеком истоку писали су митрополиту Мелетију Харбинском: „У свакодневној вреви, живећи у граду у којем се говори на различитим језицима [...] ми православним руским срцем осећамо да је епископ Јован онај који нам је потребан, да бисмо били макар мало православни, не само на речима, већ и на делу.“[149]

---

[144] *Ioanichie Balan, arhch.* Sheperd of Souls. The Life and Teachings of Elder Cleopa (1912-1998). Platina, 2000. P. 198.
[145] Архиепископ Јован (Максимовић)... стр. 35.
[146] Блажени Јован Чудотворац, стр. 308.
[147] Црква је Тело Христово // Беседе... стр. 134.
[148] *Константин (Зајцев), архим.* 10./23. јун // ПР. 1963. бр. 12, стр. 8.
[149] *Сава Едмонтонски, еп.* Летопис... стр. 52.

Почетак Другог светског рата

Падет от страни твојеја тисјашча,
и тма одеснују тебе,
к тебе же не приближитсја.
Пс. 90, 7

Пашће поред тебе тисућа и десет тисућа с десне стране теби а тебе се неће дотаћи.
Пс. 91, 7

Глава 4

Светитељ Јован ће касније у свом животу написати следеће: „Године нашег епископског служења у граду с мноштвом племена, који се с разлогом пореди с Вавилоном, протицале су у време тешких искушења у целом свету. Наш град је био једно од првих места ратних дејстава, а затим је подносио многа лишавања, иако ни из далека не у оној мери као земље Европе.“[150]

15. јула 1937. године јапанска влада је упутила ултиматум кинеској влади Чан Кај Шека захтевајући „независност“ за унутрашњу Монголију и привинцију Хубеј. Почео је рат. Прве бомбе су на Шангај пале 14. августа 1937. године, у тренутку кад је владика Јован служио чин малог осветења воде на дан празника Обретења Часног и Животворног Крста Господњег. Кинеска авијација је са своје стране напала јапанску крстарицу која је била усидрена код острва Хуан-пу. Јапанци су пратећи два кинеска авиона бацили бомбе на територију француске концесије. Међутим, ратна дејства су се најјаче осетила у кинеском делу града, а не у кварталима у којима су живели странци. По речима једног од западних новинара, „после јапанских бомбардовања у околини града све је било разрушено, спаљено и збрисано с лица земље.“[151] Руско становништво се сусрело с огромним материјалним потешкоћама, али убијених и рањених међу Русима није било много. Владика је писао: „Руско становништво је углавном материјално пострадало. Било је свега неколико изгубљених живота, рањених је такође било мало. Господ је очигледно показао Своју милост.“ Међутим, притом је додао: „У имовинском смислу многи који живе на местима данашњих ратних дејстава су значајно пострадали.“[152] Избеглице су расељене по руским породицама и колико је то било могуће оне су се трудиле да их прехране. Владика је осим са за молитве, архиепископа Виталија, који је живео у Сједињеним Државама, молио и за помоћ: „Зато нам је, осим молитава за нас, које су потребне увек и сваком, потребна помоћ, пре свега материјална. Чини ми се да Руси немају куда да иду и остаје нам да се препустимо вољи Бога, Који може да нас сачува и казни на сваком месту.“[153]

У ово тешко време дешавала су се чуда кроз која је Господ показивао Своју благонаклоност према православцима Шангаја, који су трпели толика искушења. Мала

[150] Православној пастви шангајској благодат и мир... стр. 1
[151] *Brussollet D.* Les Français de Changai...
[152] Црквени живот у Шангају (из писма архиепископу Виталију) // Православна Русија. Ладомирово, 1937. 10. дец. бр. 23, стр. 6.
[153] Исто.

капела у име Васкрсења Христовог је после бомбародовања која су се десила за време бденија уочи празника Светих Небеских Сила бестелесних остала нетакнута, док је све што се налазило унаоколо, било уништено.[154] Било је и обнављања светих икона, о којима је владика Јован писао: „У последње дане Господ је показао Своја знамења у Шангају, где се данас дешава талас обнављања светих икона...

Нисмо журили да о томе обавестимо своју паству како због исхитрености признавања догађаја за чудо, ни у коме не бисмо изазвали сумњу у истинитост онога што се десило.

А данас, кад су сведочанства запечаћена заклетвом и кад су поменути догађаји детаљно испитани... позивамо нашу вољену паству да заједно с нама прослави Господа Који се узвеличао у делима Својим и да узнесемо хвалу Пречистој Мајци Божијој, Која нас не оставља Својим покровом... Упозоравајући увек нашу паству да се чува од „веровања свакој причи“ о чудесним догађајима и да не верују пре него што то законита православна црквена власт провери и утврди, с тим већом радошћу објављујемо јој о очигледним испољавањима Прста Божијег.

Обнављање светих икона нека нас укрепи у вери и трпљењу и нека подстакне свакога да тражи своје унутрашње обнављање.“[155]

Као што се види, владика се с великом опрезношћу и трезвењем односио према свим врстама појава и знамења. Да не би допустио масовне заблуде захтевао је да верници код којих се дешавало обнављање икона пре свега обавесте о томе свештеника, који је са своје стране, требало да обавести епископа. Само је епископ после брижљивог разматрања могао о томе да обавести вернике.

Међу незгодама, ратним несрећама и катастрофалним поплавама епископ попут пророка Јеремије узносећи свој плач Господу храбри своју паству обраћајући јој се у септембру 1937. године с посланицом написаном поводом празника светог Александра Невског:

„Камо пойду от Духа Твојего? И от Лица Твојего камо бјежу? Ашче взиду на небо, Ти тамо јеси, ашче сниду во ад, тамо јеси. Ашче возму криље моји рано и всељусја в послеђњих морја, и тамо бо рука твоја наставит мја и удержит мја десница Твоја“ (Пс. 138, 7-10).

„Куда бих отишао од Духа Твојега, и од лица Твојега куда бих утекао? Да изађем на небо, Ти си ондје. Да сиђем у пакао, ондје си. Да се дигнем на крилима од зоре, и преселим се на крај мора: и ондје ће ме рука Твоја водити, и држати ме десница Твоја“ (Пс. 139, 7-10).

Горе наведене богонадахнуте речи псалмопојца Давида треба посебно да запамтимо у ове дане кад цео свет као да се поколебао и кад са свих страна допиру вести о различитим немирима, потресима и несрећама.

Пажња не стиже да се заустави на ономе што се дешава у једној земљи, а већ је одвлаче још страшнији догађаји, који неочекивано букну на другом месту; човек не стигне да се удуби у њих, а нови догађаји одвлаче поглед на треће место, приморавајући га да заборави претходне, премда ни они нису престали.

Узалудно се саветују представници различитих земаља, који се труде да пронађу исцељење од заједничке болести, они дају наду себи и другима, *овлаш говорећи: „Мир, мир!“, а мира нема* (Јер. 6, 14; 8, 11).

---

[154] В.: Блажени Јован Чудотворац, стр. 307.

[155] Обраћање еп.Јована Шангајског пастви од 20. октобра 1940. г. // ПЛ. бр. 446.

Не само да не престају невоље у земљама где се већ дешавају, већ изненада наступају и тамо где се сматрало да је безбедно и добро.

Они који беже од једних невоља допадају других, често још горих.

„Као кад би ко бјежао од лава па би га срео медвјед; или као да би ко дошао у кућу и наслонио се руком на зид, па би га змија ујела“ (уп.: Ам. 5, 19); или, како каже други пророк: „и ко утече чувши за страхоту, пашће у јаму; а ко ижљезе из јаме, ухватиће се у замку, јер ће се уставе на висини отворити и затрешће се темељи земљи“ (в. Ис. 24, 18).

Слично видимо и данас.

Људи који крећу на миран посао ненадано постају жртве ратних дејстава која су настала тамо где су их најмање очекивали.

Они који се спасавају од ратне опасности трпе ужас природних непогода земљотреса или тајфуна.

Многи налазе своју смрт тамо где су се спасавали од смрти. А други су пре спремни да подвргну свој живот опасности него да таворе на местима која се сматрају безбеднима у очекивању других невоља, које могу да дођу у те крајеве.

Чини се, нема места на земаљској кугли које би у последње време било мирно и тихо уточиште од светских незгода.

Невоље су политичке, економске и друштвене.

У опасности на ријекама, у опасности од разбојника, у опасности од свога рода, у опасности од незнабожаца, у опасности у граду, у опасности у пустињи, у опасности на мору, у опасности међу лажном браћом, како каже апостол Павле (2 Кор. 11, 26).

Овим невољама у наше дане треба додати још „невоље у ваздуху и невоље из ваздуха“, које су посебно страшне.

Међутим, кад је невоље које набраја апостол Павле подносио и сам славни првоврховни апостол имао је велику утеху. Знао је да страда за Христа и да ће га Христос наградити за њих: *знам Коме сам повјеровао, и увјерен сам да је Он кадар сачувати залог мој за онај дан* (2 Тим. 1, 12). Знао је да ће му Господ, ако буде потребно, дати снагу да поднесе и још веће невоље и зато смело говори: *Всја могу о укрепљајушчем мја Иисусе Христе* (Све могу у Христу Који ми даје моћ) (Фил. 4, 13).

А за нас су садашње невоље тако страшне зато што нас нису задесиле због наше чврстине у вери и што их не подносимо због Христа. Стога се и не надамо да ћемо добити венце за њих.

А што је много горе и што нас чини немоћнима у борби с незгодама јесте то што *се не укрепљујемо силом Христовом и не уздамо се у Бога, већ у људске силе и средства.*

Заборављамо на речи Светог Писма: *Не надјејтесја на књази, на сини человјеческија, в нихже њест спасенија. Блажен, јемуже Бог Иаковљ Помошчник јего, упованије јего на Господа Бога својего* (Пс. 145, 3, 5) (Не уздајте се у кнезове у сина човјечијега, у којега нема помоћи. Благо ономе, којему је помоћник Бог Јаковљев, којему је надање у Господу, Богу његову) (Пс. 146, 3, 5). И још: *Ашче не Господ сохранит град, всује бдје стергиј* (Пс. 126, 1) (Ако неће Господ чувати града, узалуд не спава стражар) (Пс. 127, 1).

Покушавамо да нађемо чврст ослонац мимо Бога, и дешава нам се по речима пророка: *„будет вам грјех сеј, аки стјена падајушчаја внезапу града тверда пленена,“* („зато ће вам то безакоње бити као пукотина у зиду који хоће да падне, која издигне зид високи, те се нагло уједанпут обори“) чији ће пад врло брзо наступити (Ис. 30, 13). Тешко онима који се ослањају на овакве зидине! Као што зидина која се обрушава убија оне који

су се на њу ослањали, тако од погибељи лажних нада гину они који су се у њих уздали. Ова уздања за њих бивају „ослонац од трске“. *Кад те ухватише у руку, ти се сломи и расијече им све раме; а кад се наслонише на те, ти се преби и прободе им сва бедра* (Јез. 29, 7).

Сасвим друго се дешава с онима који траже помоћ Божију.

„Бог нам Прибјежишче и Сила, Помошчник в скорбјех, обрјетших ни зјело. Сего ради не убојимсја, внегда смушчајетсја земља и прелагајутсја гори в сердца морскаја“ (Пс. 45, 2-3). (Бог нам је Уточиште и Сила, Помоћник, Који се у невољама брзо налази. Зато се нећемо бојати, да би се земља помјестила, и горе се превалиле у срце морима) (Пс. 46, 1-2).

Ништа није страшно ономе ко се узда у Бога. Он се неће уплашити човека-злочинца. *„Господ просвјешченије моје и Спаситељ мој, кого убојусја? Господ Зашчититељ живота мојего, от кого устрашусја?“* (Пс. 26, 1) (Господ је видјело моје и Спасење моје; кога да се бојим? Господ је крјепост живота мојега; кога да се страшим?) (Пс. 27, 1).

Не боји се ужаса рата. „Ашче ополчитсја на мја полк, не убојитсја сердце моје; ашче востанет на мја брањ, на Него аз уповају“ (Пс. 26, 3). „Ако се на ме рат дигне, ја се ни онда нећу бојати“ (Пс. 27, 3).

Миран је живећи код куће. „Живиј в помошчи Вишњаго, в кровје Бога Небеснаго водворитсја“ (Пс. 90, 1). („Који живе у заклону Вишњега, у сјену Свемогућега почива“) (Пс. 91, 1).

Он је спреман и да плови морем: *„В мори путије Твоји, и стези Твоја в водах многих“* (Пс. 76, 20). („По мору бијеше пут Твој, и стазе Твоје по великој води“) (Пс. 77, 19).

Смело, као на крилима, *полетеће он и по ваздуху* у далеке земље, говорећи: *„и тамо бо рука Твоја наставит мја и удержит мја десница Твоја“* (Пс. 138, 10). („И ондје ће ме рука твоја водити, и држати ме десница Твоја“) (Пс. 139, 10).

Неће се уплашити *от страха ношчнаго, от стрјели, летјашчија во дни, от вешчи, во тме преходјашчија, од срјашча* (напада) *и бјеса полуденаго* (Пс. 90, 5-6). (од страхоте ноћне, стријеле, која лети дању, помора, који иде по мраку, болести која у подне мори) (Пс. 91, 5-6).

Али, не боји се ни смрти, јер *за кога је живот – Христос, за њега је смрт – добитак* (в.: Фил. 1, 21). *Кто ни разлучит от љубве Божија! Скорб ли или теснота, или гоненије... или нагота, или бједа, или меч?... Ни смерт, ни живот, ни Ангели, ни Начала, ниже Сили, ни настојашчаја, ни грјадушчаја, ни висота, ни глубина, ни ина твар каја возможет нас разлучити от љубве Божија* (Ко ће нас раставити од љубави Христове? Жалост или тјескоба, или гоњење, или глад, или голотиња, или опасност, или мач?.. Ни смрт, ни живот, ни Анђели, ни Поглаварства, ни Силе, ни садашњост, ни будућност, ни висина, ни дубина, нити икаква друга твар неће моћи одвојити од љубави Божије) (Рим. 8, 35-39).

Сицева убо имушче објетованија, о возљубленији, очистим себе от всјакија скверни плоти и духа, творјашче свјатињу в страсје Божији (Имајући, дакле, оваква обећања, о љубљени, очистимо себе од сваке нечистоте тијела и духа, творећи светињу у страху Божијему) (2 Кор. 7, 1).

Ево шта *глаголет Господ: разрјешај всјак соуз неправди, разрушај обдолженија насилних писанј, отпусти сокрушенија во свободу и всјакоје писаније неправедноје*

раздери; раздробљај алчушчим хљеб твој и нишчија безкровнија введи в дом твој; ашче видиши нага, одјеј, и от својствених племене твојего не презри. Тогда разверзетсја рано свјет твој, иисцјеленија твоја скоро возсијајут; и предидет пред тобоју правда твоја, и слава Божија обимет тја. Тогда воззовеши и Бог услишит тја, и јешче глагољашчу ти, речет: се, приидох! (каже Господ: да развежеш свезе безбожности, да раздријешиш ремење од бремена, да отпустиш потлачене, и да изломите сваки јарам? Није ли да преламаш хљеб свој гладноме, и сиромахе, прогнане да уведеш у кућу? Кад видиш гола, да га одјенеш, и да се не кријеш од свога тијела? Тада ће синути видјело твоје као зора, и здравље ће твоје брзо процвасти, и пред тобом ће ићи правда твоја, слава Господња биће ти задња стража. Тада ћеш призивати, и Господ ће те чути: викаћеш, и рећи ће: ево Ме) (Ис. 58, 6-9).

Господе! *Научи ни творити вољу Твоју* и *услиши ни, в онже ашче ден* призовемо *Тја*! (Научи нас да творимо вољу Твоју и услиши нас, у дан у који Те призовемо!)

Буди, Господи, милост Твоја на нас, јакоже уповахом на Тја... (Нека буде, Господе, милост Твоја на нама, онако како се уздасмо у Тебе...)

†Смирени Јован, епископ Шангајски“.[156]

У писму од 22. септембра 1937. године, упућеном архиепископу Виталију, владика Јован пише о немогућности свог учествовања на предстојећем Архијерејском Сабору: „Пошто нисам желео, а нисам имао ни моралног права да оставим паству у тако тешко време.“[157] Без обзира на то следеће године је отпутовао на Сабор, јер је епископ Јувеналије пристао да га замени у Шангају и да га редовно обавештава о свим новостима из епархије. Кад је јерарх стигао у Београд, Синод је изразио жељу да га именује за надлежног архијереја Шангајске епархије. Владика је због смирења одбио. Ево шта је о томе писао касније: „1938. године високопреосвећени архиепископ Нестор је Синоду на разматрање Сабора доставио детаљан пројекат размештаја епархија на Далеком истоку у којем се предвиђала Шангајска епархија и одређивале су се њене границе.

Пошто сам у то време у Синоду био представник начелника Мисије, нисмо сматрали да је могуће, због задатака који нам је дат, да се сложимо с наведеним пројектом и због наших аргумената он је био скинут с дневног реда ради слања на оцену епископу Виктору и архиепископу Мелетију“.[158] После Архијерејског Сабора уследио је Свезаграничнi Сабор Руске Заграничне Цркве, на којем је учествовало дванаест епископа и око сто клирика и мирјана. Владика је учествовао у припреми Сабора и зато није био у својој епархији девет месеци. По повратку у Шангај написаће у посланици пастви: „И налазећи се у земљама далеким одавде, међу нама братским српским народом, као и путујући морским пучинама нисмо престајали да узносима за вас молитве Престолу Сведржитеља: уједно смо врло пажљиво ослушкивали све вести које су нам стизале у Југославију из Шангаја, пратећи све догађаје наше паствe.“[159] Захваљивао се епископу Јувеналију и клиру: „Сматрамо својом дужношћу да изразимо захвалност... онима који су својим радом помогли црквено дело, који су се бринули за уређење и благољепије храмова, за задовољавање потреба унесрећених, за давање уточишта болесницима и онима који немају кров, који су се бринули и упућивали нашу децу и нараштај који расте, свима

[156] Обраћање светитеља Јована шангајског пастви од 30. августа 1937.г. // ПЛ. бр. 282.
[157] (Необјављено) писмо еп.Јована архиепископу Виталију (Максименко) од 22 септембра 1937.г.
[158] Православној пастви шангајској благодат и мир... стр. 5.
[159] Посланица православној пастви шангајској од 12. новембра 1938.г. // ПЛ. 1938. 14. новембар бр. 345.

који су помагали напредовању оних дела која су увек блиска нашем срцу,“[160] владика је описао Сабор, на којем је поднео реферат о стању различитих Православних Цркава, у којем је углавном истицао позитивне моменте. У горе поменутој посланици верујућима владика закључке Сабора описује на следећи начин: „У наше жалосно време, кад су Руси подељени на мноштво група, често међусобно врло непријатељских, и кад настављају да се деле и споре због најразличитијих питања, понекад важних, а понекад небитног значаја, чинило се да је скоро немогуће да се достигне јединство на великој скупштини којој ће присуствовати лица која живе у веома различитим условима, различита по свом начину размишљања и карактеру. Изражене су бојазни да Сабор неће донети добро, већ зло, створивши уместо јединства нове поделе, да ће продубити распре и да чак неће моћи мирно да заврши свој рад, пошто ће бити принуђен да га прекине пре времена и да се разиђе не доневши никаве одлуке. Овакве бојазни су изражаване чак и пред сам почетак Сабора. И нису изражаване без разлога.

А шта се десило касније и шта је утицало на дела Сабора уселивши једнодушност у његове учеснике? Шта ако не невидљиви дах Светог Духа, Који је дошао по заступништву Непобедивог Бедема рода хришћанског – Богородице, Чија је чудотворна икона све време стајала пред Сабором и посебно утицала на душе његових учесника кад су примали Пречисто Тело и Крв Христову, којима смо сви били призвани да приступимо на дан Преображења Господњег.

Одлука која је донета после тога, и која је говорила о достигнутом духовном јединству на Сабору, није била празан звук, јер су тада сви били обухваћени јединственим стремљењем да донесу колико могу корист Цркви и да истовремено Сабор учине степеницом ка препороду Православне Русије.“[161]

Поменувши да се Сабор подударио с 950-годишњицом Крштења Русије владика је додао: „Сабор, који је у малом представљао сву дијаспору завршио се. Он је био као мало зрно које може да се разрасте у велико дрво, али може и да пропадне чак не пустивши изданак, ако падне на неповољно тле...

Бљусти јединенјие духа в сојузје мира, једину вјеру, једино крешченије (Да чувамо јединство духа свезом мира; једну вјеру, једно крштење) (уп.: Еф. 4, 4-5) призива нас свети Владимир. Уједно, он нас задужује да проповедамо Христову веру онима који још пребивају у тами неверја, настављајући тамо његово дело и да приводимо крстионици паганске народе.

Нека заблиста на нама она Светлост по целој кинеској земљи ради проповеди на коју си призвана посебно ти, још увек малобројна кинеска паство, чији су темељ положили проповедници, који су дошли овамо из Кијева који их је духовно одгајио!“[162] Али непријатељ људског рода није трпео врлински живот младог архијереја. Владика је више пута морао да с сусретне с клеветом и срамоћењем и само су му смирење и бестрасност омогућили да то достојно преживи. Као секретар на Свезаграничном Сабору он је по сведочанству савременика „био кадар да мирно чита жалбе, које се тичу њега самог“.[163] По речима епископа Николаја „нико га никад није видео да се гневи“.[164] Као што ће касније написати његова духовна деца из Шангаја, владика Јован „је онај који по

[160] Исто.
[161] Посланица православној шангајској пастви од 12. новембра 1938.г. // ПЛ. 1938. 14. новембар, бр. 345.
[162] Посланица православној шангајској пастви од 12. новембра 1938.г. // ПЛ. 1938. 14. новембар, бр. 345.
[163] *Вењ И. прот.* Шангај-Сан-Франциско // Архиепископ Јован (Максимовић)... стр. 58.
[164] *Сава Едмонтонски, еп.* Летопис... стр. 89.

заповести Спаситеља ћутке подноси све увреде рђавих људи за које је у Јеванђељу речено да они притом мисле да приносе службу Богу“.[165]

Повратак у Кину

...укорјењени и утемељени у љубави...

Еф. 3, 18

Глава 5

Архипастир се није бринуо само о свом шангајском стаду. Прикупљао је новчана средства за Русе, пострадале од рата, који је букнуо већ и на Западу. На ово је позивао у свом пастирском апелу од 19. фебруара 1940. године: „Ма како тешки били садашњи економски услови у Шангају, у много тежим условима су се данас нашли Руси, који живе у неким земљама Европе. Због ратних дејстава многи Руси су били мобилисани, други су позвани у резервни састав и лишени могућности да наставе своју уобичајену службу.

Руско становништво Француске поједнако као и локално становништво подноси сву тежину рата и испоставило се да је ситуација у којој су се нашле мирне породице крајње жалосна.

Руско становништво Шангаја позива се да се одазове на потребе своје сабраће и да принесе лепту коју је у стању да уплати у посебан фонд, основан у ову сврху, којим располаже глава царског дома, велики кнез Владимир Кирилович.

Нека Руси на дан ступања на престо цара-ослободиоца, који ове године пада у недељу о Страшном суду, дају своје прилоге у фонд његовог праунука и истовремено нека испуне заповест Христа, Којем ћемо на Страшном суду сви дати одговор о томе како смо се одазивали на потребе ближњих.“[166] Као увек, светац својом бригом није обухватао само живе, већ и преминуле. У понедељак 18. јуна 1940. године епископ Јован је у саборној цркви служио парастос за све Русе, који су погинули или су убијени на Западу за време ратних догађаја који су наступили.[167]

Он није престајао да размишља о самој Русији. Док су неки полагали своје наде у Немачку која је наводно требало да ослободи Русију од јарма безбожника владика Јован је био убеђен да се ка овом циљу може ићи само уз коришћење духовних средстава. Зато у посланици од 28. октобра 1940. године он пише: „У дане туге коју осећамо због Русије поново се обраћам пастви с позивом да свето поштује црквене уставе и да не подлеже духу времена, сећајући се да ћемо само покајањем и верношћу Православљу моћи да обновимо отаџбину.

Посебно треба да поштујемо дане посвећене Богу и да их не претварамо у дане угађања себи.

Још једном позивам православне људе да се уздржавају од организовања забава и посећивања места за разоноду у тренуцима богослужења и уочи недеље и празничних дана.

---

[165] Реферат... // *Сава Едмонтонски, еп.* Летопис... стр. 52.
[166] Обраћање еп.Јована руском становништву Шангаја // ПЛ. 1940. 19. фебр. бр. 411.
[167] ПЛ. бр. 428.

Руске установе и организације, посебно оне у чијој је надлежности васпитање омладине! Не заборавите да само чувајући обичаје наше православне отаџбине испуњавате своју дужност према њој!“[168] Владика се сећао да се 1940. године навршава седамсто година од дана победе Александра Невског у бици са Швеђанима; он поставља себи питање и сам одговара на њега: „Да ли то означава завршетак невоља за нашу отаџбину и њен препород? То зависи од нас – да ли ћемо бити тога достојни.

Ако будемо верни заветима (светог равноапостолног кнеза Владимира и светог благоверног кнеза Александра Невског) и ако их будемо ватрено призивали у помоћ – у свој пуноти ће нам је послати и угледаћемо нашу препорођену домовину. Ако пак окренемо своје лице и срце од њих – они ће се коначно окренути од земље, коју су бранили седам векова. Немојмо дочекивати Нову годину распојасаним весељем и празним лепим жељама, које никоме не доносе корист, већ усрдном молитвом нашим небеским заступницима.“[169]

У проповеди која је одржана на благодарственом молебану уочи нове 1940. године владика трезвено говори о догађајима који се дешавају на Западу и Хитлера пореди с Навуходоносором, предсказујући му срамни крај: „Протекла година је била богата догађајима. Видели само како су се за једну ноћ рушиле државе, видели смо како се по једном покрету руке, која пише „мене, текел, уфарсин“ (в.: Дан. 5, 25; у руском синодалном преводу: „мене, текел, упарсин“), рушили они који су били уверени у своју несакрушивост и који су у овој сигурности заборављали на правосуђе Божије.

Нека се не збуњује срце православца због тога што се понекад суд Божји твори преко безаконих људи, чак и ако су гори од оних које Бог кажњава преко њих.

Тако је било и у Старом Завету кад је Невуходоносор дошао с каменом секиром кад је мислио да врши своју вољу, а у ствари је испунио опредељење Господње.

Међутим, тешко ономе ко долазећи са секиром у рукама Божјим умисли да својом силом испуњава своја хтења!

„Тешко Асиру, шиби гњева Мог“ (уп.: Ис. 10, 5) – објављује Господ кроз пророка Исаију. Асир каже: *Крјепошћу руке своје учиних и мудрошћу својом, јер сам разуман* (Ис. 10, 13). Али кад Господ изврши Своју вољу, Он ће сломити жезал који Му је постао непотребан и бацити га у ватру.

Нека се приближава данас онај дан кад ће бити уништена секира, која је залила крвљу земљу и подигла се на Самог Господа Саваота!“[170]

Али, вратимо се јапанској окупацији која се у Кини на руске емигранте одразила посебно снажно. Јапанци, који су прогањали православце у марионетској држави Манџоу-го захтевали су од њих поклоњење богињи Аматерасу, која се сматрала покровитељском царског дома. У Тјанцину је била срушена меморијална црква. Тројица свештеника су била убијена, остали су депортовани у Пекинг. Митрополит Мелетије Харбински, архиепископ Димитрије Хајларски и архимандрит Филарет, будући (првојерарх Руске Заграничне Цркве) јуначки су се супротставили насађивању паганског култа. А владика Јован је поседовао велику храброст. Јапанске власти су на све начине покушавале да натерају руску колонију да се покори њиховој вољи. Притисак је долазио преко поглавара Руског емигрантског комитета. Двојица председника овог комитета К.Е.Мецлер и

[168] Посланица православној шангајској пастви од 28. октобра 1940.г. // ПЛ. бр. 447.

[169] Беседа еп.Јована пре новогодишњег молебана 31. децембра у саборној цркви // ПЛ. 1940. 15. јануар бр. 406.

[170] Беседа ап.Јована пре новогодишњег молебана...

Н.А.Иванов су покушавали да подрже његову независност и због тога су били убијени. Страх је обузео руску колонију. Тада је владика Јован, без обзира на претње, објавио да је он привремени вођа руске колоније и показао се као чврст чувар православних предања.[171]

У самом Шангају владика Јован је како је могао помагао онима који су се нашли у невољи. 1943. године поводом празника Рођења Христовог, светац се обратио верницима: „Нека свако принесе свој дар дар Ономе Ко лежи у јаслама.“ Као одговор на његов апел на припрати храма за сиромахе организован је ручак; за четири дана у порти храма је подељено преко 2 хиљаде порција.[172]

У ова тешка времена било је тешко излазити на улицу и већина људи се трудила да не напушта кућу до сванућа. Међутим, владика Јован није обраћао никакву пажњу на опасност и наставио је да посећује болеснике и сиромахе у свако доба дана и ноћи и нико га није узнемиравао. Један од савременика прича да су „сви полицајци и све стране концесије Шангаја знали епископа Јована; нису покушавали да га задрже чак у оном последњем периоду рата кад је излазити напоље после десет сати увече било најстроже забрањено.“[173] Ево како је монах Нестор (Левитин) причао о бомбардовању, у којем је била срушена капела Васкрсења; он описује силу духа светог епископа: „Кинези су мобилисали своју војску и преко енглеске територије отворили ватру по ратним бродовима, усидреним на реци Вемпу. Бродови су стајали у близини обале, сакривени иза велике и дугачке зграде у којој се налазило 36 просторија. У средини зграде била је наша православна црква. Кинези су пуцали у зграду и уништили су све просторије. На почетку пуцњаве људи, који су се тамо налазили су побегли. Епископ Јован је сазнао да су све просторије с десне и с леве стране цркве потпуно разрушене. У приземљу, где је раније била кухиња, смештен је дом здравља. Погодило ју је топовско ђуле, разбијени су стаклени крчази, чак и полице. Међутим, сачувала се просторија у којој се налазила црква: зидови су били нетакнути, на њима није било чак ни пукотине. Нико није веровао у то. Блажени Јован је решио да обиђе цркву ноћу кад на улицама концесија никога нема. Кад је пришао мосту преко канала зауставила га је јапанска чуварска служба. Пошто га Јапанци нису разумели један од њих је отрчао по преводиоца, који је рекао епископу да се не сме ићи улицама, јер се дуж целе улице одвијају борбе кинеске пешадије и јапанске морнарице. Јасно се могла чути паљба. И преводилац је рекао: „Идете у сигурну смрт.“ Али епископ је замолио за писану дозволу да прође туда. Преводилац је отрчао и вратио се с дозволом из штаба.

Владика Јован је сишао тамном улицом и нашао се у зони ватре. Пуцњава је престала док је прелазио улицу, али је после његовог одласка настављена. Блажени Јован је прегледао цркву и вратио се истим путем. Касније је причао да су се у целој просторији чак и прозорска стакла сачувала у целини, ниједна икона није пала. Кад се враћао назад преко моста јапанска чуварска служба му је дала војну јединицу, јер су били запањени, говорећи да га је Бог водио до тамо и назад.“[174]

У годинама јапанске окупације светац је још једном доказао да се његова љубав, као и љубав Оца Небеског, Који заповеда *солнцу Својему восходити над злими и добрими* (Својим сунцем обасјава и зле и добре) (Мт. 5, 45), не простире само на чланове Цркве. Јапанци су ухапсили двојицу руских пилота, који нису стигли да се придруже јединицама

---

[171] В.: *Сава Едмонтонски, еп.* Летопис... стр. 73; *Наумов В.М.* Моје успомене, стр. 69.
[172] В.: ПЛ, бр. 560.
[173] *Peresleshin V.* Russian Literary and Ecclesiastical Life in Manchuria and China... P. 104.
[174] Блажени Јован Чудотворац, стр. 307.

совјетске армије. Жандарми су их скоро убили од батина. Кад је сазнао за то владика је без размишљања отишао у јапанску жандармеријску станицу и заступио се за совјетске пилоте. Ево како о томе пише Надежда Бахтин: „За време рата руски момци су покушавали да доспеју као добровољци у Црвену армију. Јапанци су их хватали и затварали у жандармерију. Тамо су скоро до смрти мучена двојица совјетских пилота-добровољаца, који су помагали Кинезима да 1937. године бомбардују Јапанце. Епископ Јован је неустрашиво одлазио у жандармерију, залажући се за руске младиће. А кад су Јапанци отровно питали зашто се православни епископ – противник бољшевизма – заступа за дечаке-комунисте, епископ је одговорио да је свако ко покушава да брани своју домовину достојан милосрђа. Очигледно, његов дар убеђивања је побеђивао и јапанско лукавство. Ипак је успео да спаси једног момка.“[175]

Протојерej Петар Триодин је причао како је једном „владика хтео да се попне на јапанску оклопњачу која је стајала у пристаништу. Морнар, који је стајао на стражи, терао га је, претио му је бајонетом. Али, владика је био упоран. Јапански официр који је стајао на палуби чуо је овај спор. Дозволио је владики да се попне на брод. Владика је смело прошао у официрску мензу, у којој је у углу стајала икона светитеља Николаја. Испоставља се да је ова оклопњача, раније руска, потопљена за време јапанског рата и да су је Јапанци подигли на површину с морског дна. Владика је показао Јапанцу-официру икону и рекао је да је светитељ Николај овде домаћин и да захваљујући њему оклопњача успешно плови. Зато, поучавао је владика, Јапанци то не смеју да забораве и увек треба да пале кандило испред иконе. Увек треба да се односе с поштовањем према угоднику Божијем.“[176]

Завршавајући ову главу погледајмо сведочанство које потврђује силу молитве свеца, која је спречила бомбардовање Шангаја. С.Фјодорова се сећа: „У Шангају је, 1945. године, кад се рат завршио и кад су се појавиил први Американци, мој син довео код нас у госте тројицу америчких пилота. Вечерали смо, седели и разговарали. Наравно, предмет разговора је био рат који се управо завршио. Најстарији пилот је обраћајући се мени и мом покојном мужу рекао: „Ви у Шангају имате великог молитвеника захваљујући којем нисте настрадали.“ На моје питање пуно недоумице о коме говори рекао је да им је већ била дата наредба да бомбардују Шангај и да је остало само неколико тренутака до полетања кад је наредба била опозвана. „Знамо да се неко врло усрдно моли за ваше спасење,“ рекао је пилот. У мојим мислима, као и у мислима мог мужа синуло је само једно име – владика Јован. Само је он могао својим молитвама да моли Господа да нас мине ова чаша. И ма коме да сам говорила о томе, сви су као један наводили име нашег омиљеног високо поштованог пастира.“[177]

Ближио се крај рата, десило се страшно бомбардовање Хирошиме и Нагасакија. Неко је тада био злурад размишљајући да „тако и треба проклетим Јапаносима!“ а владика се молио за невине жртве.[178]

По завршетку ратних дејстава 11. октобра 1945. године владика је записао у својој Књизи одлука:

„Шангајској пастви

[175] Јован Чудотворац у Русији, стр. 17-18.
[176] *Сава Едмонтонски, еп*. Летопис... стр. 19.
[177] *Сава Едмонтонски, еп*. Летопис... стр. 87.
[178] В.: Јован Чудотворац у Русији, стр. 19.

По милости Божијој, престало је крвопролиће, које је трајало низ година, и које је измучило скоро цео свет и претило још већим невољама. У данима кад наш град буде славио победу, немојмо личити на незахвалне исцељене губавце, који нису заблагодарили свом Исцелитељу, већ се, сетивши се свих догађаја, који су се недавно дешавали и који могу да наступе у будућности, обратимо ватреном молитвом Промислитељу Богу, благодарећи Му за чување нашег личног живота, спасење овог града, који је очекивало потпуно уништење, ослобођење наше отаџбине и ове земље од најезде туђинаца, за победу непријатеља и наступање мира. Узнесимо усрдне молитве да Господ Бог сад дарује време благопријатно, учврстивши стабилан мир на земљи, и онима који су свој живот положили за домовину и убијенима у борби – Своје вечно Царство на небу.

† *Јован, епископ Шангајски*“.[179]

Борба за слободу Цркве

> Нека се не поткраде, под обличјем свештенодејства, надменост светске власти; и нека не изгубимо помало, неприметно, ону слободу, коју нам је Својом Крвљу даровао Господ наш Исус Христос, Ослободилац свих људи.
> 8. правило III Васељенског Сабора

Глава 6

Још у августу 1939. године владика је предосећао: „Није искључено да ће бити веома тешко и да ће архипастири морати да употребе све напоре и сву пастирску мудрост да поведу црквени брод правим путем.“[180] У ствари, након напада Јапанаца на Перл-Харбур 8. децембра 1941. године између Шангаја и Европе је све до 1945. године прекинута свака веза. Због настале ситуације црквена управа на Далеком истоку поверена је митрополиту Мелетију Харбинском. По речима владике, „тадашње власти у Харбину су веома инсистирале на томе да треба да се прекине с помињањем митрополита Анастасија, којег су сматрали својим недобронамерником. Међутим, образложивши многим позивањима на каноне, јерарси Далеког истока су се супротставили томе и наставили су да сматрају митрополита Анастасија поглаварем Заграничне Цркве.“[181] На крају рата једини извор информација у Шангају, ако се не рачунају информације, које су потицале од земаља „Осовине“,[182] био је совјетски радио, који су слушали руски емигранти. Ово време је било период процвата совјетске пропаганде, која је свој врхунац достигла у тренутку победе 1945. године. Користећи религиозна осећања руског народа Стаљин, који је уочи рата практично истребио Цркву дозволио је да 1945. године на патријарашки престо буде

[179] Декрет бр. 653. 1945. 24. септембар (по старом календару) // Књига декрета и одлука преосвећеног Јована, епископа Шангајског. Рукопис, стр. 72.
[180] (Необјављено) писмо еп.Јована архиеп.Виталију (Максименко) од 19. авг. 1939.
[181] Православној пастви шангајској благодат и мир... стр.
[182] „Осовина Берлин-Рим“ – агресивни војно-политички савез фашистичке Немачке и Италије, формиран 25. октобра 1936. године, којем се у новембру 1936. године придржио и Јапан. – *Прим.ред.*

изабран митрополит Алексије. Али, у стварности, све се одвијало потпуно другачије. У таласу победа совјетска влада је просто чинила све могуће да се у СССР врате емигранати, укључујући и свештенослужитеље. Сви руски архијереји Кине, изузев влаике Јована наивно су подлегли пропаганди. Међу њима је био чак и познати мисионар архиепископ Нестор Камчатски, који је по речима совјетске хронике „у име верника Харбина поздравом дочекао победоносну Совјетску Армију". Одмах, 1945. године, патријарх Московски Алексије I га је именовао за управника Харбинске епархије. Сад нам је познато да је 1948. године кад је по позиву дошао на Сабор Аутокефалних Цркава у Москву ухапшен приликом преласка границе, конфискована му је имовина и послат је у ужасне Молдавске логоре одакле је ослобођен тек 1956. године. Таква је била судбина огромног броја несрећника који су подлегли пропаганди – и не само на Далеком истоку, већ и свуда где су живели емигранти.

Владика Јован је са себи својственом мудрошћу разобличавао лаж, спасавајући од ње стадо које му је било поверено и водећи га, попут Мојсија, ка слободи у Христу. Подсетићемо да је 1927. године Московска Патријаршија под притиском безбожне власти наложила клирицима који живе у иностранству да потпишу декларацију о лојалном односу према совјетском режиму. Епископ Јован је о томе писао: „Да ли је законит овакав захтев и да ли се он може испунити? Руси ван граница Русије нису поданици совјетске власти. Остајући верни својој отаџбини, не признајемо законитом владу која се бори против хиљадугодишњих схватања нашег народа, и ми смо отишли у иностранство да јој се не бисмо потчињавали... Да ли архиепископ Константинопоља, Васељенски Патаријарх захтева од своје грчке паствe или од паствe других народности, која се налази у Америци и другим деловима света лојалност турској власти?.. За време руско-јапанског рата просветитељ Јапана руски архиепископ Николај (сада прослављен – *Б.Л.*), остајући у Јапану, благосиљао православне јапанске војнике који су ишли у рат да се боре за своју отаџбину. Премда сам лично није савршавао богослужења, јер није могао да се моли за победу над рођеном Русијом, он је дозволио да то чини јапански клир који му је био потчињен. По завршетку рата за испуњавање пастирског дуга наградио га је руски Свети Синод, као и сам руски цар. Ако је тако поступао благочестиви цар и Свети Владајући Синод, да ли неко има право и да ли у томе постоји морална истина да се од људи који се боре против безбожне власти, преко њихових духовних пастира захтева покорност овој власти?"[183] Како се говорило у саопштењима, које је ширила совјетска власт, двадесет година касније избор патријарха ће већ морати да се одржи по свим правилима; чинило се да општење с патријархом није означавало потчињавање богоборачкој власти, која је вршила прогоне Цркве. Под омофором Московске Патријаршије су се нашли харбински архијереји. Осим тога од Заграничног Синода нису стизале никакве вести, пошто је свака веза била прекинута. И тада је владика Јован, посаветоваши се с клиром, такође решио да уђе у општење с патријархом Алексијем I. У писму од 31. јула 1945. упућеном надлежном архијерају архиепископу Виктору Пекиншком, он ово објашњава на следећи начин: „После одлуке Харбинске епархије и због недостатка података о Заграничном Синоду у току низа година свака друга одлука наше епархије би је учинила потпуно независном, аутокефалном епархијом. Канонски услови за такву независност не постоје, јер нема сумње у законитост... признатог патријарха... Узношење имена Председника Заграничног Синода засад треба да буде сачувано, јер по правилу 14 Двократног Помесног Сабора не сме се самовољно прекинути помињање свог митрополита. А узношење имена

[183] *Јован (Максимовић), архиеп.* Руска Загранична Црква. Женева: Православно дело, 1960., стр. 11-12.

патријарха... Вашим указом одмах треба увести у целој епархији.“[184] Овоме је додао: „Сада нам нису постављени услови идеолошког поретка, који су послужили као узрок за нашу измену у црквеној управи у иностранству. Ако поново буду постављени неприхватљиви услови, чување садашњег поретка црквене управе постаће задатак оне црквене власти, која ће моћи да се створи у зависности од спољашњих услова.“[185] Дакле, владика Јован је прво признао новоизабраног патријарха на основу тога што је избор био канонски; надао се поновном успостављању слободе Цркве у Русији и осим тога, није имао никаквих вести о судбини Синода. Све се компликовало још и једнодушном позицијом свих других архијереја Далеког истока. Осим тога, по православном учењу Цркве епископ не може да постоји сам по себи, без највише црквене власти. 2. августа 1946. године владика је осврћући се на прошлост, овако објашњавао догађаје из овог периода: „После слома Немачке о судбини Заграничног Синода није било никаквих вести и о томе су колале разне гласине. ...Пошто нисмо имали права да останемо ван потчињености највишој црквеној власти морали смо такође да уђемо у општење с Његовом Светошћу Патријархом Московским и да му се потчинимо због одсуства препрека.

Дуготрајни прекид општења с Пекингом који је тада наступио није нам дао могућност да добијемо одговор од архиепископа Виктора. Сами смо почели да помињемо патријарха Алексија, независно од разрешавања питања о потчињавању највишој црквеној власти... После Крстовдана добили смо радиограм из Женеве да Синод делује... Тада смо изјавили високопреосвећеном начелнику мисије да због обнављања односа са Заграничном црквеном влашћу можемо да пређемо у надлежност друге црквене власти само ако о томе добијемо налог од оне црквене власти којој се сад потчињавамо, јер бисмо иначе били прекршитељи црквених канона.

Не говорећи принципијелно против основаности наше изјаве, начелник мисије је изразио наду да ће ово питање успети да разреши без кршења канона.

Клир Шангаја је такође одлучио да остане с нама у потчињености Заграничном Синоду и да чека од њега даље налоге. Друга одлука није могла бити донета пошто је постојала црквена власт, која је установила Шангајску катедру и која је њоме руководила од оснивања.

Загранична Црквена Управа је признала да је корисно да Црква настави да и даље води духовну бригу о нама, о чему нас је обавестила... Због тога не сматрамо да је могуће да доносимо било какве одлуке у вези с овим питањем без указивања и одобравања Руске Заграничне црквене власти.“[186] Осим тога, владика није заборављао да је још на Сабору 1938. године одлучено да кад наступи час повратка у домовину јерарси из дијаспоре не треба да делују појединачно. Стога је, на основу тога што треба да остане веран канонској власти, која је основала његову катедру и која га је узвела на епископски чин, донео одлуку: „Повиноваћемо се оним архипастирима, којима наша највиша црквена власт сматра за добро да се потчињавамо или ћемо се удаљити од свих црквених послова ако наследници епископа који су нас рукополагали скину с нас одговорност за овдашњу паству.“[187] Дакле, престао је да помиње патријарха настављајући ватрено да жели да околности ускоро омогуће двама Црквама да се поново сједине:

---

[184] (Необјављено) писмо еп.Јована архиеп.Виктору Пекиншком од 31. јула 1945.г.
[185] Исто.
[186] Православној пастви шангајској благодат и мир... стр. 2-4.
[187] Исто, стр. 6.

„Стремећи ка јединственом заједничком циљу и делујући одвојено у зависности од услова у којима се свака од њих налази, Цркве у Русији и у иностранству успешније ће моћи да достигну испуњење како заједничког, тако и својих посебних задатака, које има свака од њих, док не наступи могућност њиховог потпуног обједињења.

Данас Црква у Русији треба да лечи ране, које јој је нанело ратоборно безбожништво и ослобађа се окова, који спречавају унутрашњу потпуност њене делатности...

Молимо Господа да убрза наступање овог часа који желимо и очекујемо кад ће првосветитељ Русије узашавши на своје патријарашко место у првопрестоном Успенском храму окупити око себе све руске архипастире, који ће доћи из целе Русије и туђих земаља...

А највише ћемо ватрено Крмароша и Пастиреначелника Цркве молити да Сам усмери Црквени Брод ка миру и усредно понављамо молитву коју сваке године певамо пред Плаштаницом на јутрењу Велике суботе: „Жизан Рождшаја, Пренепорочнаја Чистаја Дјево, утоли церковнија соблазни, и подажд мир, јако Благаја“ („Ти, Која си Живот Родила, Пренепорочна Чиста Дјево, уништи црквене саблазни и дај мир, јер си Добра“) (крај друге статије службе јутрења Велике суботе).“[188] Настављајући у души да жуди за јединством у Руској Цркви владика се молио у свему се ослонивши на вољу Божију.

То је била заиста мудра одлука, јер се ускоро разјаснило да се избор патријарха Алексија I није одвијао по правилима. Заиста, на избору је истакнут само један кандидат и он се одвијао путем отвореног гласања. У самој Русији ово је било подвргнуто оштрој критици од стране архиепископа Луке (Војно-Јасенецког), којег су власти спречиле да учествује у овом контролисаном избору. Осим тога, постало је очигледно да је совјетска власт искористила обнављање патријаршта како би вратила емигранте у СССР. Совјетски конзул у Шангају предложио је владики Јовану да остане у потчињености Синоду и да прими совјетско држављанство или да у супротном случају остане лице без држављанства и да се потчињава Московској Патријаршији.“[189] У овом циљу владика је са свим клиром Шангаја био позван у совјетски клуб на гледање филма „Избор патријарха Алексија“. Епископ Јован је пристао да учествује под условом да се филм не приказује у совјетском клубу, већ у некој од позоришних сала.[190] Пред почетак филма зачула се совјетска химна. Један од сведока се сећа: „Пред почетак филма свирана је химна СССР-а. Сви присутни су устали и пристојно су саслушали химну, али је епископ Јован у чудном узбуђењу скочио с места и потрчао је из сале говорећи гласно: „Нисам упозорен!“[191] Поставши свестан да се њему и његовој пастви спрема клопка владика је схватио да у таквим условима не може бити ни речи о томе да се присаједини Патријаршији. По речима историчара, који у наше време проучава ову епоху, „за владику Јована совјетско држављанство је било неприхватљив идеолошки услов, на који је упозоравао владику Виктора.“[192] Управо у овоме је корен разлике између позиција владике Јована и позиција

---

[188] Православној пастви шангајској благодат и мир... стр. 4, 7.

[189] Ово је испричао еп.Јован митр.Антонију Сурошком кад су се обојица светитеља срела у Енглеској 1961. године поводом опела краљице Југославије Марије. Аутору је саопштио прот.Чедомир Остојић, који је присуствовао овом сусрету.

[190] В.: Декларација К.Бологова и других чланова руске емигрантске колоније Шангаја. 1963. 9. мај // Архив Музеја руске културе Руског центра у Сан-Франциску.

[191] *Pereleshin V.* Russian Literary and Ecclesiastical Life in Manchuria and China... P. 110.

[192] *Поздњајев Д., свешт.* Примање јурисдикције Московске Патријаршије и црквени раскол у Шангају // Алфа и Омега. 1997., бр. 2, стр. 166.

других епископа Далеког истока. Први је пришавши питању с чисто духовне тачке гледишта, желео да служи само Цркви и да се не упреже *под исти јарам с невјерницима* (2 Кор. 6, 14). Остали су признавали црквени ауторитет Москве, што је подразумевало и признавање светске совјетске власти, којој није ни падало на памет да престане с прогонима Цркве. То је тада схватао само светитељ Јован. Дакле, путеви двојице јерарха су неизбежно морали да се разиђу, пошто је ахрипископ Виктор коначно ушао у општење с Московском Патријаршијом, док је епископ Јован остао веран Заграничном Синоду. Последица овога је била то да је Синод као одговор на молбу парохијског савета саборне цркве именовао владику Јована за надлежног архијереја Шангајске епархије уместо архиепископа Виктора. Без обзира на то владика, као што смо видели, није тражио почасти и чак је питао једног јеромонаха, свог ватреног противника, да ли треба да прихвати ово унапређивање у ранг архиепископа.[193] Веран завету послушања ипак је пристао на унапређење: „Исти овај Сабор (заграничних архијереја 1946. године у Минхену. – *Б.Л.*) донео је одлуку да нам да права епархиијског архијереја, учинивши Шангајски викаријат самосталном епархијом и да нас унапреди у чин архиепископа. Телеграфско обавештење о овоме за нас је представљало потпуно изненађење и веома нас је збунило, иако питање о стварању Шангајске епархије није ново... Данас, добивши вест о већ донетој одлуци Сабора у којим нисмо учествовали, примили смо је као ново послушање не желећи да га издејствујемо, али и не смејући да избегавамо дело које нам је поверила црквена власт и коју сматра корисном.“ И још: „Ми пре свега тражимо Царство Божије и правду Његову за њих (духовну децу, - *Б.Л.*) а за себе смо спремни увек да се одричемо свих звања, ако је то потребно на добробит Цркве.“[194]

Овај период је постао сурово искушење за архиепископа, који се свом душом надао миру у Цркви. Како је сам говорио: „У самом Шангају је напето... ипак се јако осећа. Повремено штампа која је овде врло једнострана почиње да излива бујице прљавштине на наш црквени правац, не стидећи се ничег, да би довела у сумњу поверење према њему окривила оне који га спроводе за све злочине... Много је жалосније то што се под утицајем свега што се дешава догодила страшна подела паства.“[195] По сећањима В.Наумова у ово немирно време „владика се сатима молио у олтару“.

Што се тиче архиепископа Виктора, он се све више зближавао са совјетском влашћу и чак је слао Стаљину телеграме с честиткама; позиција владике Јована је за њега била неприхватљива, и архиепископ Виктор је забранио владики Јовану да служи. На проповеди после литургије владика Јован је изјавио: „Потчинићу се овој наредби само у случају ако ми неко Светим Писмом и законом било које државе докаже да је кршење заклетве врлина, а верност заклетви тежак грех.“[196] Његов некадашњи викарни епископ, епископ Јувеналије је по наредби патријарха Алексија био постављен за епископа Шангајског. Владика Виктор, тачније, представници совјетске власти, на сваки начин су покушавали да освоје храмове Шангаја. Међутим, просовјетска оријентација архиепископа Виктора послужила је као узрок непријатељског односа према њему од стране кинеских власти и он је на неколико дана затворен у тамницу. Архиепископ Јован се одмах умешао и захтевао је од шангајских градских власти да га ослободе, али су оне то одбиле. Владика Јован је писао у писму: „Нажалост, у вези с архиепископом Виктором

[193] В.: *Pereleshin V.* Russian Literary and Ecclesiastical Life in Manchuria and China... P. 109.
[194] Православној пастви шангајској благодат и мир... стр. 6.
[195] (Необјављено) писмо еп.Јована митр.Анастасију од 21. септембра 1946.г.
[196] Блажени Јован Максимовић, стр. 22.

било је врло тешко било како помоћи... Високи чиновник, којем сам се обратио овим поводом директно ми је рекао да у ову ствар не може да се меша.“[197] После извесног времена владика Виктор се разболео и смештен је у болницу. Великодушност владике Јована није знала за границе – два пута је посетио онога ко му је забранио да служи. Светитељ Јован се уопште није вређао на оне који су учествовали у овоме. Затим, кад је један од совјетских функционера, који је био одговоран за ситуацију у Шангају покушао да емигрира у САД и кад га је америчка имиграциона служба задржала, владика Јован га је посетио.[198] 1959. године кад је примио вест да се епископ Јувеналије упокојио он је одговорио: „Молимо се за упокојење преосвећеног Јувеналија.“[199]

Желећи свим средствима да спречи да црквена имовина доспе у руке совјетске власти, која ју је уништила, архиепископ Јован је уредио тако да његову епархију призна Кинеска Република и чак је примио кинеско држављанство. Имовина цркве свете Софије у Циндаоу је поново регистрована по кинеском закону, што ју је касније спасило од уништења. Велики део имовине и архива емигранти су извезли у САД и Аустралију. А већи део црквене имовине Шангаја из Кине је извезао владика Јован лично. Просовјетске новине „Новости дана“ у свом чланку од 25. августа 1949. године писале су о томе да је „расколничка група емиграната на челу с архиепископом карловачке оријентације незаконито извезла... (део) црквене имовине, која припада Пекиншкој мисији у Кини, дакле, совјетској цркви и совјетској власти.“[200] Као што то данас признаје свештеник Московске Патријаршије о.Дионисије Поздњајев „сву истину (о совјетској власти – *Б.Л.*) владика Виктор вероватно није ни знао. Као што је могуће, нису је знали многи, који су убеђивали емигранте да приме совјетско држављанство и да се врате у домовину. Паства је ишла за својим архијерејима – и не знајући то ишла је у сигурну смрт. Али не сва. Владика Јован је у многоме био прозорљив... Он није имао намеру да прими совјетско држављанство изјављујући на сав глас да сличан корак још није сведочанство патриотизма. Шангајски клир је био на страни свог владике, мирјани су били подељених ставова. Пет хиљада Шангајаца касније је емигрирало у Америку и остали су живи, а о судбини 10 хиљада оних који су отпутовали у СССР може се само нагађати – неки су изашли живи из стаљинских логора.“[201]

У августу 1947. године организован је масовни повратак совјетских грађана у Совјетски Савез – за то је било опремљено шест бродова од којих је сваки могао да повезе по хиљаду путника. Међу онима који су путовали нису били само убеђени „совјетски патриоти“, већ и простодушни људи које је пропаганда довела у заблуду. Један од њих Борис Позин, који се данас сећа: „У Кини је постојала совјетска пропаганда: излазио је часопис „Огоњок“, совјетски филмови... обезбеђена старост, свакоме пензија (у Кини тога није било)... Прво су Совјети лукаво одводили децу, добро су их смештали и агитовали су да пишу родитељима и хвале живот у Савезу.“[202] Владика као пре није одобравао позицију оних који су одлазили у Совјетску Русију, али их је ипак благосиљао пред одлазак, давао им је да понесу иконе и примерке Библије и поучавао их је за будућност. Николај Цепило, један од оних који су тада отпутовали у Русију, сећа се како је последњи пут видео

[197] (Необјављено) писмо еп.Јована митр. Анастасију. Божић, 1946.
[198] В.: *Наумов В.М.* Моје успомене, стр. 74.
[199] (Необјављено) писмо еп.Јована о.Ростиславу Гану од 14. марта 1959.г.
[200] *Наумов В.М*. Моје успомене, стр. 87.
[201] Алфа и Омега. 1997., стр. 165-166.
[202] Јован Чудотворац у Русији, стр. 37.

владику, кад је обучен у љубичасту мантију, стојећи на високом постољу на доку доњег бродоградилишта Шангаја благосиљао све оне који су одлазили у домовину. „У Совјетској Русији ћеш заборавити Цркву. Али сећај се Бога. Сећај се свог покровитеља – светог Николаја Чудотворца. Кад ти буде лоше, кад ти буде тешко, обрати му се с молитвом.“[203]

У писму митрополиту Анастасију архиепископ Јован пише о истом овом: „Веома многи код нас се пред одлазак причешћују, служе молебане, моле се и остављају иконе које не носе са собом, или купују иконе и крстове за пут.“[204]

Благослов свеца је чувао ове несрећне људе који су наишли на ужасне преокрете судбине. По сведочанствима која се сад налазе на нашем располагању совјетски царинице су им конфисковали све предмете и књиге о вери на самој граници. Касније су многи доспели у тамнице и логоре – укључујући и Колиму. Ево шта пише Маргарита Зинченко, некадашња штићеница сиротишта Светитеља Тихона која се 1946. године вратила у СССР и која данас живи у Јекатеринбургу: „Сигурна сам да се владика увек молио за своју паству која је отпутовала у СССР, за своје штићенике, а посебно оне из сиротишта. Како другачије објаснити што смо сви издржали страшна искушења која су нас задесила?“[205]

Након одласка совјетских грађана ситуација је постала мање напета, а у храму се окупило мноштво људи који су се молили. Поново је завладао црквени мир.

Евакуација из Шангаја

У свијету ћете имати жалост;
али не бојте се, Ја сам побиједио свијет.
Јн. 16, 33.

Глава 7

Пад Мукдена у јесен 1947. године означава почетак краха владе Чан Кај Шека у Кини. Почела је евакуација из северних и централних рејона. Четири хиљаде избеглица већ је прешло на острво Самар у Филипинском архипелагу. Још две хиљаде православних емиграната из Русије, Грчке и других држава још увек је остало у Шангају. Архиепископ Јован пише: „Без обзира на одлазак огромне масе парохијана, укључујући скоро све најактивније, овде остаје још значајан део и на празнике у храму има више народа него пре. Они који одлазе труде се да се пред одлазак исповеде и причесте.“[206]

1949. године јачао је покрет противника Хошимина, трупе кинеске „народне армије“ приближавале су се Шангају, и паства владике Јована почела је да се спрема за одлазак на Филипине. 17. марта 1949. године свети Јован се у посланици обратио верницима града Урумчи и провинције Синцзјан. У њој је описао насталу ситуацију и с ретком пастирском бригом се потрудио да утеши стадо које му је поверено.

„Допуштењем Божјим за грехове наше почеле су нове невоље, које су се одразиле и на црквене послове. Због ситуације која је наступила у земљи објављена је евакуација руског становништва која је почела уочи Божића.

---

[203] Исто, стр. 35.
[204] (Необјављено) писмо еп.Јована митр.Анастасију од 10. августа 1947.г.
[205] Јован Чудотворац у Русији, стр. 21.
[206] (Необјављено) писмо еп.Јована митр.Анастасију од 18. новембра 1948.г.

Већина наше паствe се већ налази на острву Самар на Филипинима, где се упутио већи део клира, а остали чекају шта ће се даље десити.

Остајући засад у богоспасаваном нашем граду Шангају с малобројним свештенослужитељима, болујем у души, што поново остајете без пастира и могућности да се припремате за Причешће и да имате црквено богослужење, тим пре што се не зна кад и како ће то моћи да се обнови. Догађаји и околности нису у нашој вољи и само Господа Бога треба молити за вишњи мир и спасење наших душа, за мир целог света, благостање светих Божјих Цркава и сједињење свих у једно стадо.

Не падајте у чамотињу у жалостима и не колебајте се у овим искушењима. Будите верна деца Православне Цркве и наставите да се у одсуству свештеника окупљате недељом, на празнике и у наступајуће дане страдања у храму Божјем. Певајте Богу и читајте богослужења која су одређена за ове дане, уподобљавајте се првим пустињацима, који су понекад такође дуго били лишени свештеника. Не тражите благодат ни у једној другој вери, јер је истина само у Православној Цркви за коју је Христос рекао: *Сазидаћу Цркву Своју, и врата пакла неће је надвладати* (Мт. 16, 18).

Не допуштајте да неко дете умре некрштено, у случају опасности нека га крсте мирјани, за шта ја дајем појединачни указ.

Саопштавајте нам о новопрестављенима ради вршења опела на даљину. Такође можете да пошаљете имена да бисмо их помињали.

Водите хришћански живот клонећи се од свега што срамоти и скрнави човека, живите у миру и слози, не бавећи се препричавањем туђих грехова и мана, опраштајте једни другима увреде како би и Отац Небески вама опростио. Васпитивајте децу у побожности.

А што је главно, усрдно се молите да нас све Господ упути на најбоље, да дарује оно што нам је корисно у овом животу, и посебно у будућем. Благослов Господњи нека буде на свима и на сваком од вас.“[207]

Након што су у провинцији Син-Кианг победили комунисти, руске избеглице су похрлиле у Шангај, где је њиховим смештајем почео да се бави парохијски савет саборне цркве. Избеглице су смештене у француску касарну, где је често почео да их посећује владика Јован; он је тамо служио Свету литургију. Свима је било јасно да је време да се спремају за евакуацију.

Последња недељна служба православне заједнице у Шангају коју је служио владика Јован, била је једна која је свима посебно остала у сећању. Отац Кирил Зајцев је описује овако:

„Онај ко није доживео оно што је доживео Шангај у току последњих месеци, тешко да ће поред све живости своје уобразиље умети то реално да замисли. Живеле су стотине, хиљаде људи, живели су својом посебном традицијом, уживајући понекад и често завидно благостање, друштвени углед, утицај и у руским и у иностраним круговима, живели су, опскрбљени и личним комфором и целом мрежом организација, које су задовољавале најразличитије потребе – и изненада је све то нестало, као да га је вихор однео. Све преграде које су делиле породицу од породице, лице од лица, организацију од организације су нестале. Сва лествица социјалних односа се срушила. Остали су људи – и сандучићи с натписом с/о IRO...[208] поред сваког презимена...

---

[207] Беседе... стр. 285-286.

[208] International Refugee Organization (IRO-ИРО) – Међународна организација за избеглице при ОУН (1945-1952.) – *Прим.ред.*

На језику свих појавио се митски Самар – предмет свеопштих стремљења. Прошлост је покрила измаглица. Садашњост се свела на наметљиву мисао: кад је ред у ком списку, кад је укрцавање? Будућност се оваплотила – најближа – у митарствима која претходе утовару и укрцавању у кабине на Фрељуту, у једном од три брода, која превозе још једне у низу срећника, о жељеном Самарском кампу (логору). Даља будућност је такође нестала: Самар ју је заклонио својом сенком. Мисао о томе да човека могу да не поведу на Самар изгледала је као катастрофа, која прети самом његовом опстанку. Вест о томе да је неко избрисан из састава ајровских штићеника бацала је у ужас и жртве и њихове пријатеље. А кад се пронела вест о томе да се евакуација на Самар прекида – чинило се да се небо руши...

И тамо је похрлио руски православни Шангај. У Цркву... Не просто у храм Божји, већ управо у Цркву. Људи су и раније често одлазили у храмове. С друге стране, испоставило се да сад нису сви у стању да довољно усрдно посећују храмове.

Људи су осетили оно што представља сржЦркве, осетили су да су људи, обједињени Христом и у Христу...

Таквим осећањем које ће, мислим, остати незаборавно за све оне који су учествовали у њему, био је испуњен дан Победе Православља у храму.

Опустео је Шангај, проредили су се и редови клира. Међутим, и храм је био пун и чин је одслужен усрдно, са свештеним страхом, ревносно – и по форми беспрекорно, а по унутршњем осећању некако посебно сабрано и осећајно.

Чину је претходила беседа владике Јована који је дао његово детаљно и снажно тумачење. У самом служењу вернике је у умилење је доводило учествовање кинеског клира. Поред руског протођакона о.Константина Заневског звучали су гласови најстаријег протођакона о.Јелисеја и младог ђакона о.Фотија, који су с дубоким осећањем, с истинским полетом, са силом непоколебљиве убеђености објављивали с катедре и страшне речи „анатеме“ и утешне молитве о Вечном сећању. Понављао их је хор који неким чудом Божије милости није изгубио, ни своју силу, ни потпуност иако је остао скоро без целог свог уобичајеног састава,...

Али, можда за највеће чудо треба сматрати оно неупоредиво молитвено јединство све масе народа који се молио, које је завладало у храму.

Шачица људи је остала у Шангају – и она је сутрадан била спремна да се укрца на неке макар туђе бродове, да отплови у нека туђа, туђим рукама уређена места привременог боавка – а тамо се не зна кад ће кренути, не зна се куда, одлазећи све даље од рођених огњишта и напуштајући овдашња, сопственим рукама сграђена огњишта.... Дакле, ова шачица је устима малобројног клира различитих народа, објавила своју верност Православљу, тврдећи једним устима, једним срцем његову Истину, осећала је да је Црква – и с непобитном очигледношћу је оваплоћивала Васељенску Цркву, коју никаква врата пакла неће надвладати!“[209]

У овој ситуацији владика се трудио да спаси оне који нису имали могућности да отпутују из Кине. Ради тога је у писму од 13. фебруара 1948. године замолио митрополита Анастаасија да се заступи пред женевском инстанцом „Међународна организација избеглица“ како би се спасили они које су почели да сматрају „колаборационистима“ јапанских окупатора: „Међу њих су доспели веома поштени и идејни људи, који су по потреби били принуђени да обављају одређене дужности како би помогли својим сународницима. Осим тога, ни принципијелно није могуће оставити у рукама противника

[209] *Зајцев К., свешт.* Вечност се отворила // ПР. 1949. бр. 7-8, стр. 19-21.

чак ни оне људе који су криви.“[210] Кинези, односно деца, васпитана у Свето-Тихоновском сиротишту, као и лица старија од шездесет година нису имали права да се евакуирају. У истом овом писму владика моли миторполита Анастасија да помогне да се омогући да се одвезу на Самар.

Након што је владика донео одлуку да путује у Сједињене Државе да би се постарао за олакшавање судбине руских емиграната, који су се евакуисали на Филипине обратио се конзулату САД-а у Шангају како би добио виуе. По речима В.А.Рејера „владика је наишао на непријатељски однос вице-конзула. Рекао ми је да ће се конзул вероватно следећи пут да се жале зато што је молба написана на недовољно танком или дебелом папиру. Владики је било понуђено да дође у конзулат сутрадан у једанаест сати ујутру. Кад сам дошао по њега у сиротиште Светитеља Тихона Задонског до једанаест сати владика још није завршио литургију. И тек после један смо кренули на пут. Био сам сигуран да имајући у виду непријатељски однос према владики у конзулату, наше кашњење не обећава повољан сусрет и резултат, што сам и рекао владики који је мирно приметио: „Нема везе, хајдемо.“ У два сата смо дошли у конзулат. На моје чуђење чиновник је љубазно устао и кренуо према нама и саопштио је да су све формалности завршене и да је виза готова...“[211]

Владика је из Шангаја отпутовао међу последњима – свега три недеље пре доласка кинеских комуниста. Последњим бродом „Капетан Гордон“, заједно са својом паством, која се налазила у неиздрживим условима, 4. маја 1949. године отпловио је из Шангаја на Филипине.

С одласком владике окренута је станица у историји Православне Цркве у Кини. 29. маја 1949. године кинески комунисти су освојили Шангај. Известан број Руса, који су остали у овом граду уз помоћ владике је касније отпутовао на Запад. Други, укључујући и клир са совјетским пасошима 1956. године су враћени у СССР. Тада је и била затворена Руска православна мисија у Кини, а њена имовина је предата кинеској комунистичкој влади. Шангајска саборна црква је претворена у магацин, он уопште једва да се сачувао и на крају је у њега смештена Шангајска берза... Сад се поставља питање о томе да се претвори у музеј. Све до саме „културне револуције“ тамо је остало неколико кинеских свештеника захваљујући којима се у овој земљи сачувало Православље. Архиепископ Виктор се вратио у СССР и тамо се упокојио исте године кад и владика Јован.

Одлазак на Филипине и у Америку

Пастир добри живот свој полаже за овце.

Јн. 10, 11

Глава 8

В.А.Рејер се сећа: архиепископ Јован је „отпутовао на Филипине као одговор на упорне молбе своје паствe, чија се већина, спасавајући се од комуниста пребацила тамо и налазила се у очајничком положају. За време овог путовања, налазећи се у непосредној близини владике уверили смо се [у истинитост свега онога], што су нам тако често

[210] (Необјављено) писмо еп.Јована митр.Анастасију од 18. новембра 1948. г.
[211] *Сава Едмонтонски, еп*. Летопис... стр. 105.

преносили сведоци његовог подвижничког живота, што нам је, опрости драги владико, понекад изгледало као преувеличавање. На инсистирање владике не само да су се свакодневно служиле литургије у слободној просторији, коју нам је администрација параброда љубазно дала на располагање у ову сврху, и коју су непрестано посећивали сви жедни молитве и утехе.“[212] У ствари, као што смо раније рекли, ово путовање је за већину било бекство у непознато; нико није знао чиме ће се све то завршити и какви ће услови живота бити тамо куда путују. Људи су знали да ће морати да проведу неколико месеци у камповима за избеглице у очекивању визе за неку слободну земљу. У овој жалосној ситуацији светац је, као увек, усмеравао вернике на „једино потребно“ и служио је Божанску литургију.

В.А.Рејер описује долазак светитеља у Манилу: „Град је још био у полуразрушеном стању, и питање становања се оштро постављало. После извесних напора успели само да добијемо собе за владику у „Манила-Хотелу“. Путницима који су се искрцавали с параброда предложено је да се искрцају до пет сати увече, после чега се затварала царина и било је забрањено изношење пртљага. Обавестио сам о томе владику још ујутру и договорили смо се да ћу доћи по њега и по његов велики пртљаг с црквеним предметима на параброду у три сата. Овим парабродом многе руске породице су одлазиле у САД и сви су молили владику да се помоли с њима последњи пут. Приближава се пет сати, а владика је још увек био заузет поучавајући и благосиљајући своју паству... Морао сам да чекам још дуго времена пре него што смо напустили параброд. Било је већ око шест сати увече и био сам сигуран да нас тог пута очекују непријатности, да нас неће пропустити и да ће нас вратити назад на параброд. Прилазимо котролном пункту за преглед пртљага и на моје чуђење царински чиновник нам је не прегледајући ствари рекао да идемо даље.“[213]

Долазак архиепископа Јована на Филипине, на острво Тубабао, био је велик догађај. „Велики празник је био долазак владике Јована из Шангаја, који је скоро са свима био у личној пастирској вези,“[214] сећа се отац Кирил Зајцев.

Живот на овом острву је био веома суров. Након доласка избеглице су биле искрцане на обалу и морале су саме да праве логор, крчећи бујно растиње. Ево сећања једног од учесника селидбе: „Избеглице из Шангаја, око 5 хиљада људи, налазиле су се у кампу на Филипинским острвима... На почетку је ситуација у камповима била врло тешка у сваком смислу... На месту дивље џунгле – високог густог растиња – израстао је град од шатора, који је имао војну болницу, своју полицију, свој суд... С једне стране, захтевају да се сви што пре запишу и да отпутују у друге земље, с друге стране, комисије које долазе узимају само здраве и радно способне. Одсеченост од осталог света – не сме се излазити из кампа, писање [је дозвољено] само на енглеском, а писма се предају отворена, сталне апсурдне претње код људи стварају стање немоћи, блиско очају.“[215] Још један избеглица описује сиромаштво које је владало у Самару: „Био је очигледан премор код оних који су самопрегорно радили на уређењу логора: неки међу њима су упропастили своје здравље у раду који је превазилазио њихове снаге. Тежак је био дуготрајан боравак у шаторима... Дуготрајни живот међу коферима, које је требало отварати како би се нашла свака потребна ствар, и креветом без икаквог другог намештаја изазвао је умор и напетост нерава. [...]

---

[212] *Сава Едмонтонски, еп*. Летопис... стр. 70.
[213] *Сава Едмонтонски, еп*. Летопис... стр. 105-106.
[214] *Зајцев К., свешт*. Самар // ПР. 1949. бр. 15-16, стр. 24.
[215] Писмо из Маниле // Листић православних парохија у Швајцарској. 1949. бр. 29, стр. 7-8.

Иста оваква питања узраста и здравља, између осталог туберкулозе, поставила су се и на Самару. [...]

Прво се чинило да селидба на Самар неће отежати, већ напротив, олакшати коришћење уобичајене процедуре изласка на основу виза. Било је обрнуто. Изолованост логора и одсуство везе с конзулима изазвали су привремену парализу апарата – и били су везани за камп они који су у нормалним условима имали све основе да се надају брзом одласку у ове или оне земље. [...] Не само да се Русима нису отворила врата неких нових земаља, већ се испоставило да су затворена и она која су била широм отворена за велике групе Руса у земљама као што је Аргентина. Тунел из којег се није видео излаз.“[216] На све то додато је непријатељство од стране руководиоца кампа, којег је послала ИРО – организација, којој је апсолутно туђе све руско.

У таквој ситуацији очајним људима је пре свега било потребно духовно окрепљење. Зато је трудом архиепископа црквени живот прилично брзо почео да ври. Основана су три храма и један женски манастир. Код манастира се налазила „саборна црква“ – војна барака у којој су се, исто као у Шангају, свакодневно вршила богослужења.[217] Све је било сасвим примитивно – чак су звона направљена од металних буради!

На Самару се владика Јован налазио у сржи збивања бринући се о деци из сиротишта, о старцима и болеснима. Г.Ларин пише: „Био сам руководилац црквеног округа, у којем се налазио храм владике и где је живео са свештеницима и монасима. Понекад сам га пратио до болнице у граду Гјуан, где су лежали Руси, тешки болесници; владика их је посећивао, давао им је ћепна Јеванђеља и иконице. Једном смо, ушавши у руско болничко одељење, зачули страшне крике који су допирали из далека. На питање владике о томе који је узрок ових крикова медицинска сестра Рускиња је рекла да је то безнадежна болесница која је пошто је својим криком узнемиравала болеснике, смештена у бившу америчку војну болницу која се налази поред ове зграде. Владика је одмах одлучио да иде код болеснице, али му је руска сестра саветовала да то не чини, јер се од болеснице шири смрад. „То нема везе,“ рекао је владика и брзим корацима се упутио у другу зграду. Кренуо сам за њим. Заиста, од болесне жене је допирао врло непријатан смрад. Владика јој је пришао и ставио јој је на главу крст и почео је да се моли. Изашао сам, владика се дуго молио, затим је исповедио болесницу и причестио ју је. Кад смо одлазили она више није викала, већ је само тихо стењала. После извесног времена поново смо отишли у војну болницу и тек што смо својим ћипом ушли у двориште из болнице је истрчала жена и пала је владики пред ноге. То је била она „неизлечива“ болесница за коју се он молио.“[218] По молитвама светог владике дешавало се мноштво исцелења; он је помагао својој пастви како је могао.

Да би олакшао стање своје духовне деце владика је издејствовао аудијенцију код филипинског министра унутрашњих послова. Ево шта о томе пише В.А.Рејер: „Аудијенција нам је заказана за прекосутра у 9 сати ујутру. Као одговор на молбу моје жене владика је дозволио да очисти његову расу за овај пријем. У заказани дан у 8 сати ујутру с молитвом сам пришао вратима његове собе. Одговор није уследио и тако је било неколико пута. Сачекавши још неко време одлучио сам да отворим врата. Кад сам ушао угледао сам владику који је заспао на коленима. Владика је брзо устао и обећао је да ће

[216] *Зајцев К., свешт.* Самар // ПР. 1949., бр. 15-16, стр. 24-25.
[217] В.: *Лукјанов В., протопрезв.* Благослов од детињства // *Сава Едмонтоснки, еп.* Летопис... стр. 145.
[218] Блажени Јован Максимовић, стр. 23.

одмах изаћи. После неколико минута појавио се на вратима, али му је коса била рашчупана. Мислио сам да не може овако да се појави пред министром и предложио сам му да поправи косу. Владика је одбио и рекавши: „Не треба, хајдемо.“ Био је сигуран да ће нас примити. Као прво, каснили смо скоро сат времена, а као друго, у таквом виду тешко да ће га пропустити код министра. На моје чуђење одмах смо примљени. Министар лично је био врло љубазан и пажљив и обећао је да ће учинити све што буде у његовој моћи, да се владика не секира, потрудио се да испуни све његове молбе. Враћајући се у хотел размишљао сам сам са собом и постало ми је очигледно да се људским мерилима владика не може ни одредити, ни оценити. Оно што се нама чинило непремостивим, није било препрека на његовим путевима. Господ је пратио владику у његовим делима и преграде које су за нас постојале престале су да постоје на његовим путевима. У то сам имао прилике да се убедим, како у америчком конзулату у Шангају, тако и на пристаништу у Манили и у министарству филипинске владе.“[219]

Уредивши црквени живот у логорима за избеглице, 12. јула 1949. године архипастир је отпловио у Сан-Франциско како би припремио терен за организацију пресељења верника у САД. Отац Кирил Зајцев је тада писао: „Хиљаде и хиљаде још чекају решење своје судбине на Самару. Владика Јован путује пре свега, с гомилом ствари као амбасадор своје паствe, која је осиротела с његовим одласком и која је налазила утеху само у мисли о томе да је овај одлазак био потребан пре свега за њих саме, за помоћ да оду тамо куда су усмерени њихови погледи, одакле чекају спасоносни зов.“[220]

Уочи одласка владика је доживео велику жалост. Показало се да су избеглице, као некад израиљски народ који је дао предност фараону у односу на живот по заповестима у обећаној земљи, више склони светским задовољствима него да иду за оним који их је попут Мојсија водио у благословену земљу живота у Христу. Уочи Недеље Свих светих, који су у земљи Руској заблистали, организовали су концерт и представу. Архиепископ је замолио тадашњег председника удружења руских емиграната да забрани избеглицама да учествују у овим световним разонодима уочи тако важног празника и да дођу у храм на бдење. Авај, одбијен је. Тада је владика отишао на трг где је требало да се одржи концерт и обратио се с овом молбом руководиоцу оркестра, али исто тако безуспешно. Следећег јутра владика је одржао проповед, у којој је бичевао оне који су били Руси само на папиру, а у ствари такви нису били, оне који су заборавили своје свеце налазећи се у тако тешкој ситуацији. „Затим је владика објавио да овим људима неће бити дозвољено да се причесте док се не покају. Веома многи су се уразумили дирљивим разобличењима свог светитеља и покајали су се. Владика им је лично прочитао разрешну молитву,“[221] сећа се један од очевидаца.

На путу за Америку светитељ се задржао у Јапану, прво у Јокохами где га је примио архиепископ Венијамин (Васалига, †1963.), а касније у Токију, где се помолио у православној саборној цркви.[222] Дакле, својим „духовним оком“ светитељ је „обухватао целу Васељенску Христову Цркву“.[223]

---

[219] *Сава Едмонтонски, еп.* Летопис... стр. 106.
[220] Самар и дневни задаци // ПР. 19949. бр. 15-16, стр. 1.
[221] ПР. 1949. бр. 14, стр. 13-14.
[222] В.: *Ushimaru P., archpriest.* History of the Orthodox Church of Japan. Office of the Metropolitan, 1978. Part. 3. Vol. 2. Ch. 2. P. 150-151. (На јапанском језику.)
[223] Беседа... стр. 19. В. такође: ПР. 1949. бр. 14.

12. августа 1949. године архиепископ је допутовао у Сан-Франциско где су га на пристаништу свечано дочекали архиепископ Тихон и локални клир, а такође мноштво његове духовне деце из Шангаја, који су успели да емигрирају раније. Затим је владика отпутовао у Њујорк на празник Успења, а после тога је отишао у манастир Свете Тројице у Џорданвилу у држави Њујорк, где је боравио неколико дана припремајући се за оно што му је предстојало да учини у Вашингтону – тачније, да убеди Сенат САД-а да прими избеглице из Тубабаоа. Као увек, владика се за ово спремао молитвено. Отац Кирил Зајцев који је примио монаштво с именом Константин, и професор Н.Н.Александров помагали су јерарху да преведе потребна документа на енглески језик.

5. септембра владика је у пратњи професора Александрова отишао у Вашингтон да би добио помоћ за своју паству, као што је речено у новинама „Православна Русија“, „сва нада је положена у његове молитве и залагања“.[224] Почевши од 6. септембра почео је да обилази сенаторе и владине инстанце, а такође да се сусреће с новинарима. Затим је посетио директора ИРО-а од којег је добио уверења у изградњу на Филипинским острвима планинског санаторијума за болеснике од туберкулозе – ове болести, од које су, као што је било речено, посебно често боловале избеглице. Архиепископ и професор Александров су позвани на седницу сенаторске комисије како би изложили суштину ствари; овај састанак је одржан 16. септембра и реферат је на парламентарце оставио добар утисак.[225] С истим овим циљем владика је отишао у Њујорк. За време Епархијског конгреса Источноамеричке епархије владика Јован је упутио председнику Сједињених Држава, Аргентине, Бразила, Венецуеле и премијер-министрима Канаде и Аустралије, као и генералу Мек Артуру, ИРО и америчким сенаторима следећу посланицу:

„Епархијски конгрес Америчке и Канадске Архиепископије Руске Православне Заграничне Цркве[...] донео је одлуку да Вам се обрати с молбом за олакшавање судбине Руса евакуисаних из Кине. [...] Људи смештени у логорима налазе се у потпуној неизвесности за своју будућност, у сталној бризи, и патњи, осим тога, због локалних климатских услова и природних непогода. Око 80% је недавно било болесно, од тропских болести које су поднели њихове снаге су на измаку. Изненадни тајфун може да уништи све објекте логора и да донесе неизмерну несрећу њеним становницима.

Ако погину као жртве немара ИРО и равнодушности света, одговорност мора пасти на виновнике злочина против Бога и људи. Да ли је заиста могуће да се у хришћанском свету неће наћи врата која би се отворила пред шачицом људи – три хиљаде поштених, лојалних трудбеника, беспрекорних у сваком смислу, и њихових породица, чија је једина грешка била што су поверовали речима и првим делима својих спасилаца? [...]

Ми, представници Руске Цркве у иностранству, послушни заповестима своје савести, подижемо свој глас и изјављујемо да сви чују, да наступа последњи тренутак за помоћ нашим сународницима на острву Самару. Кашњење сваког дана може бити кобно. Преклињемо у име Бога, Који је још давно рекао устима пророка Мојсија: *Возљубите пришељца* (Љубите дакле, дошљака) (5 Мојс. 10, 19), молимо да обратите најозбиљнију пажњу на судбину несрећних „Самараца“ и да се што је могуће пре предузму мере како би се преселили тамо где ће моћи не само да нађу уточиште, већ и у знатној мери да поново постану људи, корисни друштву и својим породицама и како би послужили земљи, која им је дала уточиште.“[226]

---

[224] Хроника црквеног живота // ПР. 1949. бр. 18, стр. 12.
[225] В.: Исто.
[226] Апел Епархијског конгреса за помоћ „Самарцима“ // ПР. 1949. бр. 22, стр. 16.

Владика Јован и професор Александров су се привремено сместили у Вашингтону како би могли лично да утичу на сенаторе у вези с питањем о избеглицама. Архиепископ је имао могућност да се често среће са сенатором Ноелендом, који је после разговора с њим донео одлуку да оде на Филипине и помогне руским емигрантима. Јерарх је добио први нацрт закона по којем је емигрантима било дозвољено да се преселе у Сједињене Државе, али у њему се помињало само три хиљаде избеглица, које су се налазиле на Самару, док су избеглице из Шангаја, Тјанцина, Хонг-Конга и Формозе биле прећутане. Тада је владика захтевао да се унесу исправке. Званична хроника је саопштила: „Владика Јован и проф. Н.Н.Александров су морале да употребе огромну енергију и да изгубе много времена како би се предузеле потребне мере за заштиту исељеника из Кине, а пре свега „Самараца". Исто тако, обављен је велики рад на личном информисању о високом квалитету кинеских избеглица".[227] Напокон, после петнаест сати непрекидне дискусије прерађени нацрт закона је изгласан у америчком Сенату. Гласање је одржано у Велику среду 1950. године. Следећег дана је закон прихваћен. Тако је захваљујући упорности свеца закон био ратификован и врата Америке су се отворила за велики део Руса с Далеког истока. Око две хиљаде људи није познавало никога ко би могао да гарантује за њих. У америчким новинама које су излазиле на руском језику објављен је апел владике: „Руси, који имате америчко држављанство! Одазовите се на несрећу ваших сународника, који су својим мирним трудом живели у Кини, а сад су приморани да траже уточиште у другим земљама. Нови закон им отвара врата САД-а, али потребне су гаранције за њихов улазак. Не будите глуви за њихову несрећу: дајте их! Обећавам да ће их добити достојни људи. Покажите милост према ближњима, а Господ ће бити милостив према вама!"[228] Због свих формалности евакуација се одвијала прилично споро и завршила се тек 1952. године.

Пред одлазак са Самара 1949. године светац је обишао све шаторе, благосиљајући их – јер избеглице су се налазиле под сталном претњом ужасних тајфуна, који су опустошили острво, увек пролазећи кроз њега. За двадесет седам месеци колико су Руси провели на Самару, тајфуни су се десили више пута, али су увек заобилазили логор.[229] 11. новембра 1950. године тајфун се поново пронео над острвом, али приближавајући се насељу поделио се на две струје. Очевидац пише: „Страшни знаци тајфуна појавили су се у 4 сата после подне. По свим рејонима логора сиренама и звонима је било објављено да се над њих надвила страшна опасност: жене, деце и старци су морали одмах да се преселе из шатора у бараке, сви радно способни и они који то желе могу да не напуштају своје шаторе, учврстивши их „ради противљења" при чему треба да буду спремни на пружање међусобне помоћи на основу инструкција које су им дате... Ускоро шатор храма светог Серафима није издржао и поцепао се на два дела... На брзину су из храма морале бити изнете иконе и црквени предмете и да се све однесе у бараку-складиште... Ишли су камиони с пртљагом и са стварима... С грохотом неба сливали су се јецаји и ридања деце и жена, који су у страху и паници јурили у бесмисленој гунгули..."[230] Тајфун није однео жртве на Тубабаоу док је на другом филипинском острву, Себу, погинуло шест стотина становника и срушено је све до тла. На Филипинима су сви били убеђени да су се избеглице на Тубабаоу сачувале благословом и молитвама архиепископа Јована. 3. маја 1951. године на острво се поново обрушио тајфун који је скоро потпуно уништио логор;

[227] Закон о ДП (исељеним лицима) и избеглицама из Кине // ПР. 1950. бр. 6, стр. 15-16.
[228] Апел Русима // ПР. 1950. бр. 8, стр. 11.
[229] В.: Тајфуни (чудесно избављење острва Тубабао од страшне опасности) // ПР. 1950. бр. 12, стр. 10.
[230] Тајфуни...

један од избеглица пише: „Ујутру је почело да се смирава. Кад је изашло сунце, логор је представљао страшну слику потпуне опустошености и уништења... Изгубили су све што су имали. Чудом се може објаснити то што нико није пострадао.“[231] Кад је већи део избеглица евакуисан 9. децембра 1951. године пронео се још један тајфун. Острвска села су била опустошена, као и град Гуиван. Жртве међу локалним становништвом се нису могле избројати. Логор је био потпуно разрушен, али је погинуло само двоје Руса. У посланици делу паства која се још налазила на Филипинима владика Јован је писао после катастрофе:

„Вољеној пастви на Филипинима

Данас, кад Анђели поју Рођеном Младенцу „Слава во вишњих Богу и на земљи мир, в человјецех благоволеније“, кад Витлејемска звезда јарко блиста показујући мудрацима пут ка Сину Божијем који је сишао с неба, обухватајући мисленим погледом сву паству, посебно се обраћам вама, вољена духовна децо, која још боравите на Филипинима.

Несрећа која вас је задесила у тешким тренуцима коју сте доживели за време страшне владавине стихије, испунила је ужасом и тугом нашу душу, као и многе од оних који су раније били с вама на острву којег се сви сећају.

Осећамо ваша страдања за време природне непогоде, која је у знатно мањој мери раније задесила и друге, док су живели у другим земљама. Зашто се природа која је скоро три године штедела оне који су нашли уточиште на Тубабаоу, данас тако немилосрдно разбеснела на мали остатак кад је близу коначно расељавање? Сећамо се речи Спаситеља: *Или је оних осамнаест што на њих паде кула у Силоаму и поби их, мислите ли да су они кривљи били од свију људи што живе у Јерусалиму? Нису, кажем вам, него ако се не покајете, сви ћете тако изгинути* (Лк. 13, 4-5).

Оно што се сад десило пре свега подсећа оне који су били тамо на то шта је могло да их задеси и шта су избегли. То је упозорење свима онима који су се спасили, ма где се сад налазили и да су они који су данас пострадали жртва за све. Свесно или несвесно то су осетили многи и с великим болом су примили вест о ономе што се десило.

Свим душом и срцем смо с вама, који сте искусили разбеснелост природе. У ове свете празничне дане посебно тугујемо због тога што сте лишени чак и утехе да прославите Христа у храму, који је срушио вихор, који је вас и све нас лишио оног свештеног уточишта, места молитве, које су подигли још први досељеници на острво. Верујемо ипак да ће се и ваша искушења на томе завршити и да ће светлост Витлејемске звезде озарити ваш даљи пут. Тежите ка томе да увек свој живот усмеравате по стазама правим и зраци Сунца Истине које је данас изашло осушиће кишне бујице које су пале на вас и све ваше туге, растераће облаке туге и за вас ће заблистати светлост добре воље, мира и добрих дана. Христос Који се родио у Витлејему и крстио у Јордану нека вас укрепи, упути и благослови.

Духом пребивајући с вама

†Архиепископ Јован.

О Божићу 1951.г.“[232]

[231] Несрећа на Тубабаоу // ПР. 1951., бр. 10, стр. 15-16.
[232] ПР. 1952. бр. 2, стр. 4.

Међутим, исто као и у Шангају, искушења се нису зауставила само на природним непогодама. Предстојало им је још да се сударе с непријатељством ИРО-а. Трудом владике у Тубабаоу је отворена руска школа, која је наставила програм руског лицеја у Шангају. Установа је била отворена упркос одбијању власти; сав ризик владика је преузео на себе. Ово је, како су тада писале новине, постало повод за то да ИРО почне да наступа против сиротишта Светитеља Тихона. Напад је попримио такве облике да је архиепископ Јован сматрао за потребно да се обрати телеграмом у којем је подсећао да сиротиште и лицеј припадају Цркви и да ће се покушај њиховог уништења сматрати за борбу против Цркве и прогањање религије. 15. јуна 1950. године заменик архиепископа, јеромонах Модест, добио је од ИРО циркулар у којем се садржао захтев да се школа и сиротиште затворе до 25 јула; обучавање деце ИРО је преузела на себе, а духовно образовање је наводно требало да се остварује само „у уобичајеном поретку“, односно ван школског програма. Сва деца млађа од седамнаест година морала су да напусте школу и да похађају школу која је припадала ИРО. Владика је на ово одговорио телеграмом у којем је молио ИРО да не затварају школу, јер је деци предстојало да ускоро отпутују у САД. Затим је упутио телеграм на Самар истакавши у њему незаконити карактер одлука ИРО, које како је упозорио, није требало поштовати.

Господ је, као и у Шангају у жалости утешио стадо које му је владика поверио. У Тубабаоу се обновила икона Мајке Божије „Утоли моја печали“. А владика је да би утешио своју духовну децу која су очекивала одлазак у Сједињене Државе, слао духовну литературу, коју је штампао руски манастир у Џорданвилу, који је имао широку издавачку делатност.

15. октобра 1953. године због последњег тајфуна настрадало је неколико десетина избеглица (који су осим тога били и болесни) од оних који су остали на острву. Логор је поново био уништен. Уз помоћ владике добили су визе за Француску. Он их је тамо и дочекао. Ево шта је писала „Православна Русија“: „23. децембра ујутру норвешки брод, на којем је било 70 руских избеглица у пратњи тројице лекара и девет неговатељица стигао је у Марсеј. Ради дочека своје паствe у Марсеј је пре тога допутовао архиепископ Јован. Део оних који су допутовали смештен је у санаторијум у Сент-Фуа-д'Аржантјер. Жене ће бити смештене у санаторијум у Монпељеу.“[233] Светац је с Филипинских острва одвезао сву своју паству.

Као што ћемо видети даље, по доласку у Западну Европу непрестано ће се залагати за оне који су остали у Шангају и Харбину. Фостер Далес, Ајзенхауер и други политичари Запада су више пута добијали писма од њега.

Безусловно, своје спасење избеглице дугују заступању владике пред силнима света овог, али у још већој мери – његовим молитвама пред Небеским Престолом. Узносећи молитве за своје овце, које су остале на Далеком истоку, он је ударио темељ будућој руској парохији у Вашингтону. У току месеца који је провео у америчкој престоници свакодневно је служио Свету литургију и друге службе у приватном стану, а затим – у капели храма Епископалне цркве. Број оних који су се молили растао је из дана у дан и донета је одлука да се оснује парохија у име Усековања главе Јована Претече,[234] јер је тог дана владика први пут служио литургију у Вашингтону. Да се паства коју је окупио не би

[233] ПР. 1952. бр. 1, стр. 16.

[234] В.: Хроника црквеног живота // ПР. 1949. бр. 18, стр. 12; Многаја љета архиепископу Јовану // ПР. 1953. бр. 12, стр. 13.

расејала с његовим одласком владика није напустио Вашингтон док за парохију није био одређен стални свештеник.

За време боравка у Сједињеним Државама владика је по навици живео у сиромаштву; тога се сећа епископ Николај (Велимировић), који је из САД-а отпутовао после Другог светског рата. „За две године живота у Њујорку," пише о владики Јовану епископ Николај, „примао је мање од 40 долара месечно. То је била сва његова плата. Људи су му, истина, из поштовања доносили поклоне у виду хране и одеће, што је он одмах делио другима. Једне зиме сам служио с њим у руској цркви у Бронксу. Затим ме је испратио на улицу. [Владика] је имао на себи лаку расу од танке кинеске свиле.

„Лепа ти је раса, брате Јоване, и добро ти стоји," рекао сам му између осталог.

Чим сам то изговорио он је почео да скида расу да би ми је дао. Зачудио сам се и побегао. Ова раса је нечији поклон и сећање на Шангај. Такав је он – и само он."[235]

У Сан-Франциску владика је почео да се припрема за пријем избеглица чија се већина сместила управо у овом граду. Архиепископ Јован је приступио куповини зграде за сиротиште Светитеља Тихона Задонског. После дугих трагања нашао је зграду у којој је смештена домаћа црква. Како се сећа један од сведока архиепископ је одмах добио први прилог од пет хиљада долара, јер су се „људи увек одазивали на његов позив".[236] Захваљујући владици Јовану сиротиште је регистровано као школска установа.

24. септембра 1950. године владика је у Сан-Франциску служио литургију, по сећањима верника, храм је тада био „препун, као на Васкрс".[237] Архиепископ Тихон, који се већ опорављао замолио је владику да остане у Сан-Франциску до храмовне славе, која се слави у новембру и он је пристао.

Кад је цео посао на припреми за пресељење паствe у САД био завршен, Синод Руске Заграничне Цркве је поставио владику Јована за архиепископа Западноевропске епархије, оставивши га да управља и оним парохијама које су остале од Шангајске епархије (имао се у виду Хонг-Конг, Сајгон, Сингапур и Формоза), као и оним верницима који нису могли да отпутују из Кине.

Један од верника из Сан-Франциска се сећа: „Не мислим да је владики било лако да остави своју паству, али је таква била одлука Синода, и владика као монах сличне одлуке не само да никада није кршио, већ се није ни бунио против њих. Наравно, ми смо протестовали, ја сам тада међу Русима прикупио потписе и упутио их владики митрополиту Анастасију с молбом да владику остави код нас." Међутим, владика Анастасије је одговорио: „Веома важне црквене околности хитно захтевају именовање преосвећеног архиепископа Јована у Европи, где се због нашег одласка у Сједињене Државе тражи посебна архијерејска будност."[238]

Дакле, за владику је наступио час одласка. 12. јуна 1951. године у Руском центру у Сан-Франциску верници су организовали пријем у његову част. Његова духовна деца су у својим говорима помињала све што је успео да учини за тако кратко време. Један од очевидаца се сећа: „Говори Шангајаца и Тубабаоваца су често прекидани сузама које су једва задржавали. У својој дугој опроштајној беседи владика је све позивао на испуњење црквено-националног дуга руског човека, како у односу на саме себе, тако и на своју децу... Владика је говорио и о конкретним задацима за најближу будућност: молио је за

[235] *Сава Едмонтонски, еп*. Летопис... стр. 89.
[236] *Наумов В.М*. Моја сећања, стр. 89.
[237] Дочек архиепископа Јована у Сан-Франциску // ПР. 1950., бр. 19, стр. 15.
[238] *Наумов В.М*. Моја сећања, стр. 75, 102.

помоћ сиротишту, његовом чеду, а сам је обећао да ће све напоре у Европи усмерити на решавање питања о што скоријој евакуацији Руса из Шангаја и Кине. Добивши благослов владике, његова осиротела паства се тужно разилазила, јер је навикла на његову бригу, на његово духовно руководство. Молебан пред пут у присуству великог мноштва народа служио је архиепископ Тихон у храму иконе Всјех Скорбјашчих Радосте. Међутим, на сам дан планираног одласка владике у Венецуелу, куда је пред свој одлазак у Европу на место свог служења требало да крене како би се видео с родбином, испоставило се да је владика неочекивано за себе и на радост своје паствe у Сан-Франциску непланирано провео још недељу дана...

На дан одласка у храм сиротишта поново су се окупили владикини многобројни пријатељи. Он је служио сам и после вечери је лично одслужио и молебан. Сви су плакали. Узбуђење је достигло врхунац кад је владика молећи све за опроштај клекао на колена... У два аутобуса и многобројним аутомобилима они који су га пратили кренули су на аеродром одакле је владика одлетео 26. јуна. Тако је протекао последњи опроштај владике са сиротиштем и с паством. „Опроштајне сцене," пише у новинама „Руски живот" В.Н.Коростељова, „биле су толико дирљиве да се не могу описати." Давши последњи благослов владика је кренуо да се укрца, прошао је у авион, а они који су га пратили запевали су: „Ис пола ети деспота"."[239]

У јуну 1951. године владика Јован је на молбу митрополита Анастасија накратко посетио Венецуелу. Служио је у Каракасу и Маракају и присуствовао је скупштини клира као председник. Архиепископ Јован је напустио Венецуелу „оставивши у парохијама које је посетио осећање радости и велике бодрости у њиховом црквено-парохијском раду."[240]

На путу за Европу владика се задржао у Њујорку како би Архијерејском Синоду реферисао о путовању у Венецуелу. На овој седници Архијерејски Синод је архиепископу Јовану дао награду – брилијантски крст на камилавци.[241] Владика је желео да одлети у Париз 16. јула како би у Паризу указао поштовање царским мученицима, али су га околности на неколико дана задржале у Сједињеним Државама и он је одлучио да отпутује у манастир Свете Тројице у Џорданвилу. Тамо су му монаси поклонили тачну копију „Знамење" Курско-Корене иконе Мајке Божије, која садржи фрагмент оригинала. Ову копију насликао је манастирски иконописац игуман (касније архимандрит) Кипријан, а фрагмент је о.Кипријан набавио кад је рестаурирао оригинал иконе у Женеви 1945. године.[242] Ова копија Курске иконе „Знамење" архиепископа Јована ће пратити на свим његовим пастирским путовањима по Западној Европи; она ће бити извор духовне радости за све вернике у његовој новој епархији.

У Западној Европи

...по власти, коју ми је дао Господ за изграђивање а не за рушење.
2 Кор. 13, 10.

Глава 9

[239] Испраћај владике Јована Шангајског // ПР. 1951. бр. 13, стр. 14.
[240] Архиепископ Јован у Венецуели // ЦЖ. 1951., бр. 1, стр. 28.
[241] В.: Заседање Синода // ПР. 1951., бр. 14, стр. 13.
[242] В.: Одлазак архиепископа Јован у Европу // Исто.

„По Божијем благослову и уз Његову помоћ дошавши у Париз и ради испуњења одлуке Архијерејског Сабора Руске Православне Заграничне Цркве од 27. новембра 1950. године и одлуке Архијерејског Сабора ступивши у управљање Западноевропском епархијом, благослов за клир и паству Западно-Европске епархије, исто као и нашу Далекоисточну епархију...“[243] Тако почиње нова књига указа светитеља Јована. То је такође нова страница његовог светог и многострадалног живота. У Западно-Европској епархији владика је наишао на сложену ситуацију у Цркви. Неки емигранти су се под утицајем совјетске пропаганде вратили у СССР у сусрет суровим искушењима. Други су, због бојазни да ће у таласу победа СССР окупирати чак и Западну Европу отишли у САД. У Европи је емигрантски клир једва састављао крај с крајем. Да би прехранили сопствену породицу свештеници се нису либили било ког посла, врло често – и најтежих. Тако је један свештеник у Тараскону радио у ливници, други у Вишију, био је вртлар у болници, а још један свештеник радио је као ноћни стражар у магацину. За ово време су случајеви самопожртвовања међу клиром били врло чести. Ево редова из парохијског листића, посвећених оцу Георгију Самкову: „Исцрпљен од болести и физичког рада он је са својим коферчићем ишао путевима и стазицама, задржавајући се на фарми или у неком далеком селу.“[244] Осим тога, настала је илузија да за Цркву у СССР-у наступа време слободе. Ситуација се још више компликује тиме што се у Европи руска православна дијаспора распала на три јурисдикције, од којих је свака имала своју хијерархију.

Дакле, у такво време је 21. јула 1951. године владика је допутовао у Париз. С аеродрома је одмах кренуо у храм Васкрсења Христовог у Медону, где га је примио настојатељ, архимандрит Сергије Пфеферман. Исте вечери, окружен гомилом верника владика Јован је кренуо у протестантски храм у улици Ерланже, где је париска парохија организовала свенощно бдение. Занимљиво је да је сам храм био сграђен у византијском стилу. На полукружном зиду олтара насликана је Голгота. Зато се на неко прилично ограничено време преображавао у православни храм – парохијани су у њему постављали иконостас и ређали иконе.[245] Храм је био пун народа; новог архијереја су чекали верници свих јурисдикција, укључујући и шангајску паству. На уласку у зграду владику Јована је дочекао епископ Леонтије Женевски, који је у Србији био његово духовно чедо. Још у Шангају владика је желео да он буде његов викарни епископ. Међутим, Господ је расудио другачије: обојица владика је требало заједно да руководе паством у Европи.[246] Владика Леонтије је поздравио светитеља кратким говором „Преосвећени владико! У ову значајну годину кад Православна Грчка Црква [...] слави 1900-годишњицу доласка светог апостола Павла у Европу, Божански Промисао је послао тебе, као новог Павла да спасиш паству Западноевропске епархије Руске Православне Заграничне Цркве која ти је сада поверена. [...] Знамо с каквом љубављу и поштовањем те је испратила твоја шангајска паства. С истим таквим осећањима те чекају и дочекују и овде твоја нова духовна чеда...“[247] Између осталих, богослужењу су присуствовале игуманија Теодора и монахиње Магдалина и Флавијана из Леснинског манастира; оне су се владики поклониле до земље. Ушавши у

[243] Указ бр. 1 од 9. јула 1951. // Књига указа и одлука преосвећеног Јована, архиепископа Западноевропског и Бриселског... Рукопис.
[244] Chroniqeu des idée des faits // EV. 1952. бр. 9-10. П. 10.
[245] В.: Саборна црква у Паризу // ПР. 1951. бр. 9, стр. 16.
[246] Нажалост, овакав заједнички рад на њиви Господњој није дуго трајао, јер се епископ Леонтије, који се одликовао светим животом изненада упокојио неколико година касније.
[247] Долазак архиепископа Јована у Париз // ПР. 1951. бр. 15-16, стр. 23.

цркву и целивавши иконе владика се први пут обратио својој париској пастви проповеђу посвећеној теми исповедања православне вере речју и делом:

„От восток солнца до запад хвално имја Господње. Ради послушања које ми је дато по Божијој вољи, дошавши на Запад Европе први пут узносим с вама молитву као са својом светом паством. [...] По вољи Божијој руски православни људи су сад расјени по целом свету и захваљујући томе Православље се сад проповеда и црквени живот постоји тамо где људи раније нису знали за Православље. Полако, али упорно шири се истинска хришћанска вера. [...] Реч Божија нам говори да ће пре Страшног суда по целом свету бити проповедана истина хришћанског учења. Неко може рећи да се хришћанство већ одавно проповеда по целој земљи, али оно се углавном проповеда у виду ових или оних одступања од истинског учења. Чисто и право хришћанско учење сачувало се само у Православљу и ево, оно се данас проповеда тамо где га људи нису знали. Нисмо по целом свету расејани само да бисмо се ми сами научили и поправили, већ још и за то да бисмо испунили вољу Божију о проповеди Православља целом свету.

Благо ономе ко испуни послушање Православља које му је поверено, исповедањем своје вере и својим животом по вери, благо ономе ко чисте савести ускликне: „Jej, грјади, Господи.“ („Да, дођи, Господе.“)

Бити сасуд воље Божије велика је част, али и велика одговорност, јер коме је много дато, од њега ће се много и тражити. [...]

Вољу Божију знамо преко Светог Писма и Предања, а како да је испуњавамо уче нас правила и устави Цркве, које су саставили Богом надахнути свети оци, који су лично искусили пут борбе с грехом и моралног усавршавања, а данас, с венцима, стоје пред Престолом Божијим. Угледајмо се на њих и остварујући своје лично спасење, својом речју и животом ширимо око себе светлост вере. Што јаче она буде светлела, тим обилније ће се благодат Божија изливати на људски род.“[248]

Сви су га слушали с огромном пажњом. По сећању једног очевица, „народ је, може се рећи, жудно слушао беседу архипастира, која је за многе била нова по свом карактеру.“[249] После бденија служен је молебан пред копијом Курско-Корене иконе Мајке Божије „Знамење“, коју је владика донео. После службе народ је дуго прилазио по благослов владике Јована. Многи су се разилазили са сузама у очима после овог незаборавног богослужења.[250] Једна парохијанка је угледавши испред себе ониског седог старца у белој раси запањено узвикнула: „Па то је Серафим Саровски!“[251]

Следећег јутра служио је литургију у храму у Медону, у којем се окупило још више народа. У току следећих дана владика је обишао саборну цркву светог Александра Невског у улици Дари, после се срео с тадашњим амбасадорима западних држава у Паризу – највероватније како би се заступио за оне „Шангајце“ који још нису успели да отпутују из Кине.

У току ових првих месеци катедра светитеља Јована се налазила у Медону; ту је стално служио. Недељом је покаткад служио у Леснинском манастиру, у Фуркеу у близини Париза. У самој престоници архиепископ није имао где да служи. Ради се о томе што се париска парохија одвојила од Заграничне Цркве, присајединила се Московској Патријаршији, а затим је прешла у надлежност Константинопољске. Као искусан пастир

[248] Долазак архиепископа Јована...
[249] Исто.
[250] В.: Исто.
[251] Блажени Јован Чудотворац, стр. 69. Свеодачанство З.В.Јулем.

владика је био убеђен да се црквени проблеми не смеју решавати насиљем, и кад му је неко од парохијана рекао да се треба „борити“ да би се црква повратила, свети Јован је одговорио: „Не, не треба се борити, треба градити!“[252] Настављајући дело које је било започето у Шангају владика се трудио да помири и православце у Француској. Већина Руса на чијем челу је био митрополит Владимир (Тихоницки), подвижник и молитвеник, потчињавала се Константинопољској Патријаршији. Допутовавши у Француску владика Јован је митрополиту честитао имендан. Авај, овај корак је дочекан непријатељски: очигледно, под утицајем окружења митрополит је изразио свој протест против боравка владике Јована у Европи, јер је то по његовом мишљењу, могло да постене само узрок раздора.[253] Без обзира на то схватајући да се злу може супротставити само добром, владика Јован није падао у очај и чинио је све што је било у његовој моћи да се несугласице између православних Руса не би продубљивале. „Тугујемо због оних који су у поделама, али нисмо непријатељи онима који су отишли од нас, који се не слажу с нама и који не верују у истину нашег пута,“[254] писао је.

Тако је 1952. године кад је жар страсти достигао врхунац, под његовим утицајем донета посланица епископа Западно-Европске епархије Заграничне Цркве, која позива на мир међу Црквама Божјим. Апел, који је садржао речи апостола Павла: *Молим вас пак, браћо, именом Господа нашега Исуса Христа да сви исто говорите, и да не буду међу вама раздори, него да будете утврђени у истом разуму и истој мисли* (1 Кор. 1, 10), гласио је: „Руси у иностранству... су данас подељени, имајући различита свештеноначалија, која међусобно не опште. Једно зло рађа друго и настале несугласице довеле су до раздора, до непослушања црквених власти и непоштовања самих обичаја, црквених правила и устава. Чак и бранећи истину и кад смо у праву у суштини, ми ревнујући не по разуму, својим покушајима да бранимо добро често још више повећавамо зло. Све ово је довело и доводи до тога да међу нама опадају вера и побожност, да губимо осећај за истину и постајемо равнодушни према њој. Призвани да постанемо проповедници истинске вере међу другим народима ми уместо тога својим делима одвраћамо од ње и „због нас се“, како је написано *име Божије... хули међу незнабошцима* (Рим. 2, 24). [...] Оставимо међусобне осуде и тражење неистине код другог и уложимо све напоре ради обнављања црквеног мира и јединственог Заграничног дела Руске Православне Цркве.“[255] Ова посланица је заслужила повољну оцену у периодичном издању Руског Егзархата Константинопољске Цркве: „Обраћање православним Русима... оставља повољан утисак својим спокојним и мирним тоном... Заиста, срамоћење и клевета, усмени и у штампи, треба да престану, и нека то послужи као почетак мирног разматрања наших међусобних односа. Разлика поимања уређења Руске Цркве у иностранству не сме бити повод за било какво непријатељство. Ако данас због низа суштинских разлога нема јединствене управе у Руској Цркви у иностранству, уз Божију помоћ може се покушавати да Њене гране живе као сестре у Христу.“[256] Надајући се овоме владика Јован је служио заједно с клирицима Егзархата и на сваки начин је испољавао своју братску љубав према митрополиту Владимиру. „Наш светитељ Јован је,“

[252] Аутору је саопштила игуманија Магдалина (Грабе).
[253] В.: (Необјављено) писмо еп.Леонтија Женевског архиеп.Виталију (Максименко) од 24. јула 1951.г.
[254] Значај Заграничне Цркве // ЦС. 2002., бр. 3, стр. 7.
[255] Обраћање архипастира Руске Православне Заграничне Цркве у Европи православним Русима // ПР. 1952. бр. 19, стр. 2.
[256] Из уреднишства // Црквени Весник Западноевропског Православног Руског Егзархата. Париз, 1952., бр. 6, стр. 23.

пише епископ Серафим, „више пута посећивао митрополита Владимира, а после Божића слао је код њега кадете Версајског корпуса да му певају „коледарске“ песме.“[257] У храму у улици Дари у Паризу поводом педесетоодишњице епископске хиротоније митрополита, који је од Константинопољске Патријаршије добио другу панагију одржана је свечана цермонија. Аутор биографије митрополита Владимира пише: „Владики митрополиту први је честитао архиепископ Јован.“[258] Ова верност пријатељству наставиће се и после упокојења митрополита. Владика Јован, који није имао могућности да присуствује његовој сахрани у Паризу, благословио је свог викарног епископа, преосвећеног Антонија да саслужује приликом опела[259] и донео је одлуку да духовник Леснинског манастира помиње покојника четрдесет дана, као што је то уобичајено.[260] До саме своје блажене кончине светитељ је ревновао за јединство Руске Цркве у иностранству. Ево шта је написао у децембру 1965. године: „Пожељно је [...] чинити покушаје да се обнови јединство Руске Цркве у иностранству и у сваком случају претходно ублаже односи с деловима који су се од ње одвојили.“[261]

Али, вратимо се париској парохији. Протестантска заједница у улици Ерланже је престала да даје место за богослужење. После извесног времена један католички свештеник који је био наклоњен Православљу дао је владики на располагање храм, који се налази у улици Сакс 28; архиепископ Јован је посетио монсињора Фелина, кардинала-надбискупа града Париза како би замолио за дозволу за коришћење овог храма. Управо тамо владика ће први пут у Западној Европи служити Страсну седмицу. Једна од парохијанки је написала: „Његов [архиепископа] деветомесечни боравак у Паризу већ је успео да покаже свој утицај, и његова личност има све привлачнији утицај на људе, које је испочетка можда и одбијала његова захтевност, али који сад све више и више почињу да схватају духовну лепоту и снагу богослужења која он предводи.“[262] Међутим, католички храм је руској заједници дат на располагање само на извесно време и зато је требало тражити други излаз; притом је било очигледно да ће у то време бити врло компликовано наћи одговарајућу просторију. Напокон, захваљујући упорним напорима двојице парохијана – А.Б.Григоровича-Барског и И.А.Дулгова (потоњег архиепископа Серафима) пронађена је мала просторија. Касније, скоро исто као у Тубабаоу, владики као „храм“ истина, нису више служили шатори, већ две мале спојене гаражне просторије. У њима није било ни прозора, ни вентилације, увек је било влажно и хладно. Овај примитивни храм у улици Рибера у шеснаестом округу Париза освештан је у име Свих светих, који су у земљи Руској заблистали. За светитеља није била важна зграда, већ молитвени живот који се у њој одвијао. Једна верница се сећа: „Ја сам волела ову цркву у гаражи. Иако је у њој било убого и иако је била мала, у њој је владало веома молитвено расположење. Наш драги владика је често долазио и служио је код нас. Било је тако лако молити се с њим. Он је све надахњивао својом молитвом.“[263] Тек 1961. године светац је успео да нађе место

---

[257] *Серафим (Дулгов), архиеп.* Каква је срећа бити свештеник! // Руски пастир. Сан-Франциско, 2000., бр. 36, стр. 55.

[258] Митрополит Владимир, светитељ-молитвеник. Париз, 1965., стр. 192.

[259] В.: *Антоније (Бартошевич), архиеп.* Реферат на III Свезаграничном сабору Руске Заграничне Цркве у Џорданвилу (необјављен). 1974.

[260] В.: Књига указа и одлука преосвећеног Јована...

[261] *Јован, архиеп.* Одговор Архијерејском Синоду Руске Православне Заграничне Цркве. 1./14. децембар 1965.г. // Архива Западно-Америчке епархије.

[262] Васкршње богослужење у Паризу // Пр. 1952., бр. 9, стр. 14.

[263] *Черткова Е.Г.* Сећања на владику Јована // Архиепископ Јован (Максимовић)... стр. 46.

које је више одговарало богослужењима у улици Клод Лорен, опет у шеснаестом округу. Ова нова црква је такође била посвећена Свим светима који су у земљи Руској заблистали. Храм је освештао лично архиепископ Јован заједно с епископом Антонијем Женевским 25. децембра 1961. године; овај догађај се десио на дан сећања на светитеља Спиридона Тримитунтског по старом календару.

До маја 1952. године архиепископ Јован је живео код протојереја Александра Трубникова (†1988.), настојатеља парохије Васкрсења Христовог у Медону, а затим се преселио у Версај. Отац Александар, који је дуго година био на челу своје парохије издавао је часопис „У Духу и Истини“ (“Dans l’Esprit et la Verité”) на француском језику, у којем су објављивани многобројни преводи житија светаца и богослужбених текстова; утицај владике Јована се огледао и на овом издању.

Духовни центар Руске Православне Заграничне Цркве у Француској био је манастир Леснинске иконе Мајке Божије. Он је основан у Русији 1855. године; у њему се чувала чудотворна Леснинска икона Мајке Божије, која се појавила 1683. године. Овај манастир, који је био познат у Русији, добио је благослов светог праведног Јована Кронштатског; подржавао га је цар Николај II. После револуције манастир је евакуисан у Румунију, касније се шездесет две монахиње манастира на позив краља Александра и српских црквених власти у јесен 1920. године преселило у Краљевину Срба, Хрвата и Словенаца (касније Краљевина Југославија), где су помогле развој женских српских обитељи, које су потпуно нестале од времена турског јарма. Леснинским монахињама је био дат Хоповски манастир. Сестрама је било суђено да бораве у Хопову са својом светињом, чудотворном иконом Мајке Божије до 1943. године. 1941. године област у којој се налазио манастир ушла је у нову „државу“ хрватских усташа које су прогањале леснинске сестре. 1943. године комунисти-партизани су дошли и опљачкали манастир. А ноћу, на Велику среду сестре доживеле страшно ватрено искушење кад су комунисти запалили обитељ. Гореле су све манастирске зграде осим храма. Добри Срби из суседног местащета су почели да одвозе сестре и многе православне породице су их примиле и пружиле су им уточиште. Међутим, убрзо су немачке окупационе власти истерале сестре у Београд где су се оне привремено настаниле. Након што су комунисти дошли на власт у Југославији манастир су једно за другим сустизала тешка искушења. Игуманија Теодора (†1977.) је одлучила да је за заједницу боље да напусти Југославију и да нађе уточиште у Француској. Захваљујући напорима епископа Натанаила ово се остварило; римокатолички бискуп Босар им је помогао да добију визе. Леснинске монахиње је примила католичка заједница у Сен-Клуу, а касније, у децембру 1950. године пошло им је за руком да нађу кућу у околини Париза, у Фуркеу.[264]

Игуманија манастира, мати Теодора (у свету кнегиња Љвова) била је изузетна личност у сваком смислу; у њој су се сјединили висока духовност и снажан, образован ум. Помагале су јој мати Магдалина (†1987.), чији је отац, гроф Павел Грабе учествовао у Сверуском Сабору 1917. године, а прадеда јој је био познати богослов Хомјаков, и мати Флавијана (†1979.), талентована иконописац. Све три су волеле и схватале владику Јована који је често долазио у манастир и служио. „Посебну пажњу светитељ Јован је обраћао на богослужбени поредак [у манастиру] и устав. У ратним годинама у Хопову, а посебно у Београду, у праксу богослужења се уселило много скраћивања и упрошћавања и владика је постепено почео да враћа манастир строжем уставном поретку. У манастирској певници су се сачували многи његови записи и преводи из грчких и изводи из српских

[264] В.: Леснински манастир Пресвете Богородице. Мадрид, 1973.

богослужбених књига.“[265] Владика је чак размишљао о тома да у Фуркеу организује епархијску управу, али је морао тога да се одрекне како не би нарушио манастирски спокој. Према сестрама се односио врло деликатно. Алексеј Солодовников је причао како је једном владики храна послужена у посебном тањиру. Он је ћутао и није је дотицао. Игуманија је схватила да неће јести док му не дају из истог тањира из каквих једу све сестре.[266]

У мају 1952. године владика се из Медона преселио у Версај. Епархијску управу сместио је управо тамо, у зграду руског Кадетског корпуса „Цар Николај II“ у улици Даглас Хејг 8. У приземљу је у једној од зграда била црквица у име светитеља Николаја. Ј.Г.Черткова описује владикину келију која је у ствари била соба од девет метара квадратних на последњем спрату главне зграде: „У келији се налазио сто, његова фотеља и неколико столица око стола; у углу су биле иконе и налоњ с књигама. Кревета у келији није било; владика никад није легао да спава. Понекад, кад смо с њим разговарали, он би почињао да дрема седећи у фотељи. Ја бих тада застала, али је он одмах говорио: „Наставите, наставите, слушам.““[267] А ево детаља о којима говори Валентина Диков: „У келији је било врло једоставно, свето и мирно. Писаћи сто је био претрпан писмима – на многим писмима се налазио новац за слање – владика је свима помагао како је могао, а што је главно – молитвом.“[268]

У новој резиденцији владикин дневни распоред је био следећи: у седам сати ујутру служио је јутрење, затим часове и литургију, која се завршавала до једанаест сати. Затим је архијерej још око сат времена остајао у храму, а онда је прелазио на своје свакодневне послове: слушао је реферат секретара, примао је посетиоце итд. У три сата је прекидао своје послове како би прочитао девети час. У петнаест и тридесет је силазио у трпезарију у којој је пио кафу. До шест увече поново се бавио пословима, а у шест је служио вечерње. После службе је често својеручно писао одговоре својим многобројним кореспондентма о чему нешто укратко треба рећи.

Владика је увек своја писма почињао цртајући осмокраки крст, затим је писао датум по старом календару с именом свеца чији се спомен славио. Честитке за имендан слао је на сам дан празника. Болесни и растужени добијали су од њега реч утехе у неколико редака, на пример овако:

„Обретење часне главе св.Јована Претече,

24. фебруар (9. март) 1954. године.

Страдална Олга!

Нека ти Господ помогне и нека те исцели. Господ нам допушта да страдамо како бисмо осетили нашу слабост и како бисмо усрдније стремили ка Извору сваког добра, нашем Творцу, који свакоме даје оно што му је корисно. Нека те Господ укрепи. Молио сам се за тебе и молићу се на литургији. Нека ти Господ опрости сва твоја сагрешења. Иди исповеди се и прими причешће Светим Тајнама. Нека благослов Господњи буде с тобом и с твојом сестром Софијом. Нека помогне Бог и болесној Хајди (рођаки-Естонки).

Твој архиепископ Јован“.[269]

---

[265] Леснински манастир Пресвете Богородице. М., 2005., стр. 69.
[266] Аутору је саопштио Алексеј Солодовников.
[267] Архиепископ Јован (Максимовић)... стр. 44.
[268] *Дикова В.* Благослов за пресељење // Исто, стр. 73.
[269] Блажени Јован Чудотворац, стр. 189.

Владика је прекидао рад с кореспонденцијом како би присуствовао вечерњој молитви кадета, а после ње им је препричавао житије свеца, који се славио тог дана. Ипак, често се дешавало да је и пре молитве силазио у мензу интерната и разговарао с ученицима за време јела. Као и у Југославији, и у Кини, веома се занимао за децу и према њима се односио с великом пажњом. Један од тадашњих штићеника кадетске школе се сећа да кад је освештавао њихову зграду, кропећи богојављеноском водицом чак и снежне тврђаве које су деца направила. Кад су се неки томе чудили одговорио је да се плаши да се оно што је саграђено не сруши и да не повреди децу. Један од његових савременика пише: „Неопипљив је, али очигледан утицај владике на све уређење живота корпуса. Има мање свађа и туча, више је реда и здраве дисциплине... На богослужењима у недељу има толико оних који желе да прислужују да нема довољно стихара. Сви, а посебно мали, су потпуно неискусни. Владика бива снисходљив, иако је за време богослужења обично строг и захтеван...“ [270] Кроз извесно време после вечерњих молитава било би објављено време за спавање, живот у пансиону би замро и управо у то време је за владику почињало време најинтензивнијег рада...

Светитељ Јован је под своје окриље осим кадета узео пансион у Тионвилу, о којем треба рећи неколико речи. 1905. године Варвара Кузмина је у Санкт-Петербургу основала школу која је постала позната захваљујући посебном педагошком систему и предавању језика. После револуције Кузмина је емигрирала у Бугарску и у Софији је основала лицеј с истим принципима школовања као што је имала и њена установа у Русији; овог пута у лицеју је било 4 хиљаде ученика. 1944. године лицеј је срушен за време бомбародвања; сачувао се само свети угао с иконама. Око 1950. године Кузмина је емигрирала у Француску поневши две иконе које су се чудом сачувале, од којих се једна и данас чува у храму Свих светих који су у земљи Руској заблистали, у улици Клода Лорена у Паризу. Кузмину је скоро одмах по доласку у Француску очекивало изненађење: француска влада јој је поклонила значајну суму у знак захвалности за допринос који је дала развоју француске културе у иностранству. Кузмина, која је тада имала око седамдесет година одмах је од ових неочекиваних средстава по благослову владике организовала нову школску установу у име свете Вере, Наде, Љубави и њихове мајке Софије. Купила је замак у сеоцету код Тионвила. Још прве године, док је у њој било свега седам ученика, почео је да долази владика Јован. Тамо се десило чудо које је јако запањило децу: жена с четворо деце, сва у паници, притрчала је владики причајући о својој несрећи. Један од њених синова се озбиљно разболео и доктор је наредио да се из болнице поведе кући јер је наводно био неизлечиво болестан. Владика се ватрено молио покрај постеље детета. Затим је пустио целу породицу да уђе у собу и причестио је малог болесника говорећи да ускоро треба да му буде боље. И заиста, пред крај дана температура је прошла и дете је оздравило.[271] Школа је касније премештена у Шалифер, код Париза; на бригу установе неколико Руса је примљено у интернат. Владика је тамо долазио једном-два пута месечно. Стигао би око десет сати увече и одмах је ишао у домаћи храм. Затим је вечерао заједно с економком установе, Маријом Дмитријевном Иванов. Она се сећа да ју је владика питао да ли има неких потешкоћа. Сваки пут би одговорила да се оне углавном састоје у материјалним потребама. Чинило јој се да владика увек тоне у сан и тада би Иванова заћутала, а саговорник би одмах сам наставио разговор на месту на којем је био прекинут, затим би из џепа извадио новац знајући унапред која сума се у њему налази. Владика би

[270] Архиепископ Јован у кадетском корпусу у Версају // ПР. 1952. бр. 14, стр. 15.
[271] Аутору је саопштио Владимир Рејне.

ујутру служио литургију, којој су присуствовала сва деца. Пре Литургије је стално звонио телефон – многи су молили да се владика помоли за њих на служби.[272] За време школске трпезе архиепископ Јован је ишао напред-назад по трпезарији препричавајући деци житија светаца. Подстицао је обичај да деца читају у храму и увек им је у томе давао предност у односу на одрасле, чак и ако је то било Шестопсалмије, тешко за читање, притом је благо исправљао њихове грешке. За настојатеља је владика одредио протојереја Аристарха Пономарјова, старијег свештеника из Харбина. Нажалост, школа је 1964. године затворена.

У принципу, као и у Кини, владика је био присутан где год да се окупљала руска омладина, укључујући и „Витезове“, пазећи на то да се млади нараштај васпитава у православном духу. Чак је ишао у језуитски колеџ светог Георгија у Медону и тамо се сусретао с православном руском децом. Хроника из ових година помиње како је једном цело вече провео у интернату разговарајући с ученицима. Други пут, кад је разговарао са школарцима, они су се окупили у круг око њега не плашећи се због тога што ће прекршити скоро војничку дисциплину која је владала у установи. Владика је позвао децу да присуствују вечерњој служби у Медону, да се тамо исповеде и следећег дана причесте. Оне који су макар мало говорили руски владика је исповедао лично.[273]

Архиепископ Јован се није само бринуо о деци, већ је још узео под своје окриље друштво „Православно дело“, које је за свој циљ имало „обучавање основама православног живота и помоћ православним организацијама.“ На отварању првог конгреса друштва 1959. године светитељ Јован је у за њега карактеристичном маниру упорно упозоравао на постојање „подводног камења“ које би требало избегавати: „Главно је да у својој преданости великим идејама не сматрамо великима себе и да смирено проводимо свој живот и служимо не заборављајући да од себе углавном доносимо све што је грешно, а најбоље што можемо да принесемо рађа се у покајању и смирењу.“[274]

За владику је првостепену важност имало то да се у Западној Европи уреди истински литургијски живот, без чега се не може ни помислити на хришћански живот. По његовом сопственом признању „у црквама нам је лакше да одбацимо све земаљске бриге и да се у потпуности посветимо молитви. Заједничком молитвом изражавамо међусобну љубав, и зато за време уобичајених богослужења не треба читати посебне молитве, треба пажљиво пратити богослужење и сви заједно треба да показују знаке богопоштовања (метаније итд.). Оваква заједничка молитва повећава код оних који се моле молитвено надахнуће које се с једних преноси на друге. Бог чује свакога и на сваком месту, али се Његова благодат посебно осећа у храмовима, што је људима показивао у многим виђењима (виђење Покрова Богородице Андреја Јуродивог, виђење преподобног Серафима Саровског за време малог входа, Анђели су служили са светим Спиридоном и др.). „Богу је угодна молитва код куће, али му је још угоднија молитва у цркви,“ било је јављено светој праведној Јулијанији.[275] По црквеним правилима хришћанин који три недеље није био у цркви на литургији подлеже изопштењу, а клирик – лишавању чина.

... Учествовање на друштвеном богослужењу је знак припадности Цркви, као што његово избегавање значи одрицање од Цркве.“[276]

---

[272] Аутору је саопштила М.Д.Иванова.
[273] В.: ПР. 1951. бр. 21-23, стр. 14.
[274] Конгрес друштва „Православно дело“ // ВД. 1959., бр. 1, стр. 32.
[275] Ради се о светој праведној Јулијанији Лазаревској.
[276] *Јован (Максимовић), јером.* Белешке за пастирско богословље, стр. 18.

Исто као и у Шангају владика је позивао свештенство и мирјане да се службе обављају максимално блиско црквеном уставу.[277] Пошто је био познавалац богослужења имао је обичај да одмах исправља грешке и пропусте на служби.[278]

Допутовавши у Француску 1951. године писао је: „Богослужење у свом саставу садржи сву пуноту догматског учења Цркве и излаже пут ка спасењу. Оно представља непроцењиво духовно богатство. Што се потпуније и тачније обавља тим већу корист добијају они који учествују у њему. Свештенослужитељи који га обављају немарно и скраћују због лењости поткрадају своју паству лишавајући је најнасушнијег хлеба и крадући од ње највредније благо.“[279] Да молитва не би била само „спољашња“ владика је говорио да треба „пажљиво слушати сваку реч, која се изговара или чита“.[280] Ево због чега је по његовом мишљењу боље опојати одједном двојицу или више покојника него држати опело појединачно и скраћивати службу, зато што је „свака реч молитве за покојника као кап воде за жедног“.[281]

Осим свега осталог, владика је желео да се појање не замењује читањем изузев у случајевима кад је појање немогуће. Јер, „дејство појања је много јаче и врло ретко читање може да замени појање,“[282] говорио је. Бринући се за то да појање по духу буде црквено није трпео кад је оно постојало театрално: „Човек увек треба да памти и да буде свестан да појање молитава треба да буде са свештеним страхом, ради подстицања на молитву оних који се налазе у цркви. Недопустиви су напеви и песме које само наслађују слух, али по садржају или извођењу не наводе на молитву, а такође не одговарају датом богослужењу, догађају који Црква обележава, дану и црквеном уставу. Уједно, понашање појаца мора бити са свештеним страхом и мора одговарати узвишеном звању црквених појаца, који своје гласове сједињују с гласовима Анђела. Надзор над овим јесте обавеза хоровођа и служитеља који врши богослужење, чије наредбе се морају извршавати беспоговорно.“[283] У току редовног Архијерејског Сабора молио је да буду предузете све мере на искорењивању мелодија туђих духу Цркве, које ни на који начин не подстичу на молитву. Издао је Указ по којем је дан сећања на светог Романа Слаткопојца и Јована Кукузеља, односно 1. октобар по старом календару (14. октобар по грађанском календару) био одређен за празник појаца. Овог дана по завршетку литургије било је одређено да се појцима пева „многаја љета“; владика је писао: „Пожељно је да по завршетку богослужења парохијани направе трпезу за појце у знак пажње и захвалности за њихов труд и усрдност.“[284]

Владика је још инсистирао на томе да се јутрење служи ујутру, а не претходне вечери, изузев у дане кад се служи бдение. „За вернике је врло је неопходан чак и кратак боравак у храму ујутру, који благотворно делује на душу и усмерава цео дан, освећујући

---

[277] В.: *Јован, архиеп.* Једнообразност у богослужењу // Како поштовати црквени устав? Џорданвил, 1951., стр. 4.
[278] В.: *Rose E. (Fr.Seraphim).* Blessed John. Platina, 1979. P. 47. “The First Life”.
[279] *Јован, архиеп.* Једнообразност у богослужењу // Како поштовати црквени устав? Џорданвил, 1951., стр. 5.
[280] *Јован (Максимовић), јером.* Белешке за пастирско богословље, стр. 22.
[281] Чају воскресенија мертвих и жизни будушчаго вјека (Чекам васкрсење мртвих и живот будућег века) // Беседе..., стр. 177.
[282] *Јован, архиеп.* Једнообразност у богослужењу // Како поштовати црквени устав? Џорданвил, 1951., стр. 5.
[283] Указ клиру и црквеним појцима // Архиепископ Јован (Максимовић)... стр. 230.
[284] Одлука високопреосвећеног архиепископа Јована о увођењу празника за све црквене појце // Весник Швајцарске Викарије. 1951. Дец. бр. 38, стр. 4.

га,“[285] говорио је. Природно, архиепископ је највећу пажњу посвећивао Светој литургији. Учио је да „литургију треба служити, ако није могуће свакодневно, бар обавезно у сваку недељу и дане црквених празника, независно од броја богомолника који могу да јој присуствују. Она је бескрвна жртва за цео свет и њено служење је дужност свештеника.“[286] Велики значај владика је придавао припреми Светих Дарова, односно проскомидији. Једна верница се сећа да је владика имао „велики нотес, који је увек носио, у који је уписивао имена свих које је по вољи Божијој срео на свом путу – свакодневно их је помињао на проскомидији.“[287] По сећањима оца Адријана (Корпорала), „дискос је био препун због мноштва оних које је помињао. Из сваког „џепчета“ вадио је цедуљице с именима, сваког дана су се додавала нова – из писама, примљених из свих крајева света: људи су га молили за молитве, посебно за болесне. Осим тога, добро је памтио све људе с којима се срео у свом делатном животу. Знао је и памтио њихове потребе и већ је то било утеха за људе. За време Великог входа с Даровима почињао је ново помињање по новодобијеним цедуљицама, тако да је хор понекад три пута морао да понавља Херувимску.“[288] Протојерej Чедомир Остојић[289] се сећа да је владика још помињао и све преминуле чија су имена у читуљама објављивале новине „Руска мисао“, које су излазиле у Паризу. Сви они који су улазили у олтар кад је светитељ вршио проскомидију чудили су се његовој усредсређености. А.М.П. се сећа да је као дечак ушао у олтар да би прислуживао (при чему је и раније често прислуживао разним архијерејима) и да је проскомидија коју је обавио светитељ на њега оставила такав утисак да се његов унутрашњи свет заувек променио.[290] Владика је издао указ у којем је подсетио верујуће да се инославни не смеју помињати на Светој литургији[291] пошто лице које се помиње учествује у богослужењу, они који нису православни хришћани то не могу да чине. Ово се нипошто не може назвати фанатизмом – видели смо да је владика чинио добро свима, независно од вероисповести; у овоме се испољавало његово поштовање канона Цркве. Осим тога, дозвољавао је да се за инославне служе помени по кратком чину и без кондака ако су они помагали православцима или ако су се с поштовањем односили према Православљу. И премда је имао на уму да се не смеју помињати они који су у здравом разуму дигли руку на себе, ипак је дозвољавао да се служе помени за оне који су починили самоубиство, а који су се пре тога налазили на лечењу у психијатријској болници, с опаском да за то треба добити благослов архијереја. Све ово показује да се владика чврсто придржавао својих принципа, али је био снисходљив приликом њихове конкретне примене.

Литургије које је владика служио свуда, укључујући и Западну Европу, остављале су дубок утисак на верујуће. „Ниједан од мени познатих јерарха није служио као што је служио владика Јован, који је између осталог служио Свету литургију с таквом молитвеношћу и с дубоким осећањима. Потпуно се удубљивао у молитву. Кад је благосиљао богомолнике изговарајући речи: „Призри с небесе, Боже, и вижд...“ („Погледај с неба, Боже, и види...“) заиста су осећали да су они онај благословени виноград на који је

[285] *Јован, архиеп.* Једнообразност у богослужењу // Како поштовати црквени устав? Џорданвил, 1951., стр. 5.
[286] Исто, стр. 6.
[287] Cahiers Saint-Irénée. 1966. бр. 61, стр. 15.
[288] *Adrian, hegoumen.* Some personal memories // OW. 1968., бр. 2, стр. 82-83.
[289] Аутору је саопштио протојерej Чедомир Остојић.
[290] Аутору је саопштио А.М.П.
[291] В.: Указ бр. 39 од 23. септ. 1951. // Беседе... стр. 325.

владика призивао милост и благодат Божију,“[292] сећа се Јелена Городецков. Као да жели да истакне јединство Цркве архиепископ Јован је ове речи једном изговарао на црквенословенском, други пут на грчком, а трећи пут на неком трећем језику, укључујући и арапски, латински, па чак и кинески! Још је владика желео да парохијани колико је могуће, учествују у служби појањем или читањем, деца – прислуживањем у олтару. Издао је указ којим је захтевао да сви они који се моле певају Символ вере и „Оче наш“ на литургији и „Воскресеније Христово видјевше“ на недељном јутрењу.[293]

Кад су се руска и грчка богослужбена пракса разилазиле владика је обавезно поступао у складу с грчком. Зато је владика возгласу „Со страхом Божијим и вјерују приступите...“ („Са страхом Божјим и вером приступите...“) који свештеник изговара, излазећи с путиром из олтара, следећи грчки текст, додавао „с љубављу“. По једном од његових указа, на заамвоној молитви на литургији требало је читати „по оригиналу, који се обавезно поштује све време у Грчкој Цркви, „благовјерним царем“ („благоверним царевима“), а не просто „православним христаином“ („православним хришћанима“), као што се наводило у савременим издањима богослужбеним књигама.[294] Тропар трећег часа („Господи, Иже Пресвјатаго Твојего Духа...“ („Господе, Који си Пресветог Твог Духа...“) – *прим.ред.*) у тренутку епиклезе којег нема у грчком тексту, он није испуштао, али га је изговарао тихо, сматрајући да на литургији светитеља Василија Великог он нарушава редослед молитве. Без обзира на то признавао је да овај тропар важан за свештеника, који треба да осећа своје духовно несавршенство, неспособност да савршава Тајну.[295] У Велику среду владика је служио Тајну јелеосвећења „по обичају московског Успенског храма и источних Цркава“.[296] На Велики четвртак служио је чин прања ногу. На васкршњој служби такође се придржавао грчке традиције. Зато је пре возгласа „Слава Свјатјеј, и Јединосушчнеј, и Животвојрашчеј, и Неразделнеј Тројице“ („Слава Светој, и Једносушној, и Животворној, и Нераздељивој Тројици“) на васкршном јутрењу читао је Јеванђеље о Христовом васкрсењу (Мк. 16, 1-8) пред вратима храма. Што се тиче читања Јеванђеља на различитим језицима, оно се одвијало на васкршњој вечерњи, а не за време литургије, као што је то обичај у Руској Цркви. Владика је Јеванђеље читао на јеврејском, а остали чланови клира – на грчком, латинском, и другим језицима којима говоре православни народи, чак и на грузијском, српском, румунском и украјинском! Оданије Васкрса такође је служио по васкршњем чину. Наређивао је да се кољиво спрема од пшенице, а не од пиринча,[297] као што су то однедавно почели да раде у Руској Цркви и због чега се не види симболичан смисао овог обреда, који посећа на причу о зрну, које је пало у земљу (в.: Јн. 12, 24). Владика је с грчког напамет преводио тропаре оним свецима којима су у словенским Минејима написани само општи тропари, а не посебни.[298] У манастиру у Јорданвилу данас се чувају грчке Минеје које је користио.

По оценама свештенослужитеља владика Јован је био веома строг, од њих је захтевао чистоћу у олтару и на жртвенику, чистоћу свештених сасуда и антиминса. Да би се служба одвијала неометано богослужбене књиге су морале бити размештене по реду, а врпце у књизи су морале да се налазе на својим местима. Владика је увек уредно слагао

---

[292] Аутору је саопштила Ј.С.Городецков.
[293] В.: Указ бр. 70 од 8. новембра 1951. // Беседе..., стр. 327.
[294] В.: Указ бр. 87 од 28. новембра 1951. // Весник Швајцарског Викаријатства. Женева, 1952. бр. 40, стр. 1.
[295] В.: (Необјављено) писмо еп.Јована прот.Ростиславу Гану од 21. септембра 1955.г.
[296] ПЛ. 1941. 31. март, бр. 469.
[297] Аутору је саопштио Чедомир Остојић.
[298] В.: *Антоније, архиеп.* Уместо предговора // Архиепископ Јован (Максимовић)..., стр. 7.

своју одежду и исто то је захтевао од других. Ако је прислужитељ прилазио по благослов ради ношења стихара и ако је стихар био неуредно сложен, владика није давао благослов.[299] У једном од својих указа архиепископ Јован је подсећао свештенослужитеље на то да су „свештенослужитељи дужни да уче правила, која се тичу богослужења и да све време развијају своја знања. Скоро потпуно непознавање најобичнијих црквених служби показује немар према својим главним обавезама.“[300] Не само то, свештенослужитељи су у свакој епархији морали да воде две књиге.[301] Прва је синодик у коју су се записивала имена свих живих и преминулих, које су стално помињали на свим службама, као и оне који су се упокојили недавно и које је, дакле, требало помињати на литургији и на општим поменима, која служба, ко је служио, ко и о чему је проповедао... Ове две књиге су се светитељу показивале за време архипастирских путовања. Још је светитељ Јован захтевао да верници антидор примају строго на празан стомак.[302]

Владика се с пажњом односио према многим детаљима богослужбеног живота, схватајући сву њихову важност. Зато, на пример, у суботу Светле седмице није затварао царске двери одмах после литургије. Царске двери су се затварале на „Господи воззвах“ приликом речи „дверем закљученим“ („кроз затворена врата“). За време литургије на Вазнесење владика је сам после причешћа изговарао возглас „Всегда, ниње и присно и во вјеки вјеков“ („Свагда, сада и увек и у векове векова“), док су свештеници скидали плаштаницу с престола и стављали је на горње место у олтару.[303] По речима самог владике, „наш црквени устав није зборник мртвих правила и није плод апстрактног кабинетског рада. Он је забележио духовно искуство светих подвижника, који су савршено спознали дубине људског духа и законе духовног живота... Црквени устав је руководство за навикавање и обучавање молитви, и што га се више будемо држали, тим више користи ћемо стећи.“[304] Догађаји које помиње Црква, он је доживљавао с таквим саучешћем тако да је на дан сећања на светог пророка Мојсија бос служио литургију, као да се налази испред Несагориве Купине. Архимандрит Амвросије Погодин пише: „Владика је давао целог себе у богослужењима: живео је сваком речју песме или псалма. Чудно, али само његово присуство у храму је свакодневне службе чинило дубоко празничнима.“[305]

Неки мирјани и свештеници су као некад у Кини владикину строгост дочекивали непријатељски. На пример, у Кану „из уста оца Н. на владикину адресу су почели да пљуште громогласни прекори. Изгледало је као да се он – старији – обраћа потчињеном. Владика Јован их је саслушао ћутке, као да тако и треба да буде, с оним најдубљим смирењем које му је било својствено,“ пише једна од сведокиња ове сцене.[306] Не само то, кад је овај свештеник умро владика је издао указ с похвалама покојника и с молбом упућеном клиру и мирјанима да га помињу у својим молитвама. Подносио је кад су се рђаво опходили према њему лично, али ипак је желео да Црква коју је он представљао у свом епископском чину не буде гажена. Зато је за време званичних пријема увек носио

[299] В.: *Петар (Лукјанов), јером. (данас еп.Кливлендски)*. Незаборавни владика..., стр. 10.
[300] Указ бр. 37 од 20. септембра 1951. г. // Беседе... стр. 324.
[301] В.: Указ бр. 26. од 17. августа 1951.г. // Весник Швајцарског Викаријатства. 1951. бр. 38, стр. 3.
[302] В.: *Rose E. (Fr.Seraphim)*. Blessed John. P. 47. Ch. “The First Life”.
[303] В.: *Петар (Лукјанов), јером. (сад еп.Кливлендски)*. Незаборавни владика..., стр. 15.
[304] *Јован, архиеп*. Једнообразност у богослужењу // Како поштовати црквени устав? Стр. 4.
[305] БЛ. 1966. бр. 7, стр. 5.
[306] Аутору је саопштила Ј.С.Городецков.

панагију и камилавку. На улици је увек носио жезал.[307] Међутим, строгост владики није сметала да буде снисходљив према слабима. Ево шта је одговорио једном холандском свештенику, који је прекорео Русе због тога што брбљају за време службе: „То су сироти емигранти. Треба разумети да је једино место на којем могу да се сретну – храм.“[308]

Однос владике према пастви у сажетом облику изражен је у поукама које је оставио свом наследнику на Западноевропској катедри, архиепископу Антонију Женевском (Бартошевичу, †1993.), на дан његове хиротоније: „Пред тобом ће често бити искушење да дозвољаваш попустљивост и олакшице, који су данас тако раширени и који као да постају животно правило. Међутим, ако понекад бива корисно мало попустити узе, у другим случајевима то може нанети штету ономе за кога је то учињено и за околину. Треба брижљиво испитати и одмерити свако дело и околност мудро изабравши оно што је корисније.

Не можемо да убрзамо корак оних који заостају због слабости, али оне који то чине због безбрижности и лењости треба подстаћи, чак и ако понекад буде потребно да се употреби пастирски жезал. Не можемо бити слични лекару, који се плаши да нанесе бол приликом потребног лечења и који тако лишава болесника могућности да оздрави.“[309]

У најважнијим одлукама владика је обавезно поштовао принцип саборности Цркве. Зато је више пута сазивао саветовање архијереја Западне Европе, који су под његовим председавањем заседали у Минхену, Женеви, Висбадену, Бриселу и Фуркеу. У октобру 1951. године извесно време након свог доласка у Француску, сазвао је Епархијску скупштину у којој су учествовали клир и мирјани. Како је приметио један од учесника, „за разлику од уобичајених епархијских конгреса, [овај] је био углавном молитвено сабрање. Дан је почињао од јутрења и Свете литургије коју је служио архиепископ Јован, а којем су саслуживали владика Леонтије Женевски и многобројни клир, који је допутовао на конгрес. Богослужење је почињало у 8 ујутру и завршавало се око 1 поподне. После ручка и кратког одмора почињала су заседања, с тиме да се заврше до вечерње, до 7 сати увече. Мало времена, које је било издвојено за седнице приморавало је учеснике да их проводе у убрзаном темпу. Није било времена за дуге говоре. Владика Јован је водио седнице енергично и с влашћу, обацујући покушаје велике речитости или непотребних излагања. Учесници скупштине су се са саосећањем односили према овако пословном карактеру скупштине. Дубока, хришћанска реч вере архипастира оданог Цркви остављала је снажан утисак. На постављена питања се није могло одговарати јасније, дубље и убедљивије него што је то чинио архиепископ Јован.[310] На једној од оваквих епархијских скупштина владика је одржао беседу, у којој је истицао пре свега црквени значај оваквих сабрања:

„Почињући свој рад, Епархијска скупштина треба јасно да одговори на питања због чега се окупила, у чему је смисао оваквих сабрања за које је у принципу пожељно да се одржавају сваке године, па чак и два пута годишње.

Њен смисао је пре свега у међусобном општењу свештенослужитеља и свих њихових сарадника у црквеном раду. Сви ми, чланови Цркве, налазимо се у црквеном јединству, али на овим конгресима очигледно исповедамо и утврђујемо своје јединство, причешћујући се из једне Чаше, и тиме сведочимо да се не трудимо узалудно ради

[307] В.: *Петар (Лукјанов), јером. (сада еп.Кливлендски)*. Незаборавни владика... стр. 10.
[308] Аутору је саопштио еп.Јаков (Akkerdijk).
[309] Беседа архиеп.Јована приликом уручивања жезла еп.Антонију Женевском // Весник Западно-Европске епархије Руске Заграничне Цркве. 1982. бр. 20, стр. 10.
[310] Епархијски конгрес Западноевропске епархије // ПР. 1951. 14. новембар, стр. 14.

саздавања оног јединства и таква свест је основа за духовни полет и ревност у нашем служењу. Као друго: скупштине клира омогућавају свештенослужитељима да поразговарају, а понекад и да се међусобно упознају. Напокон, као треће: скупштина је такође позвана да се побрине и за питања материјалног обезбеђења епархије.

Учесници скупштине пре свега треба да имају на уму шта је црквена скупштина, да је њена основа – наше литургијско црквено обједињење и да је наша скупштина продужетак и наставак овог јединства. Зато су се оваква сабрања раније одвијала у самом храму и одмах после служења Свете литургије. Скупштине треба да се одвијају у одговарајућем расположењу и сви учесници се позивају на то да учвршћују црквено јединство и да размишљају само о црквеном добру.“[311]

Као у Југославији и у Шангају, владика је у Западној Европи живео подвижнички узимајући храну само једном дневно и не лежући у кревет да спава. Игуманија Теодора је испричала како се једном, кад је био у Леснинском манастиру, разболео и јако му се упалила нога. Игуманија је довела доктора који је посаветовао владики да се одмори у постељи. „Тада сам се,“ испричала је мати, „ни сама не знам како усудила на то и отворено сам му рекла: „Владико, као игуманија ове обитељи, влашћу која ми је од Бога дата, заповедам Вам да легнеге!““ Владика је запањено погледао мати Теодору и отишао је у кревет. Међутим, ујутру су га већ нашли у храму – тако се завршило његово „лечење сном“.[312] Други пут, у новембру 1952. године владика Јован је после архипастирске посете парохија у Ривеу и Лиону и освећењу храма у Безјеу, кад га је страшно болела нога био принуђен да прекине своју активност и да оде у Париз, како би легао у болницу. У једним од емигрантских новина било је саопштено: „Све могуће је било учињено како би се испоштовале навике владике. У његовој болничкој соби свакодневно су служени јутрење и литургија... Владикина болест која је изазвала трошкове подстакла је његове пријатеље да му похитају у помоћ. Архипастир Тихон се обратио с одговарајућим апелом. Треба ли рећи с каквом ватреношћу су се узносиле молитве сразмерно ширењу вести о болести поштованог и вољеног владике, који је везама пастирске блискости сједињен с многим стотинама људи расејаних по целом свету – за његово исцелења. Нека га Господ чува на многаја љета!“[313]

Заиста, Господ је сачувао Свог свеца и преко њега је учинио још мноштво чуда; испричаћемо о некима од њих.

Владика Василије Родзјанко (†1999.), епископ Православне Цркве у Америци оставио је следеће казивање: „Моја попадија, моја покојна жена је занемоћала. Десило се нешто нејасно, али је осећала страшан бол у бедру, није могла да крочи, није могла да се помери и једва смо је довезли у школу, тамо где смо живели, у Версају, и одмах смо позвали француског лекара. И француски лекар ју је дуго прегледао, климао је главом, одвео ме је у страну и рекао: „Морате се навићи на мисао да она више никада неће моћи да хода. Треба да јој купите специјалну столицу на точковима. И то ће бити до краја живота. Али, ипак ћемо је послати у болницу ради коначне и потпуне провере.“ И можете да замислите: после свих искушења која су нас већ била задесила... Владика Јован је у то време био на путу. Допутовао је, сазнао је за ово, одмах ме је позвао и рекао „Не брини се. Сутра ћу доћи да је причестим...“ И он је после литургије (то је била домаћа школска црква) у одеждама дошао с Путиром... Стао је на врата и рекао: „Марија, устани! Дођи да

[311] Беседа архиеп.Јована приликом отварања Епархијске скупштине 1957.г. // ЦГ. 1957. бр. 17, стр. 4.
[312] В.: *Петар (Лукјанов), јером. (сад еп.Кливлендски)*. Незаборавни владика..., стр. 8.
[313] Болест архиеп. Јована // ПР. 1952. бр. 23; Maladie de S.E. Jean // EV. 1952., бр. 12, стр. 14.

се причестиш.“ И она је одједном устала и кренула је. Пита: „Да ли те боли?“ „Не.“ „Добро, дођи да се причестиш. Причестила си се? А сад поново иди да легнеш.“ Легла је. То је било као у сну. Вратио се назад у цркву да потреби Свете Дарове, ја сам остао с њом. Рекла ми је: „Бол је прошао, ништа не осећам.“ Без обзира на то после ручка је дошла „хитна помоћ“ и одвезла ју је у болницу. Тамо је провела неколико дана и после тога је враћена са записом лекара: „Зашто сте нам је послали? Она је потпуно здрава, ништа нема!““[314]

Ј.Г.Черкова прича како се један младић, који је живео при манастиру Леснинске иконе Мајке Божије неочекивано разболео од менингитиса. Владици је јављено да је случај неизглечив и да нема наде да ће жив дочекати следеће јутро. Владика је одмах отишао да га посети, дуго се молио поред њега и сутрадан је младић који је оздравио напустио болницу.[315]

Од једне православне Францускиње С.Д., сазнали смо за још један случај исцелења: „Кад смо одлучили да одемо у Леснинску обитељ на литургију у Фурке смо кренули с двоје кола. Један од аутомобила је у близини Лувесјена изненада скренуо с пута и ударио у дрво. Настрадале смо одвезли у болницу у Сен-Жермен-ан-Ле колима „хитне помоћи“ и препустили смо их лекарској бризи, а затим смо другим колима наставили пут за Фурке где смо сазнали да је владика отпутовао за Версај. Он нас је тамо и дочекао, на самом огромном степеништу. Био је крајње мршав, на себи је имао расу од грубе тканине, кожне сандале на босе ноге. Посадио нас је у свој кабинет и испричали смо му како је наше путовање прекинуто због несреће. Слушао је с будном пажњом, с погледом истовремено тешким и живахним. Не сећам се колико дуго смо разговарали, јер сам од првог сурета у његовом присуству имала апсолутно посебно осећање – као да се време зауставило или да се налазимо у другом времену. Замолио је да га стално обавештавамо о здравственом стању настрадалих и ја сам му понудила да га одвезем у болницу кад му буде згодно да их посети. Следеће недеље сам га одвезла тамо.“[316] Ево шта о тој несрећи пише један од настрадалих: „6. јануара 1958. године постао сам жртва аутомобилске несреће... Био сам избачен из аутомобила... била са ми разбијена оба колена, сломљена ребра, озбиљно повређени глава и желудац... У међувремену ми је монахиња из Фуркеа, којој је архиепископ заповедио да ме посети донела мало антидора. Из поштовања сам почео да једем овај хлеб... с апетитом. Пола сата касније су ми се испразнила црева. Жена, Паулина Рише имала је неколико прелома десне руке и ноге... После операције све време је била у коми. Сутрадан, око један посетио ју је архиепископ Јован. Кад га је угледала осетила се просветљено, имала је утисак да ју је Бог посетио... Он је узео њене руке и дуго их је ћутке држао. Сутрадан се освестила и схватила је да је спасена.“[317]

Верници Брисела постали су сведоци многобројних чуда. Навешћемо писмо чтеца Владимира Котљаревског: „Захваљујући усрдним молитвама владике Јована мој отац Николај Михајлович је брзо оздравио после трећег инфакта срца који се десио у граду Спа у лето 1962 године. [...] Моја сестра, грофица Марија Николајевна Апраксин и ја били смо код лекара који је рекао да је стање нашег оца потпуно безнадежно. Одједном се у соби нашег оца појавио владика Јован и почео је да се моли. Убрзо је наш отац потпуно

[314] *Василије (Родзјанко), еп.* Беседа о владики Јовану // Светитељ руске дијаспоре. М.: Православни паломник, 1998., стр. 17-19.
[315] В.: Архиепископ Јован (Максимовић)... стр. 45.
[316] Аутору је саопштила С.Д.
[317] Блажени Јован Чудотворац, стр. 178. Сведочанство Е.Муана.

оздравио и вратио се кући, у Брисел. Наш отац је живео још четири године. Још ми је познат случај Валентина Стадницког, који је док је прао прозоре у стану моје сестре пао напоље с првог спрата. То се десило 1959. године. Многобројни преломи нису давали наду на оздрављење. Владика Јован је дошао у болницу с о.Чедомиром Остојићем и почео је да се моли поред кревета умирућег. Отац Чедомир је причао да је први пут чуо како је владика Јован у молитви разговарао с Господом Богом. Следећег јутра лекари нису могли да поверују да се болесник још није упокојио и да је чак почео врло брзо да се опоравља. Месец дана касније напустио је болницу потпуно здрав и још је дуго живео.

[И још:] Филип Геринг се родио у Бриселу 1943. године. [...] Почела је операција Филипа, мислили су да је обично слепо црево, али су открили да је у питању рак и да је стање безнадежно. По усрдним молитвама владике Јована Филип је ускоро сасвим оздравио, што лекари, наравно, нису могли да очекују.“[318]

В.Дикова је оставила следеће казивање које сведочи о томе да је владика имао дар прозорљивости: „Мама је послала писмо из Париза да су мог брата напали хулигани, да су га истукли толико да је изгубио свест и да су му узели новац. [...] Брат је одведен у болницу и ренгден је показао напуклину на лобањи. [...] Код брата је ноћу долазио владика Јован, причестио га је, помолио се, додирнуо је његову главу и упитао да ли му је потребан новац. [...] Кад је о томе испричао мами брат је упитао како је владика сазнао да је он у болници и да је остао без новца – јер мама још није знала шта се десило! Кад је направљен поновни снимак главе, није пронађена напрслина и брат се брзо опоравио, а лекар ништа није могао да схвати! Многи који су познавали владику знали су да га не треба молити – њега је Сам Господ слао и указивао му је где и код кога да иде. У Паризу су у болницама сви знали владику и пуштали су га да уђе у свако доба.“[319]

П.Б. се сећа како је његова мајка имала саобраћајну несрећу у Екс-ан-Провансу. Владика је отишао да је причести, а да му то нико није јавио, и исцелила се.[320]

Покојна мати Ана из манастира Леснинске иконе Мајке Божије је причала: „У парискоj болници је лежала Александра Лаврентијевна Ј. и архиепископу је неко рекао за њу. Предао је цедуљицу да ће доћи и дати јој Свето Причешће. Лежећи у заједничкој болничкој соби у којој је било 40-50 болесница осетила је да јој је пред француским дамама непријатно што ће је посетити православни архијерej, обучен у невероватно изношену одећу и осим тога бос. Кад јој је дао Свете Дарове Францускиња на суседном кревету јој је рекла: „Како сте срећни што имате таквог духовника. Моја сестра живи у Версају и кад се њена деца разболе она их истерује на улицу којом обично пролази архиепископ и моли га да их благослови. И увек им после тога обавезно бива боље. Ми га називамо светим.““[321] Иста ова монахиња сећа се како је један католички свештеник који се бринуо о болесницима у Версају често долазио код владике молећи га да се моли за његову духовну децу или молећи да их посети верујући да ће их исцелити и ово се често дешавало. Тако се слава о владикиној светости ширила и међу инославнима – до те мере да је један католички свештеник одговорио младим људима који су сумњали у постојање светаца и чуда: „Тражите доказе, говорите да сад нема ни чуда, ни светаца. Шта ће вам

[318] Архиепископ Јован (Максимовић)... стр. 81-82.
[319] Архиепископ Јован (Максимовић)... стр. 74.
[320] П.Б. је саопштио Ј.Поповском.
[321] Блажени Јован Чудотворац, стр. 283.

теоретски докази кад данас улицама Париза хода живи светац – Saint Jean Pieds-Nus [свети Јован Боси]?“[322]

Навешћемо још неколико сведочанстава о дару прозорљивости владике.

Кад је архипастир служио у једној од парохија у Белгији подигао је крст у тренутку кад му је пришла жена да целива и рекао је: „Не судите да вам се не би судило!“ Испоставило се да је ова жена била велика сплеткашица, као и то да је владика никад пре није видео и није је познавао.[323]

Нека жена прича како је једном била у цркви, служио је владика Јован. Учинило јој се да је служба веома дугачка и заморна и осећајући велики умор помислила је: „Дугачка је служба, кад би владика бар мало скратио,“ али је стрпљиво наставила да стоји. После службе пришла је да целива крст, који је владика држао и он јој је изненада рекао: „Ако не можете да стојите дуго и ако вас боле ноге, можете да седнете или да одете кући, јер је ваш стан у близини храма.“[324]

А ево сећања Марије Скачковски, парохијанке из Медона: „Владика нас је запањио тиме што је читао туђе мисли. У наш храм је дошла дама, које је недавно постала удовица. Намеравала је да оде у старачки дом и желела је о нечему да поразговара с владиком. Богослужење се завршило, сви су целивали крст, а она се после целивања крста снебивала да започне разговор с владиком, и отишла је у дубину храма. Сам владика је тада упитао њену другарицу: „А шта је с овом дамом којој је било потребно да поразговара с мном?““[325]

Архимандрит Осија (де Ревал) сећа се једног разговора с архиепископом Јованом, који се десио у време кад је желео да буде рукоположен. Владика је замолио да му исприча о свом животу, а онда се испоставило да је светитељ заспао. Отац Осија је ућутао, али је владика наставио разговор на ономе на чему је прекинут. Отац Осија видећи да разговрор никако не долази до питања о рукоположењу помислио да то вероватно значи да не треба да прими свештенички чин. Али управо у том тренутку владика му је рекао: „Бићете свештеник!“[326]

Поменућемо још случај с ипођаконом Георгијем Рјабинином: „1950-их година служено је једно опело, за време којег је он прислуживао владики Касијану и владики Јовану. Кад су ишли на гробље ипођакон је ишао за њима и почео је да машта о томе како ће он као архијерej кадити владики Јовану на његовом прослављењу. Владика Јован је прочитао његове мисли, окренуо се према њему и рекао: „Хоћеш ли престати?““[327]

У закључку ћемо навести сведочанство епископа Будимског Лукијана (Српске Православне Цркве) о прозорљивости светитеља: „Покојни епископ Сава (Вуковић) путовао је у Француску на сусрет с владиком Јованом, да би размотрио нека питања између наших Цркава. Путовао је за Париз возом и размишљао је: „Овако ћу почети разговор. Овако ћу рећи о томе, о овоме.“ Кад је допутовао, ушао је на улаз куће, кренуо степеницама, а у сурет му је силазио је човек у светлој одећи: „Хајде, хајде, владико, уђи.“ То је био Шангајски владика. Одмах је препознао да је пред њим српски владика. А кад су седели за столом и почели да говоре разговор је потекао управо онако како је замислио

[322] Блажени Јован Максимовић, стр. 27.
[323] Аутору је саопштио Ј.Поповски.
[324] *Сава Едмонтонски, еп.* Летопис... стр. 84.
[325] Архиепископ Јован (Максимовић)... стр. 64.
[326] Аутору је саопштио архимандрит Осија (де Ревал).
[327] Аутору је саопштио протојерej В.Жуков.

владика Сава. Овај човек је говорио све по истом редоследу. Очигледно је било да говори Божји човек, свети владка.“[328]

Без икакве сумње овај дар прозорљивости код владике Јована се испољавао и за време примања исповести. Г.А. прича да је павши у грех младости и плашећи се да га исповеди видела како је владика гледа тако блиставог лица да је одмах заборавила сваки страх.[329] Ј.Г.Черткова пише о истом овом: „Често сам се исповедала код владике Јована. Он је умео да исповеда тако да бисте се сами то не примећујући сетили својих грехова и одлазили мирни и радосни што сте могли искрено да се покајете.“[330] П.Б. се сећа да су исповести код владике трајале дуго. Владика је пре свега исповедао масу грехова од мањег значаја, који су као мноштво честица прашине на крају образовали цело брдо прљавштине.[331] Понекад је исповест чак називао „чишћењем прашине“. Светитељ је љубављу исцељивао оне који су се кајали. У већ поменутом курсу пастирског богословља свети Јован је написао: „Пастир не сме да се гневи и љути на грешнике, већ треба да их жали. Пастирска љубав је саосећајна љубав. Овом љубављу пастир треба да спасава своје стадо имајући стално пред собом лик врховног Пастира Христа. Христос је у Гетсиманском врту пре Својих крсних мука примио на Себе све грехове човечанства и осетио је сваки од њих као Свој иако је био безгрешан. И пастир Његовог стада треба да воли своје овце, да уме да се уживљава у њихов живот, а њихове грехове да осећа као своје сопствене. Он треба још више да осећа њихову тежину и још више да жали због њих него сам грешник који више пута не може да схвати ни тежину свог греха, ни озбиљност свог положаја.“[332]

Касније је писао у истом овом духу: „Кад смо погружени у грехове, и кад је наш ум заузет само овоземаљским бригама ми не примећујемо стање своје душе. [...] Међутим, гле, зрак Светлости Божије прониче у нашу душу. Колико ћемо тада прљавштине угледати у самима себи! [...] Ако смо тада свесни свог духовног ништавила, своје греховности, ако од срца пожелимо да се поправимо – блиски смо спасењу. Завапимо из дубине душе Богу: „Помилуј мја, Боже, по Твојеј милости!“ („Смилуј ми се, Боже, по Твојој милости!“)“[333]

Просветитељ расејаних народа

Во всју землу изиде вјешчаније их,
и в конци вселенија глаголи их.
Пс. 18, 5

По свој земљи иде казивање њихово и ријечи њихове на крај васиљене.
Пс. 19, 4

Глава 10

[328] Интервју с еп.Будимским Лукијаном (СПЦ) // Нита. 2004.
[329] Аутору је саопштила Г.А.
[330] Архиепископ Јован (Максимовић)... стр. 46.
[331] П.Б. је саопштио Ј.Поповском.
[332] *Јован (Максимовић), јером.* Белешке за пастирско богословље, стр. 15.
[333] Беседа о покајању // Беседе... стр. 92.

Владика је попут апостола ишао на бесконачна путовања по својој великој епархији – и то у време кад транспортна средства уопште нису била таква као сад. Он је уздуж и попреко прешао Француску и Белгију, путовао је у Холандију и Велику Британију, у Швајцарску и Италију, па чак и у Тунис. И као увек, по угледу на апостола Павла постајући „све за све“, посећивао је болеснике, затвореникеи избеглице. Његова архипастирска брига, као и у Шангају, није се ограничавала руском паством, већ се односила и на друге православне народе, а такође на оне Европљане, који су стајали на прагу Христове Цркве.

Да би се стекла представа о томе како је засићен био живот архиепископа Јована, цитираћемо једно од тадашњих периодичних издања: „Од 22. до 27. фебруара ове године у Минхену се одржавала скупштина европских пастира Руске Заграничне Цркве под председавањем архиепископа Јована. С железничке станице владика је отишао у Минхенску саборну цркву на Салваторплац, а одатле у Епархијску управу. Владика архиепископ је дошао у гимназијску цркву, а затим код ученика и у дечји вртић, љубазно се упознајући с децом. Истог дана владика је посетио Српску црквену управу упознавајући се с руковођама Српске Цркве у Немачкој. Тог дана владика је присуствовао вечерњи и јутрењу уочи задушница у гимназијској цркви. Следећег дана је владика Свету литургију служио заједно с епископом Александром у цркви главног избегличког логора америчке зоне Немачке у Шлајсхајму. Из цркве су архиепископ Јован и епископ Александар отишли на гробове митрополита Пантелејмона и архиепископа Венедикта. У суботу увече владика је са сабором и јерархом служио бдење у саборном храму Минхена. Владика Јован је одржао беседу о Страшном суду... У току дана се владика Јован у пратњи владике Александра упутио у главну тамницу америчке зоне у Штраубинг, како би с копијом Мајке Божије „Знамење“ Курско-Корене посетио руске заробљенике који су се тамо налазили. Следећег дана је на централној радио станици Немачке емитована емисија о владикиној посети. Од ове вечери владика је одлучио да се пресели у манастир преподобног Јова Почајевског, који се налази на 13 километара од Минхена. Али пошто се испоставило да су посета тамнице и пут од 160 км по снегу дуги, владика је у обитељ уместо у 7 увече стигао у 10.30. Браћа су стрпљиво чекала онога кога су већ знала као човека који у наше време оваплоћује најстроже завете древног монаштва. Одмах по доласку владике почело је бдење уочи празника Иверске иконе Мајке Божије и светих Мелетија Антиохијског и Алексија Московског. Бдење је трајало до 3.30 после поноћи. Следећег дана литургију, која је почела у 8 сати ујутру поново су служили сви архипастири... После ручка овог дана у 2 сата после подне почела су заседања епископа. Владика је поставио питање о поштовању древних светаца које је Западна Црква прославила пре него што је отпала од Православља... Следећег дана архиепископ Јован и епископ Александар су служили молитву за покој душе на гробовима митрополита у Золену и епископа Василија у Минхену. Увече је архиепископ Јован отишао у Холандију, у Амстердам.“[334]

Други редови из периодичне штампе сведоче о томе како се бринуо о својој пастви – и о живима и о мртвима. Читамо: „У Француској, у граду Пон-де-Шеруи, владика је служио Свету литургију на дан храмовне славе. У близини града Аржантера, у санаторијуму за плућне болеснике владика је посетио руске болнице који се ту налазе. Владика је посетио и друге санаторијуме, између осталог у граду Монпељеу. Успут је

[334] Владика Јован у Минхену // Весник Швајцарског Викаријатства. Женева, 1952.бр. 40, стр. 3.

владика служио помене на локалним гробљима.“[335] У вези с овим навешћемо дирљиво сведочанство православног Француза, ђакона Жана Виња, о усрдности с којом је архијерej поштовао сећање на преминуле: „То је било у Монпељеу, у јеку лета 1964. године. За време својих путовања по Француској архиепископ Јован је увек посећивао свог брата Александра који је лежао у болници Сент-Елуа, као и неколико православних Руса, који су се доселили из велике руске дијаспоре Кине и Филипина, којима је духовно руководио. Те године он је допутовао специјално да би извршио опело за једну стару руску даму, која се упокојила после мучне болести. Била је неиздржива врућина. Након опела и сахране који су се завршили до два сата поподне, и кад сам се спремио мало да се одморим архиепископ ми се изненада обратио. „Да ли бисте могли,“ рекао је, „да ме одвезете на гробље Сен-Лазар? Хтео бих да се помолим на гробовима за преминуле. Тако треба...“ Дошавши на гробље Сен-Лазар почели смо дуго и брижљиво да прегледамо гробове. Уморио сам се и био сам жедан. Архиепископ очигледно ништа није осећао, ишао је повијене главе стазицама дуж којих су били засађени кипариси, с жезлом у левој руци и кадионици у десној, понекад се заустављајући у колебању и мењајући смер. После дугих и узалудних трагања изненада је стао. „Не,“ рекао је, „то није овде. Хајдемо на старо гробље.“ „Али овде нема другог гробља,“ рекао сам му, помало зачуђен... „Није тако, има,“ одговорио је одлучно, не размишљајући дуго, прошао је кроз капију. Тако ми је открио оно што нису знали многи житељи Монпељеа: недалеко одавде налазило се старо напуштено гробље. Кренуо је не обраћајући пажњу на радознале и зачуђене погледе пролазника. Десет минута касније заиста смо нашли старо гробље: високо шипражје, ситан туцаник, дечји гробови, делови гвоздених крстова, искривљени и покривени рђом, много бодљикаве жице, понека булка... И гле, архиепископ је зашао у шипражје, с њега је лио зној, под жарким августовским сунцем тешко је дисао. Пратио сам га покоран, али сигуран да ништа неће наћи. Обузимало ме је нестрпљење. „Владико, зар вам се не чини да идемо узалуд? Зашто да наставимо?..“ Ништа није слушао и наставио је да иде повивши се, спотичући се о камење. Одједном, упркос свим очекивањима, показала су се, једва штрчећи из жбуна бодљикаве траве два црна дрвена искривљена крста, која су скоро у потпуности иструлила с натписима на руском. Тада је архиепископ мирно и осмехујући се погледао погледом пуним истовремено нежности и чврстине, поуке и праштања. „Видите,“ рекао ми је, „никад не треба да падате духом. Увек треба проћи цео пут до краја...“‘‘‘[336]

Владики је било својствено да изражава своје мисли „кратким речима и многим разумом“, као што је речено у служби светим оцима Васељенских Сабора. Отац Чедомир Остојић је причао како је једном док се налазио у келији владике обратио пажњу на неки часопис и замолио је за дозволу да га прелиста. Владика није желео да му га да, али је попустио на молбе оца Чедомира; он је прочитавши овлаш један од чланака часописа ускликнуо: „Па они су изгубили главу!“ Владика је одговорио: „Не главу, већ савест!“[337] Алексеј Солодовников се сећа да га је кад је употребљавао израз „случајно“ свети Јован је исправљао: „Не случајно, већ неочекивано.“[338] У беседама на богословске теме владика је увек био тачан у изразима. Ево зашто је игуманија Магдалина из Леснинског манастира, која је прекуцавала проповеди владике, причала да је касније исправљао све, укључујући и

[335] ЦГ. 1955. бр. 8-9, стр. 100.
[336] *Vigna J.*, diacre. Un itinéraire spirituel. 2002. P. 48.
[337] Аутору је саопштио прот.Чедомир Остојић.
[338] Аутору је саопштио Алексеј Солодовников.

зарезе.[339] Свети Јован је умео да поучава не само речју, већ и ћутањем. Тако кад је један од свештеника венчао самозванца који се издавао за светог царевића Алексија, којег су бољшевици убили заједно с другим члановима царске породице, архиепископ Јован просто служио литију за царевића Алексија после литургије.[340] Често му је духовитост помагала да уразуми друге; једној удовици која му је преко телефона досађивала празним питањима одговорио је: „Прочитајте у Јеванђељу по Луки трећи стих осамнаесте главе!“ Жена је заинтригирана, погледала текст и открила је да јој је владика указао на... причу о досадној удовици![341] Али по речима једног холандског православног свештеника, „колико се владика тешко изражавао речима, толико је добро умео да се изражава погледом. Свако ко се с њим сусретао погледом осећао се као највољеније биће на земљи.“[342] Чак и кад је требало да испољи строгост, признаје један од његових непријатеља, „понекад се на његовом лицу појављивао израз дечје чистоте и незлобивости, искрености и унутрашње благости.“[343]

Али, вратимо се сведочанствима из црквене периодике: „Владика Јован је... провео део дана у Кану, где је служио неколико служби. Тамо је посетио југословенског краља Петра II. У Ници је владика служио литургију на дан Усековања главе Јована Претече. Тамо је посетио санаторијуме и старачке домове за Русе. Затим је владика отишао у Марсеј, где је служио службе у нашим храмовима, а после тога – у По. Кад се вратио у близину Париза владика Јован је неко време боравио у манастиру у Фуркеу, где је служио на имендан игуманије Теодоре.“[344] Други цитат садржи опис путовања архиепископа у Холандију 1955. године: „Владика Јован је посетио парохију у Амстердаму, затим – православну парохију у Хагу. Након тога је отишао на острво Терсехелинг, где се налази старачки дом, који се брине о руским емигрантима. У току путовања владика је посетио многе холандске болнице. У Арнхеу, у храму, који су старокатолици дали на располагање владика је служио литургију окупивши православце из све околине.“[345] Поред ових путовања такође ћемо поменути његов боравак у француској Швајцарској где је посетио парохије у Лозани и у Веву, као и у руском дечјем дому у алпинистичкој станици Лејзен, где је 1951. године служио литургију, „провевши цео остатак дана окружен децом.“[346]

На сваком путовању владика је користио прилику не само да буде користан живим људима, већ и да се помоли за упокојење оних који су почивали у градовима, које је посећивао или је с чијом историјом је на неки начин био повезан. Једном, кад је владика имао прилике да буде у Марсеју, одлучио је да одслужи помен на месту убиства српског краља Александра. Нико од клира због лажног стида није хтео да служи с њим... И заиста, да ли је неко видео да се служи насред улице! Житељи Марсеја су били запањени појавом свештенослужитеља у одежди коју никад нису видели, дугачке косе и браде, како шета с кофером и кропилом посред улице. Приметили су га фоторепортери, који су га одмах снимили. Напокон је стао, окропио је светом водом мањи део тротоара, отворио је свој кофер и извадио је из њега садржај. Ставио је орлец на рашчишћено место, запалио је

[339] Аутору је саопштила игуманија Магдалина (гр.Грабе).
[340] Аутору је саопштио Алексеј Солодовников.
[341] Аутору је саопштила С.Д.
[342] *Adrian, hegoumen*. Some personal memories // OW. 1968. br. 2, P. 83.
[343] *Pereleshin V.* Russian Literary and Ecclesiastical Life in Manchuria and China... P.111.
[344] Хроника црквеног живота // ЦГ. 1955. бр. 8-9, стр. 100.
[345] Из живота Западно-Европске епархије // ПР. 1955. бр. 23, стр. 14.
[346] Посета парохија Француске и Швајцарске од стране архиепископа Јована // ПР. 1951. бр. 23, стр. 15.

кадионицу и почео је да служи помен...[347] Касније је одредио да парохија светог Георгија у Марсеју буде храм-споменик у част убијеног краља.[348]

Сва ова путовања никад нису била на уштрб његовом богослужбеном животу. Кад је превозио своју паству из Шангаја на Филипине, на броду је служио свакодневно; и сад, у Европи, служио је свуда где год би се нашао за време својих многобројних путовања, једном је чак служио вечерњу на перону железничке станице! Тако је у Белгији закаснивши на воз (ово му се стално дешавало, зато што су га на путу на станицу многи молили да одслужи молебан) започео службу на станици, у чекаоници, без обзира на протесте клира који га је пратио... А у Женеви, кад није имао визу и кад су га власти задржале на станици позвао је у помоћ оца Игора Тројанова, настојатеља парохије у Лозани. Како се он зачудио кад је затекао владику како чита службу у станици милиције на железничкој станици.“[349] Уопште, архиепископ Јован је сваког дана у три сата поподне читао девети час. Тако је архиепископ Серафим (Дулгов) испричао како је једном на седници парохијског савета владика почео да чита тихо на грчком језику девети час, настављајући да прати разматрање разних питања.[350]

У послератној Европи, исто као што је пре тога било у Сједињеним Државама, једна од главних брига владике била је помоћ избеглицама. Ево шта о томе пише председник Асоцијације рођака и пријатеља Руса, који су остали у Харбину: „Док сам била председник заједнице „Рођака и пријатеља“ белих Руса који су остали у Кини, углавном у Харбину, много пута сам се обраћала владики Јовану у име наше организације да би се залагао за избеглице с Далеког истока, и он је путовао у Женеву код главног комесара с молбом за помоћ руским избеглицама из Кине. Владика Јован је увек налазио могућност да нам помогне саветом и својим заступањем пред Саветом Цркава и представницима ОУН.“[351] Графица Апраксина која је преводила кореспонденцију архиепископа Јована на енглески или на француски, сећа се да је слао мноштво писама у заштиту избеглица америчким сенаторима или се обраћао старачким домовима с молбом да приме руске емигранте. 1956. године владика је последњи пут позвао председника Ајзенхауера и Врховног Комесара ОУН-а за избеглице, између осталог, да би се прекинуо насилни повратак у СССР руских емиграната који се налазе у Кини. Упутио је следеће писмо краљу Белгије:

„Ваше Височанство!

Сазнао сам да се чланови моје парохије, који се и сад налазе у Кини налазе у крајње опасној ситуацији и да преклињу за помоћ.

Лишени су свих средстава за живот, пошто се посао даје искључиво лицима кинеске националности.

Једина могућност за њихов спас јесте да отпутују из Кине; раније нису успели то да учине и сад им је у овом смислу потребна помоћ.

Сасвим недавно кинеске власти су престале да спречавају њихов одлазак и чак су почеле да га подстичу.

---

[347] В.: *Rose E. (Fr. Seraphim).* Blessed John. P. 46 Ch. “The First Life”.
[348] В.: Указ бр. 391 од 21. новембра 1954. // Књига указа и одлука преосвећеног Јована...
[349] Аутору је саопштио О.И.Инглерт.
[350] Аутору је саопштио архиеп.Серафим.
[351] *Сава Едмонтонски, еп*. Летопис... стр. 57.

Колико ми је познато једина препрека, очигледно, јесте позиција совјетског конзулата. Његови повереници на руске емигранте врше притисак с циљем да их принуде да се врате у Совјетски Савез и да учествују у друштвеним пословима.

Сад су се ови несрећни емигранти нашли пред тешким избором: или да умру од глади у Кини, или да буду депортовани на „добровољни“ рад у СССР, где као бивши емигранти не могу да рачунају ни на шта осим на беду.

Једина спасоносна могућност за њих јесте да живе у слободној земљи, где могу да зарађују за хлеб у складу са својим интелектуалним или физичким способностима.

Обраћам се Вашем Височанству с молбом да помогнете овим људима преко посредништва Владе замаља – чланова ОУН и да на тај начин многе људе спасите од неминовне погибељи.

Нека Господ благослови Ваше Височанство и Ваш народ!

†Јован, архиепископ Бриселски
и Западноевропски“.[352]

Без обзира на то владика се није ограничаво тиме што се заступао за избеглице, залажући се за њих пред властима усмено или писмено. Посећивао је оне који су живели у избегличким камповима – на пример, у Трсту, где се окупило око четири хиљаде људи, међу којима је било шесто Руса и две хиљаде православних Бугара, Срба, Румуна и Албанаца. Један од очевидаца се сећа како су услови у овим логорима били неиздрживи: „Огромна троспратница, мрачна, прљава, која нија имала чак ни особине уређеног затвора, налазила се у најнездравијем делу Трста и одавала је крајње тежак утисак... Рађала се бојазан, сасвим тачна, да обитавалиште овакве врсте, уз одсуство најпримитивније удобности, уз страшну скученост, за неке од њих можда бити кобно!“[353] Владика је први пут тамо био 1952. године. „Избеглице су дочекале владику с изузетним ентузијазмом видећи у њему свог истинског пастира и наставника и дубоко верујући да ће уз Божију помоћ, бригом владике Јована сви неуспеси и све неслоге бити доведени до срећног краја,“[354] прича један од оних тамошњих становника. Избеглице су посебно биле гануте тиме што је владика Јован ноћ провео у слободној неуређеној кабиници логора. Као пастир он је остајао са својим стадом. На овом истом путовању архиепископ Јован је посетио болесне избеглице, које су неговане у градској болници. Из Трста је владика Јован кренуо у Рим, да би се заступио за избеглице, које су живеле у камповима код Напуља. За време боравка у Риму владика је целивао мошти првих хришћанских светаца. У новембру 1954. године ахрипастир је поново кренуто у Трст где је како је речено у хроници, „донео утеху у камп за избеглице из Југославије. На повратку, у Француској је посетио руски санаторијум Црвеног крста у Ousseoulx (Усу), у горњим деловима Лоаре.“[355]

Али кад би се испоставило да су људски напори узалудни владика се трудио да својој пастви донесе макар духовну утеху. Једна емигранткиња из Кине прича да се њен супруг, којим нису давали дозволу за излазак из земље, тамо и упокојио после тешке болести. Уочи бденија архиепископ је пришао удовици и рекао је: „Чуо сам за Вашу несрећу.“ Она је горко заплакала. Владика је кренуо, узео је свећу, помолио се и ставио ју је на сточић за помене. Удовица је причала: „Затим ми је владика пришао и снажно ме је

[352] Копију овог писма аутору је предала графица М.Н.Апраксина.
[353] Црквени живот логора у Трсту // ПР. 1952, бр. 10, стр. 14.
[354] Исто.
[355] EV. 1954. бр. 7-8, стр. 63.

благословио. У том тренутку сам осетила као да ми је с главе и с целог тела спала огромна тежина и постало ми је тако лако и потпуно сам престала да плачем да сам чак заборавила на своју несрећу.“[356]

Поменућемо још и рад владике на оснивању Благовештенске обитељи у Лондону. Некада су руске и арапске монахиње биле истеране из свог манастира у Светој Земљи и нашле су уточиште у Леснинском манастиру у Фуркеу. Њихова игуманија, мати Јелисавета прича: „Вративши се из Енглеске владика Јован је одлучио да треба тамо да се сместимо. Одмах смо добиле визу за Енглеску с радном дозволом. По његовим светим молитвама и његовом очинском бригом у Лондону је основана прва руска православна женска обитељ у част Благовештења Пресвете Богородице. Опраштајући се од нас у Леснинском манастиру и поучавајући нас за нови живот владика Јован је рекао: „Живите у великом граду, али живите као у пустињи.“ Владика Јован је служио молебан пред пут. У опроштајној беседи указао је на сву лепоту и и важност монашког подвига, на везу која је стоврена између Леснинске обитељи и оних које су одлазиле под Покровом Царице Небеске, додајући да „треба да носе свуда светлост, чији су заједничари постале у Јерусалиму.“ После многих тешкоћа нашла се одговарајућа вила за обитељ. Прегледајући је, владика ми је рекао: „Сестре су из Свете Земље, потребна им је топлота. Одмах уведите грејање.“ Централно грејање је уведено и десила се несрећа. Радник је покварио славину код котла и врела вода је преплавила под у кухињи и остави. У току свог следећег доласка владика је за то сазнао и замолио је за Требник и свету воду. Тада је прочитао молитву изнад пећи, окропио је све светом водом и дуго се молио изнад уређаја за грејање и електрике. Молио је да се тамо окачи икона Мајке Божије „Неопалимаја Купина“. Од тада је, хвала Богу, све у реду по молитвама владике Јована.“[357] Седам година после тога, 1961. године сестре су нашле ново место за манастир, и владика је допутовао како би освештао храм и зграде. Ево како овај догађај описује једна од монахиња: „Владику Јована смо очекивали из дана у дан. На дан светог пророка Илије, одслуживши полуноћницу и обедницу сви су се разишли на своја послушања. Одједном, зазвонио је телефон: владика ће доћи у обитељ и служиће литургију. Мати игуманија Јелисавета је ускликнула: „Туговали смо због тога што данас нико од свештеника није могао да служи литургију, а ево, пророк Илија је с неба ревновао за ово и послао нам је владику Јована.“ Гле, чује се звоњава, улази владика, радостан и блистајући од доброте и љубави. Сложно смо отпевале „Ис пола ети деспота“. Одмах је постало мирно-радосно, као код деце која дочекују оца пуног љубави. Копија Курско-Корене иконе Мајке Божије „Знамење“ је довежена на налоњу. Сви су са свештеним страхом целивали светињу. Почела је литургија. Владика је одржао беседу о ревности пророка Илије. Владика је одмах указао на „оскудевање преподобних“ у наше време. Увече је неуморни молитвеник одслужио вечерње и јутрење, а у среду литургију, освећење воде, нових одежди за престо и монашку одећу. [...] На сам дан св.Марије Магдалине архиепископ Јован и епископ Никодим су освештали храм. Време је било лепо за литију. Сијало је сунце што се у Лондону не дешава често. Осећале смо се као на Васкрс. Било је много причесника. Осећао се општи празнични полет духа. Владика Јован је одржао беседу: „Отворила се нова духовна тврђава – место молитве, Бескрвна Жртве. Анђели се радују, демони су озлојеђени.“ Осветивши домаћу цркву владика Јован је прошао у башту и повртњак и покропио је светом водом сваки жбун, дрво, цветић. Задуго ће остати у сећању овај благодатни догађај и посета владике Јована...

[356] *Сава Едмонтонски, еп.* Летопис... стр. 57.
[357] *Јелисавета, игуманија.* У славу Божију... // Архиепископ Јован (Максимовић)... стр. 49-50.

У три сата се завршила трпеза; кратка пауза и поново је наш неуморни владика Јован служио вечерњу и јутрење, а следећег дана литургију. Вративши се с путовања по Енглеској владика је одржао духовну беседу о значају Цркве и о уцрквљењу нашег живота. С тугом, а понеке и са сузама испратиле смо нашег драгог духовног оца и молитвеника владику Јована. Слава Богу за све!“[358] Друга монахиња додаје: „Знајући да су све сестре биле наставнице у Витанијској школи у Светој Земљи, владика Јован нас је благословио да радимо с децом – да предајемо веронауку, руски језик и појање. Дешавало се да је владика био у обитељи кад су се одвијали часови с децом. Међу ученицима су били и њихови другови – Енглези. Представиле смо децу, она су пришла по благослов и окупивши се око владике нису хтела да оду. Владика Јован је за светске људе изгледао непривлачно, али су чак и инославни осећали његову духовну благодат, и одлазећи енглеска деца су нам рекла: „Како сте срећни што имате таквог архијереја!““[359] Кад је био у Великој Британији владика није одлазио само у Благовештенски манастир, већ је обилазио и парохије Лондона, Бредфорда и Манчестера. Ево како је о томе речено у хроници: „Долазак владике изазвао је [...] велико одушевљење међу парохијанима, које се пренело и на парохију бивших пољских грађана руске националности, који нису припадали нашој (Заграничној) Цкрви. И они су се на челу са својим настојатељем, који је служио с владиком Јованом у великом броју окупили на литургију. Храм ни из далека није могао да прими све богомолнике...“[360] Не остављајући својом пастирском бригом и друге православце, владика је служио заједно са српским клиром на дан сећања на светог мученика Вита. Владика се обратио окупљенима ватреном беседом на српском језику, објашњавајући духовни значај њиховог такозваног Видовданског националног празника. Овај боравак свеца у Беликој Британији завршио се служењем свечане литургије у Лондону на дан Рођења светог Јована Претече. Руски и српски клир у Лондону и један румунски свештеник који се трудио да сачува јединство у средини православног клира у Енглеској, саслуживали су владики Јовану.

Владика Јован својим архипастирским путовањима није осветио само Европу, већ и Северну Африку – земљу у којој је хришћанство имало дубок корен. Заједно с епископом Леонтијем Женевским освештао је необично леп руски православни храм, сграђен по пројекту архитекте Михаила Козмина (†1999.) у Тунису. У Северној Африци владика је посетио света места, где су мученичку смрт претрпеле картагинске светице Перпетуја, Фелицитата и многе друге.[361]

Осим кадетског корпуса у Версају и манастира у Фуркеу владика је најчешће бивао у Бриселу где је остао за време школског распуста и на Васкрс, као и на дан сећања на праведног Јова. У овом граду су се налазила два руска храма – један у част Васкрсења Христовог у улици Ливурн и други у име светог Јова Многострадалног, на авенији де Фре. Овај храм је постао центар бурне делатности владике. Тамо му је помагао јеромонах Модесет – свештеник, који му је био веран од времена Шангаја, он је касније постао његов заменик у Тубабаоу и затим је отишао с њим у Брисел. Човек светог живота завршио је свој живот као духовник Спасо-Вазнесенског женског манастира на Елеонској гори у Јерусалиму. Други помоћник владике постао је протојерej Чедомир Остојић којег смо већ помињали, истински ученик свеца. Родивши се у Србији, у Банату, побегао је из

[358] ПР. 1961., бр. 7, стр. 11.
[359] *Јеслисавета, игуманија*. У славу Божију... // Архиепископ Јован (Максимовић)... стр. 50.
[360] ПР. 1953. бр. 15, стр. 14.
[361] В.: ПР. 1956. бр. 15, стр. 10.

Југославије мало након што су тамо на власт дошли комунисти. Отац Чедомир се настанио у Бриселу, где је прво време опслуживао српску парохију, којој је на располагање светитељ Јован дао храм-споменик. Кад је српски епископ Дионисије желео да премести оца Чедомира у другу парохију светитељ Јован му је упутио писмо следећег садржаја: „С доласком у Брисел отац Чедомир Остојић је својим примерним животом и благочестивошћу стекао велико поштовање и љубав не само својих (српских) парохијана, него и Руса који би се растужили због његовог одласка.“[362] Захваљујући овом заступништву светитеља пред српским архијерејем о.Чедомир је остао у Бриселу. Као и владика, он је ватрено волео богослужење говорећи да је управо захваљујући архиепископу Јовану схватио шта је Света литургија. Осим тога, он је био велики познавалац типика и црквенословенског језика. Његово милосрђе је било безгранично. Целу Белгију је прешао уздуж и попреко својим аутомобилом, посећујући болнице, старачке домове и тамнице. Не могу се избројати они којима је помагао духовно и материјално. Веза између оца Чедомира и владике Јована није се прекинула с упокојењем овог другог. Кад се упокојила мајка о.Чедомира ноћу му се светитељ јавио у сну рекавши: „То није моја воља!“ Ујутру је о.Чедомир сазнао за упокојење своје вољене мајке.[363] Верно послуживши Цркви отац Чедомир се тешко разболео и починуо је у Господу 1990. године.

У Бриселу, у храму-споменику праведног Јова

...и памјат (их) в род и род.
Пс. 101, 13

Глава 11

У Бриселу је 1936. године подигнута црква у име светог Јова Многострадалног, на чији спомен се родио цар-мученик Николај II; она је саграђена по благослову Његове Светости Варнаве, патријарха Српског и Блажењејшег Антонија, митрополита Кијевског. Храм је по замисли требало да овековечи сећање на царску породицу и на друге хришћане – жртве бољшевика, зато је црква била названа храм-споменик. Овај храм је био посебно драг владики, он је сматрао да је „овај храм свећа од целе руске дијаспоре за сверуског цара-мученика, за царску породицу и за све пострадале у тешким годинама недаћа. Овај храм је... симболични надгробни споменик за царску породицу и све оне који су за њу пострадали. Такав ће он остати док по милости Божијој, не буде у име свег руског народа подигнут величанствени храм изнад страшног јекатеринбуршког рударског окна.“[364] Овако дубоко страхопоштовање владике у односу на царску породицу имало је давнашње коренове.

За архиепископа Јована главни грех делатника Фебруарске револуције било је кршење заклетве верности цару, а оних који су били на челу Октобарског преврата 1917. године – убиство помазаника Божијег. По његовом мишљењу то нису били просто „политички“ догађаји, већ безакоње које је требало искупити. Он је молио све Русе, независно од њихових политичких погледа, да учествују у службама за покој душа

[362] *Стасовић С.* Историја Српске Православне Цркве у Западној Европи. Београд, 2002., стр. 24. (Превод са српског.)
[363] Аутору је саопштио протојереј Чедомир Остојић.
[364] *Јован (Максимовић), архиеп.* Крв је његова на нама // *Сава Едмонтонски, еп.* Летопис... стр. 117.

чланова царске породице. Међу емигрантима је било много бивших војника Беле армије, која ако се сетимо, није била монархистички покрет, већ фронт свих сила које су се бориле против бољшевизма. Навешћемо одломак из писма владике Јована посвећен вођама Беле армије, који је још један у низу сведочанстава о оној деликатности, с којом се владика односио према људима који нису делили његове погледе. Управо то и јесте својство истинског пастира, који се бори против греха, али притом жели да и грешници уђу у ограду Оца. Владика је писао:

„Постављате питање о помињању вођа Беле армије из грађанског рата, као и о осталим чланцима у штампи који их оцрњују.

Наравно, не само да можемо да се молимо за њих, већ и треба, како у домаћим, тако и у црквеним молитвама. Они су били православни и остали су такви до краја живота; грех имају сви и за оне који више греше треба се још више молити. Такође никако се не могу одобрити чланци у штампи, усмерени против њих. Они су драги многим саборцима, драги су због својих позитивних особина. Овакви чланци дирају осећања многих и вређају их стварајући штетан раздор међу Русима. Међутим, ми сами ипак треба да будемо јасно свесни, не само похвалних страна њихове делатности, већ и негативних, како бисмо знали узроке наших невоља, како се сами не бисмо угледали на њих; ако смо и сами криви за исто треба искрено да се трудимо да поправимо оно што је могуће. Нипошто се не сме оправдавати зло, а тим пре се не сме приказивати као племенито. *Тешко онима који зло зову добро, а добро зло... од горкога слатко а од слаткога горко* (Ис. 5, 20).

Пишете да су многи сматрали да је цар крив за наше неуспехе, и зато мисле да имају права да крше заклетву. Заклетва је обећање пред Крстом и Јеванђељем и њено кршење је кршење заклетве. Кад би чак њено стварно испуњење претило великим невољама... и тада онај ко би је кршио не би могао да сматра себе потпуно невиним и требало би од Цркве да тражи разрешење од заклетве. Али ако је онај ко ју је прекршио због основаних разлога ипак делимично крив и треба да се очисти од греха, колико су више криви они који су подлегли заклетви и превари. Јер, истражна комисија, коју је именовала Привремена влада није нашла потврду за оптужбе против царске породице и морала је то да призна. *Коме је много дано, много ће се и тражити* (Лк. 12, 48). И зато што је неко заузимао одговорније место тим више је одговоран за то што није испунио свој дуг. Кад би највише војсковође и друштвени посленици уместо молитава „на коленима“ пред царем да се одрекне испунили оно што је требало по заклетви петроградски бунт који је вештачки изазван био би угушен и Русија би била спасена. Недавно је Француска била у тешком стању. Изјава де Гола о самоопредељењу Алжираца за многе Французе, посебно за оне који су се родили и који су одрасли у Алжиру звучала је као издаја и подигао се бунт са захтевима за свргавање и погубљење „издајника“. Али већина одговорних лица је остала верна својој дужности и Француска која је падала у бездан била је спасена. Исто би се десило и код нас да су руководећа лица армије и друштва остала верна заклетви и дугу. Био је учињен страшан грех пред Богом и државни злочин. Колико је ко изгладио свој грех, Бог зна. Али отворено покајање скоро нико није испољио. Позив на борбу за Русију после пада Привремене владе и губитак власти која је била освојена, иако је изазвала осећање захвалности код многих и одговарајуће покрете, није била израз покајања од стране главних виновника, који су себе и даље сматрали јунацима и спасиоцима Русије. Међутим, Троцки у својим мемоарима признаје да су се они (Совјети) највише плашили да не буде поново проглашен цар, јер би тада пад

совјетске власти био неминован. Међутим, то се није десило , „вође“ су се плашиле истог тога. Они су многе надахнули на борбу, али њихов закаснели позив и храброст нису спасили Русију. Неки од њих су у овој борби положили живот и пролили крв, али је много више проливено невине крви, која се и даље лије по целој Русији, вапијући ка небу. Зато однос према њима, као и према свим државним посленицима Русије треба да буде онакав какав је изражен код Пушкина устима летописца: „Хвалите за славу, за добро, а за грехове, за тамна дела Спаситеља смирено молите...“ нимало их не правдајући, али и не вичући о њима, јер је оно што се десило – наша заједничка срамота, срамота Русије и њена несрећа.“[365]

Природно, овај грех се није састојао само у кршењу заклетве, већ и у убиству помазаника Божијег о чему владика говори овако:

„После смрти Саула, који је пао на свој мач за време битке с Филистимцима један Амалићанин је потрчао да о томе обавести Давида, којег је Саул прогањао у то време.

Претпостављајући да ће се Давид веома обрадовати донетој вести одлучио је да се представи као Саулов убица како би тако још више повећао награду коју је очекивао.

Међутим, саслушавши причу коју је Амалићанин смислио о томе како је убио Саула на његову молбу Давид је ухватио своју одећу и и поцепао ју је, тако су учинили и сви људи који су били с њим. Они су ридали и плакали и постили до вечери. *И рече Давид момку који му донесе глас: одакле си? А он рече: ја сам син једнога дошљака Амалика. Рече му Давид: како те није било страх подићи руку своју и убити помазаника Господњега?* И нареди једном од слугу својих да га убије. Притом Давид рече: *Крв твоја на твоју главу; јер твоја уста свједочише на те говорећи: ја сам убио помазаника Господњега* (2 Цар. 1, 13-14, 16).

Тако је био кажњен туђинац, који се представио као Саулов убица. Подвргнут је суровој казни, премда је Саул учинио много зла због којег је Господ од њега одступио, и премда је био прогонитељ невиног Давида.

Из Давидових речи се види да је сумњао у истинитост приче Амалићанина и није био сигуран да је управо он убица Саула али га је предао смрти, сматрајући достојним смрти чак само називање себе цареубицом и хваљење овим поступком.

Колико пута теже и греховније је убиство православног помазаника Божијег, колико пута већа казна следи убицама цара Николаја II и његове породице?!

Насупрот Саулу који је одступио од Бога Који га је због тога и оставио цар Николај II је био узор благочестивости и потпуне преданости вољи Божијој.

Примивши не старозаветно изливање јелеја на главу, већ благодатни „Печат дара Духа Светог“ у Тајни миропомазања цар Николај II је до краја живота био веран свом узвишеном звању и био је свестан своје одговорности пред Богом. [...]

Цар-мученик Николај II са својом многострадалном породицом данас улази у збор свих страстотрпаца. Највећи злочин, који је учињен у односу на њега мора бити изглађен његовим ватреним поштовањем и прослављањем његовог подвига.“[366]

Додаћемо да је владика у младости једном видео цара Николаја II, и овај сусрет је на њега оставио дубок утисак. „Имао је такве очи,“[367] говорио је. Ове речи су понављали многи од оних који су већ у наше дане сањали цара: сви су били запањени његовим очима. Први помен, који је служен за цара у Харкову 28. јула 1918. године кад је град окупирала

[365] *Сава Едмонтонски, еп.* Летопис... стр. 111-113.
[366] Беседе... стр. 229-231.
[367] Аутору је саопштио протојереј Чедомир Остојић.

немачка војска оставио је у сећању владике неизбрисив утисак: „У току литургије народ је стално долазио и храм је био препун... За време запричасног стиха на амвон је изашао протојерej Јован Димитријевски и почео је беседу. „Цар је убијен," рекао је. Само што је то изговорио зачуло се ридање... Проповедник је почео да чита оно што је о њему говорио митрополит Антоније на дан десетогодишњице његове владавине, ридање је било све јаче. Цела црква се претворила у море ридања и јецаја, проповедник се више није чуо... Пред крај литургије народа је било толико, не само у самом храму, већ и око храма да је одлучено да се парастос служии на тргу испред храма." И владика је закључио: „Ридање, које се тада чуло под сводовима харковског храма и до сад ми звучи у ушима и никад се неће изгладити у срцима оних који су га тада чули. Ово ридање и данас потреса сву Руску земљу. И тек кад цела Русија принесе покајање пред царским мученицима и прослави њихов подвиг оно ће моћи да престане."[368]

Ноћ на годишњицу стрељања царске породице архиепископ Јован је проводио у Бриселу, саосећајући с оним што је пре много година осетио свим силама своје душе; он је говорио о овој ноћи речима пророка Јова: *Ноћ ону освојила тама, не радовала се међу данима годишњим, не бројила се у мјесеце* (Јов. 3, 6). Као и у Шангају, где је он призивао Русе, да независно од њихових погледа поштују овај покајнички дан у Бриселу је окупио на молитву Русе из различитих црквених јурисдикција. Графица Апраксина се сећа да се архиепископ молио целе ноћи у храму-споменику, који се ноћу није затварао. Владика је читао Псалтир и служио је парастосе. Она сведочи да су то били „незаборавни тренуци".[369]

У својим записима посвећеним царској породици владика је доказивао да су цар и његови сродници у Небеском Царству стекли венце за свој подвиг. Неоспорно, ови записи су имали утицаја на процес канонизације царске породице – како у расејању, тако и у самој Русији.

...Со всјеми свјатими

...со всјеми свјатими помјанувше, сами себе, и друг друга, и вес живот наш Христу Богу предадим.

Поменувши... са свима светима, сами себе, једни друге, и сав живот свој Христу Богу предајмо.

Прозбена јектенија

Глава 12

Дошавши у Француску владика је одмах отишао да служи заједно с протојерејем Александром Трубниковом молебан пред моштима светог епископа Дионисија Париског, које почивају у храму-крипти француских краљева по имену свеца. По сведочанству очевица „владика је служио молебан који је било дозвољено да се пева само у пола гласа. Певао је мали хор „кришом", али је изванредна акустика далеко разносила звуке по

[368] Први парастос за цара-мученика // ПР. 1963. бр. 15, стр. 3-4.
[369] Графица М.Н.Апраксина је саопштила Ј.Поповском.

огромном храму. Утисак је био потресан.“[370] Сад, добивши именовање на катедру Западне Европе, владика је сматрао својом дужношћу да насади у пастви поштовање према оним свецима који су осветили земљу Француске и остале европске земље; прикупљао је њихова житија и изображења. Због тога је 1952. године Архијерејском Синоду упутио реферат који је права похвална песма свецима Запада. У овом документу владика је такође оповргао неке аргументе против њиховог поштовања – на пример, одсуство западних светаца у православним календарима или оптуживање за јерес.

У питању о поштовању западноевропских светаца појављивале су се неке недоумице. Поштовање св.Ансгарија (или Оскара) просветитеља Данске и Шведске, који је имао катедру у Хамбругу и Бремену, и који је умро 865.г одине представљало је сложено питање због његове блискости цару Лују Побожном, сину Карла Великог, тако да је могуће било плашити се да је он делио јеретичко богословље Карла: његово одбацивање VII Васељенског Сабора и прихватање „филиокве“. Због овога је још 1950. годину Архијерејски Сабор Руске Православне Заграничне Цркве донео одлуку у вези с питањем о поштовању св.Ансгарија, како би локални архијерej размотрио поштовање сваког западноевропског свеца понаособ. Што се тиче овог свеца архиепископ Јован је укратко доставио његову изложену биографију. По мишљењу светитеља Јована, у светост житија св.Ансгарија у његова апостолска дела и у чуда која су се десила од његових моштију није било никакве сумње. „Ако га је Сам Господ прославио било би дрско с наше стране да га не поштујемо као свеца,“[371] говорио је владика додајући да је св.Ансагрија Западна Црква прославила пре отпадања од Васељенске Цркве и зато га треба поштовати заједно с другим свецима. Празник св.Ансгарија се слави 3. фебруара и његово име од сада треба унети у црквене календаре као светитеља Цркве.

Сабор епископа је одобрио његов предлог и владика Јован је 23. априла 1953. године саставио следећи Указ о поштовању древних светаца Запада:

„Боравећи у расејању у земљама где су се од давнина подвизавали и прослављали својим страдањима или другим подвизима свети угодници које поштује Православна Христова Црква од старих времена, доликује нам да их достојно поштујемо и да им прибегавамо не хладећи се истовремено према самим угодницима Божјим, којима смо и раније прибегавали у молитвама. У различитим местима древне Галије, сада Француске и у другим земљама Западне Европе сачували су се до данас свети остаци мученика првих и наредних векова, који су били исповедници православне вере. Призивамо оце свештенослужитеље да помињу на богослужењима – на литијама и у другим молитвама – угоднике Божије, који су покровитељи овог или оног места или земље, где се одвијају службе, а оне који се посебно поштују и на отпусту. Између осталог, у границама Париза треба помињати свештеномученика Дионисија и преподобну Геновеву, као и преподобног Клоуталда; у Лиону – свештеномученика Иринеја; у Марсеју – мученика Виктора и преподобног Касијана, у границама Тулуза – свештеномученика Сатурнина, епископа Тулуског; у Тури – светитеља Мартина. У случају нејасности и недоумице треба да се обраћамо за њихово разјашњавање и указивања. А паству треба позивати да поштује ове угоднике.“[372]

На овај списак придодати су касније св.Пофин Лионски (†177.), свети лионски мученици Бландина, Александар, Епипод (†177.), св.Фелицијан (†479.), епископ

[370] ПР. 1951. бр. 21.
[371] О поштовању локалних светаца // ПР. 1952, бр. 21, стр. 13.
[372] Указ бр. 223 од 23. априла 1953. // Беседе... стр. 328.

Фолињонски у Италији, св. Герман Париски (†576.), св.Герман Оксерски (†448.), св. Луп Труаски (†478.), св.Колумбан (†615.), св.Фридолин (†538.), св.Гал (†640.), св.Клотилда (†545.), св. Илаирије Пиктавијски (†367.), свети Хонорат (†429.) и Викентије Леринси (†448.), св.Патрикије Ирски (†461)[373], св.Квирин, који је пострадао у Панонији (†IV), св.Каприје (†430.), учитељ св.Хонората, св.Оптат Милевски (†463.), св.Гобјан Ирски (†670.) св.Проспер Аквитански (†463.), ученик св.Касијана Римљанина,[374] св.Бернард Ментонски (†1008.).[375] Несумњиво под утицајем владике издато је житије св.Одиле Хохенбуршке (†720.), овог пута на француском.[376]

У реферату је владика такође написао: „Одлука Саветовања руских стараца (архијереја) о поштовању светаца Запада нипошто није њихова канонизација, већ тврдња да је наведени подвижник поштован као светац пре отпадања Запада и да је заиста светац којег поштује Православна Црква. Одсуство на Истоку песама и података о свецу нипошто не означава да се тамо не признаје његова светост. Јер ни свецима поштованим на Истоку ни из далека нису састављене службе. За сваки дан у Синаксару и Прологу наведени су дани сећања на свеце, иако се помињу у неким службама, на пример, у служби свим Светима, који су у посту заблистали, или су и без тога познати и поштовани. А житија мученика, подвижника и других светаца знана су само Богу. Сви они заједно се прослављају у Недељу Свих светаца, као што се о томе говори у синаксару за исти дан.“[377]

Многобројна путовања светитеља Јована која смо горе описивали за њега су постала ходчашће. С.Д. која је често пратила архиепископа на овим путовањима сећа се како је светитељ Јован „добро познавао француске свеце и увек је хтео да зна о њима још више. Путујући по градовима и селима, он се задржавао у храмовима како би сазнао за света места и нешто о њиховој историји и тамо би се помолио“,[378] у свакој цркви целивајући мошти ако их је било. Тако је „обрео“ мошти светих Козме и Дамјана у Лузаршеу, пред којима је у пратњи неколико монахиња из Леснинског манастира служио молебан.[379] Затим је отворио домаћи храм, посвећен овим свецима у болници у Шартру, где су се лечили руски емигранти.

За време путовања у Трст владика је био веома огорчен због тога што свети покровитељи овог града пребивају тамо у забораву – то су били свети мученик Јуст (по имену којег се овај град некад називао Јустинополисом), свети мученик Сергије и свети Фруџифер (†542.), први епископ града. Приликом прве посете града Трста владика је с оцем Спиридоном сишао у подруме оних храмова у којима је (по његовим темељним претходним проучавањима) требало да почивају тела светаца Трста: тамо им је са крстом и кадионицом певао тропаре и кондаке молећи за њихово заступништво за њихов град. Владика је ступио у контакт с локалним римокатоличким свештенством измоливши за православне дозволу за поштовање светаца. На крају је наредио настојатељу православне парохије у Трсту да помиње локалне свеце на проскомидији за време служења литургије, као и да заједно с парохијанима служи молебан пред моштима на дан сећања на њих.[380]

---

[373] В.: О поштовању локалних светаца // ПР. 1952. бр. 21, стр. 13.
[374] В.: Саветовање западноевропских архијереја // ПР. 1953. бр. 21, стр. 21.
[375] В.: В.Бернард Ментонски // БЛ. 1968, бр. 6, стр. 5.
[376] В.: Sainte de la lumiére: Odile de Hohenbourg (†720)// EV. 1952. 1952, бр. 11, стр. 5.
[377] Светитељ Руске дијаспоре, стр. 501-502.
[378] Аутору је саопштила С.Д.
[379] Аутору је саопштила мати Ангелина, монахиња Леснинске обитељи.
[380] В.: Блажени Јован Чудотворац, стр. 338-339.

Владика Јован је толико поштовао западноевропске православне свеце да је инсистирао на томе да Европљани обраћени у Православље задрже своја имена, ако су њихови свети покровитељи били прослављени пре раскола.[381]

Владика се борио за то да се сваке године служи литургија на дан сећања на древног светитеља Спиридона Тримитунтског, који се како је говорио, „поштује на Истоку подједнако као светитељ Николај Мирликијски".[382] Руским православцима који су живели по старом календару је то по његовој замисли давало могућност да осете литургијски смисао овог дана који је на Западу нерадан, јер се слави Божић по новом календару.

Архиепископ Јован је искрено волео свеце и желео је да сваком од њих буде састављена посебна служба ако у богослужбеним књигама оваквих служби није било. Зато је поднео Архијерејском Синоду на разматрање и одобравање службу блаженом Августину Ипонијском који је сачинио архимандрит Амвросије (Погодин).[383] Владика је такође молио да се ова служба поје у Тунису, у храму посвећеном овом свецу. Осим службе блаженом Августину владика је молио да архимандрит Амвросије (Погодин) и Валерије Константинович Хеке, напишу службе посвећене следећим свецима: светитељу Јуваналију, патријарху Јерусалимском, светој мученици Агнији,[384] преподобном Симеону Новом Богослову,[385] светом Иринеју Сирмијском,[386] светом Анастасију Синаитском, светом мученику Севастијану, преподобном Нилу Сорском, светој праведној царици Теофанији, светим Јовану, Ираклемону, Андреју и Теофилу (поменутима у житију преподобног Онуфрија Атонског), преподобном Павлу Простом, светој мученици Валерији.[387] Осим тога доставио је на разматрање службу светитељу Јоасафу Белгородском, коју је саставио архиепископ Јоасаф (Скородумов, †1955.) Приликом утврђивања богослужбеног текста владика се придржавао следећих критеријума: „Све наведене службе се одликују дубином мисли, лепотом излагања и високим полетом молитвеног расположења који се стварају приликом њиховог читања. Написане у духу древних црквених служби оне су такође беспрекорне са стране правилности црквенословенског језика."[388] Још је архиепископ Јован превео с грчког тропаре којих није било у руским богослужбеним књигама.

Међу савременим свецима владика је веома поштовао светитеља Нектарија Егинског (†1924.), којег Грци с правом називају „свецем наших дана". Велики чудотворац свети Нектарије је посебно помагао болеснима од рака; 1961. године прославила га је Васељенска Патријаршија. Неколико месеци пре своје блажене кончине свети Јован је молио да житије светог Нектарија буде објављено на енглеском у издању у "Orthodox Word" („Православна реч"), који излази у Сан-Франциску. Икона светитеља Нектарија се налазила код владике у светом углу; по сведочанству једног грчког свештеника он ју је

[381] В: Архиепископ Јован (Максимовић)... ст. 29.
[382] Указ бр. 26 од 7. децембра 1951.г. // Весник Швајцарског Викаријатства. 1952. бр. 39, стр. 2.
[383] В.: О служби блаженом Августину // ЦЖ. 1956. бр. 1-6, стр. 2.
[384] В.: О служби светитељу Јувеналију, патријарху Јерусалимском и светој мученици Агнији // ЦЖ. 1963. бр. 1-12, стр. 74.
[385] В.: О служби преподобном Симеону Новом Богослову // ЦЖ. 1958. бр. 7-12, стр. 74.
[386] В.: Реферат епископа Јована о служби свештеномученику Иринеју Сирмијском // ЦЖ. Београд, 1938. бр. 5-6, стр. 105.
[387] В.: Реферат преосвећеног Јована, епископа Шангајског // ЦЖ. еоград, 1938., бр. 7, стр. 105.
[388] В.: О служби светим праоцима // Исто.

стављао на олтар за време служења Свете литургије.[389] Међутим, најважније дело архиепископа Јована у прослављању светаца, без сумње, била је канонизација великог руског свеца наших дана, праведног Јована Кронштатског (1829-1908.), „новог Николаја Чудотворца“, како је архимандрит Јустин (Поповић) назвао због безбројних чуда која је учинио за живота и после кончине.

Српски епископ Николај (Велимировић) дубоко је поштовао, као што смо већ рекли, архиепископа Јована и сматрао га је великим праведником. У вези с тим испричаћемо како су ова двојица великих јерарха сарађивала приликом прослављања светог Јована Кронштатског.

После завршетка Другог светског рата епископ Николај се заинтересовао за личност оца Јована Кронштатског. Добро је познавао његово житије и чуда која је учинио; он је писао да за прослављање свеца постоје сви неопходни услови и да дело треба завршити. 1952. године епископ Николај се обратио митрополиту Анастасију, молећи га да приступи канонизацији и написавши следеће речи: „Да није било других чуда оца Јована осим оних која је пројавио само у Београду, то би било довољно за његову канонизацију. [...] Ако пак неко упита зашто ја као Србин дајем овај предлог, одговорићу: свеци свих православних народа подједнако припадају свим Православним Црквама. [...] Иако сад по Божијем Промислу живим као архијерej у прогонству, ипак сам један од најстаријих православних архијереја (33 године у архијерејском чину) ништа мање не ревнујем за част и славу Цркве Христове. Зато братољубиво и смирено молим Ваше Високопреосвештенство да посвети овом предмету срдачну пажњу и да га представи Вашем Архијерејском Синоду, како би све гране Руске Цркве сагласно и истовремено донеле одлуку о светости оца Јована.“[390] После овог званичног апела епископа Николаја Архијерејски Снод је архиепископу Јовану поверио да прикупи документа неопходна за канонизацију, пошто се знало да светитељ Јован већ одавно дубоко поштује оца Јована Кронштатског. 1953. године посаветовао се са својим клиром поводом могуће канонизације свеца. У писму, упућеном епископу Николају 6. децембра 1952. године, он је захваљивао за горе поменуто писмо митрополиту Анастасију помињући о томе да „неки, посебно стари, епископи сматрају да никако није могуће да се овде то учини сад (прослављање о.Јована – *Б.Л.*). Овако сматра и митрополит Владимир (Тихоницки – *Б.Л.*) иако поштује о.Јована.“[391] Касније је владика разаслао настојатељима парохија Указ који је налагао да се набави књига оца Јована, под насловом „Мој живот у Христу“, за парохијске библитеке: „Због ове велике користи коју верујући могу да добију од читања наведене књиге, предлаже се оцима настојатељима цркава да је купе за црквене библиотеке, где оне постоје и да је саветују за читање клирицима и парохијанима.“[392] 1956. године иако се сматрало да су документа и сведочанства прикупљена за прибрајање оца Јована збору светаца довољна, Архијерејски Синод је донео одлуку да време за канонизацију још није наступило. Међутим, владика Јован је знајући да испуњава вољу Божију наставио да делује. 1964. године поново је поставио питање о канонизацији на Архијерејском Сабору. Донета је одлука да се оснује комисија, на чијем челу је био архиепископ Јован. Предстојало је да се разјасни да ли Руска Загранична Црква има право да преузима кораке као што је канонизација. Владика је дао потврдан одговор, позвавши

[389] В.: The American Orthodox Mission // OW, 1969. бр. 5, стр. 183.
[390] *Сава Едмонтонски, еп.* Летопис... стр. 98.
[391] (Необјављено) писмо еп.Јована еп.Николају од 6. децембра 1952.г.
[392] Указ бр. 938 од 5./18. новембра 1957.г. // ЦГ. 1957. бр. 17, стр. 3.

се на једини ауторитет у овој области – на црквено Предање. Ево како је прибегавши аргументацији слично с тврдњом у вези с питањем о поштовању западноевропских светаца владика Јован образложио овакву одлуку:

„Праведници нису постајали свети одлукама земаљске црквене власти, већ милошћу и благодаћу Божијом. Црквена власт је само одобравала похвалу у цркви и молитвено призивање новог свеца.

Каква власт је требало и могла то да учини, тачно није одређено, у сваком случају - [то је власт] епископска.

Било је прослављења, која је учинила Највиша црквена власт Помесне Цркве, имена новопрослављених су се уносила у црквене календаре дате Цркве, други су се прослављали у овом или оном крају, њихово поштовање се постепено ширило у друга места. Обично се прослављање одвијало у оном крају где је подвижник живео или страдао. Али, дешавало се и другачије. Тако је у Софији (Сердики, Бугарска) од Турака 1915. године пострадао младић из града Кратова (Србија) Георгије, 14 година касније био је прослављен у Новгороду. Без обзира на то што су га и суграђани поштовали као новомученика и чак је његов духовник написао црквену службу, нису смели то отворено да покажу плашећи се Турака, и зато у Новгороду који је одржавао трговачке везе с овим крајем по одлуци архиепископа била је написана служба и почело је да се поштује сећање на мученика Георгија Новог, одакле се раширила по целој Русији. А кад су се Србија и Бугарска ослободиле турског ропства, почеле су да користе службу која је била написана у Русији, а она која је прво била састављена у Софији и данас се чува у библиотеци. Последња два века кад је Русија живела у слави и срећи прослављање нових светаца се обично обављало веома свечано по одлуци Највише власти, понекад (али не увек) по целој Русији, а посебно у крају, где су биле обретене чудотворне мошти. Међутим, ово не мења општи поредак у Цркви и ако Руси под јармом безбожне власти не могу отворено да хвале и призивају Богом прослављеног угодника Божијег, дуг дела Руске Цркве слободног од јарма безбожника је да свенародно поштује и призива чудотворца, сличног светитељу Николају, који се данас поштује у целом свету, и да моли светог праведног Јована за исправљање нашег живота и престанак невоља, које су по пророчанству задесиле нашу отаџбину.

Нека би Господ дао да наступи жељени дан кад ће од Карпата до Тихог океана загрмети: „Величајем тја, праведниј оче Јоване, и чтим свјатују памјат твоју, ти бо молиши за нас Христа, Бога нашего!“ (Величамо те, праведни оче Јоване, и поштујемо свето сећање на тебе, јер ти молиш за нас Христа, Бога нашег!)[393]

На упорне молбе архиепископа Јована 1964. године у Њујорку Архијерејски Сабор је приступио прослављању оца Јована Кронштатског што је било велики догађај у животу Руске Православне Цркве у XX веку. Значај овог догађаја у животу Руске Цркве XX века тешко се може оценити. Новопрослављеном свецу су се молили добијајући духовну утеху, не само руски емигранти – то је припремило терен за његово прослављање у самој Русији. Његово поштовање, тајно у годинама совјетске власти, званично је прихваћено после пада гвоздене завесе – жеља светитеља Јована се испунила. Владика је захтевао мишљење других грана Руске Цркве на Западу. У Сједињеним Државама посетио је једног од епископа Руске Митрополије у Америци, предложивши овој јурисдикцији да прослави преподобног Германа Аљаског управо у оно време кад је Архијерјески Синод требало да приступи прослављању светог Јована Кронштатског. Нажалост, овај мирољубиви предлог

[393] О прослављању светих угодника Божјих // Беседе... стр- 181-182.

није крунисан успехом.[394] У Француској је канонизација светог Јована Кронштатског посебно свечано обележена у Леснинском манаситру који је у Русији својевремено уживао покровитељство овог свеца. Свештенослужитељи Руског Егзархата Васељенског Патријарха такође су учествовали на прослави. Нажалост, епископ Николај (Велимировић) није могао да подели ову радост, јер се упокојио 1956. године. Владика Јован је саопштио Његовој Светости Герману, патријарху Српском, о прослављању светог праведног Јована Кронштатског у писму од 26. октобра 1964. године:

„Његовој Светости Патријарху Српском Герману:

Ваша Свеости!

Имам част да Вам саопштим да је Архијерејски Синод Руске Православне Цркве одлучио да свечано прослави оца Јована Кронштатског као новог угодника Божијег. Први пут је ово прослављење предложио епископ Николај Жички пре десет година и од тада смо почели да радимо у овом смеру, прикупили смо много сведочанстава о његовом животу и светости.

Прослављање новог светог чудотворца Јована одржава се у недељу 10. октобра/1. новембра 1964. године. Било би нам драго кад би и Српска Црква по угледу на нашу прославила оца Јована. Други дан његовог прослављања одређен је за 20. децембар/2. јануар.“[395]

Помињемо још и то да је владика Јован сам саставио кондак службе светом Јовану.[396]

Осим прослављања светог Јована Кронштатског владика је много учинио за локално прослављање преподобног Германа Аљаског (1736-1837.) којег смо помињали, и мученика Петра Алеута († 1815.). Први је био мисионар међу Алеутима, а други је, одбивши да се одрекне православне вере, претрпео мученичку смрт од језуита у Сан-Франциску. 1963. године владика Јован је благословио да се у Сан-Франциску оснује Братство преподобног Германа Аљаског, чији је циљ био ширење православне књижевности на енглеском и на руском језику, као и за ширење знања о преподобном Герману међу православнима и инославнима. Владика је писао: „Нека ова проповед послужи утврђивању истинске православне вере и хришћанског живота у Северној Америци, уз помоћ и по молитвама преподобног Германа Аљаског који је у њој заблистао и мученика Алеута Петра, који је пострадао у Сан-Франциску.“[397] По благослову архиепископа Јована прикупљен је материјал за биографију преподобног Германа с циљем објављивања житија и сведочанстава о чудима. Међутим, напори владике крунисани су успехом тек после упокојења. Тек 1970. године овај светац је званично прослављен.

Архиепископ Јован је веома поштовао и епископа Јону Манџуријског којег је поменуо у једној од својих проповеди посвећених руским свецима: „Већ овде, у иностранству, у наше дане имамо праведнике, иако још нису прослављени, али од којих су људи добијали дивна знамења. Ево, на пример, епископ Јона Манџуријски. Осећа да се ближи крај његовог земаљског живота. Он позива свештеника и почиње сам да чита молитву за растанак душе с телом и тренутку, кад његов дух одлази на небо, дечак који у овом граду лежи болесних ногу, и који дуго времена није могао да хода, трчи и виче: „Мама, мама, сад ми се јавио светитељ Јона и каже: „Гле, мени ноге више нису потребне,

[394] В.: On the eve of Father German’s canonization // OW. 1970. March-April. P. 98.
[395] (Необјављено) писмо архиепископа Јована Патријарху Српском Герману од 26. октобра 1964.г.
[396] В.: OW. 1976. бр. 6, стр. 182; БЛ. бр. 12, стр. 7.
[397] Преподобни Герман Аљаски // БЛ. 1969. бр. 6, стр. 78.

ево ти ноге.“ Дечак који је непокретно лежао у кревету сад трчи! У то време се пронео глас да се управо у тај час скончао владика Јона.“[398] У истој овој проповеди владика помиње оца Алексија Медведкова, протојереја из Јуџина (Ugine) у јурисдикцији Руског Егзархата Константинопољског Патријархата: „У Француској је пре неколико година приликом измештања неког гробља раскопан један гроб и радници су одједном одскочили са страхом. У гробу је у пуној одежди лежао православни свештеник и испоставило се да је овај свештеник тамо лежао преко шеснаест година. Умирао је од рака кад се човек обично за живота распада, а он је лежао цео и нетрулежан, а данас је његово тело пренето код Париза.“[399]

И, наравно, врло често у својим проповедима владика је говорио о новомученицима руским, који тада још нису били канонизовани. Ево шта он о њима пише:

„У великом збору угодника прослављених у Русији било је много и светитеља, и преподобних, и праведника, и јуродивих. Али мученика на Руској земљи је било само неколико за све претходно време. „Пресвјетлоје мученическоје воинство,“ чија крв је била семе хришћанства по целој васељени, које скоро свакодневно прославља земаљска Црква, која скоро није постојала у Небеској Руској Цркви. Наступило је време да се попуне његови редови. Малобројним мученицима и срастотрпцима који су пострадали у прошлим вековима, сад се придружио бесконачан број нових страстотрпаца и мученика.

О дивна и славна војска нових страдалника! Ко ће моћи достојно да вас прослави! Ваистину је „блажена земља, која се натопила крвљу вашом, и света су насеља која су примила тела ваша“. [...]

Некада су хришћани са свештеним страхом сакупљали песак у Колосеуму, натопљен мученичком крвљу. Места страдања и кончина мученика су постајали свештени и посебно поштовани. А данас је цела Русија поприште страстотрпаца.“[400]

Осим светаца Православне Христове Цркве, владика се веома занимао за личност Жан-Мари Вианеја, сеоског римокатоличког-свештеника из Арса, чија је делатност у многом била блиска духу Православља.[401] А ево Вестминстерска опатија, лишена присуства Бога, „дивного во свјатих Својих“ („дивног у светима Својим) (в.: Пс. 67, 36) у њему није изазивала интересовање. Прекрстивши се на улазу, бацио је поглед и видео је

---

[398] Беседе... стр. 187.

[399] Исто. Отац Алексије је недавно прибројан збору светаца од стране Васељенског Патријархата. Његове свете мошти почивају у Покровској обитељи у Бисију, у Француској.

[400] Беседе... стр. 212-213.

[401] Ради се о француском свештенику Жан-Мари Вианеју који је живео за време Наполеонових ратова у сеоцету Арс недалеко од града Лиона и којег је касније Римокатоличка црква прибројала збору светаца. Црква у Арсу дуго времена није имала свештеника, народ се потпуно одвикао од богослужења, и нико није ишао у храм. Жан-Мари Вианеј је почео свакодневно да служи сва одређена богослужења потпуно сам. У празан храм су понекад почели да сврађају радозналци како би видели свештеника-чудака. Надахнуто служење доброг пастира привлачило је све више и више оних који су се молили и ускоро нису могли да уђу у храм. Слава о ревносном пастиру дошла је до Лиона, а затим се проширила по целој Француској и верници су почели да долазе у Арс ради исповести код оца Жана и да би чули његове једноставне проповеди, које попут Божанског пламена исходе из дубине срца (в.: *Лука, архиеп.Симферопољски.* Свим свештеницима Кримске епархије. 23. децембра. 1955.г. // *Поповски М.А.* Живот и житије светитеља Луке Војно-Јасенецког СПб., 2002. стр. 460). Додаћемо овоме да је ово учење свештеника Вианеја туђе римокатоличким заблудама.

да се тамо налазе само споменици великим историјским посленицима, погледао је, поново се прекрстио и изашао.[402]

Мисионарска делатност на Западу

Свима сам био све,
да како год неке спасем.
1 Кор. 9, 22

Глава 13

По речима самог светог Јована, пастир треба да се брине и о онима који не знају истинску веру. Њих треба просвећивати светлошћу истинске вере и наводити на побожност сећајући се да је Христос рекао да Му треба привести овце који нису из Његовог дворишта.“[403]

И зато је своју мисију тамо где су живели руски емигранти схватао као проповедање истинске вере тамо где је она била у нечему оштећена. „Није нас случајно Господ избацио из наше земље, не само због наших грехова, већ и да бисмо били проповедници Јеванђеља да би као што је речено у Јеванђељу: „пред крај света Јеванђеље било проповедано у целом свету,““[404] говорио је он. Ево зашто владика Јован није могао да остане равнодушан према оним Европљанима који су тражили првосаздану чистоту црквеног живота. За оне који су куцали на врата Цркве Христове он је постајао отац. Ево како се открива његова брига у једној од проповеди:

„Васкрсли Христос је послао апостоле у све земље да проповедају. Христова Црква није била основана само за један народ и једну земљу, већ за цео свет. Сви људи, сви народи, све земље су призване на веру у истинског Бога. Апостоли су у потпуној мери испунили наредбу Христа дошавши свим народима. Симон Зилот је отишао у Енглеску; Јаков, син Зеведејев – у Шпанију, Тома – у Индију, и по Предању, дошао је до Кине. Апостол Андреј је проповедао у земљама, које су касније постале Руска држава, и у Грчкој. По предању, Лазар, који је васкрсао четвртог дана, бежећи од Јевреја који су хтели да га убију, дошао је у Француску. Са својим сестрама, Мартом и Маријом он је живео у Марсеју и проповедао је у Провансији. Трофим Арлски и други ученици од седамдесеторице обишли су целу Француску.

Тако се од апостолских времена Христова вера проповедала у Галији, односно, тамо где се сад налази Француска. Управо Православној Цркви припадали су свети Мартин Турски, преподобни Јован Касијан, оснивач манастира у Марсеју, где су се и подвизавали у току дугих година, свети Герман Париски, света Женевјева (Геновева) и многи други. Ево због чега православна вера Французима није туђа вера. Она је њихова вера, њу су исповедали овде, у Француској, њихови преци од древних времена – то је вера њихових отаца.

Искрено и ватрено желимо да православна вера у оном обличју у којем је својствена духу француског народа, укорењена на француској земљи, поново за њен народ

---

[402] В.: Архиепископ Јован (Максимовић)... стр. 20.
[403] *Јован (Максимовић), јером.* Белешке за пастирско богословље, стр. 8.
[404] Беседа француској пастви // Беседе... стр. 300-301.

постане материнска вера, као што остаје за Русе, Србе, Грке – за сваки народ у складу с његовим сопственим духом.

Данас православна молитвословља Цветног Триода (канон Недеље о раслабљеном), као и песме Западне Цркве прослављају светог Архангела Михаила, који је и на Истоку и на Западу јављао хришћанима, обнављајући њихове духовне снаге и надахњујући на нове подвиге, као што је некад надахњивао Јованку Орлеанку на борбу за слободу Француске.

Данас Православна Црква по старом календару поштује сећање на светог апостола Марка, једног од четворице јеванђелиста, који је пре него што је отпутовао у Александрију, био у Западној Европи, у Риму, где је и написао Свето Јеванђеље – неки чак претпостављају на латинском.

Сад нема сумње у то да се десио политички и патриотски препород Француске: нека она постане јединствена у духовном препороду! Нека се врати животу православна Француска, и нека буде на њој Господњи благослов!“[405]

Из ове проповеди се може закључити да је владика Јован, сасвим као апостол Павле желео да буде *свима све да како год неке спасе* (1 Кор. 9, 22). Могуће је само дивити се томе до које мере се светац везивао за сваки од народа међу којима је живео. Како је писао један православни Француз, „он је био један од наших“.[406] Владика Јован је говорио француски и људи су га добро разумели, без обзира на његову нејасну дикцију. Дешавало се чак да држи прповеди на овом језику.

Дакле, покретан идејом да врати овом народу Православље, архиепископ Јован је под свој омофор примио групу, која се окупила око протојереја Евграфа Ковалевског. Све до наших дана овај поступак који се на крају завршио жалосно, није добро схваћен и за неке је чак постао главна препрека на путу ка прослављању светог Јована. Међутим, ово треба детаљније анализирати. Пре свега треба рећи неколико речи о Православљу у Француској у тренутку завршетка Другог светског рата. Ево шта о томе пише један од православних Француза:

„Присуствујући православним литургијама и општећи с истакнутим богословима – као што су Владимир Лоски, архиепископ Василије Кривошејин, архимандрит Кипријан Керн и многи други, одређени број Француза постао је свестан да постоји други начин хришћанског живота, аутентичнији него оно што представља традиционални западни католички свет. Пут ка томе да се схвати постојање Православне Цркве у њеној пуноти и да се то доживи јесте да се она схвати не као „отпала црква“, већ као еклесиолошка и духовна сила, наследница апостолске светоотачке традиције – овај пут се није остварио без недоумица, лутања и губитака. Од краја Другог светског рата, отприлике 1950-1953. године, све више Француза и франкофоних привлачила је заједница која се називала Православном Католичанском Црквом Француске и која је постојала под покровитељством протојереја Евграфа Ковалевског... С њене стране један за другим су следили често несупешни покушаји да се добије признање неке православне Патријаршије.“[407]

Једна од препрека за признавање ове групе било је служење литругије „по галском обреду“. Свети Синод Руске Цркве 1870. године дозволио је употребу римског обреда допуњеног епиклезом. 1904. године он је на молбу епископа Алеутског Тихона (Белавина,

[405] Homélie de l’archivêque Jean le 8 mai 1960 à Paris // Foi Transmise. 1994, Septembre. бр. 78, стр. 6.
[406] Аутору је саопштила С.Д.
[407] Аутору је саопштио ђакон Ж.Вања.

потоњег патријарха – Сверуског) пристао да се ради обраћења Американаца у Православље западни обред прилагоди на основу *Book of Common Prayer* – англиканске богослужбене књиге, која садржи последовање литургије и неке требе. 1920. године Синод је одобрио употребу римског обреда код старокатолика Пољске, који су се обратили у Православље. Напокон, 1958. године патријарх Антиохијски Александар III дао је дозволу за служење по западном обреду у неким парохијама своје Патријаршије у САД. Дакле, у питању обреда већ су постојали преседани. Међутим, по речима једног од верника који је затекао те догађаје „ако сваки од елемената који је чинио галску литургију, коју је обновио Ковалевски, по својој природи представља нешто истакнуто, ова адаптирана целина, преправљена и слепљена јесте нешто вештачко, „лишено неопходног јединства и пре свега неопходног литургијског битовања.“[408] Треба додати да је у то време поменута група служила по два обреда „источном“ и „западном“. Па ипак узрок пропадања овог покушаја да се Православље насади у Француској није био у обреду као таквом, чак и ако је то утицало на суштину ствари; све је највероватније имало извор у личности самог протојереја Евграфа Ковалевског. Без обзира на неке своје неоспорне врлине, које су се посебно јарко испољиле за време Другог светског рата кад је помагао свакоме коме је могао, он је био човек који се упорно противио црквеној власти и то га је гурало на кораке све више и више достојне осуде. Због непослушања биле су му стављене забране од стране свих православних јурисдикција. Услед овакве ситуације напустио је Руски Егзархат Константинопољског Патријархата, оставши „независтан“. Управо у том тренутку су се свештенослужитељи и мирјани који су руководили француском групом срели с архиепископом Јованом.

Све је почело 1958. године кад се Емил Муан, мирјанин из групе протојереја Е.Ковалевског срео с атонским отшелником Никоном (1875-1963.). Кумић цара Александра II бивши официр царске армије, овај отшелник је имао сјајну престоничку прошлост, говорио је многе језике – управо он је био инспиратор првог издања „Добротољубља“ на енглеском језику. Оцењујући Октобарску револуцију као позив на покајање он је у Србији примио монаштво, затим је отишао на Свету Гору Атон, где је примио схиму и почео је да живи у пустињи Каруљи. Кад се Емил Муан пожалио отшелнику због пада духовности на Западу и на одсуство светаца у наше време отац Никон му је на сјајном француском одговорио: „На Западу постоји светац – то је архиепископ Јован, он живи у Версају.“[409] Сазнавши у каквом положају се налази поменута група, отац Никон је препоручио саговорнику да се повеже с владиком Јованом. Мирјанин-Француз који је ускоро стао на чело групе позвао је архиепископа Јована да присуствује литругији у њиховој цркви. Он је одбио, али је предложио протојерејУ Ковалевском сусрет неколико недеља касније. У заказани дан отац Евграф је дошао у пратњи Емила Муана, који је надахнуто испричао владики о свом разговору с отшелником Никоном.[410] Мати Флавијана, монахиња из Леснинског манастира прича да се за владику Јована није занимао толико отац Евграф, колико Французи који су ишли за њим, који су били „као овце без пастира“ (в.: Мт. 9, 36).[411] Одушевљен ентузијазмом Француза који су се обратили у Православље изјавио је Архијерејском Сабору Руске Православне Заграничне Цркве: „Француска Црква је жива појава и ми немамо права да је гасимо. Она

[408] Аутору је саопштио ђакон Ж.Вања.
[409] В.: *Bourne V.* La divine contradition. P. 255-256.
[410] В.: Ibid. P. 262.
[411] Аутору је саопштила монахиња Флавијана.

се развија и ми смо дужни да је подржавамо.“[412] Управо због овога је донео одлуку да ову групу узме под своје покровитељство много ризикујући притом. Како се сећа једна од православних Францускиња, која је присуствовала горе поменутом сусрету, „он је на нашу молбу одговорио с оном пажњом, истовремено озбиљном и живом каква је била карактеристична за његов однос према свим проблемима. Постепено нас је узео под своју бригу, баш као добри пастир из приче који је понео на раменима изгубљену овцу.“[413] И зато је као одговор на молбу светитеља Јована Архијерејски Сабор Руске Заграничне Цркве 12. децембра 1959. године донео одлуку да прими ову заједницу. У указу је прецизирано: „Дозволити архиепископу Јовану као епархијском архијерају Западно-Европеске епархије, да по реферату и молби прими у своју канонску надлежност француску православну групу и поверити му да организује црквени живот наведене групе у сагласности са светим канонима и предањима Православне Цркве с чувањем за наведену групу западног обреда.“[414] Међутим, врло брзо се показало, с једне стране, да протојереј Ковалевски желео да добије епископски чин и да с друге стране, огромна већина обичаја у његовој заједници уопште није одговарала канонима, без обзира на поуке Синода. 29. марта 1963. године архиепископ Јован је написао писмо оцу Евграфу, пријатељски му је саветовао да принесе себе на жртву и да дозволи да на чело заједнице стане неко од Француза.[415] Правећи се да се повинује отац Евграф је то саопштио својој пастви, која је владики Јовану упутила колективно писмо подржавајући кандидатуру оца Евграфа за епископа. 4. јуна 1963. године, владика Јован им је одговорио: „Моја драга децо, ја вас не заборављам, и веома сам жалостан што не могу да испуним своју дужност пред Француском Црквом, али се надам да ће тај дан наступити. Осим тога, трудим се да нађем бржи и тачнији пут за испуњење жеља клира и верника Француске Цркве.“[416] Исказујући своју љубав према пастви владика је на француском писао 28. јуна 1963. године: „Моја драга духовна децо, клиру и мирјани Православне Католичанске Цркве Француске! Честитам вам сећање на светог Иринеја. Нека вам овај велики светац помогне у вашем мисионарском труду. Нека његовим молитвама расте и јача Православна Црква Француске. У овај дан сам с вама и моја душа је у вашој Цркви. Честитку упућујем свима вама – свештеницима, ђаконима, прислужитељима, појцима, свем народу и деци, којих се добро сећам. Нека Господ буде с вама и нека вас све благослови. Ваш архиепископ Јован.“[417] У два писма упућена Евграфу Ковалевском, он подсећа на наредбе Синода и своје сопствене о недопустивости причешћивања инославних, на дисциплину евхаристијског поста, као и поштовања источне Пасхалије, без испуњења чега Архијерејски Синод неће моћи да га унапреди у епископски чин.[418] Једно од својих писама написаних на француском архиепископ Јован је завршио овако: „Молим вас, драги мој, да се определите у томе, јер да би човек био православац, није довољно да верује православно, већ ако треба и да пострада за њу. Нека с вама увек буде благослов Пресвете Тројице!“[419]

---

[412] Протокол Архијерејског Сабора РПЗЦ 1964. бр. 13, стр.
[413] Аутору саопштила С.Д.
[414] О православним француским парохијама // ЦЖ. 1964. 1. јун. стр. 13.
[415] В.: *Bourne V. La divine contradiction. P. 323.*
[416] Ibid. P. 324.
[417] Ibid. P. 325.
[418] В.: *Kovalevsky M.* Orthodoxie et Occident. Paris, 1990. P. 206.
[419] *Bourne V.* La divine contradiction. P. 332.

Што се тиче допуштања да Причешћу прију неправославци, проблем је, како је мислио владика Јован, био решен. И заиста, отац Евграф је тврдио да је послао по парохијама наредбе да се све радње овакве врсте престану. У погледу Пасхалије владика је инсистирао на томе да се придржавају јулијанског календара дозволивши да се за све остале празнике годишњег богослужбеног круга користи нови календар. Ево шта је писао оцу Евграфу 22. јануара 1964. године:

„Схватам тежак положај православних Француза у вези са слављењем Васкрса, али знате, наравно, да цела Православна Црква (чини се осим Финске) слави Васкрс истовремено и да је за Француску Цркву то на известан начин испитивање њене спремности да ли ће у потпуности ући у састав Павославне Васељенске Цркве. Кад се иде правим путем увек се морају трпети ова или она лишавања због припадности Цркви, па чак и невоље. Јер Васкрс није просто празник, то је Дан и Ноћ, кад је све испуњено светлошћу, „небо и земља и преисподња“, кад с људима ликује природа и ми добијамо посебну благодат, која испуњава наше душе.

Лично бих се можда и сложио „да нахраним децу гризом“, али ни из далека нисам сигуран да ће то бити корисно, јер навикавши на њега, тешко ће моћи да пређу на храну за одрасле, а остали епископат се вероватно неће сложити.

Узгред, тада ни она (древна Француска Црква – *Б.Л.*) није имала нови календар. Обраћам се с ватреним апелима и молбом мојој духовној деци, француској пастви, да храбро поднесе компликације које проистичу из слављења Васкрса с Православном, а не Католичком црквом, тим пре, што колико је познато, чак и међу католицима постоји покрет за повратак на православну Пасхалију и о томе се постављало питање на садашњем Ватиканском Сабору.“[420]

Отац Евграф се повиновао и одлучио је да 1964. године Васкрс слави по јулијанском календару, што је саопштио владики, који је чим је сазнао 29. јануара исте године послао телеграм: „Врло сам задовољан. Благодарим. Благослов Господњи свима.“[421]

Очигледно, владика се надао да ће француску заједницу постепено вратити традицији Православне Цркве. Зато је на Архијерејском Сабору тврдио: „Исправљају се постепено одступања код Француза и упућују им се прекори које узимају у обзир.“ Сматрајући да је заједница кренула правилним путем, 30. јула 1964. године владика је Синоду упутио следећу молбу: „Представљајући одлуку Француској Генералној Скупштини (Епархијалне скупштине) Француске Цркве о прихватању у потпуности свих услова које је поставио Архијерејски Сабор, који је потписао цео клир и представници, молим за испуњење молбе ове скупштине за рукополагање за епископа протојереја Евграфа Ковелевског којег су они изабрали. Пошто су сви узроци због којих је ово рукоположење одлагано отпали и француски клир и мирјани испунили све што се од њих захтевало, и епископат Руске Заграничне Цркве треба да испуни оно што је било обећано ако се испуне ови услови.“[422] Добивши од Синода овлашћења владика Јован је заједно с румунским епископом Теофилом обавио архијерејску хиротонију протојереја Евграфа који је замонашен с именом Јован. Хиротонија је одржана у Сан-Франциску 11. новембра 1964. године. Овим поводом архиепископ Јован је одржао следећу беседу приликом уручивања жезла, веома строгу у односу на новопостављеног епископа:

---

[420] (Необјављено) писмо архиеп.Јована прот.Евграфу Ковалевском од 22. јануара 1964.г.

[421] *Bourne V.* La divine contradiction.

[422] (Необјављено) писмо архиеп. Јована Архијерејском Синоду Руске Заграничне Цркве од 30. јула 1964.г.

„Драги наш сабрате епископе Јоване.

Од детињства си тежио Цркви, примивши семена вере још док си био дете у твојој отаџбини.

А кад си после несреће која је задесила твоју домовину допутовао у ову земљу, где су још у прво време хришћанство проповедали најближи наследници светих апостола, али где је ипак у току векова чиста Христова апостолска вера била помрачена људским мудровањима, распалио се твој дух и пожелео си да православна вера поново осветљује овај крај што је нашло одјек у многим душама оних који су осећали непотпуну сагласност вере коју исповедају с јеванђељском истином. Горећи од жеље да се што потпуније и пре достигнеш циљ који си замислио, посветио си се овом делу дајући му све своје снаге, и без освртања си се устремио напред, па си као што се то дешава у сличним случајевима, начинио и много грешака.

Али, Господ је благословио твоју добру намеру и многи су од тебе упознали истину и кренули путем њеног исповедања. Бројност паства која стално расте – чеда древне Галије, садашње Француске, која су се вратила Православљу – захтевала је да на њеном челу буде епископ. А љубав твоје духовне деце те сад позива на епископско служење.

С трепетом и уздањем у Господа, „Који немоћно лечи и оно што оскудева надомешта“ прими данас ово служење.

У овом служењу немој исувише уздати у своје силе и у своје знање, већ користи савете старијих јерарха који су мудрост стекли искуством. Проповедај истину и стреми ка томе да је шириш међу онима који је још нису спознали. Али притом делуј опрезно да приводећи их познању истине, истовремено не би одбацио друге.

Нажалост, многи наши сународници, који су сами добра деца Православне Цркве, не могу увек да разликују учење од његовог испољавања у овим или оним облицима која зависе од локалних услова и карактера одређеног народа.

Теби предстоји да наиђеш на несхватање и противљење међу побожним људима који не делују из зле намере, већ због неразумевања. Буди храбар. Стрпљиво подноси невоље и немој их се плашити. Буди добронамеран према онима који ти буду правили препреке, трудећи се да где је могуће, не послужиш за саблазана и да их не уведеш у искушење, како би и они који ти се супротстављају дошли у разум истине. Јер Господ свима жели да да спасење.

Проповедајући другима, не заборављај да поучаваш и самог себе и да испуњаваш све што проповедаш другима учећи и делујући као што су нам то указивали свети оци и подвижници. Сећај се обећања која си данас дао чувајући послушање црквеној власти која се налази изнад тебе. Не заборави да Бог чује сваку реч речену у тајности. Никад не остављај молитву ради посла који ти се чини важнијим. Дело без молитве је исто што и дрво, које не добија влагу. Чврсто се држи сетоотачких предања и поука. Призивај у помоћ свеце земље у којој проповедаш: светог Мартина, свету Женевјеву (Геновеву), светог Германа Париског и Оксерског и најближе наследнике светих апостола свештеномученика Дионисија Ареопагита, који је пострадао и који почива на месту где ће се одвијати твоје служење; Иринеја Лионског, који је науку примио од Поликарпа, ученика светог апостола Јована Богослова и препусти се њиховом покровитељству.

Такође не заборављај свеце и подвижнике земље Руске, чија си имена слушао од детињства, моли им се, нека ти помогну. Имај увек пред мисленим погледом твог покровитеља – светог Јована Кронштатског, као и митрополита Антонија (Храповицког)

који је попут древних светитеља, и у тешким ситуацијама питај себе како би они поступили у датом случају.

А сад прими овај жезал и води своју паству не кроз Црвено, већ кроз црно море греха у обећану земљу, ка горњем Јерусалиму и Вишњем Сиону. А ви, оци, пастири и чеда Француске Цркве, примите Вашег новог епископа и слушајте га.“[423]

Другим речима, владика је позивао новог епископа да не падне поново у заблуде прошлости, да се потчињава црквеној власти, да одмерено прилази примању новообраћених и да не пружа повода за саблазни. Није случајно било и алудирање на свеце Руске земље: поштујући западноевропске свеце недопустиво је било одбацивати наслеђе светаца Истока. Да је епископ Јован (Ковалевски) показао смирење и следио његове поуке, катастрофа би се могла избећи. Неко време после своје хиротоније владика Јован се у писму од 25. новембра 1964. године поново обратио с молбом: „Веома Вас молим да размислите и да не чините ништа што би могло да изазове било какве прекоре због тога што не испуњавате обећање које сте дали, као што је: служење литургије и причешћивање увече (односно, без евхаристијског поста који почиње од поноћи – *Б.Л.*).“[424] Нажалост, после унапређења у епископа Јован Ковалевски је како сведоче верници из његове заједнице показао у потпуно другом светлу. На питање мати Магдалине (Грабе), будуће игуманије Леснинског манастира да ли епископ Јован (Ковалевски) добро поступа, владика Јован је отворено одговорио: „Не!“[425] Испоставило се да се у понашању епископа Јована (Ковалевског) ништа није променило и ово се поврђује следећим писмом, које му је архиепископ Јован написао 27. октобра 1965. године:

„Ваше преосвештенство!

Архијерејски Синод је добио књигу издату у Паризу Yves Marsaudon “De l’initiation maçonnique á l’Orthodoxie chrétienne” [„О усађивању масонства у Православље], из које се види да у нашој Француској Цркви има људи који припадају масонству.

Одлуком Сабора из 1936. године објављено је да су масонство и хришћанство неспојиви, и сви свештеници су били обавезни да све масоне који долазе на исповест [подстичу] на одрицање од њега и да им не дозволе да се причесте док то не испуне. Нешто касније овакву одлуку је донео Сабор архијереја Грчке Цркве, као и неки други. Молим Вас да ово примите к знању и у случају да и сад у Цркви има таквих лица, убедите их да се јавно одрекну масонства или пак да изађу из Цркве.“[426]

Годину дана након хиротоније у октобру 1965. године светитељ Јован је упутио епископу Јовану (Ковалевском) писмо у којем је посебан акценат стављао на грешке које је он учинио после унапређења у епископа. Он је у свом одговору захвалио владики за његова „указања“ саопштио је: „Имаћамо пастирско сабрање поводом масона и поново ћу Вам писати у вези с истим питањем,“ и додао да „ће у будуће бити разумнији“.[427] Али његове изјаве о лепим намерама ретко су ишле даље од празних речи. Нажалост, 1966. године владика Јован се упокојио и све неопходне мере у односу на епископа Јована (Ковалевског) биле су предузете већ без његовог учешћа.

---

[423] Беседа приликом уручивања жезла еп.Јовану Сен-Дениском // Руски пастир. Сан-Франциско, 2000., бр. 37-38.

[424] (Необјављено) писмо ахриеп. Јована еп.Јовану Ковалевском од 25. новембра 1964.г.

[425] Аутору је саопштила игуманија Магдалина (Грабе).

[426] (Необјављено) писмо архиеп.Јована еп.Јовану Ковалевском од 27. октобра 1965.г.

[427] (Необјављено) писмо еп.Јована Ковалевског архиеп.Јовану од 11. новембра 1965.г.

Ова епизода из живота свеца неке може да зачуди. Међутим, треба подсетити да су многе велике свеци у заблуду доводила лица, која су се по црквеним поимањима понашала недолично. Овде је умесно навести речи епископа Николаја (Велимировића):

„Варају се они који кажу да добро познају људе и да нкоме неће дозволити да их превари. Ко може знати какав је дух човека осим јединог Бога, Који зна тајне срца? Чак и велики светитељи су се варали у људима. На пример, светитељ Василије Велики је дуго времена сматрао светим човеком неког лицемерног јеретика и бранио га је од напада док се напокон и сам није уверио у његову лажљивост, и горко се разочарао у њега. Свети Григорије Богослов је крстио неког философа по имену Максим и тако га је заволео да га је држао у својој кући и јео заједно с њим. А овај Максим је био лош човек, лукав као змија. И после извесног времена уз помоћ сплетки и мита успео је да га неки житељи Цариграда признају за патријарха уместо светитеља Григорија... После оваквог искушења неки су прекоревали светог Григорија: како је могао да држи поред себе овако љутог противника? „Ми нисмо криви," одговорио је светитељ, „ако не видимо злобу. Само Бог зна тајне унутар човека. Заповеђено нам је законом да с очинском љубављу своје срце откривамо свакоме ко долази код нас.""[428]

Па ипак, иако је поменута заједница наишла на многобројне непријатности, потпуно је очигледно да је владика Јован водио ка спасењу многе њене чланове, свештенике и мирјане; неки од њих су затим отишли од епископа Јована (Ковалевског), којег је Архијерејски Синод лишио чина с остављањем монаштва и присајединили су се различитим Православним Црквама. На располагању имамо два запањујућа сведочанства.

Француски православни свештеник говори о једном од својих сусрета с владиком Јованом:

„Владико, кад бих могао да се видим с Вама?"

„Па, вероватно ноћас око три..."

Тад сам се први пут сусрео с подвижничким животом архиепископа. Сачекао сам поноћ бринући се да ли ми је заиста заказано ово неуобичајено време. Да га нисам можда погрешно схватио? Само ми треба да пробудим архијереја усред ноћи, ћутао бих не знајући какво оправдање да смислим... Какво олакшање сам осетио кдад сам видео како кроз завесе допире сетлост! Архиепископ нам је отворио и замолио да причекамо. Био је заузет неким другим посетиоцем. Напокон смо били сами. Улазимо... Архиепископ се окренуо према иконама. Више није обраћао пажњу на оно што се дешава унаоколо. Чинило се да је изненада заборавио на све. Разговарао је с неким другим, с иконама. Стајао је испред њих и разговарао, беседио је, климао је главом, нешто је разматрао: „Да, да... Не, не... Могуће је..." Саглашавао се, гледао је зачуђено и одједном се нагло окренуо према нама. Посадио нас је поред себе и почео да разговара с нама. Тада ми је било потребно неколико минута да схватим шта треба да кажем и да се вратим насушним проблемима који су ми одједном изгледали тако ништавни и већ решени. Архиепископ је размишљао о многом, али је изговарао само оно главно."[429]

Друго сведочанство допуњава оно што је претходно речено: „Архиепископ Јован је још на овом свету био слободан од наших условности и живео је по другим критеријумима. Ово је било видљиво, просто кад се налазиш поред њега, возиш га колима, служиш му, довољно би било налазити се пред њега да би ова реалност постајала очигледна. Ништа се није потчињавало обичном људском поретку, већ управо неком

[428] *Николај (Велимировић), еп.Охридски*. Пролог. Београд, 1961. стр. 65.

[429] Son Eminence l'Archevêque Jean de bienheurese mémorie // Cahiers Saint/Iréné. Paris, 1966. br. 61. P. 15.

другом: Божијој вољи у коју се човек стално и пажљиво удубљује. Време, умор, промена радости и туге, спорови – све ово је било туђе овом светлом човеку. Он је стајао изнад ових узбуђења и поред њега смо осећали неку свечану тишину и беспрекорно слеђење воље Божије... Најмања пажња према њему га је дубоко дирала, под условом да се испољавала тактично и уздржано. Тада би његово лице озарио тако радостан и добар осмех, да смо ради овако ћутљиве благодарности били спремни да учинимо чак и немогуће.“[430]

Још једна брига свеца била је помоћ Холанђанима који су прешли у Православље. 1940. године два бенедитктинска монаха Јаков Акердијк (†1991.) и Адријан Корпорал (†2002.) после изучавања дела отаца Цркве примили су Православље у јурисдикцији Московске Патријаршије. Владика их је посетио за време пастирског путовања у Холандију. Отац Адријан пише о овој првој посети: „Врло мирно, не размишљајући о томе шта од њега очекују људи, обишао је цео храм. Ушао је у олтар, целивао је престо и пажљиво је прегледао све што се на њему налазио. Затим је разгледао иконе једну за другом, после тога богослужбене књиге – штампане и рукописне. Отишао је од нас сат времена касније. Желео је да се упозна с холандским свештеницима и рекао нам је да ако имамо потешкоћа треба да се обратимо само њему“.[431] Ови монаси из малог манастира у име светог Јована Крститеља бавили су се мисионарским радом преводећи православно богослужење на холандски језик и прилагођавајући свом матерњем језику руско богослужбено појање. Наишавши на компликације холандски свештеници су се обратили владики Јовану који их је у јануару 1954. године примио под свој омофор. Отац Адријан наставља: „Често нас је посећивао и за време обилазака руских парохија у Холандији обично би спавао у нашем манастиру где се осећао као код куће. Осим тога, више пута сам се сусретао с њим у Француској, у Леснинској обитељи у Фуркеу или у кадетском корпусу у Версају... Човека би одмах запањио невероватно строг аскетизам. Као да се међу нама појављивао свети пустињак из првих векова.“[432]

Архиепископ Јован се стално бринуо за православне Холанђане. Тако је једном кад се отац Јаков молио до касно за то да Господ испуни једну од њихових потреба изненада зазвонио телефон. То је био владика; рекао је: „Сад иди на спавање, добићеш оно за шта молиш!“[433] Навешћемо још један пример брижног односа владике према овој младој заједници. Прво им је на њихову упорну молбу привремено дозволио да се придржавају западне Пасхалије надајући се да ће касније постати свесни нужности поштовања традиције, која је на снази у целом осталом православном свету. Међутим, кад је отац Јаков одлучио да прими јулијански пасхални циклус и замолио владику да изда указ који прописује православним Холанђанима да славе Васкрс по источном календару, архиепископ Јован је одбио. Одговорио је да жели да „Холанђани постану свесни због чега је то неопходно, и да добровољно прихвате ову одлуку“.[434] Добар пастир није следио слово закона, већ његов дух. Отац Јаков је касније на молбу владике Јована постао епископ.

Потпуно другачије се родила фламанска монашка православна заједница. Кад је владика Јован чекао воз на железничком перону око њега се окупила гомила омладине

[430] Аутору је саопштила С.Д.
[431] *Adrian, hegoumen*. Some personal memories / OW. 1968. br. 2. P. 81-82.
[432] OW. 1968. бр. 2, стр. 82.
[433] Блажени Јован Максимовић... стр. 28.
[434] Питање о примању православне Пасхалије у Холандској Цркви // ЦЖ. 1965. бр. 1-6, стр. 10.

која му се смејала. Један од младих људи је с поштовањем стајао поиздаље. Владика га је погледао. Међутим, нису попричали и разишли су се у супротним смеровима. Овај први сусрет младића с Православљем је био одлучујући. Касније се обрео код православних Холанђана где је угледао портрет владике Јована; и ово му је изгледало као „знамење“.[435] Он је примио Православље и основао је монашку заједницу као и сиротиште у име светитеља Јована у Латинској Америци.

Тако је владика остварио оно што је поставио за свој циљ још на дан епископске хиротоније: „Просветити што је могуће већи број људи из свих народа.“[436]

Јерарх Васељенске Цркве

Утвержденије на Тја надјејушчихсја, утверди, Господи, Церков, јуже стјажал јеси честноју Твојеју Кровију.

Утврђење оних који се надају у Тебе, утврди, Господе, Цркву, коју си стекао Твојом часном Крвљу.

Ирмос 3. песме канона празника Сретења Господњег

Глава 14

У својој проповеди „Црква је Тело Христово“ светитељ Јован је говорио: „Исте последице греха, који још није коначно истеран из људског рода не делују само у појединим људима, већ се кроз њих испољавају у земаљској делатности читавих делова Цркве. Стално се појављују јереси, расколи и нереди, који одбијају део верних. Несхватање између Помесних Цркава или њихових делова од давнина је узнемиравало Цркву и стално се у богослужењу чују речи молбе за његов престанак. „Просим Церквам јединомислија“ („Молимо за једномислије Цркава“), „Церквам сојединеније“ („За сједињење Цркава“) (недељни канон Пресветој и Живоначалној Тројици, глас 8), „Устави раздори Церкве“ („Заустави раздоре у Цркви“) (служба архистратигу Михаилу 8. новембра, 26. марта, 13. јула) и сличне молитве у току векова узноси Православна Црква. Чак и у велику Суботу пред Плаштаницом Црква кличе: „Жизан Рождшаја, Пренепорочнаја Чистаја Дјево, утоли церковнија соблазни, и подажд мир, јако Благаја“ (Ти, Која си Живот родила, Пренепорочна Чиста Дјево, изглади црквене саблазни, и дај мир, јер си Добра“) (крај друге статије).“[437] У периоду смуте главна нада архиепископа је био управо мир унутар Цркве – истина, без компромиса у принципијелним питањима. Може се сматрати да се на владику Јована односе речи које је сам изговорио о митрополиту Анастасију, Првојерерху Руске Заграничне Цркве: „Ревнујући за чување јединства и сагласности међу свим помесним Православним Црквама он показује највиши

[435] Аутору је саопштио јеромонах Ф.
[436] Беседе... стр. 22.
[437] Беседе... стр. 137.

степен мирољубивости, смирења и попустљивости до могућих граница, али у питањима чистоте и благочествости је непоколебљив.“[438]

На Свезаграничном Сабору 1938. године позвао је јерархе: „Треба чврсто да стојимо на тлу црквених канона и да не будемо с онима који од њих одступају. Руска Загранична Црква не може да делује на такав начин, јер њена ситуација није у потпуности одређена. Зато не сме да прекида општење с другим Црквама ако оне прве не учине овај корак. Али и подржавајући општење, она не сме да ћути о кршењу црквене истине.“[439] На истом овом Сабору гласао је за реферат архиепископа Серафима (Собољева, †1950.) „двема рукама“ у вези с његовим осуђивањем екуменистичког покрета.[440]

Следећи науку светих отаца владика је додавао да је строго чување чистоте вере – дужност сваког члана Цркве: „По Православном поимању Цркву не чине само јерарси и свештенослужитељи, већ и сав верујући православни народ. Овај збир и јединство, оних који се причешћују у Светим Тајнама Христовим и јесте Црква, Тело Христово. Јерарси и свештенослужитељи су руковође живота Цркве, али активно учествовање у њој и одговорност за живот Цркве почива и на мирјанима. Историја Цркве нам говори како су много мирјани послужили Цркви у време аријевског изопачења Православља за време иконоборства, а на југозападу Русије православна братства су одбранила Православље од туђинског насиља и утицаја.“[441] Међутим, кад се мирјани, као што ћемо видети, у следећој глави, нису ограничавали испуњавањем своје дужности, већ су захтевали власт над Телом Христовим, владика је ову претензију називао „протестантизмом“. Стремећи ка црквеном јединству и на парохијском нивоу, где га мирјани понекад нарушавају због рђавог свештеника светитељ Јован је истицао разлику између „рђавих“ и „лажних“ пастира. Први, по речима светитеља јесу они који „испуњавају свештеничке обавезе на законитим основама, али су лоши пастири“. Овакве, говорио је светитељ Јован, „треба слушати кад проповедају реч Божију, али се не треба угледати на њих. *Всја убо, јелика ашче рекут вам блусти, собљудајте и творите; по дјелом же их не творите, глагољут бо, и не творјат* (Све, дакле, што вам кажу да држите, држите и творите; али по дјелима њиховим не поступајте, јер говоре а не творе) (Мт. 23, 3), рекао је Христос о јеврејским свештеницима и књижевницима... Лоши пастири ће бити строго осуђени, јер су презрели дар пастирства који им је од Бога дат, а „всјакому, јемуже дано будет много, много взишчетсја от него“ („коме буде много дато од њега ће се много тражити“). Бог ће их позвати на одговор за сваку душу, коју су саблазнили, или која је због њиховог немара скренула с правилног пута“.[442] Потпуно другачије се светитељ односио према другим, односно „лажним“ пастирима – онима који су иако су били лишени чина од стране законите црквене власти, натавили да „служе“. По речима светитеља „изгубивши дар пастирства који су имали, они не могу донети корист својим следбеницима, јер немају благодати Божије“.[443] Уосталом, светитељ је инсистирао на томе да док свештенослужитељ није лишен чина он остаје делилац Божанске благодати, чак и у случају тешког греха.[444] У себи својственом маниру у проповеди о светом апостолу Матеју владика је подсећао да без обзира на постојање недостојних свештеника „земаљска половина Цркве... има потребу за пастирима и другим

[438] Исто, стр. 276.
[439] Дела Другог Свезаграничног Сабора Руске Православне Цркве, стр. 402.
[440] В.: *Серафим (Собољев), архиеп.* Проповеди. Софија, 1998., стр. 14.
[441] Беседа приликом отварања братства „Православно дело“ // Беседе... стр. 271.
[442] *Јован (Максимовић), јером.* Белешке за пастирско богословље, стр. 9.
[443] Исто.
[444] Аутору је саопштио протојереј Чедомир Остојић.

служитељима... Непобедива је за врата пакла, неисцрпна је њена благодат и она никад неће бити лишена оног што јој је потребно.“[445]

XX век је био богат потресима за Свету Христову Цркву. Прво је богоборачка власт била успостављена у Русији, затим – у скоро целој Источној Европи. Више од половине аутокефалних Цркава се тако нашло иза гвоздене завесе – са свим тешкоћама које су из тога проистицале за дијаспору. Као што смо видели, Руска Православна Црква се поделила на три јурисдикције у Европи и Америци. Осим тога, десили су се расколи у другим деловима православног света – на пример, у неким аутокефалним Црквама због увођења новог календара. Без обзира на то пажљиво поштујући каноне светитељ Јован је одбио да се меша у ствари других Помесних Цркава, укључујући и Грчку Цркву. Кад су грчки старокалендарци дошли код њега с молбом да их призна Руска Загранична Црква, он им је с љубављу рекао да не може да се заступи за њих пред Архијерејским Синодом.[446] Јерарх је до те мере строго поштовао ово правило немешања да је, кад је хтео да унапреди оца Чедомира Остојића у чин протојереја, молио за дозволу Српског патријарха, јер му је овај свештеник помагао на основу привремене повеље с отпустом, коју је добио од Српске Патријаршије.[447]

Владика је био изузетно наклоњен првој по реду од свих Православних Цркава – Константинопољској Патријаршији, при чему се, кад је требало, према њој односио критички. У проповеди, коју је одржао у Леснинској обитељи, подсетио је каква је била позиција митрополита Антонија кад је за време Првог светског рата руска армија намеравала да заузме Константинопољ: „Митрополит Антоније је чврсто указао да је Константинопољски патријарх први међу јерарсима Православне Цркве и ни на који начин не може бити допуштено његово умањивање. Уједно треба имати на уму да ће присаједињење Константинопоља Русији лишити Грке наде да ће он постати њихова престоница, што ће Грци примити крајње болно.“[448] Сећајући се притиска на Константинопољски Патријархат од стране туских власти, архиепископ тврди: „Овакво спољашње понижење јерарха града Константинопоља који је некад био престоница Васељене није поколебало поштовање према њему међу православцима, који су имали посебан свештени страх према катедри светитеља Јована Златоуста и Григорија Богослова. С њене висине наследник светог Јована и светог Григорија могао би духовно да руководи свим православним светом, ако би поседовао њихову постојаност у заштити правде и истине...“[449] Владика није заобишао да изрази своје саосећање у односу на Васељенску Патријаршију, прогањану у Костантинопољу. 6. септембра 1955. године Патријархат су задесили страшни прогони, описани у званичном штампаном органу Западноевропске епархије Руске Заграничне Цркве: „Од 54 константинопољска православна храма сачувала су се само два... Уништена је богословија на острву Халки... Неколико стотина Грка је притом примило мученичку смрт... Осамдесетогодишњи старац свештеник отац Хрисант, који је покушао да одбрани своју цркву жив је спаљен.“[450] Тада

[445] Беседа на дан аспостола Матеја // Руски пастир. 2001. бр. 40, стр. 6.

[446] Аутору је саопштио архиеп.Антоније Женевски, који је примио делегацију грчких старокалендараца заједно с владиком Јованом.

[447] В.: (Необјављено) писмо архиеп. Јована еп.Николају (Велимировићу) од 6. децембра 1952.г; (необјављено) писмо патријарха Српског Германа архиеп.Јовану од 15. јануара 1963.

[448] 19. годишњица кончине Блаженог митрополита Антонија // ЦГ. 1955. бр. 6-7, стр. 77.

[449] Дело Другог Свезаграничног Сабора Руске Православне Заграничне Цркве, стр. 392.

[450] Невоља православних Грка и одазив на њу архиепископа Јована // ЦГ. 1955. бр.10, стр. 109.

се архиепсикоп Јован обратио представнику Васељенске Патријаршије, владики Мелетију Регијском, следећим речима:

„Ваше преосвештенство, усрдно Вас молим да пренесете Његовој Светости Васељенском патријарху и грчком народу моје најдубље саосећање поводом дивљачких прогона чија су жртва сад постали.

Уништавање светиња – храмова и свештених предмета изазива најдубљу тугу у целом православном свету, а суровост према Грцима испуњава саосећањем све руске душе, тим пре што је народ увек сматрао својом обавезом да помаже грчком народу у достизању његове слободе и јединства.

Молим Свеблагог Бога да пошаље Своју благодатну утеху грчком народу у његовој великој невољи.

Поверавам себе Вашим светим молитвама.

Ваш сабрат у Христу

†Архиепископ Јован.“[451]

У својој Божићној посланици 1955 . године свети архипастир се говорећи о истом својој пастви обратио на следећи начин: „Данас бесни злоба Христових непријатеља. Плач, јецаји и ридање се чују у православним поробљеним земљама... Грци који су управо били подвргнути истребљењу и светиње које су још остале тамо у граду цара Константина, су уништене, као што су разрушене у нашој отаџбини... Али заједно с децом радују се они који су пострадали за име Христово и с мудрацима се прослављају они који су Му верни!“[452]

Више пута је архиепископ Јован изражавао своју тугу због поделе Цркве у грчкој земљи. Уочи Другог светског рата он се овако изразио поводом присаједињења Додеканеских острва Италији: „Острва Додеканеза, која чине део Васељенске Патријаршије, су за време Великог рата, упркос принципу самоопредељења народа, припојена Италији, која тежи ка томе да потпуно прекине везу ових острва с осталим грчким земљама, издвојивши их у самосталну црквену јединицу, али уједно на сваки начин поспешује ширење католицизма међу тамошњим становништвом, које је од давнина било православно.“[453] И на крају је изразио жељу: „Несумњиво је да ће ако Бог да, Константинопољ опет постати грчка државна престоница, да ће се Грчка Црква (односно Васељенска Патријаршија и Грчка Црква – *Б.Л.*) поново сјединити.“[454]

Без обзира на сву добронамерност у односу на Константинпољску Цркву владика није одобрио дејства патријараха Мелетија IV и Григорија VII. Први је сазвавши „Свеправославни Конгрес“ нанео штету молитвеном јединству Цркве, увевши календарску реформу, а други је подржао „обновљенце“ у СССР-у и признао је њихову одлуку о свргавању светог патријарха Тихона. По речима владике Јована поменути патријарси су нанели штету „моралном ауторитету Константинопољске Патријаршије“.[455] Кад је касније патријарх Атинагора кренуо путем екуменизма владика Јован је надахнуо

[451] Исто.
[452] Беседе, 49.
[453] Дела Другог Свезаграничног Сабора Руске Православне Заграничне Цркве, стр. 392.
[454] Беседе... стр. 250.
[455] Дела Другог Свезаграничног Сабора Руске Православне Заграничне Цркве, стр. 393.

публикацију текстова, који разобличавају његове богословске заблуде које су представљале одступање од догми Православне Цркве.[456]

У свим својим делима владика се руководио црквеним Предањем, а не заповешћу страсти. По речима покојног оца Чедомира Остојића, архиепископ Јован никад није био пристрасан човек".[457] Његов однос према Московској Патријаршији је био врло одмерен. Светитељ је био непоколебљив по принципијелним питањима и негативно се односио према „Декларацији митрополита Сергија. Без обзира на то био је снисходљив према самим „заробљеницима богоборачке власти"[458] по његовој сопственој тврдњи помињао је патријарха Алексија I на свакој литургији, на проскомидији. Реч „сергијанство" уопште није употребљавао. Осим тога, тврдио је да је Московска Патријаршија део Васељенске Цркве, дакле, да носи у себи Божанску благодат.[459] Зато је одбио да сматра да су храмови потчињени Московској Патријаршији на било који начин „оскрнављени". Познато је да је једном служио службу у капели, која припада Московској Патријаршији, која се налази у старачком дому код Париза где је живео један од његових пријатеља.[460] Без обзира на ово светитељ је сматрао да се у иностранству не сме „општити с црквеном влашћу, која је потчињена и поробљена од стране власти, непријатељске према Цркви".[461] „За црквену власт је," говорио је, „противприродно да буде у зависности од власти, која је за свој циљ поставила уништење Цркве и саме вере у Бога."[462] Осим тога, присаједињење Заграничне Цркве Патријарашкој у датим условима је било по његовом мишљењу непожељно и за саме јерархе Московске Патријаршије: „У случају наступања руских емиграната против совјетске власти они се неће стидети да исто тако обесе (патријарха Московског – *Б.Л.*) на капији Кремља, као што су Турци обесили патријарха Григорија V (Константинопољског, који је данас прослављен – *Б.Л.*) на капији Патријаршије."[463] Поред свега овога светитељ Јован је истицао да „Руска Заграничка Црква духовно не одваја од страдалне Мајке. Она за њу узноси молитве, чува њена духовна богатства и својевремено ће се сјединити с њом кад нестану разлози, који их раздвајају."[464] Дакле, као што смо већ истакли, владика је свим срцем желео да се, кад наступи време слободе, да се сви делови Руске Цркве обједине и надао се да ће се они који поступе против интереса Цркве у годинама ових страшних прогона, покајати. Писао је: „И међу архијерејима, који се наизглед покоравају совјетској власти, многи се због тога муче у себи и кад наступи могућност поступиће по угледу на оне који су на Халкидонском сабору са сузама изјавили да су под принудом дали своје потписе на Разбојничком сабору, по угледу на светог патријарха Павла, којег је гризла савест и који је примио схиму са свешћу о својој слабости за време иконоборства."[465]

---

[456] В.: Letterss from Father Seraphim (Rose). Richfield-Springs, 2001. P. 125.
[457] Аутору је саопштио протојерej Чедомир Остојић.
[458] Апел архиепископа Јована // ПР. 1955. бр. 21, стр. 5.
[459] Архиеп. Јован се категорично изразио о благодатности Московске Патријаршије приликом сусрета с архиеп. Антонијем Женевским. Аутору је саопштио прот.Чедомир Остојић, који је присуствовао овом сусрету.
[460] Аутору је саопштио прот.Чедомир Остојић.
[461] Беседа... стр. 247.
[462] Беседа архиепископа Јована // ВД. 1960. бр. 4, стр. 7.
[463] *Јован, архиеп.* Руска Заграничка Црква. Женева, 1960. стр. 14.
[464] *Јован, археип.* Руска Заграничка Црква. Женева, стр. 1960. стр. 13.
[465] Исто, стр. 14.

Већ смо помињали раскол, који се десио у Европи и у Америци под окриљем Руске Цркве. Навешћемо још неке изводе из писама владике, који се односе на ову тему. 1934. године писао је архиепископу Виталију (Максименко): „Ватрено делим вашу жељу за за тим да се црквене несугласице изгладе.“[466] 1937. године, кад се у емигрантској средини појавила нада на поновно сједињење Руске Цркве владика је написао: „Нека се улије у нас благодат Божија и нека будемо једно стадо Христово!“ 1951. године, кад је нажалост, раскол постао коначан, он је тврдио: „Не желимо да споримо њима (с онима који су отишли о нас) и да доказујемо да смо у праву, сећајући се речи древног апологете да „се вера не доказује, већ показује“.“[467]

Од свих аутокефалних Цркава владикином срцу је најближа била Српска Црква. 1950. године кад се упокојио Српски патријарх Гаврило, владика Јован је служио парастос за покојника; с њим су служили епископ Јован (Шаховској) из Руске митрополије у Америци и многи српски, грчки, румунски и сиријски свештеници. По завршетку службе одржао је проповед у којој је спровео паралелу између покојног патријарха и светог свештеномученика Гаврила Српског, који је пострадао од Турака у XVII веку:

„Сва Васељенска Православна Црква оплакује кончину патријарха Гаврила. Грчка Црква види у њему свог васпитаника. Руска Црква је у њему имала искреног друга и заштитника у годинама својих тешких искушења. Његова кончина је највећи ударац за Српску Цркву. [...] Овом светом Гаврилу (којег су обесили Турци) био је сличан патријарх који је сад преминуо. Он је такође бринуо за своју духовну децу, бранећи слободу свог народа. Због тога су га непријатељи заточили и он је неколико година провео у изгнанству и затвору. А кад је по повратку затекао домовину у новом ропству, није повио своју главу и исто тако чврсто је наставио да брани Цркву. Он је могао да ступи у компромис и да добије поштовање и животни комфор, али је уместо тога био на straжи Вере и Истине. Тешка борба, као и за време заточеништва, сломила је његову снагу. Пао је велики стуб Цркве, велики стуб српског народа. Истина, он није био убијен, као његов имењак, али је његова смрт била последица искушења која је доживео; као и његовог претходника патријарха Варнаву, и њега ће народ поштовати као свештеномученика.“[468]

1966. године отац Чедомир је писао: „За време свог служења у Западној Европи блажени архиепископ Јован је често бивао међу Србима. Много пута је служио у српском храму у Паризу. Више пута је позиван да дође код Срба, који живе у Енглеској и у овој земљи је 1961. године присуствовао сахрани југословенске краљице Марије. Он је био велики заштитник јединства Српске Цркве. Неколико година пре жалосног раскола (који је тада разјединио Српску Цркву, али сад је по милости Божијој, остао у прошлости), блажнопочивши архиепископ је често говорио: „Срећни сте ви, Срби! На вама је велика милост Божија, духовно наслеђе светог Саве (првог архиепископа Српске Цркве – *Б.Л.*) сачувано у целости. Ви имате једну, јединствену Цркву!“ И кад се раскол десио, владика је одлучно наступио у заштиту јединства Српске Цркве сматрајући да су патријарх и Сабор епископа чували и бранили унутрашњу слободу Цркве и да нису учинили ништа што би се могло сматрати одрицањем од Христа и дубоких, насушних интереса Цркве.“[469]

Архиепископ Јован се бринуо и за судбину румунских емиграната, који су се налазили у Западној Европи. С његове стране, то није било мешање у ствари Румунске

[466] (Необјављено) писмо архиеп. Јована архиеп.Виталију (Максименко) од 19. јуна 1934.
[467] Значај Заграничне Цркве // ЦС. 2002. бр. 3, стр. 7.
[468] Парастос за патријарха Гаврила // ПР. 1950. бр. 10, стр. 15.
[469] *Остојић Ч., прот.* У свеи спомен архиепископа подвижника Јована...

Цркве, већ помоћ нерускима православцима, који су у вртлогу догађаја били лишени сопствене канонске структуре. Ево како Ж.Бес у свом раду „Православна Румунска Црква у Паризу“ описује ситуацију у тренутку завршетка Другог светског рата: „С доласком Георгију-Дежа на власт у Букурешт интриге његове амбасаде у Француској су окончале миран живот Румунске Цркве у Паризу. Комунистичка влада је желела да добије црквену имовину и да по својој вољи поставља свештенике. Она је чак планирала да здање храма претвори у обичан музеј румунске културе. Без обзира на протесте верника, црква је била затворена две године. Мешање француске власти у избор парохијскеог савета омогућило је да се наставе богослужења. Међутим, заједница која више није зависила од патријарха остала је без епископа без обзира на постојеће канонске норме у вези с овим питањем... Свештеник који је служио само је помињао без имена „епископе, који страдају за своју веру“. А румунски митрополит Висарион (Пују, †1964.), је протеран у Француску (1946. године у Букурешту га је народни трибунал осудио на смртну казну) и био послат у старачки дом у Драгињану због интрига румунске амбасаде. Он је био једини румунски епископ који је остао на слободи у Западној Европи.“[470] Румунски клир се обратио архиепископу Јовану с молбом за помоћ. 26. марта 1954. године владика је послао следећи одговор (на име отаца В.Болдеану и В.Парванеску):

„Ваше Високоблагословење!

Као одговор на Вашу молбу, која ми је упућена морам да Вам понудим пре свега оно што сам говорио раније: тачније, да је црквени живот у свој пуноти могућ само уз постојање епископа на челу Цркве; по речима светог Кипријана Картагинског, „где нема епископа, нема Цркве“.

Ево због чега парохије, које су остале без епископске бриге треба да обнове изгубљену везу са својим епископом, а ако то није могуће – нека њима духовно руководи други епископ.

У насталој ситуацији, кад се значајни делови аутокефалних Цркава налазе ван граница своје земље и кад су одсечени од своје Помесне Цркве, крајње је пожељно да се сваки од ових делова који је отргнут од своје Мајке-Цркве, налази под пастирским руководством својих епископа, који су такође тамо присутни.

Због свега овог за румунску паству која се налази ван граница Румуније у положају избеглица најбоље би било да се потчињава свом румунском епископату, чија каноничност не изазива ни најмање сумње и који није повезан с богоборачким режимом и не налази се под његовим утицајем.

По мом схватању међу румунским епископима има амо један, односно митрополит Висарион, који сад у Западној Европи руководи само делом румунског клира и мирјана.

Не упуштајући се у дискусије о разлозима који су довели до оваквог стања ствари и не претендујући на надмоћ над Румунском Црквом и мешање у њен унутрашњи живот могу да изјавим да је Руска Загранична Црква коју представља њена хијерархија спремна да пружи реалну подршку у оваплоћењу позитивних одлука, које се тичу ствари Румунске Цркве и да је подржава ако за то постоји жеља поглавара клира и мирјана Румунске Цркве. Посебно ће се то тицати формирања румунске црквене хијерархије у иностранству.

С молитвом за благослов Господњи за Вас и децу Румунске Цркве

†*смирени архиепископ Јован*.“[471]

---

[470] *Besse J.-P.* L’Eglise orthodoxe roumaine de Paris. Paris, 1994. P. 113.

[471] EV. 1954. Nouvelle série, бр. 1-3. стр. 51. В. такође: ПР. 1954. бр. 22, стр. 16.

Трудом светог архијереја ситуација с канонским положајем румунске парохије у Паризу била је доведена у ред. Парохија се обратила митрополиту Висариону који је са своје стране замолио за помоћ архиепископа Јована за то да унапреди у викарног епископа ахримандрита Теофила Јонескуа (†1975.). У недељу 26. децембра 1954. године у руској цркви Светитеља Николаја у Версају митрополит Висарион је заједно с архиепископом Јованом Бриселским и Западноевропским и Натанаилом Картагинским и Туниским рукоположио епископа Теофила. По сећањима архиепископа Натанаила,[472] румунски хор је појао Божићне песме, а руски појци су певали тропаре Недеље праотаца. Владика Јован је без обзира на своју привржености старом календару умео да покаже снисхођење тамо где је то истовремено било и могуће и неопходно. Две заједнице су служиле на једном престолу, притом се свака придржавала свог календара – владика је нашао овакво Богу угодно решење.

Још на дан своје епископске хиротоније владика Јован је поставио за циљ да се брине не само за оне који су му поверени непосредно; ми видимо да се његов духовни поглед простирао на целу Христову Цркву. Сећајући се да *ако страда један уд, с њим страдају сви удови* (1 Кор. 12, 26), владика је био дубоко свестан јединства Православне Цркве. Свака несрећа која се дешавала у православном свету изазвала је саосећање у њему. Тако је у вези са земљотресом који се десио 1953. године у Грчкој на острву Закинф, после којег је 60 хиљада људи остало без крова над главом и кад је било срушено око сто цркава, владика изразио своје саучешће краљу Грчке и Светом Синоду Грчке Цркве.[473] 1964. године за време замљотреса у Скопљу у Југославији упутио је Српском патријарху средства, која су у Сан-Франциску прикупљена за пострадале.[474]

Притом је светац живео и свим радостима православног света. По сећањима јеромонаха Петра (Лукјанова), „5. јула 1963. године читали смо 9. час. Само што сам прочитао тропар преподобном Атанасију Атонском владика ме је зауставио и рекао је: „А данас је на Атону велика прослава.“ на моје питање шта се тамо дешава владика је одговорио да се слави хиљаду година Атона. То није била празна напомена. Било је очигледно да је владика и душом и духом био на Атону.“[475]

На Велики петак владика Јован је на потпуно посебан начин изражавао своје молитвено јединство са свим православним светом. Исти овај отац Петар се сећа: „На Велики петак после изношења плаштанице владика је обишао све православне храмове у Сан-Франциску, без озбира да ли су грчки, сиријски или други и целивао је свету плаштаницу.“[476]

Тако је светитељ Јован брижљиво чувао везу између Руске Заграничне Цркве и Васељенског Православља. „Опасно је ићи у крајности,“ говорио је светитељ, „и мислити да смо ми једина Црква, да на друге не треба обраћати пажњу и да их не треба узимати у обзир... Пророку Илији је кад је мислио да само он чува веру Господ открио да има још седам хиљада других.“[477]

У Америци, на оптуженичкој клупи

[472] Аутору је саопштио архиепископ Натанаил (Љвов).
[473] В.: EV. 1953. бр. 19, стр. 13.
[474] В.: (Необјављено) писмо патријарха Српског Германа архиепископу Јовану од 28. марта 1964.г.
[475] *Петар (Лујканов), јером. (сад еп.Кливлендски)*. Незаборавни владика... стр. 12.
[476] *Петар (Лујканов), јером. (сад еп.Кливлендски)*. Незаборавни владика... стр. 12.
[477] Протокол бр. 5 од 3./16. окт. Архијерејског Сабора 1953. г. стр. 3. В.: Руски пастир, 2003. бр. 42, стр. 121.

Многи скорби праведним,
и от всјех их избавит ја Господ.
Пс. 33, 20

Много невоље има праведник, али га од свијех избавља Господ.
Пс. 34, 19

Глава 15

Архиепископ Тихон Сан-Франциски, дугогодишњи пријатељ владике Јована, био је принуђен да оде у пензију због своје болести; у његовом одсуству прекинута је изградња саборне цркве, јер су се у руској заједници појавиле несугласице. Као одговор на упорне молбе верника из Сан-Франциска, који су познавали владику Јована још из Шангаја, 1962. године Синод је тамо упутио архиепископа Јована, јер је по мишљењу Синода био једини архијерej који је био у стању да успостави мир у парохијској заједници.

Архијерej је морао да се опрости од своје западноевропске паствe. Желећи да утеши своју духовну децу он им се обратио после последње литургије коју је служио у Паризу: „Људи који имају један циљ и који стреме ка „једином потребном“ имају јединство душа и никад не осећају раздаљину која их дели. И није битно колико је ова раздаљина велика, она никад не може бити препрека за ону духовну блискост која ове људе спаја у јединству душа.“[478]

Владика је у Сан-Франциско стигао 4. децембра 1962. године. Као и његов долазак у Шангај овај догађај се подударио с празником Ваведења у храм Пресвете Богородице; сличност је била још и у томе што му је и сад предстојало да заврши изградњу саборне цркве. Архиепископ Јован је одмах био именован за управитеља епархије и све до упокојења епархијског архијереја, владике Тихона, он је сматрао да је изражавајући се канонским језиком, „заручен са својом катедром“ у Западној Европи. Био је свестан тога толико јасно да је његов сат увек био навијен по париском времену; они који га нису познавали често су му се смејали због тога. „Међутим,“ пише отац Петар Лукјанов, „код владике је све било темељно; живећи у Сан-Франциску он је пратио живот своје паствe у Западној Европи. Сећам се како смо на Велику суботу 1963. године после завршетка литургије скидали одежду владике у олтару. Било је три сата по подне по сан-франциском времену. Владика је погледао сат, прекрстио се и рекао је: „У Паризу је почело јутрење.““[479] А парохијанка у Паризу се сећала: „Наступио је први Васкрс без владике. После васкршње литургије кад смо сви сишли у трпезарију да се омрсимо одједном сам чула телефонскио звоно. Потрчала сам и – о Боже! – то је био он, наш вољени владика Јован! Честитао нам је светли празник Христовог Васкрсења!“[480]

30. марта 1963. године архиепископ Тихон се упокојио,“ управо у тренутку кад је, као сваке године, служен парастос митрополиту Антонију и певан кондак „Со свјатими

[478] Блажени Јован Чудотворац, стр. 82.
[479] *Петар (Лукјанов), јером. (сад еп.Кливлендски)*. Незаборавни владика... стр. 12.
[480] Блажени Јован Чудотворац, стр. 83.

упокој...“[481] После тога Архијерејски Синод је именовао архиепископа Јована за епархијског архијереја Западноамеричке епархије. У Сан-Франциску је Велики пост протицао у присуству великог мноштва народа, који је учествовао у богослужењу и држао пост. Васкрс је прошао с великим духовним полетом. Све парохијске непријатности су у знатној мери биле изглађене. Зато је светитељ донео одлуку да започне изградњу новог храма и тим поводом је упутио апел у Томину недељу, подсетивши на скоро заседање парохијске скупштине. Неопходност да се радови наставе била је изазвана тиме што је грађевинска дозвола истекла 1. јуна. Обраћајући се верницима свети архипастир је ускликнуо:

„Тај народ говори: још није дошло вријеме, вријеме да се сазида дом Господњи“ (Аг. 1, 2).

И била је реч Господња: „А ви сами живите у домовима вашим украшеним док је овај дом запуштен?“

Коме су упућене ове речи Господње? Много пре Рођења Господњег Господ је преко пророка Агеја овако говорио Јудејцима, који су се вратили у Јерусалим из Вавилонског ропства.

Али овакво дословно обраћење Господње односи се и на православну сан-франциску паству. Зар се ове речи не чују данас? „Није време да се гради храм,“ говоре људи од којих многи купују себи куће, живе у својим домовима врло имућно или препродају своје куће, прелазећи из добре у бољу и стално умножавају своју имовину. Разумљиво је кад се овакве речи чују из уста неверујућих. Разумљиво је кад безбожници, мрзећи све што подсећа на Бога, уништавају цркве, које су изградили наши благочестиви преци. Али како то могу да понављају верујући људи, који сами иду у цркву? Црква је освећено место, свето, у којем вечно пребива благодат Божија. На освећењу Соломоновог храма слава Господња је у виду облака напунила дом Божји. Тако је било у старозаветном храму. А колико јаче благодат Божија делује у новозаветним храмовима у којима се даје истинско очишћење од грехова, у којима се причешћујемо Телом и Крвљу Христовом, у којима Дух Свети стално силази за време Литургије на Дарове који се освећују, и на присутне људе...

Храмови нису потребни Богу, Чији је престо – небо и подножје земља, већ су потребни нама...

Градећи храмове овде, на земљи, ми самим тим градимо и себи вечни кров на небу. Проћи ће десетине година, иструлиће наша тела, можда ни од костију ништа неће остати. А наше душе ће вечно живети. Благо онима који су за своју душу припремили обитељ у дворцима небеским! Ако се чак разруше сграђене цркве, у вечним књигама Божјим биће записана имена њихових градитеља и биће забележене молитве које су се у њима узносиле.

„Овако вели Господ над војскама: узмите на ум путове своје. Идите на гору, и донесите дрва, те зидајте дом; и биће Ми мило, и прославиће се, вели Господ“ (Аг. 1, 7-8).“[482]

Они који су се супротстављали изградњи храма без обзира на све савете владике, нису ни помишљали да положе оружје. На адресу свеца биле су упућене најнеистинитије оптужбе: да је наводно док се налазио у Шангају вршио пропаганду „левичарских“

[481] *Перфиљева Л.* Незаборавни Тихон, архиепископ Западно-Амерички и Сан-Франциски // БЛ. 1969. бр. 3, стр. 35.
[482] Беседе... стр. 297-299.

расположења, да је наговарао црквеног стражара из Сан-Франциска да се врати у Совјетски Савез итд. Док је овај сукоб био тек у зачетку архиепископ је био спреман да ступи у дијалог с противницима изградње и чак је долазио код њих на састанке. Авај, то је било узалудно. Ова група парохијана је успела да убеди неке у то да делатност архиепископа Јована доводи до негативних последица, дакле, да га треба одстранити с нове катедре. Због тога је 25. априла 1963. године Синод заповедио владики Јовану да отпутује и да се врати у Западну Европу. Без обзира на то верници, међу којима су били и бивши васпитаници шангајског сиротишта упутили су члановима Синода допис с молбом да се оваква одлука поништи. Владика лично није подстицао вернике на дејство против Синода – напротив, он им је наложио да се потчињавају хијерархији и да се уздржавају од свих исхитрених радњи. Говорио им је: „Ја сам монах. Морам да се повинујем свему што Синод одлучи.“[483] Владика је уопште био строг у ономе што се тицало црквене дисциплине. Он је причао да се једном приликом у Русији упокојио неки ахријерej. Међу присутнима на опелу био је неки сеоски свештеник који је вративши се на парохију наставио да помиње овог епископа као живог. На питање зачуђених парохијана свештеник је одговорио да још није добио указ из Консисторијума. Владика Јован је признавао да је то била крајност, али је у целини одобравао овакав однос према дисциплини.[484] И сад је поступао онако као што је друге учио да поступају, - стрпљиво је подносио све невоље, не губећи веру. Ево његових сопствених речи из лекција пастирског богословља:

„Где пастир може да нађе способност и снагу за свој труд, ако не у вери? Кад пастир буде видео да се око њега подигла цела бура мржње и злобе и може се десити да све паклене силе устану против њега, - вера ће постати чврст ослонац и поуздано средство против њих.

Кроз облаке земаљских невоља које ће трпети, он ће уз помоћ вере својим духовним видом моћи да види рајске лепоте намењене онима који претрпе до краја.“[485]

Вера и трпљење владике нису били узалудни: митрополит Анастасије је умео да убеди епископат да одлуку треба поништити и да продужи на пола године боравак владике Јована на дужности надлежног архијереја. Међутим, противници су настављали своје зло дело. Владики није било лако. Много је морао кротко и ћутке да претрпи. У четвртак 6. јуна 1963. године чим се вечерње богослужење завршило дошао је један чиновник америчког цивилног суда заједно с парохијанином саборне цркве. Кад је светитељ изашао из цркве чиновник му је уручио један примерак жалбе против њега лично, протојереја Н.Домбровског и још 16 чланова бившег парохијског савета који су наводно цркви нанели новчани губитак. Владика је оптужен за то да је покривао овакве радње.[486] Тако је архипастир, као и многи свеци, који су живели пре њега био неправедно оптужен.

9. јуна су одржани избори новог парохијског савета; испоставило се да је савет био благонаклон према владици и изградњи храма. Али то је дало противницима повод да истакну нову оптужбу: наводно је архиепископ Јован чувао код себе списак парохијана, спречавајући на тај начин контролу избора. Зато је 9. јула 1963. године на суду Сан-Франциска одржано јавно рочиште. Судија Дej, који је симпатизирао архиепископу предложио му је да се за време процеса смести у суседну собу, али је светац одбио ову

[483] *Canter D.* Uproar in a church // San Francisco News Call Bulletin. 1963. April 29.
[484] *Петар (Лукјанов), јером. (сад еп.Кливлендски).* Незаборавни владика... стр. 13.
[485] *Јован (Максимовић), јером.* Белешке за пастирско богословље, стр. 13.
[486] B.: The price of sanctity // OW. 1994. бр. 175-176. стр. 131.

љубазну понуду и смирено је сео у судницу поред архиепископа Леонтија Чилијског, епископа Саве Едмонтонског и Нектарија Сијетлског, који су допутовали да подрже свог сабрата-архијереја. 27. јула суд је донео пресуду у којој је признао да је некомпетентан у црквеним пословима; без обзира на то суд је поднео захтев за проверу финансијских извештаја парохије. Комисија за ревизију дошла је до закључка да архиепископ и парохијски савет нису чинили злоупотребе. 14. августа Синод је посаветовавши се са свим епископатом коначно утврдио архиепископа Јована на Сан-Францускy катедру. По повратку са седнице Синода владику Јована су свечано дочекали верници Калифорније. Локалне новине „Сан-Франциско Кроникл“ овако описује овај догађај: „Молитвена процесија сан-франциске руске колоније синоћ је учинила она што се може назвати ходочашћем до сан-франциског међународног аеродрома. Руси су тамо дошли како би обележили свечени повратак архиепископа Јована – крхког човека неочешљане браде, којег многи чланови Руске Православне Цркве сматрају живим свецем. Поштовани јерарх је изашао из авиона с архиепископским жезлом – симболом власти надлежног архијереја...

Стотине Руса тесно су се окупиле код излаза “D” на аеродрому и кад су сазнали да је авион којим је из Њујорка допутовао архиепископ Јован слетео, радосно су почели да певају. „Он ноћу не спава. Он посећује болеснике и страдалнике и исцељује их,“ рекла је старија жена у тешком капуту беж боје, „он је светац.“ Григорије Бологов, председник сан-франциског Руског центра изнео је пред архиепископа округли руски хлеб и со.“[487]

У свему што има везе с овим искушењем које је задесило владику посебно запањује његова принципијелност и чврстина, а истовремено – непристрастан однос према онима који су му се супротстављали. После беседе с владиком Јованом која је одржана 16. маја 1963. године митрополит Анастасије је узвикнуо: „Не препознајем владику Јована. Раније тих, ћутљив и кротак он испољава упорност, живахан је, непопустљив.“[488] Заиста, дозволити групи верника да управљају Црквом значило би негирање црквене хијерархије, и владика Јован није могао томе да повлађује. Касније, на парохијском састанку он ће рећи: „Морамо да се руководимо црквеним правилима створеним на основу и у духу канона Цркве, у духу црквене традиције. Ако немамо поверења у црквене каноне, и удаљавамо се од њих, самим тим крећемо путем протестантизма и губимо право да се називамо православним хришћанима.“[489] Што се тиче саме острашћене стране целе ове приче било му је добро познато од чега је све то потицало. Протојерej Серафим Слободскоj је једном поставио овакво питање: „Ко је крив за ову жалосну смуту која се дешава око храма који се гради у Сан-Фанциску?“ Владика је врло једоставно одговорио једном речју: „Ђаво!“[490] Следећи заповест пророка Авакума да не „даје свом ближњем пиће помешано са злобом“ (Ав. 2, 15), владика је више волео да прећути ову жалосну причу. По сведочанству протојереја Илије Вења „владика ни са ким није делио своја осећања“.[491] Један од верника тврди да је кад је тако „безуспешно упитао владику о непријатностима у Сан-Франциску у вези с изградњом храма, владика одмах „заспао“ на неколико минута.“ Исти овај савременик допуњује: „И више никад се нисам враћао таквим темама.“[492] Заиста, како је истакао епископ Митрофан „његов однос према овом

[487] San Francisco Newspaper articles // OW. 1994. бр. 175-176. стр. 127.
[488] *Зноско-Боровски М., прот. (касније еп.Бостонски)*. Сећању на архипастира-подвижника // Архиепископ Јован (Максимовић)... стр. 28-29.
[489] Беседе... стр. 309.
[490] В.: *Ларин Г. прот.* Шангајски прислужитељ // Архиепископ Јован (Максимовић)... стр. 35.
[491] *Вењ И., прот.* Шангај – Сан-Франциско // Исто, стр. 59.
[492] *Хрушчов Ј.К.* Моји сусрети с владиком Јованом // Исто, стр. 17.

или оном питању црквеног живота увек је проистицао из принципијелног значења датог питања, а оцена догађаја и чињеница никад се није доводила у зависност од тога ко је аутор, узрочник датог питања, појаве или догађаја. Архиепископ није умео да жртвује објективност ради личног пријатељства, ради личне везаности, а још мање да приноси објективност на жртву због личних, њему пружених услуга.“[493] Јеромонах Петар Лукјанов саопштава да је радећи у Синоду имао прилике да види документа повезана с „сан-франциским предметом“, у којима су људи који су се сами недобронамерно односили према владики сведочили да је он веома мирно слушао своје противнике.[494] Уопште не желећи да се свети онима који су га неправедно оклеветали владика се бринуо само за то да васпостави мир међу својом паством у славу Божију. О овоме се говори у његовој пастирској посланици верницима Сан-Франциска од 13. октобра 1964. године:

„Заблагодаривши Господу Богу за завршетак судских тужби доношењем судске пресуде позивамо сву паству да прекине све међусобене оптужбе и да се потруди да изгладе све што је донела црквена смута. Бранећи истину, како је ко схватао, људи су се вређали међусобно, говорила су се или су се скривала подозрења и оптужбе који нису имали смисла. Таквом одлуком Цивилног суда оправдано је руско име и оно је радосно не само за оне који су се тужили, већ и за све Русе, посебно за оне који су давали прилог за изградњу новог храма и парохијане храма који могу бити мирни зато што знају да су се средства која дају као прилог за Цркву трошила (и сад се троше) наменски.“[495]

Ове „америчке трагедије“ је заменила радост – не само за руске православне емигранте у Калифорнији, већ, по милости Пресвете Богородице, за целу православну Америку. 1964. године највећи храм Руске Цркве на америчком континенту је био завршен и овенчан с пет позлаћених купола. После свечане литије на храму су подигнути огромни крстови. Од једног православног Француза, који је присуствовао овом чину сазнали смо занимљив детаљ: „Архиепископ се веома лепо договорио с природом: грешком је за постављање крстова на новом храму изабрао новембар – месец кад у Калифорнији лију кише. Окупљени верници су покушавали да му објасне како жалосно ће изгледати литија на челу с митрополитом и епископима под калифорнијском олујом. Одговорио је: „Договорићемо се!“ Ујутру су људи морали да стављају кофе да стара црква не би била преплављена. После поднева литија од две хиљаде верника окупила се под бујицама воде. Архиепископ Јован се појавио на трему и одмах су се на небу појавили дуга и сјајно сунце... Црни облаци су се надвили над градом, а чим је изговорен последњи возглас ураган је налетео с новом силом.“[496] У проповеди је свети владика рекао: „Сад се над Сан-Франциском узноси крст. [...] Крст је знамење победе Христа над онима који устају против Њега. [...] Али ево, од данас се Крст уздиже изнад нас. Осењује град Сан-Франциско. То је наше знамење. То је наше оружје против свих искушења, против свих невоља, против свих напасти.“[497]

Међутим, проблеми са изградњом храма нису били једина болна искушења, која је владика претрпео. Архиепископ Јован је, као што смо већ помињали, с нестрпљењем очекивао прослављање св.Јована Кронштатског, а дуго очекивани дан донео му је велико

[493] *Зноско-Боровски М., прот. (касније еп.Бостонски)*. Сећању на архипастира-подвижника // Архиепископ Јован (Максимовић)... стр. 28-29.
[494] В.: *Петар (Лукјанов), јером. (сад еп.Кливлендски)*. Незаборавни владика.. стр. 13.
[495] Беседе... стр. 299.
[496] Аутору је саопштила С.Д.
[497] Беседе... стр. 280.

разочарење. То је било уочи 1. новембра 1964. године који се случајно подударио с паганским празником Хелоуин. Многи верници, дајући предност учествовању у балу који је организован овим поводом, нису дошли на бденије у част новопрослављеног свеца. И владика је поступио као некада покровитељ шангајске парохије свети Тихон Задонски који је ускочио у кочије и горећи од ватреног гнева упао на сам врхунац паганског празника, који је организован за време Петровског поста, пробудивши у многима ревност за побожност. Два века касније владика Јован је служио бденије, замолио је возача да га прво одвезе не у болницу, где је требало да посети пацијенте, већ у Руски центар у којем се одржавао бал. Дошавши на одредиште појавио се у сали. Музика се одмах утишала. Архиепископ је ћутке бацио строг поглед на присутне, али како се сећа отац Петар Лукјанов, „у њему није било гнева у односу на сваког од њих лично...“ Тако је свети Јован испунио оно што је рекао пророк Давид: *Гњевајтесја и не согрјешајте* (Гњевећи се не гријешите) (Пс. 4, 5). Обишао је целу салу с архијерејском жезлом у руци и затим је отишао не рекавши ни реч. Отац Петар прича да је други пут архиепископ такође отишао на бал који се одржавао у сличним околностима. Међутим, овог пута је замолио за микрофон и обратио се окупљенима. Отац Петар додаје: „Знао сам колико је владика узнемирен због свега тога, али је мирно говорио.“[498] Следећег дана свештенство је добило одлуку по којој се онима који су отишли на бал (укључујући прислужитеље и појце) није допуштало да учествује у богослужењу. Бал, организван у добронамерне сврхе није смео бити одржан на уштрб молитвеног живота верника Због тога је владика и наступио против онога што се дешавало у суботу увече:

„Зар се може дозволити језуитски принцип да циљ оправдава средства!

Организовање балова уочи празника је страшно зло, које ремети црквени живот... Они који одлазе на балове у суботу, јасна ствар, немају расположење с којим треба долазити у цркву...

Ако је то штетно за одрасле, тим пре је штетно за омладину која се није учврстила у православним обичајима и тешко се упознаје с њима у овим условима окружења неправославне средине.“[499]

Пре него што пређемо на казивање о свакодневном животу светог владике у његовој последњој епархији укратко ћемо описати још једну тужну епизоду која се благотворно одразила на живот Цркве, а то је било једино чему се владика надао. Дакле, кад се у мају 1964. године митрополит Анастасије пензионисао због своје дубоке старости, ради избора његовог наследника сазван је Архијерејски Сабор. Архиепископ Јован је као најстарији по хиротонији био заменик Првојерарха Руске Заграничне Цркве и чинило се да је он најбољи кандидат за наследника. У другом кругу истакнута су двојица кандидата – један од њих је био владика Јован. Сад их је делило само гласање. Чинило се да је ситуација непоправљива – јер као што смо већ помињали, архиепископ је имао убеђене непријатеље чак и у епископату и они би пре отишли у раскол уместо да се потчине њему. Владика Јован је испољио смирење. Позвао је најмлађег епископа, владику Филарета (Вознесенског, †1985.) и наговорио га је да преузме на себе тежак крст предстојатеља Цркве. Следећег дана владика је повукао сопствену кандидатуру и препоручио је епископа Филарета који је изабран једногласно. Као и све што је чинио светац, овај избор уопште није био случајан. Будући митрополит Филарет познат по свом подвижничком животу живео је у Харбину, у комунистичкој Кини где је неустрашиво исповедао православну

[498] *Петар (Лукјанов), јером. (сад еп.Кливлендски)*. Незаборавни владика... стр. 13.
[499] Писмо архиеп. Јована од 7./20. јануара 1966. г. (без указивања примаоца).

веру. 1962. године кад се скоро сва његова паства преселила у Аустралију добио је дозволу за одлазак из Кине и дошао је код своје паствe. 1963. године поставши викарни епископ у Бризбејну, у Аустралији, он је по налогу надлежног епископа Аустралијске епархије био упућен у Њујорк ради учествовања на изборима за новог предстојатеља. Уручујући му жезал владика Јован је рекао: „И данас, господине и брате, прими жезал пастирства и попни се на престо старешинства светитељског у име Господа нашег Исуса Христа и моли Пречисту Његову Мајку за све православно хришћанство и за Русе у расејању који су ти поверени и сачувај их, као добар пастир и нека ти Господ Бог да здравље и дуговечност и многаја љета!“[500]

Свакодневни живот у Сан-Франциску

Проповиједај реч, настој у вријеме и невријеме, покарај, запријети, утјеши, са сваком стрпљивошћу и поуком.

2 Тим. 4, 2

Глава 16

У Сан-Франциску, као и у току свих претходних година, владика није имао епископску резиденцију. Сместио се у малу келију у сиротишту Светитеља Тихона Задонског. Као и пре, „у келији је било врло просто, свето и мирно,“ како се сећа једна од верница. Ево како дан архиепископа описује отац Петар Лукјанов:

„Ујутру је служио јутрење, затим часове и Свету литургију или у сиротишту Тихона Задонског, или у храму. После службе, ако је служио у храму, успут је свраћао у неку од болница у којој је посећивао све православне болеснике. Дошавши кући радио је... У недељу и на празнике владика се није бавио пословима, већ је ове дане проводио посећујући болеснике. Ових дана чак није писао указе осим оних случајева кад се давао Божји благослов.

Једном су код владике дошли чланови црквене комисије за ревизију са својим протоколом на одобравање. Предајући папире један од чланова је између осталог поменуо да је радио цело вече. Владика је прочитавши реферат поново упитао:

„Кажете да сте радили целе вечери? Дакле, ви сте то уместо бденија уочи недеље одржали седницу?“ И одбио је да потпише документ.“[501]

Осим званичних послова добио је масу личних писама на која је одговарао сам. За три и по године у Сан-Франциску добио је преко 10 хиљада писама!“[502]

Као и свуда пре тога водио је подвижнички живот и јео је само мало за вечеру нешто пред поноћ. „Владика је вечерао уочи поноћи... Јео је из једног тањира, само супеном кашиком, увек с бројаницама и притом је творио молитву,“[503] сећа се отац Петар.

[500] Руска Православна Заграничная Црква. 1918-1963.г. Т. 1. Њујорк, 1968. стр. 335-336.
[501] *Петар (Лукјанов), јером. (сад еп.Кливлендски)*. Незаборавни владика... стр. 9.
[502] Исто, стр. 7.
[503] *Петар (Лукјанов), јером. (сад еп.Кливлендски)*. Незаборавни владика... стр. 8.

А ако га је неко звао на телефон и ако се разговор завршавао после поноћи није се враћао трпези.[504] Јер, кад би јео после поноћи следећег дана не би могао да се причести.

Потпуно исто као у Кини и Европи владика је наставио да жртвује свој живот ради паства. Јеромонах Петар поменувши да је у Сан-Франциску било седамнаест болница наставља: „Владика је издао указ по којем су све болнице биле подељене међу градским свештеницима. Имали су обавезу да посећују своју болницу једном недељно и да једном месечно у епархијску канцеларију достављају списак посећених болесника. Сам владика је у току месеца посећивао све болнице, а оне у којима су Руси најчешће лежали посећивао је неколико пута месечно. Једном смо владика и ја ишли празним ходницима болнице и владика је приметио да су у Француској болнице празником и недељом, за разлику од Америке пуне посетилаца. Владика је много пута на Божић и на Васкрс с амвона позивао да се не заборављају болесници у ове велике дане. За ове празнике сестринство је припремало кутије с поклонима и владика је сваког посећивао, остављајући кутијицу-поклон.“[505]

Једно од лица која су пратила архиепископа Јована по болницама после празничне трпезе првог дана Божића овако се сећа ових посета: „Утоварили смо неколико десетина малих поклона у кола и кренули. Успут је владика из плишане врећице извадио мајушни Часослов издања пре револуције и молио нас је да читамо псалме, што смо ми и учинили. Пошто је владика врло често посећивао болеснике, болнички персонал га је врло добро познавао. Владика је у свакој болници тачно знао у коју собу да уђе како би добио списак православних пацијената. У једној од болница владика је свратио у канцеларију у којој је пришао писаћем столу, отворио је фиоку и сам је из ње извукао спреман списак. Нема речи које би описале израз лица болесника кад би видели владику. У свакој болничкој соби у коју смо свраћали певали смо тропар и кондак Рођењу Христовом. Често су иноверци позивали владику да прође. Владика је сваком прилазио и благосиљао га. Чак је једна руска Јеврејка са сузама целивала руку владике добивши од њега поклон... а владика је цео дан сијао од радости.“[506]

Кроз његове руке пролазиле су значајне суме прилога које је у потпуности делио потребитима, а такође је давао прилоге за манастире на Атону и Светој Земљи.

Као и на претходним катедрама владика се бринуо за образовање паства – и деце и одраслих. Отац Петар се сећа да се „владика трудио да свакоденво посећује црквену гимназију. Сматрао је да је његова обавеза да присуствује свим испитима из веронауке, притом не само у гимназији, већ и у другим школама.“ Као некад у Шангају волео је да пита децу да ли знају житије свог светог покровитеља. Отац Петар додаје: „Знајући да га деца гледају владика се пажљиво и правилно крстио дотичући руком оба рамена! Кад је служио у сиротишту волео је да облачи црвени фелон с свиленим омофором. Тако се трудио да очигледно обучи децу томе какав смисао има епископска одежда – омофор представља заблуделу овцу коју Добри Пастир носи на раменима. Овај део одежде, који подсећа на овцу требало би да се прави од вуне. Без обзира на то што је владика био строг у погледу поретка богослужења, пуштао је свештенике-катихете да држе предавања, као и појце из хора, чак и ако се служба још није завршила. Отац Петар истиче још: „Владика је схватао омладину, волео је да се шали, увек се занимао чиме се она бави, неколико пута је чак и у сиротишту организовао вечери о свом трошку како би руска омладина имала

[504] Аутору је саопштио Б.М.Тројан о.Андреју Папкову.
[505] *Петар (Лукјанов), јером. (сад еп.Кливлендски)*. Незаборавни владика... стр. 10.
[506] *Красовски В.В.* С владиком на Божићу // Архиепископ Јован (Максимовић).. стр. 66-67.

прилику да се дружи. Сећам се како је после службе владика упитао нас, прислужитеље шта планирамо да радимо. Одговорили смо да желимо да одемо у биоскоп да гледамо филм. Владика се распитао који. Сазнавши да ће филм бити озбиљан, чини се историјски, сваком од нас је дао новац за карту.“[507]

Као и пре, владика се бринуо за катехизацију одраслих. По доласку у Сан-Франциско организовао је богословска предавања на којима је требало да предаје локални клир. Сам се прихватио предавања литургике. У његовим очима богословско образовање није било неопходно само онима који се спремају да приме свештенички чин, већ и сваком мирјанину. „Како ће родитељи васпитавати своју децу у духу Православља ако нису упознати с Православљем?“[508] говорио је. Архиепископ је лично контролисао процес учења и није дао благослов за одлагање предавања осим у случају да је те вечери било бденије. Неко време пре свог упокојења владика се обратио верницима молећи их за помоћ за куповину зграде за руску школу у кварталу у којем се налази храм. За свеца би одсуство означавало да ће нови нараштај доживети „губитак своје националности и вере отаца“ при чему ће она „постати потпуно непотребна космополитска маса“. Без школе ће „после извесног времена опустети храм, а мале цркве ће морати да се затворе због одсуства парохијана.“ Више од тога, у чувању Православља и руске културе владика је за младу генерацију видео могућност да се Русија врати на свој историјски пут, да помогне својој браћи „која се данас налазе у невољи.“ Инсистирао је на томе да је питање образовања ствар „руске јавности без поделе на групе“, и истицао је да „следећи нараштај не сме да се препушта несугласицама старије генерације“. [509]

Много чуда је свети Јован учинио у Сан-Франциску. Лидија Љу пише: „У Сан-Франциску се мој муж се после саобраћајне несреће тешко разболео. У то време владика је имао много непријатности. Знајући силу владикиних молитви мислила сам: „Кад бих позвала владику код мужа мој муж би оздравио,“ али сам се плашила да то учиним у ово време због заузетости владике. Пролазе два дана и одједном код нас улази владика у пратњи господина Б.М.Тројана који га је довезао. Владика је био код нас пет минута, али сам веровала да ће муж оздравити. То је био критичан тренутак у његовом здравственом стању и после посете владике код њега је наступио нагли преокрет, а затим је почео да оздрављује и поживео је још четири године после тога. Он је био у позним годинама. Касније сам срела Б.М.Тројана који ми је рекао да је управљао колима кад је возио владику на аеродром, и владика му је одједном рекао: „Идемо сад код Љуа.“ Он се супротставио и рекао је да ће закаснити на авион и да се садашњи тренутак не може вратити. Тада је владика рекао: „Можете ли да преузмете на себе човеков живот?“ Није било друге, довезао је владику код нас. А на авион владика ипак није закаснио, јер су га због њега задржали.“[510]

Тамара Богатска пише о томе како је владика помогао њеној породици: „У Америку смо допутовали 1963. године. Син је смештен у болницу, јер је код њега пронађена болест у плућима и оперисан је. А муж је допутовао болестан – није могао да нађе посао. Ја сам се запослила, али је било веома тешко. Владику Јована раније нисмо познавали, а овде, у Америци чули смо за њега и за чуда која је он чинио. Све време смо почели да размишљамо како да позовемо владику Јована код нас како бисмо му све

[507] *Петар (Лукјанов), јером. (сад еп.Кливлендски).* Незаборавни владика... стр. 11.
[508] Отварање богословских предавања у Сан-Франциску // ПР. 1963. бр. 3, стр. 10.
[509] Позив владике Јована // БЛ. 1966. бр. 7, стр. 1.
[510] *Сава Едмонтонски, еп.* Летопис... стр. 83-84.

испричали. Новца нисмо имали и тако се све одлагало. И ево шта се десило. Владика Јован је неочекивано сам дошао код нас после 10 увече. Испричали смо му о сину који се налази у болници. Владика је пришао мужу и дуго га је гледао у очи, затим је обишао све собе и упитавши ко ту спава отишао је, ништа више не говорећи. Ускоро је муж добио посао и радио је 10 година, омогућивши деци да стекну високо образовање. Владика Јован је посећивао сина у болници и чак је долазио тамо с чудотворном иконом. Најчешће је долазио код сина касно увече. Син се ускоро опоравио и све је се добро завршило. Два дана пре своје смрти владика Јован нас је назвао и упитао је како је здравље мог мужа. Владика је предосећајући своју кончину још увек бринуо за своју децу.“[511]

Један духовни син свеца В.М.Наумов прича да без обзира на сва искушења везана за судски процес који смо раније помињали и „без обзира на тако тешко време за владику, он није заборављао болеснике. Посећивао ме је у болници, долазио је и с чудотворном иконом „Знамење“ Курско-Кореном. Брзо сам губио на тежини, дошао сам до онога што се зове кожа и кости, ништа нисам могао да једем, бол је био неиздржив. И управо у овим тешким данима владика ми је рекао: „Ништа страшно, сутра ће бити боље.“ И следећег дана бол је прошао... Сећам се чуђења мојих лекара, држали су ме још три дана и послали кући.“[512]

Ево, тако је чинио владика Јован, без обзира на тешкоће и бриге упорно је наставио своје дело на њиви Христовој. Четрдесет година никад није легао у кревет на спавање. Тек сад је починуо, ушавши у радост Небеског Царства.

Кончина праведника

Тела особитих изабраника Божјих супротстављају се трулежности пошто су обилно прожета благодаћу Божјом и у самој сенци смртној показују почетак свог славог васкрсења. Уместо смрада она одишу миомирисом...

Светитељ Игњатије (Брјанчанинов)
Беседа о смрти[513]

Глава 17

Као многи свеци пре њега, архиепископ Јован се удостојио да унапред сазна кад му предстоји да се престави. Тога се сећа митрополит Филарет: „Могу да кажем да се владика врло необично опростио од мене последњи пут кад је био на седници Синода и кад сам служио молебан за њега пред пут, јер је полазио са светом иконом у Сан-Франциско. Уместо да узме кропило и да окропи себе, као што то чини архијерej, он се смерно, ниско поклонио и замолио је да га ја окропим након чега је уместо међусобног уобичајеног целивања руку чврсто узео моју руку, пољубио ју је и брзо склонио своју. Припретио сам му прстом и обојица смо се осмехнули. Тада је то било веома дирљиво с његове стране,

[511] Архиепископ Јован (Максимовић).. стр. 87-88.
[512] *Наумов В.М*. Моја сећања. В. такође: Блажени Јован Чудотворац, стр. 228-229.
[513] *Игњатије Брјанчанинов, еп.* Дела. Т. 3, СПб., 1905. Репринтно издање: Беседа о смрти. М., 1991. стр. 70-71.

али томе нисам придао посебан значај, а сад мислим да се заиста опростио са мном, више се нисмо видели.“[514] У истом овом писму митрополит додаје: „Једна благочестива жена, која заслужује пуно поверење испричала је следеће:

Владика Јован, који ју је познавао 12 година често ју је посећивао ради духовне беседе. Дакле, у мају ове године кад је владика по обичају свратио да је посети, запањио ју је речима: „Ускоро ћу умрети, пред крај јуна“ (владика није признавао нови календар) и што је још више запањило – рекао је: „Нећу умрети у Сан-Франциску, већ у Сијетлу – тамо ћу доћи и тамо ћу умрети.““[515]

Једна од верница каже да ју је светац назвао свега педесет минута пре свог упокојења упитавши да ли је све у реду. Кад га је упитала за папире које није успео да нађе пре одласка (то су били његови амерички документи) „он је мирно одговорио: „То више није важно“. [...] Неко време пре овог за нас веома тужног дана, кад смо с њим поделили своју жељу да одемо на ходочашће у Свету Земљу и позвали га с нама, владика се свима захвалио рекавши: „У Свету Земљу нећу моћи да отпутујем.““[516] Свом другу Ј.К.Хрушчову који је упитао да ли ће се видети кад владика следећи пут дође у Сијетл одговорио је кротко: „Бог зна шта ће са мном бити данас или сутра.“[517] Дакле, с онима који су му били најближи, светац се опростио унапред. Игуманија Магдалина из Леснинског манастира сведочи: „Владика Јован нам је дао чудесан знак своје љубави и бриге на сам дан своје кончине. Тог дана нам је послао писмо (очигледно да је послато пред саму литургију), у којем је било само неколико следећих речи: „Шаљем свој благослов свима вама и свакој појединачно.““[518] Неколико дана пре кончине неки су видели како без икаквог видљивог разлога скида са зида икону светог Наума Охридског, као и икону светог Јована Крститеља. Обе их је ставио на налоњ на средину храма. Узрок су схватили тек после блажене кончине владике: заиста, умро је на дан сећања на светог Наума и сахрањен је на дан Рођења Јована Крститеља. Петар Лукјанов пише: „[16. јуна 1966. године] владика је у мом присуству назвао редакцију новине „Руски живот“ и телефоном је дао оглас о томе да ће уочи празника Рођења светог Јована Претече и на сам дан празника бити свечано празнично архијерејско богослужење, и баш је то истакао: „свечано и празнично“.“[519]

Свети владика је починуо у Господу у суботу 2. јула (19. јуна по старом календару) у 15.50. Ујутру је служио литургију у храму светог Николе (храм-споменик цару-мученику Николају II) у Сијетлу, затим се молио још три сата у олтару. Онда се попео у своју келију и замолио је двојицу својих прислужитеља да га сачекају доле, јер се наводно спремао да иде на гробље. Неколико минута касније чули су буку и попевши се код њега у келију видели су га како лежи код врата. Подигавши га посадили су га у фотељу и назвали службу „Хитне помоћи“, али је светац већ предао свој дух Господу. Као што је касније рекао епископ Нектарије Сијетлски „светитељ је умро са Светим Даровима на грудима“[520] – светац је умро с дароносицом на грудима, јер се спремао да иде да причести једног болесника. Додаћемо да се, као и његов свети покровитељ Јован Тобољски, који се мирно

[514] *Сава Едмонтонски, еп*. Летопис... стр. 134.
[515] *Сава Едмонтонски, еп*. Летопис... стр. 134.
[516] *Скопиченко О*. У данима наше туге // БЛ. 1966. Јул, стр. 2.
[517] Архиепископ Јован (Максимовић)... стр. 17.
[518] Блажени Јован Чудотворац, стр. 282.
[519] *Петар (Лукјанов), јером. (сад еп.Кливлендски)*. Незаборавни владика... стр. 17.
[520] *Сава Едмонтонски, еп*. Летопис... стр. 28.

упокојио испред Черниговске иконе Мајке Божије, свети владика Јован упокојио испред Курске иконе Мајке Божије коју је толико поштовао.

У свим храмовима Сан-Франциска те вечери су се служили помени. 3. јула, у недељу, у Сијетлу служена је литургија. Без обзира на то што је било рано, храм је био препун. После литургије и парастоса ковчег је одвежен на аеродром, касније у 15 сати превезен је авионом у Сан-Франциско. Епископ Нектарије, који је возио чудотворну икону пратио је тело. „Колико пута смо у току ових година," сећа се једна верница, „пратили и дочекивали на аеродрому нашег владику. Стјуардесе су често говориле: „Овај лет ће бити срећан, с нама лети руски епископ!""[521]

Стотине људи су се окупиле на аеродрому да дочекају ковчег с владиком. Администрација аеродрома је дала дозволу да се ковчег сачека код самог авиона. Прво је изнета чудотворна икона „Знамење" Курско-Корена Мајке Божије. Затим је ковчег владике, постављен на специјална колица и као да је лебдео над гомилом. Испред су ишле мати игуманија Аријадна с обновљеном иконом Мајке Божије и епископ Нектарије окружен клиром, с Курском иконом. Архијерејски хор је певао „Свјатиј Боже". После кратке литије ковчег владике је провежен поред старог храма и поред резиденције и сиротишта Светог Тихона Задонског. Полиција је свуда заустављала улични саобраћај. Пред новом саборном црквом стајала је огромна маса људи. Како истиче један од сведока „клир је дочекао светитеља као за његовог живота".[522] Одмах после тога служен је парастос којем је присуствовао архиепископ Јован (Шаховској), поглавар Америчке Митрополије у Сан-Франциску.

Следећа четири дана су била непрекидно молитвено бдење. Сваког дана после јутарње и вечерње службе служен је свечани парастос, а у остало време дана и ноћи до саме поноћи епархијски клир је непрекидно читао Јеванђеље. После поноћи прислужитељи у олтару и чтеци храма су целе ноћи читали Псалтир – то је било посебно дирљиво, јер је владика и сад био окружен омладином коју је тако волео, служећи сад с њом своје последње бдение. Све време су прилазили људи који су желели да се опросте од пастира. По завршетку сваке службе један од присутних архијереја држао је проповед. 3. јула у недељу, владика Нектарије Сијетлски позвао је присутне да целивају „мошти" архиепископа Јована. Следећег дана се епископ Сава Едмонтонски сећао архиепископа Јована називајући га „блаженим" и „чудотворцем" открившши да му се и пре молио као свецу. 6. јула архиепископ Аверкије Сиракуски је подсетио на то како је „архиепископ водио борбу са сном", говорећи да владика никад није легао у кревет у току четрдесет година свог монашког живота. „Сад мирно спавај, драги владико," рекао је владика Аверкије, „одмарај се од свог праведног труда... Почивај у миру до свеопштег васкрсења."[523]

7. јула митрополит Филарет, који се тек вратио из Њујорка истакао је да је владика Јован био „чудо аскетске постојаности..." један од присутних пише: „Од првог дана „бденија" било је очигледно да ово није обично опраштање од покојника, чак и јерарха. Осећало се присуство тајне – тајне светости. Присутни су били чврсто убеђени да су дошли да сахране свеца. Свих ових дана дешавало се необично изливање љубави. Свако је изненада осетио да је сироче..."[524] По другом сведочанству „осећао се необичан молитвени

[521] *Скопиченко О.* У дане наше туге // БЛ. 1966. Јул, стр. 4.
[522] *Серафим (Роуз), јером.* Кончина свеца // Блажени Јован Чудотворац, стр. 111.
[523] *Сава Едмонтоснки, еп.* Летопис... стр. 21.
[524] *Серафим Роуз, јером.* Упокојење свеца // Блажени Јоан Чудотворац, стр. 113.

полет који је све обузео толико да су чак неки непријатељи и недобронамерници владике Јована прилазили ковчегу како би се опростили од њега, а неки су се наглас кајали пред њим молећи га за опроштај за своју неразумност.“[525]

Сахрана је почела увече 7. јула, у четвртак. С митрополитом Филаретом Њујоршким су служили архиепископи Леонтије Чилијски и Аверкије Сиракуски, епископи Сава Едмонтонски и Нектарије Сијетлски. Отац Серафим Роуз, који је присуствовао овој служби и који је касније саставио акатист свецу, о сахрани је написао следећи речи: „Усрдност оних који су присуствовали дугој служби (6 сати) имала је само мали број аналогија у овом веку. Не само то, она је подсећала на усредност која се некад показивала на богослужењима Страсне седмице и Васкрса и осећања су заиста била слична. С тугом због одласка Божијег човека, који је био отац пун љубави за многе хиљаде у Кини, Европи и целом свету, помешао се предосећај радости обретења нечег већег – небеског заступника.“[526] Један од парохијана храма се сећа да су „мала деца скидала са себе крстиће и сама су их стављала у руке почившег владике, у његов ковчег. Младе мајке су доносиле бебе и приносиле су их ковчегу као да моле за благослов.“[527] Најчудније је било то што без обзира на врућину и загушљивост у храму, у којем се тело налазило шест дана, није било никаквих знакова распадања, никаквог смрада, о чему су сведочили стручњаци из погребног друштва „Дафни“, који су свакодневно мерили температуру тела светитеља. Ево званичног документа који је потписао Николас Паулос, потпредседник погребног друштва: „Остаци Његовог Високопреосвештенства архиепископа Јована Максимовића допремљени су у Сан-Франциско из Сијетла, држава Вашингтон 3. јула без балзамовања. По његовом доласку тело је довежено у нашу капелу на 1 Church Street на испитивање и нашли смо да је у одличном стању. [...] Дозволите ми да додам моје лично мишљење: осећао сам да је рука Господња покривала нашег архиепископа, његово стање је било изванредно чак и после пет дана богослужења код ковчега.“[528] О томе је написао и митрополит Филарет: „Тешко да се може сумњати у то да је владика очигледно угодио Богу својим истински подвижничким животом и подвигом молитве... Достојно пажње је већ то што опело за њега вршимо шестог дана. Ковчег је био отворен, и не само да није било никаквих знакова распадања тела, већ је владика лежао као да спава, руке су имале обичан изглед и боју, биле су меке, топле... Очигледна је нетрулежност.“[529]

Погребна служба се завршила трикратним обиласком око храма; ковчег су носила деца из сиротишта коју је владика спасио и васпитао у Шангају. „То је била кулминација ових дана и заиста свечане процесије. Човеку се чинило да не присуствује сахрани умрлог јерарха, већ отварању светих моштију новопрослављеног свеца,“[530] сећа се један од верујућих.

Последња песма службе „Вјечнаја памјат“ отпевана је у један после поноћи. Затим је ковчег смештен у крипту. Четири дана касније општински савет Сан-Франциска је на молбу верника допустио да тело владике за стално остане у храму, што се никад раније није дозвољавало. Тако је крипта храма постала оно што је раније била келија свеца: овде

[525] *Сава Едмонтоснки, еп*. Летопис... стр. 20.
[526] *Серафим Роуз, јером.* Упокојење свеца // Блажени Јоан Чудотворац, стр. 114.
[527] *Скопиченко О.* У данима наше туге // БЛ, 1966, јул, стр. 7-8.
[528] *Сава Едмонтонски, еп*. Летопис... стр. 30-31.
[529] Исто, стр. 31.
[530] *Серафим Роуз, јером.* Упокојење свеца // Блажени Јован Чудотворац, стр. 114.

су се стицале све несреће и страдања оних који су долазили код владике; по молитвама свеца долазили су до Небеског Престола и страдалници су стицали утеху. Отац Серафим је још рекао: „Није случајно што је храм у којем је требало да заврши своје доживотно служење Христовој Цркви и да нађе своје последње обитавалиште био посвећен икони Всјех Скорбјашчих Радости.“[531]

Како су се на кончину свеца одазвали у Западној Европи?

У Паризу, у парохијама под јурисдикцијом Руске Заграничне Цркве и у храму Светог Александра Невског, под јурисдикцијом, Константинопољске Патријаршије служени су парастоси. Појавило се мноштво чланака-некролога; од којих неколико наводимо у даљем тексту.

Праведници живе заувек

У суботу, 19. јуна/2. јула у 3 сата и 50 минута у граду Сијетлу, у држави Вашингтон у 71. години изненада се упокојио високопросвећени архиепископ Јован, који је 13 година (од 1951. до 1964.) био надлежни архијерej наше епархије.

Истински хришћанском смрћу умро је изузетно велики подвижник и молитвеник, служио је Божанску литургију и причестио се Светим Тајнама, после дуге молитве у олтару храма. Владика се упокојио безболно, његова праведна душа је полетела у небеске обитељи, ка Престолу Пастиреначелника Христа, Којем је с тако ватреном ревношћу владика служио целог свог живота. И кад би за Христову Цркву били могући губици, кончина владике Јована би била непоправљив и незамењив губитак. Међутим, владика који је починуо у Богу и даље остаје у Цркви Христовој: његова праведна душа је отишла у бољи, небески свет, у победничку Цркву. Колико је молитава било узнето за упокојење његове свете душе на свим крајевима нашег расејања, колико суза су пролила његова многобројна духовна деца, која су осетила своју горку осиромашеност.

Владика Јован је био изузетан и необичан човек. Монах по милости Божијој, владика Јован је био узвишен и светао пример ахрипастира-подвижника, неуморног молитвеника и самопрегорног, до крајњих граница, свештенослужитеља и пастира људских душа. Почивши владика је био потпуна супротност савременом свету, огрезлом у мрак одступништва.

Владика Јован је живео и подвизавао се угледајући се на пример светих и праведних угодника Божјих, и сав његов живот је био стално стремљење ка светости. Није случајно што је владика као ретко ко добро познавао житија светаца и с таквом љубављу је поштовао сећање на њих. У наше време свеопштег духовног распадања појам светости је за многе и многе био нешто апстрактно, непримењиво на савремени живот, али владика Јован је својим животом и подвигом доказивао могућност остваривања ове тежње надахњујући се притом „непрестаном божанском жељом“ живећи и делујући у свету, али унутрашње, духовно боравећи ван овог таштог света који у злу лежи.

Цео владикин живот је био стална молитва и непрекидан труд. Никад не размишљајући о себи, не тражећи ништа за себе, владика се у потпуности предао молитви и посту пребивајући у сталној бризи за Цркву и људске душе.

Центар свег живота владике била је литургија коју је он служио свакодневно. Литургија је била онај живоносни источник из којег је владика црпео живу воду, у њој је владика добијао благодатне силе. За њега је земаљски живот био дах силе Божије. По

[531] *Серафим Роуз, јером.* Упокојење свеца // Блажени Јован Чудотворац, стр. 114.

речима апостола Павла, његова реч и проповед *не би у убједљивим ријечима људске мудрости, него у показивању духа и силе* (1 Кор. 2, 4). И како се другачије може објаснити да је мали и телом слаб човек какав је био владика могао да постане такав „пример аскетске чврстоће и строгости“, ако не дејством благодати Божије, „која немоћне исцељује и надомешта оно што недостаје“.

Владика Јован је био носилац многих благодатних небеских дарова којима га је Господ обдарио из Своје предивне и несцрпне ризнице, имао је: светитељско смирење, блажено дуготрпљење, безграничност напора у подвигу, миомирис душе. Под скромном завесом тела блистао је небески бисер, у глиненом сасуду горео је свештени огањ изузетног угодника Божијег. Владика се одликовао необичном кротошћу и незлобивошћу, добротом и бригом за потребите и болесне. Самилосна љубав је била она благодатна метода коју је владика користио у својим односима с људима, а посебно с децом и омладином. Осим тога, треба још додати да је владика поседовао необичну ерудицију и феноменално памћење. Његове проповеди, поуке и чланци били су истинско ликовање свете душе.

Владика Јован је био диван украс Цркве Христове. Он је био дар Божји за наше време и ретка благодатна утеха у наше многострадалне дане.

Молитвено се клањајући светлој успомени на њега ми видимо његов светли лик, осећамо нежан поглед његових очију, у којем као да се одржава сјај вечне, небеске светлости. Видимо како се над нашим главама надвија његова десница која нам даје благослов и чујемо глас који нас позива на верност Христу и Цркви: *Приидите, чада, послушајте мене, страху Господњем научу вас* (Пс. 33, 12) (Ходите, дјецо, послушајте ме; научићу вас страху Господњем) (Пс. 34, 12).

Протојереј Чедомир Остојић[532]

Кончина подвижника нашег доба

Он, који је увек волео своје ближње и састрадавао с онима који пате и болују, сећао се сваке душе, коју му је Бог поверио, било да ју је срео у животу или да је молила за његове свете молитве. Кад је владика Јован служио проскомидију за Свету литургију дискос је био препун многобројних честица, које је вадио за сваку душу – за цео свет који је непрестано с љубављу носио у свом молитвеном срцу. Носећи тежак крст пастирског служења архиепископ Јован је црпео снагу у испуњавању црквеног устава, у посту и непрестаној молитви, несумњиво стекавши највеће чудо хришћанског живота – пастирску самилост према ближњем, по угледу на Пастиреначелника Господа Исуса Христа Којег је толико волео.

Протојереј Игор Тројанов[533]

Сила Божија се у немоћи остварује

Богу је било угодно да у време заборава повижничког пута отаца покаже нашем погледу овог човека испуњеног апостолским духом, живу икону истинског православног

[532] *Остојић Ч., прот.* Светлом сећању на архипастира-подвижника владику архиепископа Јована // Глас наше Цркве. Брисел, 1966. бр. 147, стр. 1.

[533] *Тројанов И., прот.* Кончина подвижника нашег доба // Весник Западно-Европске епархије Руске Заграничне Цркве. Женева, 1966. Септ.-октоб., стр. 1.

епископа. Његово срце је било истовремено срце монаха, апостола и оца. У нашем блаженом оцу археиепископу Јовану видели смо одблесак сјаја светости првих векова хришћанства. Имао је велике другове, али је имао и непријатеље, а ово је знак истинске светости.

Чувамо драгоцене успомене на његов лик, на његово тело изможђено подвизима, извор мира и моћи. Гледајући га осећали смо жељу да се угледамо на њега у његовом подвижничком путу. То је најбоља похвала од нас. Да личимо на њега – ево шта је било наш циљ. То је лепота и слава нашег блаженог оца.

Архимандрит Осија (де Ревал)[534]

У закључку ћемо навести неколико речи које је у парохијском веснику написао један од православних Француза: „Неке легенде, које појединци толико воле о ударцима кундака који је покидао гласне жице [светитеља Јована] или о дуготрајном стајању [светитеља Јована] на степеништу Беле куће с циљем да наговори председника Сједињених Америчких Држава за добробит паства која је остала у Кини не налазе своје историјске потврде. Али без сумње можемо рећи да знаци поштовања, везаности и љубави коју према њему [владики Јовану] осећа православни народ пун захвалности за дарове чија је ризница он био, и за живу молитву, коју је творио непрестано попут ватрице кандила које стално гори. „Имам толико посла да не могу да се не молим," говорио је. Могуће је да је то најважније од онога што нам је оставио на поуку и ми знамо да је то много теже него што изгледа. Са захвалношћу му изражавамо своју оданост и молимо га да и у будуће с небеских висина помаже православним Французима."[535]

Два месеца после свог упокојења светац се јавио бившој управитељки сиротишта „Светитеља Тихона" Марији Александровној Шахматов: „4. септембра 1966г. године у 6 сати ујутру сањам. Велика литија иде из храма ка сиротишту испунивши сву улицу. Људи носе барјаке, иконе и ковчег нашег архиепископа Јована и пају стихове... Ковчег је унет у кућу. Даље видим: владика излази из своје собе у раси и лила омофору и епитрахиљу с јелејем у рукама, прилази царским дверима и говори народу: „Сад ћу вас миросати, прилазите са свештеним страхом." Народ, [којег је било] препуно, прилази. [...] После миросања гомила се разилази. Видим да треба и ја да пријем, размишљам да то треба да примим са свештеним страхом... Владика је почео да ме помазује и два пута је рекао: „Реците народу да сам, иако сам умро, жив!""[536]

УПОТРЕБЉЕНЕ СКРАЋЕНИЦЕ

БЛ: „Православни благовесник", Сан-Франциско
ПЖ: „Православни живот", Џорданвил
ПКР: „Православна Карпатска Русија", Ладомирово
ПЛ: Парохијски листић, Шангај
ПР: „Православна Русија", Џорданвил
ЦГ: „Црквени глас", Версај
ЦЖ: „Црквени живот", Њујорк
ЦС: „Црквена беседа", Сиднеј

[534] Son Eminence l'Archevêque Jean de bienheureuse mémoire // Cahiers Saint-Irénée. Paris, 1966. бр. 61, стр. 17.
[535] Son Eminence l'Archevêque Jean de bienheureuse mémoire // Cahiers Saint-Irénée. Paris, 1966. бр. 61, стр. 61.
[536] *Сава Едмонтонски, еп*. Летопис... стр. 69.

OW: “The Orthodox Word”, Platina
EV: “Danas l’Esprit et la Verité”, Medon